

Lagrådsremiss

En ny fängelse- och häkteslagstiftning

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 25 januari 2010

Beatrice Ask

Annika Lowén
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

I lagrådsremissen lämnas förslag till en ny fängelse- och häkteslagstiftning. Förslaget innebär en språklig och systematisk modernisering av lagstiftningen. Bland de sakliga nyheterna i förslaget kan följande nämnas.

I syfte att minska risken för återfall i brott innebär förslaget till ny fängeslag att verkställigheten i anstalt – med bibehållen säkerhet och utan att sätta individens eget ansvar åt sidan – ska anpassas till den intagnes individuella förutsättningar och behov. Kravet på att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för varje intagen föreslås i enlighet härmed lagregleras.

Vidare föreslås ett nytt mer enhetligt permissionsinstitut, som innebär att en tydligare åtskillnad upprätthålls mellan permission som syftar till att underlätta den intagnes anpassning i samhället och permission som motiveras av andra, särskilt ömmande skäl. Med förslaget förtydligas också förutsättningarna för permission, bl.a. lagregleras kravet på att den intagne normalt ska ha avtjänat viss del av strafftiden i anstalt innan han eller hon får beviljas permission.

Förslaget till ny fängeslag innebär också att den grundläggande principen om proportionalitet kodifieras och att Kriminalvården får nya kontrollmöjligheter. Det föreslås bl.a. att ett besök hos en intagen ska kunna äga rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas, t.ex. genom att besökaren och den intagne hålls åtskilda av en glasruta. Det föreslås också att en tjänsteman inom kriminalvården ges befogenhet att avvisa och avlägsna obehöriga personer.

För att säkerställa att en utvisningsdömd betalar för sin hemresa i enlighet med utlämningslagen (2005:716), föreslås att en del av den ersättning som den intagne får från Kriminalvården för utförd sysselsättning får användas för en sådan betalning.

Den nya häkteslagen föreslås så långt som möjligt utformas med fängelselagen som förebild. En nyhet i sak är att det föreslås att tingsrättens prövning av åklagarens beslut att meddela restriktioner av visst slag för en häktad person ska kunna överklagas. Syftet är att garantera att restriktioner för en häktad tillgrips och bibehålls med största möjliga restriktivitet.

I lagrådsremissen föreslås också att en övervakningsnämnds beslut ska överprövas av förvaltningsrätt eller tingsrätt. Förslaget innebär att Kriminalvårdsnämnden avskaffas.

Den nya fängelse- och häkteslagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 mars 2011.

Innehållsförteckning

1	Beslut	6
2	Lagtext	7
2.1	Förslag till fängelselag	7
2.2	Förslag till häkteslag	24
2.3	Förslag till lag om ändring i brottsbalken.....	33
2.4	Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	37
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.	39
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	40
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	42
2.8	Förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302)	44
2.9	Förslag till lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet.....	45
2.10	Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)	46
2.11	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll	47
2.12	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård	48
2.13	Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning.....	50
2.14	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll	51
2.15	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård	52
2.16	Förslag till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister.....	53
2.17	Förslag till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).....	54
2.18	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	55
3	Ärendet och dess beredning	56
4	En ny fängelselag	57
5	En övergripande reglering om placering	67
6	Undantag från kravet på särskilda villkor för långtidsdömda	69
7	Placering på säkerhetsavdelning vid risk för fritagning eller rymning.....	71
8	Sysselsättningsplikten behålls.....	73
9	Den intagnes rätt att disponera sin ersättning.....	75
9.1	Sparavdrag för permissions- och frigivningsändamål	75
9.2	Betalning av hemresa enligt utlänningslagen	75

10	Kriminalvårdens skyldighet att förvara en intagens tillhörigheter bör begränsas	77
11	Kriminalvårdens hantering av kvarlämnade tillhörigheter	78
12	Besöksrum som omöjliggör överlämnande av föremål	80
13	Telefonsamtal och annan elektronisk kommunikation	82
14	Kontroll av bostadsrum.....	84
15	Skyddsbestämmelser vid kroppsvisitation och kroppsbesiktning.....	85
16	Kontroll av in- och utpasserande fordon.....	86
17	Utökade befogenheter mot obehöriga personer	87
18	Permission	91
18.1	Ett samlat permissionsinstitut	91
18.2	Kvalifikationstid bör i regel föregå permission.....	93
18.3	Riskbedömningen vid permission	94
18.4	Permission av särskilt ömmande skäl.....	95
18.5	Elektronisk kontroll.....	95
19	Instansordningen i kriminalvårdsmål.....	96
19.1	Någon genomgripande förändring av instansordningen bör inte genomföras	96
19.2	Kriminalvårdsnämnden avskaffas	99
19.3	Endast en påbörjad utslussningsåtgärd bör upphävas av övervakningsnämnd.....	102
19.4	Ingen åldersgräns för att väljas till ledamot eller ersättare i en övervakningsnämnd	103
20	En ny häkteslag.....	104
21	Försändelser.....	106
22	Permission	108
23	Restriktioner för den som är häktad på grund av misstanke om brott	109
23.1	Nuvarande ordning.....	109
23.2	Tingsrättens beslut om restriktioner av visst slag bör kunna överklagas	111
24	Kostnader och ikraftträdande.....	113
25	Författningskommentar.....	114
25.1	Förslaget till fängeslag	114
25.2	Förslaget till häkteslag	175
25.3	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken.....	201
25.4	Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken.....	203
25.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.....	204
25.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar	205

25.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.	206
25.8	Förslaget till lag om ändring i passlagen (1978:302)	207
25.9	Förslaget till lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet.....	208
25.10	Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)....	209
25.11	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll	209
25.12	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård	209
25.13	Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning	210
25.14	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll	211
25.15	Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatrisk forskningsregister	211
25.16	Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716).....	211
25.17	Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)	212
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Framtidens kriminalvård (SOU 2005:74).....	213
Bilaga 2	Betänkandets lagförslag.....	227
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser	268
Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Ny häkteslag (SOU 2006:17)	269
Bilaga 5	Betänkandets lagförslag.....	273
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanser	286
Bilaga 7	Sammanfattning av promemorian Tillträdesförbud m.m. inom kriminalvården (Ds 2007:24)	287
Bilaga 8	Promemorians lagförslag.....	289
Bilaga 9	Förteckning över remissinstanser	292

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. fängelselag,
2. häkteslag,
3. lag om ändring i brottsbalken,
4. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
5. lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.
6. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar,
7. lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.
8. lag om ändring i passlagen (1978:302),
9. lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet,
10. lag om ändring i polislagen (1984:387),
11. lag om ändring i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll,
12. lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård,
13. lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning,
14. lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll,
15. lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av slutna ungdomsvård,
16. lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister,
17. lag om ändring i utlänningslagen (2005:716),
18. lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till fängelselag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelserna avser

- placering (2 kap.),
- sysselsättning (3 kap.),
- fritid (4 kap.),
- personliga tillhörigheter (5 kap.),
- vistelse i gemensamhet och avskildhet (6 kap.),
- besök och andra kontakter (7 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (8 kap.),
- hälso- och sjukvård (9 kap.),
- permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt (10 kap.),
- särskilda utslussningsåtgärder (11 kap.),
- varning och uppskjuten villkorlig frigivning (12 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (13–15 kap.).

2 § Den som är intagen i anstalt får medges att vistas utanför anstalten enligt 9 kap. 1 §, 10 kap. 1–4 §§ och 11 kap. 1 §.

Som vistelse utanför anstalt anses inte att en intagen, genom Kriminalvårdens försorg, transporteras utanför en anstalt med anledning av att ett beslut enligt lagen ska verkställas.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 11 kap. 1 § första stycket 2–4 gäller inte 2–10 kap.

3 § Bestämmelser om när ett fängelsestraff får verkställas och hur tiden för verkställigheten ska beräknas finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Verkställighetens mål och utformning

4 § Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

5 § Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Verkställigheten ska, i den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott. För varje intagen ska det upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan.

Verkställigheten ska planeras och utformas i samråd med den intagne och i samverkan med berörda myndigheter.

6 § Verkställigheten får inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Särskilda villkor för långtidsdömda

7 § För en intagen som avtjänar fängelse i lägst fyra år ska det, om det inte är uppenbart obehövt, beslutas om de särskilda villkor som av säkerhetsskäl är nödvändiga när det gäller

1. placering i anstalt,
2. vistelse utanför anstalt enligt 10 kap. 1 och 2 §§, och
3. särskilda utslussningsåtgärder enligt 11 kap. 1 §.

Om det finns särskilda skäl ska villkor enligt första stycket också beslutas för en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år.

8 § Prövning av vilka särskilda villkor som ska gälla för verkställigheten enligt 7 § ska ske så snart verkställigheten påbörjas eller annars när det finns behov av det. Villkoren ska omprövas när det finns anledning till det.

Ett beslut som strider mot de särskilda villkoren får inte meddelas.

2 kap. Placering

Placering i anstalt

1 § En intagen får inte placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Vid beslut om placering ska, i den utsträckning det är möjligt, hänsyn tas till den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frigivningsplanering.

2 § En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det.

Placering av unga

3 § En intagen som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

Placering på säkerhetsavdelning

4 § En intagen får placeras på en avdelning med särskild hög grad av övervakning och kontroll (säkerhetsavdelning) om

1. det finns en varaktig risk för att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet, eller

2. det finns särskild anledning att anta att det behövs för att hindra den intagne från allvarlig brottslig verksamhet under vistelsen i anstalt.

Ett beslut om placering på en säkerhetsavdelning ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

Tillstånd att ha spädbarn hos sig

5 § En intagen får medges att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

3 kap. Sysselsättning

Den intagnes rätt till sysselsättning

1 § En intagen ska ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet.

Sysselsättningsplikt

2 § En intagen är skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne.

En intagen som uppbär ålderspension enligt socialförsäkringsbalken får inte åläggas någon sysselsättning. En intagen som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt samma balk får åläggas sysselsättning bara av den art och den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

En intagen får inte åläggas sysselsättning som innebär att han eller hon underkastas behandling av medicinsk karaktär.

Ersättning

3 § En intagen har rätt till ersättning från Kriminalvården om

1. han eller hon har utfört eller deltagit i anvisad sysselsättning, och
2. ersättning för sysselsättningen inte betalas ut av någon annan.

4 § Kriminalvården ska, för permissions- och frigivningsändamål, hålla inne en tiondel av den ersättning som avses i 3 §. Kriminalvården får i särskilda fall medge att den ersättning som hålls inne används för annat ändamål. Ersättning som hålls inne ska betalas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

I fråga om den som är dömd till utvisning får ersättning som hålls inne enligt första stycket användas för betalning av en sådan resa som avses i 19 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716).

5 § Om en intagen uppsåtligen har skadat egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården, får Kriminalvården av den ersättning som avses i 3 § ta ut ett belopp som motsvarar kostnaderna för att ersätta eller på annat sätt återställa egendomen.

6 § Ersättning som avses i 3 § får inte utmätas.

4 kap. Fritid

Vistelse utomhus

1 § En intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Fritidssysselsättning

2 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning.

Utbud av massmedier

3 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden.

Religionsutövning

4 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion.

Förtroenderåd

5 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt sammanträda med andra intagna för överläggning i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna (förtroenderåd).

Ett förtroenderåd ska ges möjlighet att på lämpligt sätt överlägga med ledningen för anstalten.

5 kap. Personliga tillhörigheter

1 § En intagen får ta emot och inneha böcker, tidskrifter och tidningar, dock inte sådana som kan

1. äventyra ordningen eller säkerheten, eller
2. antas motverka den behandling som han eller hon genomgår.

I övrigt får en intagen ta emot och inneha de personliga tillhörigheter som är motiverade med hänsyn till att verkställigheten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt.

2 § Tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha får omhändertas och förvaras för den intagnes räkning. Tillhörigheter som omhändertagits ska lämnas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

En intagen får inte utan särskilt medgivande disponera pass och pengar som omhändertagits enligt första stycket.

3 § Tillhörigheter som omhändertagits får på den intagnes bekostnad sändas till den adress där han eller hon är folkbokförd eller till annan adress som han eller hon anger.

4 § Lämnar en intagen kvar tillhörigheter i en anstalt ska tillhörigheterna förvaras där i tre månader från det att frihetsberövandet upphört. Om tillhörigheterna inte har hämtas ut inom denna tid, får de genom Kriminalvårdens försorg säljas eller, om det inte är möjligt, förstöras.

Om Kriminalvården har sålt en intagens tillhörigheter, har han eller hon rätt till skäligen ersättning. Sådan ersättning får inte betalas ut med ett högre belopp än som har influerat vid försäljningen.

6 kap. Vistelse i gemensamhet och avskildhet

Gemensamhet

1 § En intagen ska under den tid då han eller hon är skyldig att utföra eller delta i sysselsättning vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte annat anges i denna lag eller följer av sysselsättningens särskilda beskaffenhet.

2 § En intagen ska ges möjlighet att på sin fritid vistas i gemensamhet, om inte annat anges i denna lag.

Avskildhet vid dygnsvila

3 § Intagna får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan.

Avskildhet på egen begäran

4 § En intagen får, om det är lämpligt, medges att på egen begäran hållas avskild från andra intagna.

Ett medgivande till avskildhet enligt första stycket ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

Avskildhet av ordnings- och säkerhetskäl

5 § Intagna får tillfälligt hållas avskilda från varandra, om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

6 § En intagen får tillfälligt hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt på grund av att den intagne är våldsam eller berusad.

Om ett avskiljande enligt första stycket inte kan verkställas i anstalt, får den intagne placeras i häkte i högst två dygn.

7 § En intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt

1. med hänsyn till rikets säkerhet,
2. med hänsyn till att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården,
3. med hänsyn till att det finns en risk att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet,
4. för att hindra att den intagne påverkar någon annan intagen att allvarligt störa ordningen i anstalten,
5. för att hindra att den intagne medverkar till att någon annan intagen får tillgång till alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, eller
6. för att hindra att den intagne allvarligt ofredar någon annan intagen.

Ett beslut om avskildhet enligt första stycket ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag.

Avskildhet vid utredning av misskötsamhet

8 § Under utredning av frågor enligt 12 kap. 1 § denna lag eller enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken får en intagen tillfälligt hållas avskild från andra intagna i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras. Den intagne får inte hållas avskild under längre tid än fyra dygn.

En intagen som hålls avskild från andra intagna enligt första stycket får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation eller försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras.

Om ett avskiljande enligt första stycket inte kan verkställas i anstalt, får den intagne placeras i häkte.

Avskildhet vid kroppsbesiktning

9 § En intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

Läkarundersökning

10 § En intagen som hålls avskild från andra intagna på grund av att han eller hon uppträder våldsamt eller är farlig för sin egen säkerhet till liv eller hälsa ska undersökas av läkare så snart som möjligt. En intagen som av andra skäl hålls avskild från andra intagna ska undersökas av läkare om det behövs med hänsyn till den intagnes hälsotillstånd, dock minst en gång i månaden.

7 kap. Besök och andra kontakter

Besök

1 § En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte besöket

1. kan äventyra säkerheten,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

2 § Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att

1. personal övervakar besöket, eller
2. besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

Ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får kontrolleras endast om advokaten eller den intagne begär det.

3 § Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

Elektronisk kommunikation

4 § En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte kommunikationen

1. kan äventyra säkerheten,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

5 § Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas.

Försändelser

6 § En försändelse mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet

att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. Om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av en sådan försändelse till en intagen är oriktig, får försändelsen granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

7 § I andra fall än som avses i 6 § får en försändelse till eller från en intagen i anstalt granskas, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Granskningen ska syfta till att undersöka om försändelsen

1. innehåller något otillåtet föremål,
2. är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, eller
3. är ett led i ett planerat avvikande eller något liknande förfarande.

8 § En försändelse som har granskats ska, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

9 § Bestämmelserna i 6–8 §§ gäller även en försändelse till eller från en sammanslutning av intagna.

Gemensamma bestämmelser

10 § Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs får upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

11 § Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta om undantag från bestämmelserna i detta kapitel, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

12 § Bestämmelser om att en intagen får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation och försändelser finns också i 6 kap. 8 § andra stycket.

8 kap. Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

Fotografering

1 § För att underlätta identifieringen av en intagen får fotografi tas av honom eller henne.

Kontroll av bostadsrum

2 § En intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter får kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Första stycket gäller även andra slutna förvaringsställen som den intagne disponerar.

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning

3 § Den som ska tas in i en anstalt ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon kommer till anstalten, om det inte är uppenbart obehövt.

4 § En intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

5 § En intagen får även i andra fall än som avses i 3 och 4 §§ kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

6 § En intagen är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

7 § Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får inte utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Detta gäller dock inte

1. en kroppsvisitation som avses i 5 §,
2. en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks,
3. en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning, eller
4. en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas enligt 6 §.

Om det är nödvändigt får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevitnas av en kvinna även i andra fall än som avses i första stycket.

Omhändertagande av otillåtna föremål

8 § Alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor får omhändertas och förstöras

1. om de medförs av någon som ska tas in i en anstalt,
2. om de påträffas hos en intagen,
3. om en intagen får dem sig tillsända, eller
4. om de på annat sätt påträffas inom en anstalt och det inte finns någon känd ägare till dem.

Bestämmelserna i första stycket gäller även injektionssprutor, kanyler och andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattningsmedel narkotika.

9 § Ett föremål som påträffas i en anstalt får i andra fall än som avses i 8 § och 5 kap. 2 § omhändertas, om det kan antas att föremålet kommer att tas i beslag. Omhändertagandet ska så snart som möjligt anmälas till den som får besluta om beslag.

Fängsel

10 § En intagen får beläggas med fängsel

1. vid förflyttning inom anstalt och vid transport eller annan vistelse utanför anstalt, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, eller
2. om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

En läkare ska så snart som möjligt undersöka en intagen som belagts med fängsel enligt första stycket 2.

Allmän inpasseringskontroll

11 § Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt får Kriminalvården besluta att alla personer som passerar in i anstalten ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll ska vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Ett beslut om allmän inpasseringskontroll får gälla i högst tre månader.

Kriminalvården får i enskilda fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll, om det finns särskilda skäl.

Kontroll av fordon

12 § Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt får ett fordon kontrolleras i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur anstalten. Syftet ska vara att söka efter otillåtna föremål eller personer som utan tillåtelse avser att ta sig in i eller ut ur anstalten. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Befogenheter mot obehöriga personer

13 § En tjänsteman inom kriminalvården får avvisa eller avlägsna den som obehörigen försöker ta sig in i eller vägrar att lämna en anstalt.

Den som ska avlägsnas får i anslutning till ingripandet

1. kroppsvisiteras enligt 5 §, eller
2. beläggas med fängsel enligt 10 § första stycket 2.

Ett ingripande enligt första eller andra styckena ska dokumenteras.

9 kap. Hälso- och sjukvård

1 § En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i anstalten, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

2 § Bestämmelser om psykiatrisk tvångsvård för den som är intagen finns i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelserna i 8 § andra och tredje styckena lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Kriminalvården och regeringen att besluta om särskilda restriktioner för en viss intagen ska tillämpas på en intagen som för frivillig psykiatrisk vård har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk vård.

3 § Om en transport kan befaras skada den intagnes hälsa, ska läkares medgivande till transporten inhämtas.

10 kap. Permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt

Permission

1 § En intagen får, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (permission) om

1. minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats, och

2. det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

För en intagen som avtjänar ett livstidsstraff ska tiden enligt första stycket 1 bestämmas som om strafftiden är arton år.

Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att den tid som avses i första stycket 1 inte förflutit.

Särskild permission

2 § En intagen får, om det finns särskilt ömmande skäl, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (särskild permission) om

1. hans eller hennes behov av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses genom permission enligt 1 §, och

2. vistelsen utanför anstalt kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Inställelse vid domstol eller annan myndighet

3 § En intagen får tillfälligt vistas utanför anstalt om en myndighet begär att han eller hon ska inställa sig vid myndigheten. Sådan inställelse ska alltid ske om det är en domstol eller en övervakningsnämnd som begär att en intagen ska inställas.

Utredning om återfallsrisk

4 § En intagen som ska genomgå en utredning om risk för återfall i brottslighet enligt 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, får vistas utanför anstalt i den utsträckning som den myndighet som ansvarar för utredningen bedömer är nödvändig för att utredningen ska kunna genomföras.

Kontroll

5 § Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt 1–4 §§ ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 1 och 2 §§ får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera meddelade villkor.

Placering i häkte

6 § I anslutning till vistelse utanför anstalt enligt 2–4 §§ och 9 kap. 1 § denna lag samt 4 kap. 29 och 31 §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål får en intagen tillfälligt placeras i häkte, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl eller med hänsyn till transportförhållandena.

11 kap. Särskilda utslusningsåtgärder

Former av särskilda utslusningsåtgärder

1 § En intagen får, för att minska risken för att han eller hon återfaller i brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalt genom följande utslusningsåtgärder:

1. frigång enligt 2 §,

2. vårdvistelse enligt 3 §,
3. vistelse i halvvägshus enligt 4 §, och
4. utökad frigång enligt 5 §.

Vistelse utanför anstalt enligt första stycket 2–4 ska planeras så att den kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning.

Frigång

2 § Frigång innebär att en intagen under dagtid utanför anstalt utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Frigång får beviljas en intagen som har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

Vårdvistelse

3 § Vårdvistelse innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Vårdvistelse får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

Halvvägshus

4 § Vistelse i halvvägshus innebär att en intagen är placerad i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn.

Vistelse i halvvägshus får beviljas en intagen som har behov av särskilt stöd eller kontroll om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig, och
3. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Den intagne får inte vistas utanför halvvägshuset annat än på särskilt bestämda tider.

Utökad frigång

5 § Utökad frigång innebär att en intagen under kontrollerade former avtjänar fängelsestraffet i sin bostad.

Utökad frigång får beviljas om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig,
3. han eller hon har tillgång till bostad, och
4. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Gemensamma bestämmelser

6 § Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller meddela nya villkor.

Om det finns särskilda skäl, får Kriminalvården förena en vårdvistelse enligt 3 § med en föreskrift enligt 26 kap. 15 § första stycket 3 brottsbalken som ska gälla för tiden efter villkorlig frigivning. Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller meddela en ny föreskrift.

7 § Den som är beviljad en utslussningsåtgärd är skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

8 § Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska upphävas om

1. det inte längre finns förutsättningar för åtgärden, eller
2. den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

9 § Om ett tillstånd till en påbörjad utslussningsåtgärd upphävs, ska den intagne omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av straffet i anstalten.

10 § Kriminalvården får anlita ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse för verksamhet med halvvägshus.

11 § Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi enligt 10 § eller ett hem för vårdvistelse enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska

1. fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider,
2. samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt, och
3. omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

12 § Den som är anställd av eller har ett uppdrag hos ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse som bedriver sådan verksamhet som avses i 3 eller 4 §, får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sin anställning eller sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för beivrandet av brott.

12 kap. Varning och uppskjuten villkorlig frigivning

Varning

1 § En intagen som bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten får tilldelas en varning.

Uppskjuten villkorlig frigivning

2 § Bestämmelser om att den villkorliga frigivningen kan skjutas upp finns i 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken.

Bestämmelser om handläggningen

3 § Frågor om varning enligt 1 § eller uppskjutande av villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken ska avgöras skyndsamt.

4 § Innan ett beslut om varning meddelas ska förhör hållas med den intagne.

5 § I mål och ärenden om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken ska ett offentligt biträde förordnas för den intagne, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Innan ett beslut om uppskjuten villkorlig frigivning meddelas ska den intagne beredas tillfälle att yttra sig.

13 kap. Beslut

1 § Ett beslut enligt denna lag fattas av Kriminalvården, om inte annat följer av 3, 4 eller 6 §.

2 § Ett beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

3 § Ett beslut om att upphäva ett tillstånd till en påbörjad vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång fattas av en övervakningsnämnd efter en anmälan av Kriminalvården. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning.

4 § I fall som avses i 3 § får Kriminalvården omedelbart upphäva tillståndet i avvaktan på övervakningsnämndens prövning.

Kriminalvårdens beslut ska omedelbart underställas övervakningsnämnden. Övervakningsnämnden ska senast den första arbetsdagen efter den dag då Kriminalvårdens beslut meddelades pröva om beslutet ska bestå, i avvaktan på den slutliga prövningen. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör det att gälla. Nämnden ska skyndsamt ta upp frågan till slutlig prövning.

5 § Frågor om att upphäva ett tillstånd till en utslussningsåtgärd enligt 3 och 4 §§ prövas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den intagne är inskriven är beläget. Om det finns särskilda skäl, får en annan övervakningsnämnd pröva sådana frågor.

6 § Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta att ett ärende om vistelse utanför en anstalt ska överlämnas till regeringens prövning, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

14 kap. Överklagande

1 § Kriminalvårdens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 5 §.

Ett beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den anstalt, det häkte eller det frivårdskontor är beläget där den klagande var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2 § Ett beslut får inte överklagas enligt 1 § första stycket innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt första stycket får beslutet inte ändras till den klagandes nackdel.

3 § En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den klagande ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

Kriminalvården prövar om skrivelsen med begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om skrivelsen har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den klagande felaktig underrättelse om hur man begär omprövning.

4 § En övervakningsnämnds beslut enligt 13 kap. 3 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Övervakningsnämnden ska inte vara part i domstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

5 § Ett beslut om vistelse utanför en anstalt för en intagen som regeringen har meddelat ett förordnande för enligt 7 kap. 11 § får överklagas till regeringen.

15 kap. Övriga bestämmelser

Straff

1 § Den som olovligen överlämnar eller försöker överlämna ett vapen eller annat farligt föremål till en intagen döms till böter eller fängelse i högst ett år, om inte gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

2 § Den som till en intagen lämnar alkohol eller annat berusningsmedel eller injektionsspruta eller kanyl som är särskilt ägnad att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika döms till böter eller fängelse i högst sex månader, om inte gärningen är belagd med strängare straff i annan lag. Detsamma gäller den som på annat sätt hjälper en intagen att få tillgång till sådant berusningsmedel eller föremål.

Bevakningsföretag

3 § Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning där, utföra vissa bevakningsuppgifter när en intagen ska vistas utanför en anstalt. Om det finns särskilda skäl, får ett sådant förordnande avse vissa bevakningsuppgifter inom en anstalt. I förordnandet ska uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

4 § En väktare med ett förordnande enligt 3 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Verkställighetsföreskrifter

5 § Föreskrifter om verkställighet av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011, då lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt ska upphöra att gälla.

2.2 Förslag till häkteslag

Häri genom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av beslut om häktning och vissa andra tillfälliga frihetsberövanden i häkte eller i annan förvaringslokal. Bestämmelserna avser

- placering och vissa rättigheter (2 kap.),
- besök och andra kontakter (3 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (4 kap.),
- hälso- och sjukvård (5 kap.),
- restriktioner för intagna som är misstänkta för brott (6 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (7 och 8 kap.).

2 § Denna lag gäller den som är

1. häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott,
2. häktad av annan anledning än misstanke om brott,
3. intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,
4. tillfälligt placerad i ett häkte med stöd av fängelselagen (2010:000), eller
5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn vinner laga kraft.

Det som sägs i första stycket 1 gäller inte den som är gripen enligt 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

3 § Denna lag gäller, om inte annat föreskrivs i lag eller annan författning, också den som är intagen i

1. en kriminalvårdsanstalt eller ett häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott, eller
2. en polisarrest för förvar.

Verkställighetens utformning

4 § Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

5 § Verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det är lämpligt och den intagne samtycker till det, ska åtgärder vidtas för att ge honom eller henne det stöd och den hjälp som behövs.

6 § Verkställigheten får inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

2 kap. Placering och vissa rättigheter

Placering

1 § En intagen har rätt att placeras i enrum.

TVå eller flera intagna får placeras i samma rum om det är nödvändigt av utrymmesskäl eller någon annan särskild anledning.

2 § En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön, om det är lämpligt och de intagna samtycker till det.

3 § En intagen som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

4 § En intagen får medges att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

Vistelse i gemensamhet och avskildhet

5 § En intagen ska ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte

1. den intagne är placerad i en annan förvaringslokal än i ett häkte och lokalförhållandena inte tillåter gemensamhet,
2. det av säkerhetsskäl är nödvändigt att hålla den intagne avskild från andra intagna, eller
3. det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

Sysselsättning

6 § En intagen ska, om det är möjligt, beredas lämplig sysselsättning i form av arbete eller annan jämförbar verksamhet.

En intagen som utför eller deltar i den sysselsättning som anordnas av Kriminalvården har rätt till ersättning.

Utomhusvistelse

7 § En intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Förströelse

8 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt förströelse.

Utbud av massmedier

9 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden.

Religionsutövning

10 § En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion.

Personliga tillhörigheter

11 § En intagen får ta emot och inneha böcker, tidskrifter, tidningar och andra personliga tillhörigheter av enkelt slag, dock inte sådana tillhörigheter som kan äventyra ordningen eller säkerheten.

12 § Tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha enligt 11 § får omhändertas och förvaras för den intagnes räkning. Tillhörigheter som omhändertagits ska lämnas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

Permission

13 § En intagen får, om det finns särskilt ömmande skäl, beviljas tillstånd att vistas utanför förvaringslokalen för viss kort tid (permission), om det inte finns hinder mot det av säkerhetsskäl.

Ett tillstånd till permission ska förenas med de villkor som behövs. Om det inte är uppenbart obehövt, ska den intagne stå under bevakning.

Innan ett tillstånd till permission beviljas den som är ålagd restriktioner enligt 6 kap. ska medgivande inhämtas från undersökningsledaren eller åklagaren.

3 kap. Besök och andra kontakter

Besök

1 § En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte besöket kan äventyra säkerheten.

Bestämmelser om rätten för den som är häktad eller anhållen att ta emot besök från sin försvarare finns i 21 kap. 9 § rättegångsbalken.

2 § Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att

1. personal övervakar besöket, eller

2. besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

3 § Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

Elektronisk kommunikation

4 § En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte kommunikationen kan äventyra säkerheten.

5 § Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentlige försvarare får inte avlyssnas.

Försändelser

6 § Försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentlige försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. En sådan försändelse till en intagen ska dock inte vidarebefordras utan hållas kvar, om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av försändelsen är oriktig.

7 § I andra fall än som avses i 6 § får en intagen vägras att sända eller ta emot en försändelse, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. En försändelse som den intagne inte får sända eller ta emot får hållas kvar.

8 § En försändelse som hålls kvar får inte granskas utan den intagnes medgivande, om det inte är absolut nödvändigt av säkerhetsskäl.

En försändelse som avses i 6 § får endast granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

9 § En försändelse som hålls kvar ska, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

Gemensamma bestämmelser

10 § Den som är placerad i ett häkte för utredning av misskötsamhet enligt 6 kap. 8 § tredje stycket fängelselagen (2010:000) får hindras från kontakter med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation eller försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras.

11 § Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 § första stycket eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs ska upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

4 kap. Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

Kontroll av bostadsrum

1 § En intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter får kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Första stycket gäller även andra slutna förvaringsställen som den intagne disponerar.

Kroppsvsitation och kroppsbesiktning

2 § Den som ska tas in i en förvaringslokal ska senast vid ankomsten kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål, om det inte är uppenbart obehövligt.

3 § En intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför förvaringslokalen,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 3 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom förvaringslokalen och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

4 § En intagen får även i andra fall än som avses i 2 och 3 §§ kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

5 § Urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov får, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, tas på en intagen som skäligen kan misstänkas vara påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

6 § Prov som avses i 5 § får också tas när en intagen själv önskar det, om det behövs för att utreda hans eller hennes drogkonsumtion inför en vård- eller behandlingsinsats.

7 § Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får inte utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Detta gäller dock inte

1. en kroppsvisitation som avses i 4 §,
2. en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks,
3. en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning, eller
4. en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas enligt 5 eller 6 §.

Om det är nödvändigt får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevitnas av en kvinna även i andra fall än som avses i första stycket.

Omhändertagande av otillåtna föremål

8 § Alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor får omhändertas och förstöras

1. om de medförs av någon som ska tas in i en förvaringslokal,
2. om de påträffas hos en intagen,
3. om en intagen får dem sig tillsända, eller
4. om de på annat sätt påträffas inom en förvaringslokal och det inte finns någon känd ägare till dem.

Bestämmelserna i första stycket gäller även injektionssprutor, kanyler och andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattningsmedel narkotika.

9 § Ett föremål som påträffas i en förvaringslokal får i andra fall än som anges i 8 § och 2 kap. 12 § omhändertas, om det kan antas att föremålet kommer att tas i beslag. Omhändertagandet ska så snart som möjligt anmälas till den som får besluta om beslag.

Fängsel

10 § En intagen får beläggas med fängsel

1. vid förflyttning inom förvaringslokalen och vid transport eller annan vistelse utanför lokalen, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, eller
2. om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

En läkare ska så snart som möjligt undersöka en intagen som belagts med fängsel enligt första stycket 2.

Allmän inpasseringskontroll

11 § Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid ett häkte får Kriminalvården besluta att alla personer som passerar in i

häktet ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll ska vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Ett beslut om allmän inpasseringskontroll får gälla i högst tre månader.

Kriminalvården får i enskilda fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll, om det finns särskilda skäl.

Kontroll av fordon

12 § Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid ett häkte får ett fordon kontrolleras i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur häktet. Syftet ska vara att söka efter otillåtna föremål eller personer som utan tillåtelse avser att ta sig in i eller ut ur häktet. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

5 kap. Hälso- och sjukvård

1 § En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska undersökas av läkare. Läkare ska också tillkallas om en intagen begär det och det inte är uppenbart att en sådan undersökning inte behövs.

En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om en intagen inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i förvaringslokalen, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför förvaringslokalen enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

2 § Bestämmelser om psykiatrisk tvångsvård av den som är intagen finns i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Om en intagen har förts över till en sjukvårdsinrättning eller en undersökningsenhet som avses i 6 § lagen om rättspsykiatrisk vård, gäller denna lag endast i fråga om restriktioner enligt 6 kap.

Bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelserna i 8 § andra stycket lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Kriminalvården att besluta om särskilda restriktioner för en viss intagen ska tillämpas på en intagen som för frivillig psykiatrisk vård eller rättspsykiatrisk undersökning har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning eller undersökningsenhet som avses i andra stycket.

3 § Om en transport kan befaras skada den intagnes hälsa, ska läkares medgivande till transporten inhämtas.

6 kap. Restriktioner för intagna som är misstänkta för brott

1 § En intagen som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott får åläggas inskränkningar i sin rätt till kontakt med

omvärlden (restriktioner), om det finns risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning.

För den som är häktad får restriktioner enligt första stycket meddelas endast om han eller hon får underkastas restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken.

2 § Ett beslut om restriktioner enligt 1 § får avse inskränkningar i rätten att

1. placeras tillsammans med andra intagna enligt 2 kap. 1 § andra stycket,

2. vistas i gemensamhet enligt 2 kap. 5 §,

3. följa vad som händer i omvärlden enligt 2 kap. 9 §,

4. inneha tidskrifter och tidningar enligt 2 kap. 11 §,

5. ta emot besök enligt 3 kap. 1 § första stycket,

6. stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation enligt 3 kap. 4 §, eller

7. sända och ta emot försändelser enligt 3 kap. 7 §.

3 § Ett beslut om restriktioner fattas av undersökningsledaren eller åklagaren. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

4 § Den som är häktad på grund av misstanke om brott får begära tingsrättens prövning av ett beslut att ålägga honom eller henne restriktioner av visst slag. Rätten ska pröva en sådan begäran när den prövar frågan om tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken. Innan rätten fattar beslut ska åklagaren ges tillfälle att yttra sig.

Bestämmelserna i första stycket ska tillämpas även i hovrätt och Högsta domstolen om dom i målet har överklagats dit eller om förhandling hålls enligt 24 kap. 17 § fjärde stycket rättegångsbalken.

Rättens beslut får överklagas på samma sätt som ett beslut i fråga om tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § första stycket rättegångsbalken.

7 kap. Beslut och överklagande

Beslut

1 § Om inte annat anges fattas beslut enligt denna lag av Kriminalvården eller, om den intagne är placerad i en förvaringslokal som står under annan myndighets tillsyn, av den myndigheten.

2 § Ett beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

Överklagande

3 § Ett beslut som avses i 1 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Ett beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den förvaringslokal är belägen där klaganden var intagen när det första beslutet i ärendet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

4 § Kriminalvårdens beslut enligt 1 § får inte överklagas innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt första stycket får beslutet inte ändras till den klagandes nackdel.

5 § En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den klagande ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

Kriminalvården prövar om skrivelsen med begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om skrivelsen har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den klagande felaktig underrättelse om hur man begär omprövning.

8 kap. Övriga bestämmelser

Bevakningsföretag

1 § Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning där, utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen ska vistas utanför en förvaringslokal. Om det finns särskilda skäl, får ett sådant förordnande avse vissa bevakningsuppgifter inom en förvaringslokal. I förordnandet ska uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

2 § En väktare med ett förordnande enligt 1 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han på grund av sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Verkställighetsföreskrifter

3 § Föreskrifter om verkställighet av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011, då lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. ska upphöra att gälla.

2.3 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 37 kap. 4 § ska upphöra att gälla,
dels att 37 kap. 3, 5–8 och 11 §§ samt 38 kap. 12 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

37 kap.

3 §¹

Valbar till ledamot eller ersättare i övervakningsnämnd är den som har rösträtt vid val av kommunfullmäktige, som är folkbokförd inom nämndens verksamhetsområde *och som inte fyllt eller under mandatperioden fyller sjuttio år*. Den som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte väljas till ledamot eller ersättare. Inte heller får lagfaren domare, åklagare, polisman, kriminalvårdstjänsteman eller advokat eller den som *eljest* har till yrke att föra andras talan inför rätta väljas till ledamot eller ersättare. Övervakningsnämnden prövar självmant den valdes behörighet.

Valbar till ledamot eller ersättare i *en* övervakningsnämnd är den som har rösträtt vid val av kommunfullmäktige *och* som är folkbokförd inom nämndens verksamhetsområde. Den som har *en* förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte väljas till ledamot eller ersättare. Inte heller får *en* lagfaren domare, åklagare, polisman, kriminalvårdstjänsteman eller advokat eller den som *annars* har till yrke att föra andras talan inför rätta väljas till ledamot eller ersättare. Övervakningsnämnden prövar självmant den valdes behörighet.

Upphör en ledamot att vara valbar, är uppdraget förfallet.

5 §²

Ledamot och ersättare i övervakningsnämnd *och kriminalvårdsnämnden* skall ha avlagt domared. Mot ledamot och ersättare skall gälla samma jäv som i fråga om domare; *dock skall vad* i 4 kap. 13 § 7 rättegångsbalken sägs *icke äga tillämpning i fråga om ledamot och ersättare i övervakningsnämnd*.

En ledamot och *en* ersättare i *en* övervakningsnämnd *ska* ha avlagt domared. *För* ledamot och ersättare *ska* samma jävsregler gälla som *för* domare. *Bestämmelsen* i 4 kap. 13 § 7 rättegångsbalken *ska dock inte tillämpas*.

¹ Senaste lydelse 1991:510.

² Senaste lydelse 1981:211.

I fråga om beslut av nämnd som i första stycket sägs skall vad angående omröstning i brottmål i överrätt är stadgat i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

I fråga om beslut av en övervakningsnämnd gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet om omröstning i brottmål i överrätt.

6 §³

Begär den dömda att bli muntligen hörd i ärende, som handlägges av övervakningsnämnd, skall tillfälle därtill beredas honom.

I ärende hos kriminalvårdsnämnden bör, om det kan antagas vara till gagn och lämpligen kan ske, tillfälle beredas den dömda att bli muntligen hörd.

Om den dömda begär det, har han eller hon rätt att höras muntligen i ett ärende hos en övervakningsnämnd.

7 §⁴

Den som har dömts till fängelse får begära prövning av Kriminalvårdens beslut enligt 26 kap. 11 §, 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den övervakade är inskriven är beläget. Nämnden får också själv ta upp ett sådant beslut till omprövning eller själv meddela ett sådant beslut. Kriminalvården kan överlämna ett ärende enligt nämnda bestämmelser till nämnden för avgörande.

Om den som har dömts till fängelse inte är nöjd med ett beslut av en övervakningsnämnd enligt 26 kap. 11, 15, 18, 19 eller 22 §, får han hos Kriminalvårdsnämnden begära prövning av beslutet.

8 §⁵

Bestämmelserna i 7 § första stycket tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn.

Den som har dömts till skyddstillsyn får hos hovrätten överklaga ett beslut av övervakningsnämnden i frågor som avses i 26 kap. 15 § eller 28 kap. 5 a § andra stycket, 7 eller 11 §. Över-

Bestämmelserna i 7 § tillämpas på motsvarande sätt i fråga om den som har dömts till skyddstillsyn.

³ Senaste lydelse 1981:211.

⁴ Senaste lydelse 2005:967.

⁵ Senaste lydelse 2005:688.

klagandet skall ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då klaganden fick del av beslutet. I hovrätten tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av tingsrätts beslut. Prövningstillstånd krävs dock inte för att hovrätten skall pröva övervakningsnämndens beslut.

11 §⁶

Beslut av en övervakningsnämnd i frågor som avses i 26 kap. 11, 15, 18, 19 och 22 §§ samt 28 kap. 5 a § andra stycket, 7 och 11 §§ får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Talan må ej föras mot beslut som enligt denna balk meddelas av övervakningsnämnd i andra fall än i 7 och 8 §§ sagts, av hovrätt enligt 8 § eller av kriminalvårdsnämnden.

Beslut enligt denna balk av en övervakningsnämnd i andra frågor än som avses i första stycket får inte överklagas.

38 kap.

12 §⁷

Polismyndigheten skall lämna domstolar, övervakningsnämnder, Kriminalvårdsnämnden och Kriminalvården handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans omhändertagande enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 6 b § eller 11 §.

Polismyndigheten ska lämna domstolar, övervakningsnämnder och Kriminalvården handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans eller hennes omhändertagande enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 6 b § eller 11 §.

⁶ Senaste lydelse 1981:211.

⁷ Senaste lydelse 2005:967.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011. Ärenden som kommit in till hovrätten före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts handläggs enligt äldre bestämmelser.

2.4 Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 106 kap. 17, 19, 28, 30, 31 och 36 §§ socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2008/09:200

Föreslagen lydelse

106 kap.

17 §

Utan hinder av 16 § lämnas sjukersättning och aktivitetsersättning för tid under vilken den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 56 eller 58 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Utan hinder av 16 § lämnas sjukersättning och aktivitetsersättning för tid under vilken den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 eller 5 § fängelselagen (2010:000).

19 §

Om en försäkrad som får sjukersättning eller aktivitetsersättning vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 56 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Om en försäkrad som får sjukersättning eller aktivitetsersättning vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:000).

28 §

Den försäkrade ska inte betala för sitt uppehälle när han eller hon vistas utanför anstalt enligt 58 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Den försäkrade ska inte betala för sitt uppehälle när han eller hon vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 5 § fängelselagen (2010:000).

30 §

Om den som får garantipension till omställningspension sedan minst trettio dagar i följd är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad ska, från och med den trettioförsta dagen, garantipensionen lämnas med högst ett belopp som innebär att denna tillsammans med omställnings- eller änkepensionen per månad uppgår till 4,5 procent av prisbasbeloppet.

Denna begränsning gäller inte för tid under vilken den pensionsberättigade vistas utanför anstalt enligt 56 eller 58 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Denna begränsning gäller inte för tid under vilken den pensionsberättigade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 eller 5 § fängelselagen (2010:000).

31 §

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad vistas utanför anstalt enligt 56 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:000).

36 §

I fråga om en försäkrad som har rätt till bostadstillägg och som är intagen i anstalt och avtjänar fängelsestraff som överstiger två år lämnas bostadstillägg under längst två månader efter det att vistelsen i anstalten inleddes eller fängelsestraffet började verkställas på något annat sätt. Bostadstillägg får dock lämnas för tiden från och med den tredje månaden före den månad då frigivning ska ske eller från och med den månad då den intagne påbörjar en vistelse utanför anstalt enligt 58 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

I fråga om en försäkrad som har rätt till bostadstillägg och som är intagen i anstalt och avtjänar fängelsestraff som överstiger två år lämnas bostadstillägg under längst två månader efter det att vistelsen i anstalten inleddes eller fängelsestraffet började verkställas på något annat sätt. Bostadstillägg får dock lämnas för tiden från och med den tredje månaden före den månad då frigivning ska ske eller från och med den månad då den intagne påbörjar en vistelse utanför anstalt enligt 11 kap. 5 § fängelselagen (2010:000).

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

Härigenom föreskrivs att 27 § lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 §¹

Övervakningsnämndens beslut om framställning enligt 15 § första stycket eller om förklaring som avses i 19 § andra stycket får överklagas till *hovrätt*. Detsamma gäller övervakningsnämndens beslut med stöd av 19 § första stycket om omhändertagande enligt 26 kap. 22 § brottsbalken. Överklagandet *skall* ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den dömde fick del av beslutet. *I hovrätten tillämpas bestämmelserna i rättegångsbalken om överklagande av tingsrätts beslut. Prövningstillstånd krävs dock inte för att hovrätten skall pröva övervakningsnämndens beslut. Hovrättens beslut får inte överklagas.*

Om en villkorligt frigiven inte är nöjd med övervakningsnämndens beslut om framställning enligt 22 §, får han eller hon hos Kriminalvårdsnämnden begära prövning av beslutet. Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

Övervakningsnämndens beslut som avses i denna paragraf gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011. Ärenden som kommit in till hovrätten före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts handläggs enligt äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2005:690.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

Härigenom föreskrivs att 18 § lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §²

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärd som avser endast måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttan rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare får utföras av en annan tjänsteman som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid förvaltningsrätten eller vid en tingsrätt på samma ort som förvaltningsrätten. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål enligt lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförandet, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlings undantagande från taxeringsrevision, skatterevision eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna upplysningar, visa upp handling eller lämna kontrolluppgift enligt skatteförfattningarna,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård i enskildhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet eller avskildhet enligt 34 § samma lag, mål om
3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård i enskildhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet eller avskildhet enligt 34 § samma lag,

¹ Lagen omtryckt 1981:1323.

² Senaste lydelse 2009:773.

vård i enskildhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 *såvitt avser* de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., mål enligt *lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt* samt mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål rörande preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling eller lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

mål om vård i enskildhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 *när det gäller* de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., mål enligt *fängelselagen (2010:000)* samt mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Härigenom föreskrivs att 19 och 23 §§ lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömden är häktad eller omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömden enligt 10 § *intages* i *allmänt* häkte eller kriminalvårdsanstalt eller *omhändertages* av polismyndighet för förpassning.

Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömden är häktad eller omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömden enligt 10 § *tas in* i häkte eller kriminalvårdsanstalt eller *omhändertas* av polismyndighet för förpassning.

Den tid som en intagen vistas utanför anstalt enligt 10 kap. 3 § fängelselagen (2010:000) eller enligt 4 kap. 29 eller 31 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål ska räknas in i verkställighetstiden. Detsamma gäller den tid som en intagen vistas utanför anstalt med stöd av 9 kap. 1 §, 10 kap. 1, 2 eller 4 § eller 11 kap. 1 § fängelselagen, om inte särskilda skäl talar mot det.

Tid, under vilken den dömden hållits i häkte i målet eller varit omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken efter det att slutlig dom eller beslut däri meddelades, *skall* räknas som tid varunder straffet verkställts.

Den tid som den dömden hållits i häkte i målet eller varit omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken efter det att slutlig dom eller beslut däri meddelades, ska räknas in i verkställighetstiden.

23 §

Har avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, *skall* det antal dagar avbrottet varat

Om avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, *ska* det antal dagar som avbrottet varat

¹ Lagen omtryckt 1990:1010.

läggas till slutdagen.

Som avbrott anses *icke* att den som *undergår* fängelse häktas med anledning av misstanke om brott.

Genom beslut enligt lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt kan bestämmas att viss tid icke skall inräknas i verkställighetstiden. Därvid äger första stycket motsvarande tillämpning.

läggas till slutdagen.

Som avbrott anses *inte* att den som *avtjänar* fängelse häktas med anledning av misstanke om brott.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

2.8 Förslag till lag om ändring i passlagen (1978:302)

Häri genom föreskrivs i fråga om passlagen (1978:302)

dels att 29 § ska upphöra att gälla,

dels att 28 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §¹

Beslut av övervakningsnämnd enligt denna lag får överklagas *hos Kriminalvårdsnämnden eller den hovrätt, hos vilken klaganden skulle ha kunnat överklaga beslut som avses i 37 kap. 8 § brottsbalken.*

Beslut av Statens institutionsstyrelse enligt denna lag får överklagas *hos allmän förvaltningsdomstol.*

En chefsöverläkares beslut om anmälan enligt 20 § 1 får inte överklagas. Socialstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas *hos allmän förvaltningsdomstol.*

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av *en* övervakningsnämnd enligt denna lag får överklagas *till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.*

Beslut av Statens institutionsstyrelse enligt denna lag får överklagas *till allmän förvaltningsdomstol.*

En chefsöverläkares beslut om anmälan enligt 20 § 1 får inte överklagas. Socialstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas *till allmän förvaltningsdomstol.*

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011. Ärenden som kommit in till hovrätten före ikraftträdandet men ännu inte avgjorts handläggs enligt äldre bestämmelser.

¹ Senaste lydelse 2005:655.

2.9 Förslag till lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet

Härigenom föreskrivs att 26 § lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

26 §¹

Talan mot Kriminalvårdens beslut i fråga som avses i 10 §, 21 § första stycket, 24 § tredje stycket eller 25 § andra stycket föres hos regeringen genom besvär. Mot annat beslut av Kriminalvården enligt denna lag får talan ej föras.

Om den dömde, i fall då begränsad verkställighet har anordnats här i landet, ej är nöjd med övervakningsnämnds beslut om prøvotid, övervakning, föreskrift, varning eller anmälan enligt 14 § tredje stycket, kan han hos kriminalvårdsnämnden påkalla prövning av beslutet. Övervakningsnämnds beslut som nu avses länder dock omedelbart till efterrättelse, såvida ej annorlunda förordnas.

Mot kriminalvårdsnämndens beslut enligt denna lag får talan ej föras.

I fråga om beslut som avses i 26 kap. 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen brottsbalken tillämpas 37 kap. 7 § samma balk. Övervakningsnämnds beslut i sådan fråga får inte överklagas.

Kriminalvårdens beslut i frågor som avses i 10 §, 21 § första stycket, 24 § tredje stycket eller 25 § andra stycket överklagas till regeringen. Mot annat beslut av Kriminalvården enligt denna lag får talan inte föras.

Om den dömde, i fall då begränsad verkställighet har anordnats här i landet, inte är nöjd med övervakningsnämnds beslut om prøvotid, övervakning, föreskrift, varning eller anmälan enligt 14 § tredje stycket, får han eller hon överklaga beslutet till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Övervakningsnämndens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

I fråga om beslut som avses i 26 kap. 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen brottsbalken tillämpas 37 kap. 7 § samma balk. Övervakningsnämnds beslut i en sådan fråga får inte överklagas.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

¹ Senaste lydelse 2005:975.

2.10 Förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att 10 a § polislagen (1984:387) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

10 a §²

Vad som i 15 § första stycket lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. föreskrivs i fråga om rätten att belägga någon med fängsel skall gälla även då en polisman omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet.

Det som i 4 kap. 10 § första stycket häkteslagen (2010:000) föreskrivs i fråga om rätten att belägga någon med fängsel ska gälla även då en polisman omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

¹ Senaste lydelse 1998:27.

2.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll

Härigenom föreskrivs att 8 a § lagen (1991:572) om utlänningskontroll ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 a §¹

Säkerhetspolisen svarar för att ett beslut om förvar verkställs.

En utlänning som hålls i förvar enligt denna lag *skall* placeras i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Den som är under 18 år får dock inte utan synnerliga skäl placeras i sådana lokaler.

För behandlingen av en utlänning som placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller *lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.* i tillämpliga delar. Utlänningen skall, utöver vad som följer av nämnda lag, beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten.

En utlänning som hålls i förvar enligt denna lag *ska* placeras i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Den som är under *arton* år får dock inte utan synnerliga skäl placeras i sådana lokaler.

För behandlingen av en utlänning som placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller *häkteslagen (2010:000)* i tillämpliga delar. Utlänningen *ska*, utöver vad som följer av nämnda lag, beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

¹ Senaste lydelse 2005:720.

2.12 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Vid slutet rättspsykiatrisk vård enligt denna lag gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

I fråga om den som är anhållen, häktad eller intagen i eller ska förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvården i särskilda fall, om det behövs från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att *samtala i telefon* med utomstående. I fråga om den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på slutet ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken får Statens institutionsstyrelse fatta motsvarande beslut. *Brev* som avses i 9 § första stycket första meningen lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. från den som är häktad eller anhållen, *brev* som avses i 25 § första meningen lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt från den som är intagen liksom *brev* som avses i 19 § andra stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska dock alltid vidarebefordras utan föregående granskning.

I fråga om den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av

I fråga om den som är anhållen, häktad eller intagen i eller ska förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvården i särskilda fall, om det behövs från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att *stå i förbindelse* med utomstående *genom elektronisk kommunikation*. I fråga om den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på slutet ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken får Statens institutionsstyrelse fatta motsvarande beslut *när det gäller rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att samtala i telefon med utomstående*. *Försändelser* som avses i 3 kap. 6 § häkteslagen (2010:000) från den som är häktad eller anhållen, *försändelser* som avses i 7 kap. 6 § fängeslagen (2010:000) från den som är intagen liksom *brev* som avses i 19 § andra stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska dock alltid vidarebefordras utan föregående granskning.

I fråga om den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av

¹ Senaste lydelse 2008:416.

domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt får regeringen i särskilda fall, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller samtala i telefon med utomstående.

domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt får regeringen i särskilda fall, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller *stå i förbindelse* med utomstående *genom elektronisk kommunikation*.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

2.13 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning

Härigenom föreskrivs att 8 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §¹

Den som är häktad och *skall* genomgå rättspsykiatrisk undersökning *skall* utan dröjsmål och senast inom sju dagar från det att beslutet om undersökning kom in till undersökningsenheten föras över till denna. Sedan den rättspsykiatriska undersökningen har avslutats, *skall* den misstänkte, om han är i behov av psykiatrisk tvångsvård eller annan vård som inte lämpligen kan ges på häktet, föras över till enhet inom hälso- och sjukvården. I annat fall *skall* han föras tillbaka till häktet.

Den som är häktad och *ska* genomgå rättspsykiatrisk undersökning *ska* utan dröjsmål och senast inom sju dagar från det att beslutet om undersökning kom in till undersökningsenheten föras över till denna. Sedan den rättspsykiatriska undersökningen har avslutats, *ska* den misstänkte, om han *eller hon* är i behov av psykiatrisk tvångsvård eller annan vård som inte lämpligen kan ges på häktet, föras över till enhet inom hälso- och sjukvården. I annat fall *ska* han *eller hon* föras tillbaka till häktet.

Om det finns särskilda skäl, får dock en rättspsykiatrisk undersökning beträffande den som är häktad utföras i häktet. Beslut om detta meddelas av Kriminalvården.

För behandlingen av den som är häktad och genomgår rättspsykiatrisk undersökning finns bestämmelser i *lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.* och i *lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.*

För behandlingen av den som är häktad och genomgår rättspsykiatrisk undersökning finns bestämmelser i *häkteslagen (2010:000)* och i *lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.*

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

¹ Senaste lydelse 2005:979.

2.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

Härigenom föreskrivs att 19 § lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §¹

Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Den dömde får hos *Kriminalvårdsnämnden* överklaga ett beslut som fattats av en övervakningsnämnd enligt denna lag.

Den dömde får hos *allmän förvaltningsdomstol* överklaga ett beslut som fattats av en övervakningsnämnd enligt denna lag. *Övervakningsnämnden ska inte vara part i domstolen.*

Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

¹ Senaste lydelse 1996:784.

2.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård

Härigenom föreskrivs att 11 a § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård¹ ska upphöra att gälla vid utgången av februari 2011.

¹ Senaste lydelse 2005:489.

2.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister

Härigenom föreskrivs att 9 § lagen (1999:353) om rättspsykiatriskt forskningsregister ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

För varje person som har dömts till fängelse får, när verkställigheten helt eller delvis har skett enligt *lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt*, uppgifter registreras om när verkställigheten har påbörjats respektive avslutats samt när villkorlig frigivning och avbrott i verkställigheten har skett.

För varje person som har dömts till fängelse får, när verkställigheten helt eller delvis har skett enligt *fängelselagen (2010:000)*, uppgifter registreras om när verkställigheten har påbörjats respektive avslutats samt när villkorlig frigivning och avbrott i verkställigheten har skett.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

2.17 Förslag till lag om ändring i utlänningslagen
(2005:716)

Härigenom föreskrivs att 11 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 kap.

2 §

En utlänning som hålls i förvar enligt denna lag *skall* vistas i lokaler som har ordnats särskilt för detta ändamål. Migrationsverket har ansvaret för sådana lokaler.

Migrationsverket har ansvaret för behandlingen och tillsynen av en utlänning som hålls i förvar.

För behandlingen av en utlänning som enligt 10 kap. 20 § placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller *lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl.* i tillämpliga delar. Utlänningen *skall*, utöver vad som följer av nämnda lag, beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten.

En utlänning som hålls i förvar enligt denna lag *ska* vistas i lokaler som har ordnats särskilt för detta ändamål. Migrationsverket har ansvaret för sådana lokaler.

För behandlingen av en utlänning som enligt 10 kap. 20 § placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller *häkteslagen (2010:000)* i tillämpliga delar. Utlänningen *ska*, utöver vad som följer av nämnda lag, beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

2.18 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att 35 kap. 15 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

35 kap.

15 §

Sekretess gäller inom kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Sekretessen gäller inte beslut av Kriminalvården, *Kriminalvårdsnämnden*, en övervakningsnämnd *och inte heller annat beslut i ett kriminalvårdsärende enligt brottsbalken eller lagstiftningen om kriminalvård i anstalt.*

Sekretessen gäller inte beslut av Kriminalvården *eller* en övervakningsnämnd.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2011.

3 Ärendet och dess beredning

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för Justitiedepartementet i oktober 2002 en parlamentarisk kommitté med uppdrag att utarbeta ett förslag till en lag som reglerar verkställigheten av samtliga kriminalvårdspåföljder (dir. 2002:90). Kommittén skulle dels göra en översyn av kriminalvårdslagstiftningen i sak, dels se över den lagtekniska och språkliga utformningen. Syftet var att skapa en ny modern kriminalvårdslag. Kommittén, som antog namnet Kriminalvårdskommittén (Ju 2002:13), överlämnade i maj 2005 sitt betänkande Framtidens kriminalvård (SOU 2005:54). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. En remissammanställning finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2005/5429/KRIM).

Med stöd av regeringens bemyndigande tillkallade dåvarande chefen för Justitiedepartementet i januari 2005 en särskild utredare med uppdrag att utarbeta ett förslag till en ny häkteslag (dir. 2005:05). I likhet med Kriminalvårdskommitténs uppdrag omfattade översynen dels lagstiftningen i sak, dels den lagtekniska och språkliga utformningen. Den nya häkteslagen skulle utformas så att den kunde utgöra en del av Kriminalvårdskommitténs förslag till kriminalvårdslag. Utredningen, som antog namnet Häktesutredningen (Ju 2005:01), överlämnade i februari 2006 sitt betänkande Ny häkteslag (SOU 2006:17). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 4*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. En remissammanställning finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2006/2565/KRIM).

I juli 2006 beslutade dåvarande chefen för Justitiedepartementet att ge en utredare i uppdrag att biträda departementet med att överväga Kriminalvårdens behov av att tillfälligt kunna förbjuda personer tillträde till ett område utanför en anstalt eller ett häkte. Promemorian Tillträdesförbud m.m. inom kriminalvården överlämnades till Justitiedepartementet i mars 2007 (Ds 2007:24). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 7*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 8*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9*. En remissammanställning finns tillgänglig i Justitiedepartementet (Ju2007/3744/KRIM).

Vissa delar av Kriminalvårdskommitténs förslag har redan behandlats av regeringen. Nya regler om utslussning från anstalt och villkorlig frigivning trädde i kraft den 1 januari 2007 (prop. 2005/06:123, bet. 2005/06:JuU33, rskr. 2005/06:292). Nya och skärpta regler om bl.a. brevgranskning och innehav av tillhörigheter i anstalt trädde i kraft den 1 april 2008 (prop. 2006/07:127, bet. 2007/08:JuU6, rskr. 2007/08:129). Regeringen tar nu slutlig ställning till Kriminalvårdskommitténs förslag. I propositionen behandlas också Häktesutredningens förslag och de förslag som lämnas i promemorian Tillträdesförbud inom kriminalvården.

Häktesutredningen har även behandlat frågan om häkteslagens tillämplighet i fråga om en intagen som har förts över till en inrättning för

psykiatrisk vård eller rättspsykiatrisk undersökning. Förhållandet mellan fängelse- och häkteslagstiftningen respektive lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård och, när det gäller häkteslagen, lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning kommer att behandlas inom ramen för den översyn av den psykiatriska tvångsvårdslagstiftningen som pågår (dir. 2008:93, dir. 2009:93). Regeringen avser att återkomma till frågan.

4 En ny fängelselag

Regeringens förslag: En ny fängelselag ska ersätta lagen om kriminalvård i anstalt. Lagen ska förena humanitet med högt ställda krav på säkerhet och effektivitet.

Den nya fängelselagen ska ge Kriminalvården bättre förutsättningar att – med bibehållen säkerhet och utan att sätta individens eget ansvar åt sidan – förebygga återfall i brott genom att anpassa innehållet i verkställigheten till den intagnes individuella förutsättningar och behov. I enlighet härmed ska i lagen anges att de åtgärder som Kriminalvården vidtar ska vara ägnade att förebygga återfall i brott och att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för varje intagen.

Den nya fängelselagen ska kodifiera den grundläggande principen om proportionalitet och ge Kriminalvården de kontrollmöjligheter som behövs. Lagen ska vara oberoende av den nuvarande indelningen i öppna och slutna anstalter.

Regeringens bedömning: Kriminalvårdskommitténs förslag om ett nivåindelad förmånssystem i lag bör inte genomföras.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer delvis med regeringens. Kommittén föreslår en ny kriminalvårdslag som reglerar verkställighet av fängelse, skyddstillsyn och samhällstjänst. I fråga om verkställighet av fängelse bygger förslaget på att ett nivåindelad förmånssystem införs, dvs. ett system som innebär att en intagen kan flyttas mellan olika nivåer beroende på hur han eller hon rättar sig efter de villkor som gäller för verkställigheten.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget om att samla delar av verkställighetslagstiftningen i en kriminalvårdslag. *Länsrätten i Skåne län* anser att lagen om beräkning av strafftid, efter en eventuell översyn, bör arbetas in i den nya lagen. *Statskontoret* anser att samordningen bör omfatta även andra lagar som reglerar verkställighet av straff.

När det gäller kommitténs förslag om ett förmånssystem i anstalt är remissutfallet blandat. Flertalet ställer sig avvisande eller kritiska till ett sådant system, bl.a. *Justitiekanslern*, *Rikspolisstyrelsen*, *Brottsförebyggande rådet*, *Ekonomistyrningsverket*, *Kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet*, *Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet*, *Frivårdsföreningen*, *Skyddsvärnet* och *Förtroenderådets riksorganisation*. Till de remissinstanser som tillstyrker förslaget, åtminstone i delar,

hör bl.a. *Åklagarmyndigheten*, dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* och *Statens institutionsstyrelse*.

När det gäller utgångspunkterna för lagen i övrigt tillstyrker eller berör inte flertalet remissinstanser förslaget. *Juridiska fakulteten vid Lunds universitet* ifrågasätter dock att begreppen öppen och slutan stalt utgår och anser att indelningen av anstalter i olika säkerhetsklasser bör framgå av lag. *Statskontoret* anser att den s.k. normaliseringsprincipen, som styr ansvarsfördelningen mellan Kriminalvården och andra myndigheter, bör omprövas.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Bakgrund

Med utgångspunkt i Kriminalvårdskommitténs förslag har i två etapper genomförts reformer av kriminalvårdsanstalten som varit av betydelse för en mer individualiserad verkställighet av fängelsestraff i kriminalvårdsanstalt, men också för upprätthållandet av ordningen och säkerheten. Den första etappen innebär en ny och samlad reglering av de särskilda utslussningsåtgärderna och en ökad grad av fakultativ prövning vid villkorlig frigivning, i syfte att åstadkomma en förbättrad, mer strukturerad och individuellt utformad övergång från livet i anstalt till livet i frihet (prop. 2005/06:123). Den andra etappen innebär skärpta regler när det gäller den intagnes rätt att inneha tillhörigheter i anstalt, men också utökade möjligheter till brevgranskning och avskiljande (prop. 2006/07:127). Regeringen avslutar nu behandlingen av Kriminalvårdskommitténs betänkande genom att göra en samlad översyn av lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt.

Lagen om kriminalvård i anstalt

I lagen om kriminalvård i anstalt finns grundläggande bestämmelser om verkställighet av fängelsestraff som avtjänas i anstalt, bl.a. om placering av intagna, sysselsättning, permission och annan vistelse utanför anstalt, fritidssysselsättning, den intagnes rätt att inneha personliga tillhörigheter och dennes möjlighet att ha kontakt med omvärlden genom brev, telefon och besök. I lagen finns också bestämmelser om disciplinära åtgärder och om tvångsmedel.

Lagen om kriminalvård i anstalt tillkom som ett resultat av 1974 års kriminalvårdsreform, vilken föregicks av en intensiv debatt om behovet av en liberalisering av kriminalvården. Lagen tar sin utgångspunkt i att den intagnes anpassning i samhället ska underlättas och negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Behandlingen i anstalt ska, i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, redan från början inriktas på åtgärder som förbereder den intagne för tillvaron utanför anstalten. Denna behandlingstanke utgör fortfarande en utgångspunkt för lagen. Den har också legat till grund för Kriminalvårdskommitténs arbete.

En ny fängelselag

Kriminalvården har i uppdrag att verkställa ett av domstol utdömt fängelsestraff, i regel genom att ta in den dömden i anstalt. Det ställer krav på att Kriminalvården effektivt vidmakthåller det frihetsberövande som dömts ut och att verkställigheten utformas så att det reella innehållet i straffet inte urholkas. Samtidigt måste verkställigheten ta sin utgångspunkt i en human och meningsfull kriminalvård. Det förutsätter att tiden i anstalt används så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. För att bättre kunna hantera detta uppdrag är det enligt regeringens mening angeläget att lagen om kriminalvård i anstalt ersätts med en ny verkställighetslag, som ger Kriminalvården förutsättningar att förena humanitet med högt ställda krav på säkerhet och effektivitet.

Den nya verkställighetslagen bör innehålla de principiella riktlinjerna för verkställigheten i anstalt, ramarna för verkställighetens innehåll och utformning och de materiella bestämmelser som rör de intagnas rättigheter och i vilken utsträckning dessa kan inskränkas. Lagen bör också innehålla bestämmelser om de kontroll- och tvångsåtgärder som kan riktas mot intagna och, i förekommande fall, mot andra personer samt grundläggande bestämmelser om överklagande av beslut. Lagen bör inte onödigtvis tyngas med bestämmelser som kan meddelas i författningar på lägre nivå.

Den nya verkställighetslagen utgör en språklig och systematisk modernisering av nuvarande lagstiftning. För att lagen ska vara enkel att förstå är det viktigt att den ges en överskådlig och tydlig struktur. Ett sådant regelverk minskar risken för godtyckliga beslut och ökar förutsebarheten, och därmed också rättssäkerheten. Lagen bör, så långt möjligt, utformas köns- och teknikneutralt.

Den nya verkställighetslagen bör ges benämningen fängelselag. På så sätt kommer det klart till uttryck att ingen döms till fängelse för att han eller hon är i behov av vård, utan därför att han eller hon har begått ett brott som leder till straff. Det förhållandet att ett fängelsestraff i vissa fall får avtjänas i den dömdes bostad enligt lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll utgör enligt regeringens mening inget hinder mot benämningen.

I detta avsnitt behandlar regeringen vissa grundläggande utgångspunkter för den nya fängelselagen. De förslag till materiella ändringar som föreslås i förhållande till lagen om kriminalvård i anstalt behandlas särskilt (avsnitt 5–18). De bestämmelser som i sak oförändrade flyttas över till den nya lagen behandlas i allt väsentligt endast i författningskommentaren (avsnitt 25).

Ett aktivt återfallsförebyggande arbete med individen i fokus

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Det innebär att verkställigheten i anstalt, i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, ska inriktas på att minska risken för återfall i brott.

Enligt den officiella kriminalstatistiken återfaller knappt 40 procent av dem som har lagförts för brott i ny brottslighet inom tre år. Den kanske

allra största utmaningen för framtidens kriminalvård är således att finna de rätta formerna att bedriva ett verkningsfullt återfallsförebyggande arbete, med bibehållen trovärdighet i verkställigheten och utan att kraven på samhällsskydd och rättssäkerhet eftersätts. Ett aktivt återfallsförebyggande arbete förutsätter såväl att den intagnes motivation till förändring som hans eller hennes behov och förutsättningar kan tas tillvara på ett professionellt sätt och att de åtgärder som vidtas under verkställigheten grundas på väl underbyggd kunskap om vad som är verkningsfullt.

Med hänvisning till att Kriminalvården har i uppgift att bedriva ett aktivt återfallsförebyggande arbete bör det i fängelselagen anges att verkställigheten, i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, särskilt ska inriktas på åtgärder som är ägnade att förebygga återfall i brott.

En individuellt utformad verkställighetsplan

Utan att sätta den intagnes eget ansvar åt sidan ska den intagnes verkställighet utformas så att den verkar återfallsförebyggande och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Det förutsätter en god kunskap om den intagne och att Kriminalvården i ett tidigt skede av verkställigheten upprättar en individuellt utformad verkställighetsplan, baserad på en sammanställning och bedömning av identifierade risker, behov och förutsättningar. Först genom en individuellt utformad och väl planerad verkställighet kan verkställigheten i anstalt och utslussningen i samhället utformas på ett sätt som tillgodoser såväl samhällsskyddet, ordningen och säkerheten i anstalt som den intagnes behov av åtgärder mot kriminalitet och missbruk. Härigenom skapas också förutsättningar för den intagne att ta mer aktiv del i och ökat ansvar för arbetet med att förändra sin situation.

Risken för återfall i kriminalitet och missbruk är särskilt stor i samband med frigivningen. Det är därför angeläget att planeringen av frigivningen förbereds i god tid och att en strukturerad och individuellt utformad övergång från livet i anstalt till livet i frihet kommer till stånd. 2007 års utslussningsreform ska ses mot denna bakgrund. Genom denna reform infördes nya utslussningsåtgärder i form av s.k. utökad frigång och vistelse i halvvägshus. Vidare utökades möjligheten till vårdvistelse. Den utvärdering som Brottsförebyggande rådet (Brå) hittills gjort av reformen visar bl.a. att fler intagna har beviljats utslussning jämfört med året före reformen (rapport 2009:18).

Bestämmelser om att Kriminalvården för varje intagen ska upprätta en verkställighetsplan finns i 6 § första stycket förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt, där benämnd behandlingsplan. För att markera betydelsen av att verkställigheten och frigivningsförberedelserna – i syfte att minska risken för återfall i brott – får en individuell utformning bör kravet på att det för varje intagen ska upprättas en individuellt utformad verkställighetsplan anges i lag.

Kravet på att en individuellt utformad verkställighetsplan ska upprättas för varje intagen innebär att det från effektivitets- och resurssynpunkt är nödvändigt att anpassa planeringen till förhållandena i varje enskilt fall

och vidta de största insatserna i de fall där de kan förväntas leda till ett positivt resultat. I vissa fall kommer således utformningen av planen vara förhållandevis schematisk, t.ex. om den intagne är dömd till ett mycket kort fängelsestraff. I andra fall krävs ett omsorgsfullt arbete. Detta gäller särskilt en intagen som har ett stort behov av stöd och uppvisar en vilja till förändring.

Kriminalvårdens samverkan med andra

Kriminalvårdens verksamhet kan inte ses som en isolerad del av samhället. Ett effektivt återfallsförebyggande arbete och meningsfulla frivillningsförebereelser förutsätter en målinriktad och effektiv samverkan mellan Kriminalvården och berörda myndigheter, framför allt socialtjänsten, hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Det är först om Kriminalvårdens åtgärder genom en sådan samverkan kan fullföljas och följas upp efter verkställighetens slut, som åtgärderna har förutsättningar att bli riktigt verkningsfulla. Omvänt kan åtgärder som påbörjats av någon av nämnda myndigheter innan verkställigheten har inletts kräva samverkan med Kriminalvården för att möjliggöra att åtgärderna kan fullföljas under verkställigheten eller efter att den avslutats.

Kriminalvårdens ansvar är således att i samverkan med andra myndigheter, utan att i det enskilda fallet sätta den intagnes eget ansvar åt sidan, aktivt verka för att den intagnes behov identifieras och, så långt som det är möjligt, tillgodoses. I ansvaret ingår att förmedla och stödja kontakter mellan de intagna och berörda myndigheter. Däremot är Kriminalvårdens ansvar för att tillgodose de intagnas behov av stöd- och vårdinsatser begränsat av den s.k. normaliseringsprincipen (prop. 1973:1 bil. 4 s. 90 och 1974:20 s. 85, 117, 150). Denna princip – som även fortsättningsvis bör vara vägledande vid ansvarsfördelningen – innebär att det är de ordinarie myndigheterna som primärt ansvarar för de intagnas behov av t.ex. sysselsättningsfrämjade åtgärder och hälso- och sjukvård. Endast i de fall där den intagne omhändertagits på ett sådant sätt att det förhindrar andra myndigheters medverkan eller där stödinsatserna uteslutande har sin grund i Kriminalvårdens uppdrag bör det vara motiverat att göra avsteg från denna princip.

Kriminalvårdens skyldighet att samverka med andra myndigheter är av sådan vikt att den även fortsättningsvis bör framgå av lag (jfr 5 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt).

Vid sidan av myndighetssamverkan är det, för att det återfallsförebyggande arbetet ska lyckas, viktigt att Kriminalvården samverkar med organisationer i den ideella sektorn, näringslivet och andra resurser i det omgivande samhället. En sådan samverkan kan också motverka den isolering från samhället som frihetsberövandet innebär, t.ex. på sätt att frivilligorganisationer, trossamfund och andra under lämpliga former ges tillträde till anstalter för att besöka de intagna. Det saknas skäl att reglera denna form av samverkan i lag.

Den intagnes frihet är i flera avseenden begränsad

Fängelselagen bör ta sin utgångspunkt i att det är frihetsberövandet i sig som är straffet och att livet i anstalt så långt som möjligt ska efterlikna samhället i övrigt. Inte desto mindre är det, för att ett frihetsberövande ska kunna verkställas under kontrollerade och säkra former, nödvändigt att förena frihetsberövandet med ytterligare begränsningar i den frihet som den intagne annars skulle ha.

I vissa fall måste Kriminalvårdens befogenhet att vidta en åtgärd som innebär en begränsning i den intagnes frihet regleras uttryckligt och uttömmande i lag. Det avser t.ex. åtgärder som omfattas av grundlags-skyddet i 2 kap. 6 § regeringsformen mot bl.a. kroppsvisitation och undersökning av förtroliga försändelser. Mindre ingripande begränsningar i den intagnes frihet måste dock, utan att de regleras särskilt, med nödvändighet följa av att Kriminalvården har i uppdrag att upprätthålla ordningen och säkerheten i anstalt. Det kan t.ex. avse vissa former av övervakning av den intagne i anstalt (jfr prop. 2004/05:34 s. 37 f.), men också den intagnes skyldighet att följa de rutiner som gäller i en anstalt och de anvisningar som ges av kriminalvårdspersonal. För att garantera en human och rättssäker kriminalvård bör det nu anförda komma till uttryck i fängelselagen på så sätt att det anges att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Behovet av ändamålsenliga kontrollmedel

Det är av central betydelse för tilltron till Kriminalvårdens insatser och till straffsystemet i stort att ett frihetsberövande effektivt vidmakthålls och att verkställigheten sker med högt ställda krav på säkerhet. Det är angeläget såväl att rymningar och återfall i ny brottslighet under tiden i anstalt förhindras som att aktiviteter i kriminella nätverk och allvarliga ordningsstörningar motverkas.

Kriminalvårdens uppgift att upprätthålla ordningen och säkerheten i anstalt har förändrats och blivit mer komplicerad. Andelen intagna med långa strafftider, inte minst antalet livstidsdömda, liksom andelen intagna med narkotikamissbruk och intagna med olika former av psykisk ohälsa har ökat. Kriminella gängbildningar har blivit vanligare och den internationella och organiserade brottsligheten har fått en mer framträdande roll. De fyra uppmärksammade rymningar som år 2004 ägde rum från anstalter med hög säkerhet har också visat att Kriminalvården måste kunna möta risken för omfattande fritagningsförsök och andra sabotage-liknande angrepp.

Kriminalvården har vidtagit ett antal åtgärder för att höja säkerhetsnivån i anstalt, t.ex. förstärkt det s.k. perimeterskyddet samt, där så har varit möjligt, flyttat stängsel och larm längre ut från anstaltsbyggnaderna. Investeringar har gjorts i bl.a. inpasseringshinder, skalskydd och övervakningskameror. Även i övrigt har Kriminalvården vidtagit åtgärder för att utveckla den s.k. dynamiska säkerheten, t.ex. genom utbildning av personal, underrättelsearbete, aktiv klientplacering och insatsberedskap.

En viktig del i säkerhetsarbetet är också det utökade samarbetet mellan kriminalvård och polis på lokal och central nivå.

Med hänvisning till Kriminalvårdens uppdrag, att i anstalt upprätthålla ordningen och säkerheten, föreslås att det inte längre ska krävas att den intagne har dömts till fängelse i lägst två år för att kunna placeras på en säkerhetsavdelning (avsnitt 7) och att ett besök hos en intagen ska kunna äga rum i ett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas (avsnitt 12). Vidare föreslås att Kriminalvården ska få befogenhet att kontrollera in- och utpasserande fordon (avsnitt 16) samt avvisa och avlägsna obehöriga personer (avsnitt 17).

Proportionalitetsprincipen bör kodifieras

Vid varje åtgärd som innebär att kontroll eller tvång riktas mot en enskild gäller att en sådan åtgärd endast får vidtas om åtgärden kan anses nödvändig för att uppnå syftet med den och om åtgärden står i rimlig proportion till vikten av vad som ska uppnås. Det krävs också att den kontroll- eller tvångsåtgärd som avses utgör det lindrigaste ingreppet för den enskilde.

Vad som nu sagts kan sammanfattas i en proportionalitetsprincip, som knyter an till innehållet i 2 kap. 12 § regeringsformen. Det är enligt regeringens mening angeläget att denna proportionalitetsprincip kommer till generell uttryck i den nya fängelselagen på så sätt att det i lagen uttryckligen anges att en kontroll- eller tvångsåtgärd endast får användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden och om en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Det innebär att det i varje enskilt fall ska ske en prövning av om kontroll- eller tvångsåtgärden över huvud taget behöver tillgripas med hänsyn till omständigheterna och om syftet kan tillgodoses genom en mindre ingripande åtgärd. En sådan intresseavvägning kan leda till att en mindre ingripande åtgärd ska användas. Den kan också leda till att åtgärden inte alls ska vidtas, om den skulle få skadeverkningar som inte är rimliga i förhållande till vad som eftersträvas.

Kriminalvårdens anstaltsorganisation

En effektiv kriminalvård förutsätter att det inom anstaltsorganisationen finns anstalter och avdelningar med olika grad av övervakning och kontroll. I 3 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt finns en indelning i öppna och slutna anstalter. Kriminalvården har inom ramen för denna indelning utarbetat en anstaltsorganisation bestående av fem klasser (A–E). Indelningen bygger bl.a. på anstalternas förutsättningar att motstå försök till rymningar och fritagningar.

En effektiv och flexibel anstaltsorganisation förutsätter att den löpande kan justeras efter hand som behoven förändras. Den indelning i öppna och slutna anstalter som finns i lagen om kriminalvård i anstalt återspeglar inte detta behov. Inte heller återspeglar indelningen den faktiska indelningen av anstalter i olika säkerhetsklasser. Mot bakgrund härav är det inte lämpligt att i lag dela in anstalterna i olika säkerhetsklasser, vilket *Juridiska fakulteten vid Lunds universitet* förordat. En indelning av

anstalter i olika grad av säkerhet bör i stället göras i förordning eller myndighetsföreskrifter. Det bör dock av lagen framgå att en intagen inte får placeras under mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för att upprätthålla ordningen eller säkerheten. Regeringen återkommer till denna fråga i avsnitt 5.

Kvinnor i anstalt

En verkställighet med individen i fokus förutsätter att hänsyn även kan tas till att det kan finnas skillnader i förutsättningar och behov hos olika grupper av intagna. Kvinnor i anstalt är en grupp av intagna som på flera sätt har särskilda behov. Kvinnor som tas in i anstalt har ofta levt i socialt utsatta situationer och varit utsatta för olika former av övergrepp. De har ofta sämre stöd från anhöriga än manliga intagna samtidigt som det också är vanligare att de är ensamma vårdnadshavare. Det ankommer på Kriminalvården att utforma verkställigheten så att kvinnors särskilda behov så långt som det är möjligt kan tillgodoses under verkställigheten i anstalt och så att kvinnor ges förutsättningar till en individuellt utformad utslussning från livet i anstalt till livet i frihet (jfr Justitiekottets rapport 2008/09 RFR9, Uppföljning av kvinnor intagna i kriminalvårdsanstalt).

Ett barnperspektiv

En central målsättning för regeringens politik för barn och unga är att ett barnperspektiv, utifrån andan och intentionerna i konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen), ska genomsyra alla åtgärder som rör barn. Det innebär att det ställs särskilda krav på Kriminalvården, bl.a. när det gäller placering och verkställighetsinnehåll, för unga som avtjänar fängelse i anstalt. För att förebygga att den unge återfaller i brott, är det av central betydelse att han eller hon inte placeras tillsammans med intagna som inverkar negativt på hans eller hennes möjlighet att leva ett liv utan kriminalitet och att Kriminalvården vidtar åtgärder som är ägnade att aktivt motverka att den unge utvecklar eller befäster en kriminell identitet.

I enlighet med artikel 37 c i barnkonventionen och vad som hittills gällt enligt 8 § första stycket första meningen lagen om kriminalvård i anstalt bör det av den nya fängelselagen framgå att en intagen under arton år inte får placeras med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

Kriminalvården ska också särskilt uppmärksamma ett barns behov och rättigheter i sin egenskap av nära anhörig till en intagen. Det kan avse såväl behovet hos ett barn av att upprätthålla kontakt med en förälder som är frihetsberövad som behovet av att ingripa till skydd för ett barn. Enligt 14 kap 1 § socialtjänstlagen (2001:453) är kriminalvårdspersonal skyldig att till socialtjänsten lämna uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.

Ett brottsofferperspektiv

Verkställigheten i anstalt bör så långt det är möjligt utformas så att en intagen inte utsätter ett brottsoffer för nya brott. Risken för att en intagen tar kontakt med ett brottsoffer kan således inverka på möjligheten att bevilja en intagen permission och annan vistelse utanför en anstalt. En sådan risk kan också motivera att villkor ställs upp som förbjuder den intagne att under vistelsen utanför anstalten ta kontakt med brottsoffret eller vistas i närheten av hans eller hennes bostad.

En annan viktig del i arbetet med att skydda brottsoffer är att Kriminalvården bör underrätta en målsägande om vissa förhållanden som rör den intagne, t.ex. om placering, vistelser utanför anstalten och rymningar. En sådan skyldighet föreskrivs i 35 § lagen om kriminalvård i anstalt och bör gälla även fortsättningsvis. Frågan är dock av sådant slag att den lämpligen bör regleras i förordning. En sådan ordning gäller redan enligt 6 a § förordningen (1976:376) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. och 10 § förordningen (1994:1060) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Internationella åtaganden

FN:s konvention från 1966 om medborgerliga och politiska rättigheter och Europarådets konvention från 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) innehåller artiklar som är av betydelse för behandlingen av och rättigheterna för den som berövats sin frihet. Bestämmelser som har betydelse för behandlingen av den som är frihetsberövad finns även i FN:s konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling från 1984 och Europarådets motsvarande konvention från 1987, liksom i den nämnda barnkonventionen. Vid sidan av dessa konventionsåtaganden finns ett flertal internationella rekommendationer som gäller behandlingen av den som är intagen i fängelse, bl.a. minireglerna för fångvård som godkändes år 1957 av FN:s ekonomiska och sociala råd och de europeiska fängelsereglerna som i reviderad form godkändes år 2006 av Europeiska ministerkommittén.

En viktig utgångspunkt är att en ny fängelselag ska svara mot Sveriges internationella åtaganden.

Lagens tillämpningsområde bör inte utvidgas

Kriminalvårdskommittén har föreslagit en lag som samlar bestämmelserna om verkställighet av fängelse, skyddstillsyn och samhällstjänst i en kriminalvårdslag. Regeringen har nyligen inlett en större översyn av påföljdssystemet (dir. 2009:60). Inom ramen för påföljdsöversynen kommer det bl.a. att övervägas om ett system med villkorligt fängelse ska införas och om intensivövervakning kan användas i ökad utsträckning eller på annat sätt förändras. Det finns inte skäl att föregripa denna översyn. Bestämmelser om verkställighet av andra påföljder än fängelsestraff bör därför inte införas i den nya lagen.

Det är enligt regeringens mening inte heller möjligt att redan nu samordna bestämmelserna i den nya lagen med bestämmelserna om när verkställighet av fängelse får ske och hur tiden för verkställigheten ska beräknas. Som *Länsrätten i Skåne län* påtalat är det visserligen tänkbart att fördelar kan uppnås genom en samordning av dessa bestämmelser, men den måste i så fall föregås av en språklig och systematisk översyn av lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. Regeringen avser att på sikt initiera en sådan översyn. Frågan om en samordning bör övervägas i det sammanhanget.

Ett nivåindelad förmånssystem bör inte införas

Kriminalvårdskommitténs förslag om ett nivåindelad förmånssystem i anstalt har ifrågasatts av ett flertal av remissinstanserna, bl.a. med hänvisning till att ett förmånssystem riskerar att medföra misstänksamhet, obehag och försämrad rättssäkerhet samt att det saknas empiriskt underlag som visar på positiva effekter av ett sådant system. Med anledning av den kritik som framfördes gav regeringen Kriminalvården i uppdrag att inom ramen för nuvarande lagstiftning bedriva en försöksverksamhet från den 1 april 2007 till den 31 mars 2008. Försöksverksamheten har bl.a. visat att ett förmånssystem är mycket resurskrävande, förutsätter en överkapacitet av anstaltsplatser och är svåradministrerat (Kriminalvårdens rapport den 9 maj 2008, dnr Ju2008/4202/KRIM). Regeringen anser med hänvisning till genomförd försöksverksamhet och framförd remisskritik att det inte finns skäl att i den nya lagen införa ett nivåindelad förmånssystem.

För att kunna påverka de intagnas beteende i positiv riktning är det emellertid enligt regeringens mening angeläget att Kriminalvården kan belöna skötsamhet och vidta åtgärder vid misskötsamhet. Även utan ett nivåindelad förmånssystem kan den intagnes motivation till förändring tas tillvara genom att en positiv utveckling förstärks och uppmuntras. En intagen som är skötsam och uppvisar motivation till förändring har t.ex. goda möjligheter att få lättnader i verkställigheten vartefter den fortskrider, bl.a. genom att han eller hon placeras under allt öppnare former och slussas ut i samhället genom permission och andra särskilda utslussningsåtgärder. En intagen som stör ordningen och säkerheten i en anstalt får å andra sidan ofta vidkännas en verkställighet som utmärks av kontroll och inskränkningar i rätten till t.ex. kontakt med omvärlden och gemenskap.

5 En övergripande reglering om placering

Regeringen förslag: En intagen får inte placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Vid beslut om placering ska, i den utsträckning det är möjligt, hänsyn tas till den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frigivningsplanering.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommitténs förslag innebär dock att det uttryckligen i lag anges att hänsyn också ska tas till den intagnes behov av att placeras i närheten av sin hemort.

Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget särskilt. Dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* föreslår att det i lag ska anges att platstillgången styr placeringen av intagna.

Skälen för regeringens förslag

Nya regler om placering

I 7 och 7 a §§ lagen om kriminalvård i anstalt regleras i vilken anstalt en intagen ska placeras. Regleringen utgår från att en intagen ska placeras i en öppen anstalt om inte placering i en sluten anstalt är nödvändig av bl.a. säkerhetsskäl.

Som redovisats i avsnitt 4 bör den nya lagen vara oberoende av Kriminalvårdens anstaltsorganisation. Med hänvisning till detta och för att tydliggöra att en helhetsbedömning ska föregå varje beslut om placering, bör en ny övergripande reglering om placering införas. Regleringen bör utgå från att det finns en effektiv och flexibel anstaltsorganisation som innebär att det finns såväl anstalter som avdelningar eller enheter med olika grad av övervakning och kontroll.

För att Kriminalvården effektivt ska kunna vidmakthålla ett frihetsberövande och bedriva en verksamhet som är ägnad att förebygga återfall i brott, bör regleringen om placering ta sin utgångspunkt i att Kriminalvården ska kunna upprätthålla ordningen och säkerheten i anstalt. Den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frigivningsplanering bör också påverka placeringen. En helhetsbedömning ska göras i varje enskilt fall.

Övervakning och kontroll

Det ligger i sakens natur att de intagna skiljer sig kraftigt åt i fråga om risken för t.ex. rymning, fritagning och fortsatt brottslighet under verkställigheten. Det finns en växande grupp av intagna – inte sällan med medlemskap i kriminella gängbildningar eller annars med kopplingar till den organiserade och gränsöverskridande brottsligheten – som utgör ett avsevärt hot mot allmänheten, men också mot personal och medintagna. Samtidigt finns det intagna som utgör en begränsad om ens någon risk i nu angiven mening.

Regleringen om placering i anstalt bör, i syfte att ge Kriminalvården förutsättningar att effektivt vidmakthålla frihetsberövanden och tillförsäkra att verkställigheten sker under säkra former, utgå från kravet på att ordningen och säkerheten ska kunna upprätthållas. Grundläggande för en human kriminalvård är samtidigt att intagna, inom de begränsningar av friheten som följer av att det är fråga om ett frihetsberövande, placeras under så öppna anstaltsförhållanden som möjligt. En sådan placering kan underlätta den intagnes utslussning från anstalt till frihet och motverka att den intagne återfaller i brott. Den medför också att anstaltsbeståndet och Kriminalvårdens resurser kan utnyttjas effektivt. Mot denna bakgrund bör reglerna i fängelselagen utgå från att placeringen av en intagen ska ske så att han eller hon inte underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än vad som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas (jfr prop. 1974:20 s. 120).

Sysselsättning och omvårdnad

En ordnad sysselsättning under verkställigheten i form av t.ex. arbete, utbildning och deltagande i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet är av avgörande betydelse för såväl det återfallsförebyggande arbetet som för att motverka de negativa följderna av ett fängelsestraff. I överensstämmelse med hittills gällande rätt bör därför behovet av viss sysselsättning beaktas vid placeringen. I den mån särskilda resurser knyts till en viss anstalt, t.ex. i fråga om åtgärder mot narkotikamissbruk eller kriminalitet av visst slag, bör således en intagen som har behov av sådan sysselsättning placeras där.

Behovet av omvårdnad med anledning av t.ex. sjukdom kan på motsvarande sätt behöva beaktas. Det bör uttryckligen framgå av lagen att hänsyn också kan tas till sådana behov.

En lämplig frigivningsplanering

Vid beslut om placering bör hänsyn tas till den intagnes behov av en ändamålsenlig frigivning. Det innebär att det kan vara lämpligt att placera en intagen i närheten av sin hemort för att på så sätt underlätta hans eller hennes kontakter med familj eller andra personer på hemorten. Många gånger torde dock frigivningen kunna förberedas också på en anstalt som inte ligger nära hemorten, i synnerhet som nya former för utslussning införts genom 2007 års reform (prop. 2005/06:123). Det medför att den s.k. närhetsprincipen, som har ansetts gälla sedan 1974 års kriminalvårdsreform, inte längre har samma betydelse. Samhällsskyddet och behovet av att upprätthålla ordningen och säkerheten inom en anstalt väger tyngre än behovet av närhet till hemorten. Likaså väger behovet av viss sysselsättning tyngre, eftersom det är viktigt att verkställighetstiden tas tillvara för att motverka återfall i brott. Till skillnad från Kriminalvårdskommittén anser regeringen därför att den intagnes behov av att placeras i närheten av sin hemort inte hör till de hänsyn som bör anges i lag.

Övriga hänsyn

Ett beslut om placering ska, som framgått, utgå ifrån en helhetsbedömning. Det innebär att det kan finnas andra omständigheter än nu angivna som bör beaktas. Valet av anstalt kan t.ex. påverkas av behovet av att differentiera intagna som missbrukar narkotika och som inte kan förmås att gå igenom behandling mot sitt missbruk från andra intagna, liksom av behovet av att undvika kriminell gängbildning och konflikter mellan rivaliserande gäng.

Som dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* påpekat står det också klart att den faktiska tillgången på anstaltsplatser i praktiken har stor betydelse vid placeringen av intagna. Något behov av att, som styrelsen föreslagit, uttryckligen i lag hänvisa till platstillgången finns det dock inte enligt regeringens mening.

Behovet av vissa skyddsregler för unga

För att svara mot kraven i barnkonventionen bör det, som regeringen framhållit i avsnitt 4, finnas vissa skyddsregler vid placering av unga intagna som inte har fyllt arton år. Däremot saknas det skäl att från lagen om kriminalvård i anstalt till fängelselagen föra över nuvarande särreglering i fråga om den som har fyllt arton men inte tjuogoett år (8 § andra stycket). Verkställigheten ska för varje intagen ges en individuell utformning och ett tydligt innehåll i syfte att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället och motverka negativa följder av frihetsberövandet. Det följer redan härav att varje intagen, oavsett ålder, inte bör placeras på ett sätt som gör att han eller hon kommer i kontakt med intagna som kan ha negativ inverkan på honom eller henne. Någon ändring i sak är alltså inte avsedd.

6 Undantag från kravet på särskilda villkor för långtidsdömda

Regeringens förslag: För att upprätthålla samhällsskyddet ska kravet på beslut om särskilda villkor för långtidsdömda behållas. Det ska dock införas ett undantag. Sådana villkor ska i ett enskilt fall inte behöva beslutas om det är uppenbart obehövligt.

Kriminalvårdskommitténs förslag innebär att kravet på beslut om särskilda villkor för långtidsdömda inte längre ska gälla.

Remissinstanserna berör inte kommitténs förslag särskilt.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

En grundtanke med 1974 års kriminalvårdsreform var att anstaltsvistelsen redan från början skulle inriktas på åtgärder som förbereder den

intagne för tillvaron utanför anstalten, allt i den utsträckning det kan ske utan att kravet på samhällsskydd blir eftersatt (prop. 1974:20 s. 83). För det stora flertalet intagna innebar denna inriktning bl.a. vidgade möjligheter att under en viss tid vistas utanför anstalt. För en mindre kategori intagna medförde emellertid reformen strängare regler för verkställigheten när det gällde placering och möjligheten till vistelse utanför anstalt. Denna särreglering har bestått, även om målgruppen för regleringen har ändrats vid flera tillfällen (prop. 1978/79:62, 1981/82:141, 1983/84:148 och 1997/98:95).

Enligt 7 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt gäller, sedan en lagändring den 1 januari 1999, att särskilda villkor för verkställigheten alltid ska beslutas för den som avtjänar fängelse i lägst fyra år när det gäller anstaltsplacering, normalpermission, särskild permission och särskilda utslussningsåtgärder. Ett sådant beslut kan också fattas i fråga om en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år, om det finns särskilda skäl.

Ett beslut om särskilda villkor sätter upp de säkerhetsmässiga ramarna för verkställigheten och är normerande på så sätt att ett beslut som strider mot villkoren inte får meddelas.

Behovet av ett undantag

Enligt regeringens mening bör den nuvarande särbehandlingen av långtidsdömda behållas. Genom regleringen markeras att Kriminalvården ska fästa särskilt avseende vid kravet på samhällsskydd när det gäller en intagen som har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet, vilket bl.a. har betydelse för allmänhetens förtroende för Kriminalvårdens verksamhet. Ett beslut om särskilda villkor ger även den intagne en möjlighet till en mer förutsägbar inriktning av verkställighetens innehåll. Vid tillämpningen av nuvarande reglering om särskilda villkor har det emellertid visat sig att det kan vara uppenbart att en intagen, trots att han eller hon avtjänar ett långvarigt fängelsestraff, inte utgör någon sådan samhällsfara som motiverar inskränkningar i verkställigheten av det slag som särskilda villkor innebär. I syfte att åstadkomma en mer ändamålsenlig reglering och en effektivare resursanvändning bör det därför införas en möjlighet att i ett enskilt fall underlåta att fatta beslut om särskilda villkor. Med tanke på den grupp av långtidsdömda som omfattas av regleringen bör denna möjlighet vara begränsad till fall där det är uppenbart att sådana villkor inte behövs.

7 Placering på säkerhetsavdelning vid risk för fritagning eller rymning

Regeringens förslag: Kravet på att en intagen, vid risk för fritagningsförsök eller rymning, ska ha dömts till fängelse i lägst två år för att placeras på en säkerhetsavdelning eller hållas avskild från andra intagna ska tas bort.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer till viss del med regeringens. Enligt kommitténs förslag ska det räcka med antingen en risk för rymning alternativt fritagning eller en risk för allvarlig brottslig verksamhet under verkställigheten för att en intagen ska få placeras på en plats med särskilt hög säkerhet eller hållas i avskildhet från andra intagna.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser berör inte förslaget särskilt. *Säkerhetspolisen* tillstyrker förslaget om att det inte längre ska krävas att den intagne ska vara dömd till fängelse i lägst två år. Dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* framhåller att det är värdefullt att risken för rymning, fritagning och allvarlig brottslighet var och en för sig blir tillräckliga, liksom att tvåårskravet slopas. *Sveriges advokatsamfund* avstyrker förslaget och förordar att tvåårskravet behålls, eftersom det är möjligt att vid behov placera den intagne i en anstalt med högre grad av säkerhet.

Skälen för regeringens förslag

Placering på säkerhetsavdelning

För placering av den kategori av intagna som, med hänsyn till samhällsskyddet, kräver säkerhetsmässigt förstärkta resurser finns särskilda säkerhetsavdelningar inrättade. Sådana avdelningar finns för närvarande vid anstalterna Kumla, Hall och Saltvik.

Nuvarande reglering om placering av en intagen på en säkerhetsavdelning finns i 20 a § lagen om kriminalvård i anstalt. På en sådan avdelning får en intagen – som har dömts till fängelse i lägst två och är placerad i en sluten anstalt – placeras om det kan befaras att han eller hon planlägger rymning eller att någon annan planlägger fritagningsförsök och placeringen är nödvändig för att hindra att en sådan plan sätts i verket. Det krävs också att det med hänsyn till den intagnes brottslighet eller annars kan befaras att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta brottslig verksamhet av allvarlig karaktär.

Kriterierna för placering på säkerhetsavdelning motsvarar de kriterier som måste vara uppfyllda för att avskilja en intagen från andra intagna vid risk för fritagningsförsök eller rymning enligt 20 § andra stycket samma lag (se nedan). En förutsättning för att Kriminalvården ska placera en intagen som uppfyller kriterierna på en säkerhetsavdelning, i stället för att avskilja honom eller henne från andra intagna, är dock att det finns anledning att anta att risken kommer att bestå under en längre tid.

En intagen får även placeras på en säkerhetsavdelning om det finns särskild anledning att anta att det behövs för att hindra honom eller henne från brottslig verksamhet av allvarligt slag under vistelsen i anstalt (20 a § andra stycket).

Vilka kriterier bör gälla?

I förhållande till övriga anstalter och avdelningar innebär en säkerhetsavdelning en mycket högre grad av övervakning och kontroll. Det ligger också i sakens natur att placering på en säkerhetsavdelning kan innebära en mer begränsad gemensamhet än vad placering på en annan avdelning normalt innebär. Det är därför angeläget att kriterierna för placering på en säkerhetsavdelning preciseras i lag.

Regleringen om placering på en säkerhetsavdelning bör ta sin utgångspunkt i att samhället ska skyddas mot att grovt kriminella personer rymmer från en anstalt eller fritas med hjälp utifrån. Regleringen bör också ta sin utgångspunkt i att samhället ska skyddas mot att sådana personer planerar och styr brottslig verksamhet inifrån en anstalt eller begår brott där. Den kategori av intagna som åsyftas har, bl.a. med tanke på den organiserade och gränsöverskridande brottslighetens utveckling, ökat i antal under 2000-talet.

Enligt regeringens mening finns det inte något behov av att grundläggande ändra kriterierna för placering på en säkerhetsavdelning. I de flesta fall torde en intagen, som kräver den övervakning och kontroll som en säkerhetsavdelning innebär, kunna placeras där med stöd av nuvarande reglering. Det saknas därför anledning att, som Kriminalvårdskommittén föreslagit, ändra regleringen på så sätt att risken för fritagningsförsök eller risken för rymning i sig kan motivera placering på en säkerhetsavdelning, oberoende av om det kan befaras att den intagne är särskilt benägen att fortsätta brottslig verksamhet av allvarlig karaktär. I linje med vad kommittén föreslagit och i linje med den mobilisering mot grov organiserad brottslighet som regeringen bedriver finns det dock skäl att i detta sammanhang överväga kravet på att den intagne ska ha dömts till fängelse i lägst två år för att, vid risk för fritagningsförsök eller rymning, kunna placeras på en säkerhetsavdelning.

Tvåårskravet motiveras med att det sällan är nödvändigt att placera en intagen med kortare straffid under så pass ingripande övervakning och kontroll som en vistelse på en säkerhetsavdelning innebär. Som *Sveriges advokatsamfund* påtalat är det i regel tillräckligt att placera den intagne i en anstalt med högre grad av säkerhet. I ett enskilt fall kan emellertid en intagen utgöra ett väl så allvarligt hot mot säkerheten, trots att han eller hon dömts till ett kortare fängelsestraff. Det kan t.ex. avse en intagen med kopplingar till den grova organiserade brottsligheten. Tvåårskravet bör därför tas bort.

Regeringen har i avsnitt 4 redogjort för att fängeslagen bör vara oberoende av Kriminalvårdens anstaltsorganisation. Det innebär att även kravet på att den intagne ska vara placerad i en sluten anstalt för att kunna placeras på en säkerhetsavdelning vid risk för fritagningsförsök eller rymning bör tas bort. Det ligger dock i sakens natur att det inte annat än i yttersta undantagsfall kan finnas ett behov av att flytta en

intagen från en anstalt som i dag klassificeras som öppen till en säkerhetsavdelning.

Avskiljande vid risk för rymning eller fritagning

Nuvarande reglering om avskiljande vid risk för fritagning eller rymning, som finns i 20 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, korresponderar med den reglering som finns om placering på en säkerhetsavdelning. Till skillnad från vad som gäller för placering på en säkerhetsavdelning krävs dock inte att risken ska bestå under en längre tid för att den intagne ska få hållas avskild från andra intagna.

Kriterierna för att hålla en intagen avskild från andra intagna vid risk för fritagningsförsök eller rymning bör även fortsättningsvis motsvara de krav som ställs upp för placering av en intagen på en säkerhetsavdelning. Det betyder att kravet på att intagen ska ha dömts till fängelse i lägst två år och vara placerad på en sluten anstalt bör tas bort.

8 Sysselsättningsplikten behålls

Regeringens förslag: Den nuvarande sysselsättningsplikten för intagna i anstalt ska behållas.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer till viss del med regeringens. Det ska dock inte längre finnas någon särskild lagregel om sysselsättningsplikt. En intagen måste i stället delta i den sysselsättning som anges i verkställighetsplanen för att kunna komma i fråga för vissa förmåner.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser berör inte förslaget. *Huddinge tingsrätt* anför att det även med ett förmånssystem saknas bärande skäl att avskaffa sysselsättningsplikten. Tingsrätten finner det sannolikt att en sådan plikt kan utgöra en god grund för det motivationsarbete som i många fall behövs för att bryta en intagens passivitet. *Brottsförebyggande rådet (Brå)* bedömer att det för närvarande inte är lämpligt att bibehålla sysselsättningstvånget, men att det finns anledning att understryka att Kriminalvården är skyldig att tillhandahålla sysselsättning för de intagna.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

Enligt 10 § lagen om kriminalvård i anstalt ska en intagen under sin verkställighet i anstalt ges möjlighet att utföra eller delta i sysselsättning. Sysselsättningen kan bestå av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet. De former av arbete som erbjuds intagna varierar mellan olika anstalter. Det kan vara hantverksarbete, jordbruks- och skogsarbete eller olika slag av servicearbete. På alla anstalter har de intagna möjlighet att studera, i

första hand på grundläggande och gymnasial nivå. Kriminalvården har flera olika brotts- och missbruksrelaterade program för olika målgrupper, bl.a. för den som har alkohol- eller narkotikaproblem, är dömd för att ha misshandlat en partner i en nära relation eller är dömd för sexualbrott. Med annan strukturerad verksamhet avses t.ex. arbetsträning och social färdighetsträning.

Enligt 12 § lagen om kriminalvård i anstalt är en intagen skyldig att utföra eller delta i anvisad sysselsättning, s.k. sysselsättningsplikt. Den som uppbär ålderspension får dock inte åläggas sysselsättning, och den som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning får endast åläggas sysselsättning av den art och omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne. En intagen som vägrar att utföra eller delta i anvisad sysselsättning har inte rätt till någon ersättning från Kriminalvården och kan tilldelas en disciplinär sanktion.

Sysselsättningsplikten behövs

Det är angeläget att verkställighetstiden tas tillvara på ett meningsfullt sätt som är ägnat att motverka återfall i brott. Många av de intagna har en bristande kompetens både vad gäller arbetslivserfarenhet, grundläggande utbildning och förmågan att socialt anpassa sig till ett liv utan kriminalitet. En strukturerad och målinriktad sysselsättning under verkställigheten utgör därför, som en del i arbetslinjen, ett nödvändigt och väsentligt inslag i arbetet med att återanpassa och slussa ut den intagne till ett liv i frihet. Deltagande i arbetsdrift och annan sysselsättning motverkar också passivitet och andra negativa följder av ett frihetsberövande.

En modern verkställighetslagstiftning bör, som framhålls i avsnitt 4, ta sin utgångspunkt i att individen har ett eget ansvar. Kriminalvårdskommittén ifrågasätter om den nuvarande sysselsättningsplikten är ett ändamålsenligt sätt att öka ansvars känslan hos den intagne och föreslår att den utgår. Regeringen instämmer inte i denna bedömning. En sysselsättningsplikt utgör, som *Huddinge tingsrätt* framfört, en god grund för det motivationsarbete som många gånger behövs för att bryta den intagnes passivitet och förmå honom eller henne att utföra eller delta i en meningsfull sysselsättning. Till detta kommer att en sysselsättningsplikt stämmer väl överens med FN:s miniregler för fängenvård och de europeiska fängelsereglerna och att en sådan plikt, i någon form, gäller i nästan alla västeuropeiska länder. Den nuvarande sysselsättningsplikten bör därför behållas.

9 Den intagnes rätt att disponera sin ersättning

9.1 Sparavdrag för permissions- och frigivningsändamål

Regeringens förslag: En tiondel av den intagnes ersättning ska hållas inne för permissions- och frigivningsändamål. Kriminalvården får i särskilda fall medge att den ersättning som hålls inne används för annat ändamål.

Kriminalvårdskommitténs förslag innebär att en intagen, av den ersättning som betalas ut för deltagande i anvisad sysselsättning, endast får disponera den del som Kriminalvården bestämmer.

Remissinstanserna berör inte förslaget särskilt.

Skälen för regeringens förslag: Kriminalvården tillämpar för närvarande ett system som innebär att tio procent av den ersättning som betalas ut till den intagne för att han eller hon har utfört eller deltagit i anvisad sysselsättning, hålls inne för permissions- eller frigivningsändamål, s.k. sparavdrag (KVFS 2006:8).

Kriminalvårdens system med sparavdrag är enligt regeringens mening motiverat. Det försäkrar att den intagne har vissa medel sparade när han eller hon lämnar anstalten i samband med permission och villkorlig frigivning. Kriminalvårdens rätt att hålla inne en viss del av ersättningen innebär dock en begränsning av den intagnes rätt att disponera medel som han eller hon har intjänat. Det bör därför i fängelselagen tas in en bestämmelse som medger sparavdrag. En sådan ordning, som är mindre långtgående är Kriminalvårdskommitténs förslag, stämmer väl överens med de europeiska fängelsereglerna. Där anges i artikel 26.12 att en intagen bör uppmuntras att spara en del av sina inkomster och att dessa medel ska överlämnas till honom eller henne vid frigivningen eller användas för andra godkända ändamål.

För att möjliggöra en flexibel och behovsanpassad tillämpning av regleringen om sparavdrag bör Kriminalvården i särskilda fall kunna medge att den ersättning som hålls inne används för annat ändamål, t.ex. när en intagen inte alls eller under en avsevärd tid inte kommer att beviljas permission.

Ersättningen ska hållas inne för permissions- och frigivningsändamål. Det bör uttryckligen anges att medel som hålls inne ska betalas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

9.2 Betalning av hemresa enligt utlänningslagen

Regeringens förslag: För den som har dömts till utvisning på grund av brott ska den ersättning som hålls inne för permissions- och frigivningsändamål få användas för att betala en sådan resa som avses i 19 kap. 1 § utlänningslagen.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer delvis med regeringens. Kommitténs förslag innehåller detaljerade regler om åter-

betalning av den ersättning som hålls inne, bl.a. om resan inte har genomförts inom ett år från tidpunkten för villkorlig frigivning eller om utvisningsbeslutet innan dess har upphävts.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser berör inte kommitténs förslag särskilt. Dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* och *Statstjänstemannaförbundet* anser att det finns anledning att ange ett högsta belopp som totalt ska hållas inne för att bekosta en utvisningsdömds hemresa. Kriminalvårdsstyrelsen anser vidare att det behöver klarläggas vad som gäller om den intagne redan före verkställigheten har tillräckliga medel för att betala sin hemresa och han eller hon samtycker till att dessa avsätts för ändamålet, liksom att den föreslagna ordningen för återbetalning är väl byråkratisk.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

Den som ska utvisas på grund av brott ska, enligt 19 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716), betala kostnaden för sin egen resa till den ort dit han eller hon ska sändas eller åläggas att resa genom en myndighets försorg (hemresa). Det är i praktiken mycket sällan som en utvisningsdömd betalar denna kostnad, då han eller hon ofta saknar medel eller motsätter sig att betala för resan.

Om den utvisningsdömde inte betalar för sin hemresa i enlighet med utlänningslagen, är staten hänvisad till sedvanliga regler för indrivning av fordringar. Det krävs således en exekutionstitel för att säkerställa statens fordran på återbetalning för resan. Ett sådant förfarande är så pass tids- och resurskrävande att det ofta inte anses meningsfullt att använda. När den utvisningsdömde har lämnat landet försvåras indrivningsmöjligheterna ytterligare.

Frågan om den utvisningsdömdes betalningsansvar för sin hemresa har behandlats av Justitieutskottet vid flera tillfällen, senast i februari 2005 (jfr bet. 2004/05:JuU17). Enligt utskottet är det rimligt att den som har dömts till utvisning också, i enlighet med utlänningslagens reglering, förmå betala för sin hemresa.

Den intagnes betalning bör kunna säkerställas tvångsvis

Som en del i verkställigheten av ett utvisningsbeslut har hemresan ett nära samband med verkställigheten av det av domstol utdömda fängelsestraffet. Som Kriminalvårdskommittén föreslagit bör det därför införas en möjlighet att tvångsvis säkerställa att den intagne betalar kostnaderna för hemresan. Den begränsade inverkan en sådan ordning har på andra fordringsägares förmånsrätt utgör enligt regeringens mening inget hinder mot förslaget.

Enligt regeringens mening bör kostnaderna för hemresa kunna betalas av den ersättning som hålls inne såsom sparavdrag (se avsnitt 9.1). I och med att rätten till tvångsvis betalning är kopplad till Kriminalvårdens rätt att hålla inne tio procent av den ersättning som utbetalas av Kriminalvården för utförd sysselsättning, finns det inte något behov av att ange en

beloppsgrens, vilket dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* och *Statstjänstemannaförbundet* föreslagit.

I sitt remissvar har *Kriminalvårdsstyrelsen* även uppmärksammat den situationen att en intagen har tillräckliga medel för att betala sin hemresa och att han eller hon samtycker till att dessa avsätts för ändamålet. Beroende på situationen i det enskilda fallet kan det då finnas skäl för Kriminalvården att inte ta medel som hålls inne i anspråk för betalning av hemresan.

Vissa praktiska frågor

Med tanke på att statens fordran på betalning av hemresa är villkorad av att resan faktiskt genomförs har Kriminalvårdskommittén föreslagit regler om återbetalning, bl.a. i de fall där resan inte genomförs inom ett år från villkorlig frigivning. Dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* har invänt mot den föreslagna ordningen och ansett att den är väl byråkratisk. Regeringen har förståelse för Kriminalvårdsstyrelsens uppfattning. En mer praktisk ordning är att de medel som hålls inne måste tas i anspråk för betalning av hemresan innan frihetsberövandet upphör. I den mån betalning inte skett före denna tidpunkt och medel innestår när frihetsberövandet upphör får statens fordran anses så pass osäker att medel som hållits inne bör betalas ut till den intagne.

10 Kriminalvårdens skyldighet att förvara en intagens tillhörigheter bör begränsas

Regeringens förslag: Kriminalvården ska ges möjlighet att, på den intagnes bekostnad, sända de tillhörigheter som den intagne inte får ta emot och inneha till den adress där han eller hon är folkbokförd eller till annan adress som han eller hon anger.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer inte med regeringens. Kommitténs förslag innebär att Kriminalvården får en långtgående rätt att förverka egendom som en intagen inte får inneha i anstalt.

Remissinstanserna: De remissinstanser som uttalar sig avstyrker helt eller delvis kommitténs förslag. *Riksdagens ombudsmän (JO)* och *Hudinge tingsrätt* anser inte att hanteringen av otillåten egendom i anstaltarna medför praktiska problem av sådant slag att det motiverar ett så ingripande förslag. Även *Svea hovrätt*, *Justitiekanslern (JK)* och *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* motsätter sig förslaget, bl.a. genom att sätta ifråga hur förslaget förhåller sig till egendoms skyddet i regeringsformen och Europakonventionen. Dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* ställer sig med hänsyn till proportionalitetsprincipen tveksam till förslaget och framhåller att det i högre grad borde vara möjligt att på den intagnes bekostnad skicka hem kläder, smycken och liknande föremål som den intagne inte får inneha av ordningsskäl. Där emot bör, enligt styrelsen, föremål som kan äventyra säkerheten i anstalt, t.ex. en mobiltelefon, i regel förverkas.

Skälen för regeringens förslag: Utan att det föreligger någon sådan skyldighet förekommer det i praktiken att Kriminalvården tar om hand tillhörigheter som den intagne tar med sig till anstalten, trots att han eller hon inte får inneha dem där. Även tillhörigheter som den intagne inte får inneha i anstalten och som ankommer till eller påträffas hos den intagne under verkställigheten förvaras av Kriminalvården. Förvaringen skapar praktiska problem.

För att komma till rätta med de problem som förvaringen av otillåtna tillhörigheter i anstalt medför har Kriminalvårdskommittén föreslagit att Kriminalvården ska ges en omfattande rätt att förverka sådan egendom. I likhet med flera remissinstanser, bl.a. *JO*, *Svea hovrätt* och *JK*, anser regeringen att kommitténs förslag är alltför långtgående i förhållande till det behov som finns och att det går ifrågasätta hur en sådan möjlighet till förverkande förhåller sig till det egendomsskydd som finns i regeringsformen och Europakonventionen. Kommitténs förslag bör därför inte genomföras.

I sitt remissvar har dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* även berört möjligheten att på den intagnes bekostnad skicka hem hans eller hennes tillhörigheter. En sådan ordning, som gäller enligt den finska fängelselagen, är praktisk. Enligt regeringens mening bör det därför införas en rätt för Kriminalvården att på den intagnes bekostnad sända tillhörigheter som den intagne inte får inneha till den adress där han eller hon är folkbokförd eller till annan adress som han eller hon anger.

11 Kriminalvårdens hantering av kvarlämnade tillhörigheter

Regeringens förslag: Kriminalvården ska få sälja eller, om det inte är möjligt, förstöra tillhörigheter som en intagen har lämnat kvar i anstalten när tre månader gått från det att frihetsberövandet upphört. Om den intagnes tillhörigheter sålts, ska han eller hon ha rätt till skälig ersättning.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer till viss del med regeringens. Enligt kommitténs förslag får endast egendom förstöras vars värde kan antas understiga två och en halv procent av prisbasbeloppet eller som inte kan vårdas utan risk för att den förstörs. Kommitténs förslag innebär att Kriminalvårdens skyldighet att informera den intagne om sin befogenhet att sälja eller förstöra i anstalten kvarlämnad egendom regleras i lag.

Remissinstanserna: Flertalet tillstyrker eller berör inte förslaget särskilt. *Justitiekanslern (JK)* anser dock att det skulle föra för långt om Kriminalvården redan efter tre månader får möjlighet att sälja eller förstöra kvarlämnad egendom. I vart fall bör, enligt *JK*, egendomen inte få säljas tidigare än ett år efter frigivningen.

Skälen för regeringens förslag

Kvarlämnade tillhörigheter bör få säljas eller förstöras

Det är vanligt att en intagen lämnar kvar tillhörigheter i en anstalt när han eller hon friges. Tillhörigheter kan också bli kvarlämnade sedan den intagne på annat sätt avbrutit verkställigheten, t.ex. genom att avvika från anstalten.

Kriminalvården tillämpar för närvarande en praxis som innebär att den intagnes tillhörigheter förvaras i tio år efter att den intagne lämnat anstalten. Enligt regeringens mening är det inte en rimlig hantering. En ordning bör därför införas som möjliggör att i anstalt kvarlämnade tillhörigheter säljs eller, om det inte är möjligt på grund av att tillhörigheterna saknar marknadsvärde, förstörs. En liknande ordning gäller t.ex. ifråga om beslagtagna egendom som inte hämtats ut när beslaget har hävts (jfr prop. 2008/09:227).

I enlighet med vad Kriminalvårdskommittén konstaterat bör det åligga Kriminalvården att informera den intagne om att kvarlämnade tillhörigheter kan komma att säljas eller förstöras. Kriminalvården bör enkelt kunna utarbeta rutiner som innebär att den intagne får sådan information under verkställigheten. Till skillnad från kommittén anser dock regeringen att Kriminalvårdens informationsskyldighet bör regleras på lägre författningsnivå.

Om tillhörigheter som lämnats kvar i anstalten sålts, bör den intagne ha rätt till skäligen ersättning. Sådan ersättning, beslutad av Kriminalvården, bör aldrig utgå med högre belopp än som influtit vid försäljningen (jfr 8 § lagen [1974:1066] om förfarande med förverkad egendom och hittegods m.m.). Beslutet om ersättning bör kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Behovet av en tidsfrist

Det är rimligt att den intagne ges viss tid att hämta de tillhörigheter som han eller hon har lämnat kvar i anstalten. Kriminalvårdskommittén har föreslagit tre månader från den tidpunkt då den intagne lämnat anstalten. *JK* har gjort gällande att denna tidsfrist inte bör understiga ett år. Enligt regeringens mening ger en frist om tre månader från det att frihetsberövandet upphört den intagne rimlig tid att själv, eller i förekommande fall genom ombud, hämta kvarlämnade tillhörigheter.

12 Besöksrum som omöjliggör överlämnande av föremål

Regeringens förslag: Ett besök hos en intagen ska, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, få kontrolleras genom att besöket äger rum i ett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas, t.ex. genom att den intagne och besökaren hålls åtskilda av en glasruta.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer till viss del med regeringens. Till skillnad från regeringens förslag innebär dock kommitténs förslag att ett besöksrum, som omöjliggör överlämnande av föremål, endast får användas om det inte är tillräckligt med hänsyn till ordningen eller säkerheten att personal är närvarande under besöket eller om den intagne begär det.

Remissinstanserna: Flertalet, däribland *Rikspolisstyrelsen*, *Säkerhetspolisen* och dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen*, tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget. *Riksdagens ombudsmän (JO)* godtar föreslaget med uttrycklig hänvisning till att kontrollen endast ska få äga rum om det inte är tillräckligt att personal är närvarande eller om den intagne begär det. *Sveriges advokatsamfund*, *Facket för Service och Kommunikation* och *Förtroenderådets riksförbund (FRIO)* avstyrker förslaget och anför bl.a. att kontrollen är främmande för svenska förhållanden och att det riskerar att påverka anstaltsklimatet negativt. *Barnombudsmannen (BO)* anser bl.a. att, i möjligaste mån, andra åtgärder bör vidtas än att låta ett besök mellan en förälder och ett barn äga rum bakom en glasruta, men anser samtidigt att det måste finnas kontroll som gör att ett barn inte riskerar att utnyttjas i brottsliga syften.

Skälen för regeringens förslag

Reformbehovet

För att minska de negativa följderna av ett frihetsberövande är det viktigt att en intagen, genom att ta emot besök, har möjlighet att hålla kontakt med personer utanför anstalten och på så sätt motverka den isolering som ett frihetsberövande innebär. Samtidigt går det inte att bortse från att ett besök hos en intagen innebär en ökad risk för införsel av narkotika och andra otillåtna föremål, liksom för att den intagne fortsätter att planera och begå brott.

Enligt 29 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt kan ett besök i en anstalt kontrolleras genom att en tjänsteman är närvarande under besöket, här kallat personalövervakat besök. Syftet med ett personalövervakat besök är att förhindra att den intagne och besökaren lämnar över narkotika och andra otillåtna föremål till varandra. Under ett sådant besök kan personalen också kontrollera vad som sägs. Fysisk kontakt kan, efter en individuell bedömning, medges av Kriminalvården, t.ex. om besökaren är ett minderårigt barn.

Det har under en långre tid diskuterats om besök också bör kunna kontrolleras genom att besöket sker i ett särskilt inrett besöksrum som gör det omöjligt att överlämna föremål, i praktiken på så sätt att den

intagne och besökaren hålls åtskilda med hjälp av en glasruta eller annan liknande anordning, här kallat glasrutebesök. En möjlighet till sådan kontroll har tidigare föreslagits av Fängelseutredningen (SOU 1993:76) och Narkotikakommissionen (SOU 2000:126). Förslagen har dock avvisats, bl.a. med motiveringen att ordningen är främmande för svensk kriminalvård och att en sådan form av kontroll riskerar att avsevärt försämra anstaltsklimatet (jfr prop. 1994/95:124 s. 35, men även prop. 2001/02:91 s. 59 och 2005/06:30 s. 22).

Regeringen instämmer inte i den kritik som har riktats mot möjligheten att skilja en intagen och en besökare åt med hjälp av en glasruta. Denna form av kontroll av ett besök, som förekommer i flera länder, bl.a. i Norge och Storbritannien, motverkar effektivt införsel av narkotika och andra otillåtna föremål. En sådan kontrollform torde även innebära att fler intagna kan beviljas besök. I likhet med Kriminalvårdskommittén anser därför regeringen att det finns skäl att i lag införa en möjlighet till kontroll i form av glasrutebesök.

En förutsättning för att kontrollera ett besök på nu angivet sätt bör vara att kontrollformen är nödvändig av säkerhetsskäl. Det innebär att glasrutebesök inte får användas för kontroll av besök som tidigare inte krävt bevakning av säkerhetsskäl, vilket *FRIO* befarat. Regeringen kommer att följa tillämpningen.

Några detaljerade regler om besöksrummens utformning bör inte ges i lag, vilket *FRIO* har föreslagit. Det ankommer på Kriminalvården att se till att utformningen blir ändamålsenlig och inte mer inskränkande än vad som är nödvändigt.

Förhållandet till personalövervakat besök

Kriminalvårdskommitténs förslag möjliggör glasrutebesök endast om det inte är tillräckligt med personalövervakat besök. Ett sådant krav, som vunnit gehör hos *JO*, vilar på antagandet att ett glasrutebesök utgör ett större intrång än ett personalövervakat besök. Fängelseutredningen gjorde emellertid en annan bedömning av intrånget och föreslog omvänt att personalövervakat besök skulle få äga rum endast om inte glasrutebesök var tillräckligt (SOU 1993:76 s. 240 f. och 438).

Båda kontrollformerna innebär större inskränkningar för den intagne och besökaren än ett obevakat besök. Det är därför angeläget att kontroll av besök endast sker i de fall där det av säkerhetsskäl är nödvändigt och att den minst ingripande formen av kontroll används. Vid denna bedömning bör behovet av kontrollform göras utifrån syftet i det enskilda fallet. Ett glasrutebesök möjliggör till skillnad från ett personalövervakat besök att den intagne och besökaren kan medges att tala ostört med varandra, medan ett personalövervakat besök, å andra sidan, har den fördelen att Kriminalvården har möjlighet att under ett sådant besök tillåta fysisk kontakt. Det är därför inte möjligt att i lag ange en bestämd turordning mellan dessa kontrollformer. Det går inte heller att utesluta att det av säkerhetsskäl kan föreligga ett behov av att kombinera kontrollformerna.

Särskilt om minderåriga barns besök

En central målsättning för regeringens politik för barn är, som angetts i avsnitt 4, att ett barnperspektiv ska genomsyra alla åtgärder som rör barn. Som *BO* särskilt framhållit innebär det att ett glasrutebesök inte bör äga rum när ett minderårigt barn besöker en förälder i anstalt. Normalt framstår det som en mindre ingripande och en bättre ordning att låta ett sådant besök vara personalövervakat, bl.a. för att det då är möjligt att medge fysisk kontakt mellan den intagne och barnet. Samtidigt kan det inte uteslutas att det någon gång är påkallat med glasrutebesök även när ett barn besöker en intagen. Som *BO* har understrukit måste det finnas en kontroll som hindrar att ett barn riskerar att utnyttjas i brottsliga syften. Över huvud taget gäller att särskilda hänsyn ska tas när ett barn besöker en förälder eller annan nära anhörig som är intagen i anstalt. Det är viktigt att eventuella kontrollåtgärder föregås av en dialog med vårdnadshavare och socialtjänsten.

13 Telefonsamtal och annan elektronisk kommunikation

Regeringens förslag: Regleringen om den intagnes kontakt med omvärlden ska omfatta all elektronisk kommunikation. Det ska förtydligas att både den intagne och den som han eller hon står i förbindelse med i förväg ska informeras om kontroll av sådan kommunikation. Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet ska inte få kontrolleras.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. En lagteknisk skillnad är att kommittén använder begreppet ”elektroniskt meddelande” i stället för begreppet ”elektronisk kommunikation”.

Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget särskilt.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

I 30 § lagen om kriminalvård i anstalt regleras den intagnes möjlighet att telefonera. Där anges att ett telefonsamtal mellan en intagen och en person utanför anstalt får äga rum i den utsträckning det lämpligen kan ske och att en intagen kan vägras telefonsamtal som är ägnade att äventyra säkerheten i anstalt eller som kan motverka den intagnes anpassning i samhället eller annars vara till skada för den intagne eller någon annan. Förutom viss förhandskontroll av mottagaren kan ett telefonsamtal kontrolleras genom avlyssning. Sådan avlyssning får endast äga rum om den intagne känner till det, s.k. öppen kontroll. Ett telefonsamtal med en

advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas utan den intagnes medgivande.

Regleringen bör omfatta all elektronisk kommunikation

Den tekniska utvecklingen har inneburit att telefontrafik överförs genom elektroniska signaler. Det innebär att telefonsamtal i likhet med andra kommunikationsmedel som telefaxmeddelanden, e-post och datakommunikation över Internet eller i lokala nät sker med digital teknik. Det gäller även annan kommunikation som innehåller meddelanden, dvs. information i form av text, bild eller ljud. Den tekniska utvecklingen har även påverkat Kriminalvården. Det förekommer numera att en intagen som deltar i olika former av studier tillhandahålls datakommunikation över Internet. Även om denna form av kommunikation än så länge är begränsad bör reglerna om telefonsamtal i den nya lagstiftningen utformas på så sätt att regleringen, efter vederbörliga ändringar, omfattar även annan s.k. elektronisk kommunikation. Genom att ersätta begreppet telefonsamtal med begreppet elektronisk kommunikation syftar regleringen till att vara oberoende av den tekniska utvecklingen på området.

Det bör tydliggöras att kontrollen är öppen

I likhet med vad som hittills gällt för telefonsamtal bör elektronisk kommunikation kunna kontrolleras om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. Denna kontroll bör, liksom för närvarande, vara öppen. Som Kriminalvårdskommittén framhållit finns det därför anledning att klargöra att både den intagne och den som han eller hon ska stå i förbindelse med i förväg ska informeras om kontrollen.

Förbud mot avlyssning av kommunikation med den intagnes advokat

Ett telefonsamtal med en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får enligt 30 § lagen om kriminalvård i anstalt avlyssnas om den intagne medger det. I likhet med Kriminalvårdskommittén anser regeringen att det inte finns något praktiskt behov av att av säkerhetsskäl kunna kontrollera kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes advokat. Någon sådan möjlighet finns inte heller i häkte enligt lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. Möjligheten för den intagne att samtycka till avlyssning bör därför tas bort. Det utgör inget hinder mot att kriminalvårdspersonal på den intagnes begäran är närvarande vid elektronisk kommunikation i syfte att bistå den intagne.

Regeringens förslag: En intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter ska få kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Detsamma ska gälla andra slutna förvaringsställen som disponeras av en intagen.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommitténs förslag omfattar alla utrymmen i en anstalt och all egendom som påträffas där. Kommitténs förslag till lagtext innehåller ingen hänvisning till att kontrollen ska vara nödvändig för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget särskilt.

Skälen för regeringens förslag: I lagen om kriminalvård i anstalt saknas en reglering som tar sikte på Kriminalvårdens kontroll av en intagens bostadsrum. En sådan reglering har ansetts obehövlig med hänvisning till Kriminalvårdens uppdrag att effektivt vidmakthålla ett frihetsberövande (prop. 1978/79:62 s. 28; jfr även JO 1997/98 s. 190 och 1999/2000 s. 148). Denna uppfattning har emellertid inte varit oemotsagd. 1993 års Fängelseutredning föreslog att Kriminalvårdens kontroll av de intagnas bostadsrum och vad som förvaras där skulle regleras i lag, med hänvisning till att det rör sig om en husrannsakan i rum eller ett slutet förvaringsställe enligt 2 kap. 6 § regeringsformen (SOU 1993:76 s. 348).

Kriminalvården måste ha rätt att undersöka en intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter, oavsett var i en anstalt de påträffas. En sådan kontroll är nödvändig, bl.a. för att undersöka om en intagen förvarar droger eller föremål som kan äventyra ordningen eller säkerheten i anstalt. Med tanke på den integritetskränkning som kontrollen innebär är det enligt regeringens mening angeläget att Kriminalvårdens möjlighet till sådan kontroll regleras i lag. Sådan reglering finns t.ex. i den finska fängelselagen (16 kap. 2 §) och den norska straffegjennomsföringsloven (28 §).

Med hänvisning till att Riksdagens ombudsmän (JO) riktat kritik mot en anstalt för genomsökning av en intagens personbil som stod uppställd på anstaltsområdet (JO 1997/98 s. 190), har Kriminalvårdskommittén föreslagit att kontrollen ska omfatta samtliga utrymmen i en anstalt och all egendom som påträffas där. Sedan kommittén överlämnat sitt betänkande, har JO i ett likartat ärende förklarat att hon för egen del har svårt att se att det i rättsligt hänseende skulle vara någon skillnad på att undersöka egendom som påträffas i anstaltens lokaler och egendom som påträffas utanför denna men inom anstaltens område, så länge undersökningen sker som ett led i Kriminalvårdens uppdrag att upprätthålla ordningen och säkerheten i anstalt (beslut 2006–06–08, dnr 2745–2005). JO har därför uttryckt att det vore önskvärt med klagörande lagstiftning. Regeringen delar JO:s uppfattning. Det bör därför framgå av fängelselagen att Kriminalvården har befogenhet att kontrollera den intagnes bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter, oavsett var inom anstaltsområdet de påträffas. Med bostadsrum bör jämföras andra slutna förvaringsställen som den intagne disponerar. Med ett sådant förvarings-

ställe avses t.ex. ett kläd- eller värdeskåp, men också en bil som står uppställd inom anstaltsområdet, oberoende av om den är låst eller inte (jfr Fitger, Rättegångsbalken II s. 28:6 f.).

Den angivna kontrollen bör få ske i den utsträckning den är nödvändig för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Hur ofta det finns behov av att utöva kontrollen beror t.ex. på anstaltens säkerhetsnivå, vilka intagna som är placerade där och vilka andra kontrollmöjligheter som används. För att kunna hålla en anstalt fri från otillåtna föremål och annars upprätthålla ordningen och säkerheten krävs att en sådan kontroll kan göras rutinmässigt. Kontrollen får inte äga rum i annat syfte och får inte heller ges sådana former att intagna trakasseras.

15 Skyddsbestämmelser vid kroppsvisitation och kroppsbesiktning

Regeringens förslag: Regleringen av vem som ska få utföra eller bevittna en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning ska utformas så att män och kvinnor ges ett mer likartat skydd mot att kroppsvisitation och kroppsbesiktning utförs eller bevittnas av personer av motsatt kön. Undantagen för blod- och utandningsprov ska utvidgas och anpassas till den reglering som anger vilka slags prov som får tas.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Enligt kommitténs bedömning är det inte praktiskt möjligt att utforma regleringen könsneutralt på så sätt att män och kvinnor ges samma skydd.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Nedre Norrland* anser att regleringen om vem som ska få utföra en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning bör utformas på samma sätt när det gäller manliga och kvinnliga intagna. Även dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* framhåller att det vore önskvärt med ett könsneutralt skydd, men att en sådan reglering skulle leda till stora praktiska problem.

Skälen för regeringens förslag

Ett könsneutralt skydd

Enligt 52 c § första och andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt får en kroppsvisitation och en kroppsbesiktning av en kvinna inte annat än i vissa särskilt reglerade fall utföras eller bevittnas av en man som inte är läkare eller sjuksköterska. De undantagssituationer som avses är kroppsvisitation av säkerhetsskäl (s.k. skyddsvisitation), kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks, kroppsvisitation som sker med metalldetektor eller liknande teknisk anordning och kroppsbesiktning som enbart innebär att blod- eller utandningsprov tas. Frågan är om denna reglering bör utformas så att män och kvinnor ges samma skydd.

Konsekvenserna av ett könsneutralt skydd behandlades senast i samband med införandet av allmän inpasseringskontroll (prop. 2003/04:3 s. 33 f.). Då framhölls bl.a. att en sådan reglering skulle medföra betydande praktiska problem och stora kostnader för Kriminalvården, framför allt med hänsyn till att en stor andel av kriminalvårdspersonalen är kvinnor medan den helt övervägande delen intagna är män. Regeringen utgick i stället från att Kriminalvården ändå i största möjliga mån skulle undvika att manliga intagna undersöks av kvinnliga tjänstemän (jfr Kriminalvårdens föreskrifter KVFS 2009:4).

Både kroppsvisitation och kroppsbesiktning är känsliga och integritetskränkande åtgärder. Till skillnad från Kriminalvårdskommittén anser därför regeringen att skyddet i en modern fängelselag bör utformas mer likartat för kvinnor och män, såsom *Hovrätten för Nedre Norrland* förordat. Regeringen har dock förståelse för de praktiska problem som en sådan reglering skulle medföra för Kriminalvården. Det krävs därför ett undantag. Undantaget bör medge att en undersökning av en manlig intagen också får utföras eller bevittnas av en kvinna, om det är nödvändigt. Härmed avses t.ex. en situation där personal av manligt kön inte finns tillgänglig och åtgärden inte kan anstå.

Undantaget för blod- och utandningsprov bör utvidgas

Nuvarande undantag för kroppsbesiktning som enbart innebär att blod- eller utandningsprov tas bör anpassas till att Kriminalvården, efter en lagändring i 52 d § lagen om kriminalvård i anstalt, även har rätt att ta saliv-, svett- eller hårprov (prop. 2006/07:127). Även dessa prover bör kunna tas av personal av motsatt kön. Däremot bör urinprov inte omfattas av undantaget. Ett sådant prov, som i regel förutsätter att den som undersöks klär av sig, är av allt för integritetskänsligt slag för att generellt undantas från kravet på att åtgärden inte ska eller utföras eller bevittnas av personal av motsatt kön.

16 Kontroll av in- och utpasserade fordon

Regeringens förslag: Om det är nödvändigt för att upprätthålla säkerheten vid en anstalt, ska ett fordon få kontrolleras i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur anstalten. Syftet ska vara att söka efter otillåtna föremål eller personer som otillåtet försöker ta sig in i eller ut ur anstalten. Kontrollen får inte innebära att skriftliga meddelanden granskas.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommitténs förslag innebär att kontrollen även får ske för att upprätthålla ordningen.

Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget särskilt. Dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen* framhåller att den föreslagna kontrollen måste betraktas som självskrivna.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med vad Kriminalvårds-kommittén konstaterat, har Kriminalvården för närvarande ingen möjlig-het att utan ägarens samtycke undersöka ett fordon som passerar in i och ut ur en anstalt. En sådan kontroll förutsätter beslut om husrannsakan. Enligt regeringens mening är denna ordning inte tillfredsställande. Det är motiverat att Kriminalvården, om det är nödvändigt för att upprätthålla säkerheten vid en anstalt, ges möjlighet att kontrollera ett fordon vid in- och utpassering. På så sätt kan Kriminalvården på ett enkelt och effektivt sätt förhindra införsel av otillåtna föremål till eller från en anstalt och även förhindra att en person olovligen försöker ta sig in i eller ut ur en anstalt.

Kriminalvårdens kontroll av in- och utpasserande fordon bör kunna ske rutinemässigt. Hur kontrollen ska utformas beror främst på vad man söker efter. Vid misstanke om att någon har rymt är det tillräckligt att kontrollera utrymmen som är stora nog att dölja en människa, medan kontroll för att hindra införsel av otillåtna föremål måste utformas på annat sätt.

I likhet med vad Kriminalvårds-kommittén har förslagit bör skriftliga meddelanden undantas från kontrollen av in- och utpasserande fordon. En sådan ordning överensstämmer i sak med vad som gäller vid allmän inpasseringskontroll.

17 Utökade befogenheter mot obehöriga personer

Regeringens förslag: En kriminalvårdstjänsteman ska få avvisa eller avlägsna den som obehörigen försöker ta sig in i eller vägrar att lämna en anstalt. Den som ska avlägsnas får i anslutning till ingripandet kroppsvisiteras av säkerhetsskäl och beläggas med fängsel. Ingripandet ska dokumenteras.

Regeringens bedömning: Kriminalvården bör inte ges befogenhet att besluta om ett förbud mot att vistas inom ett område närmast utanför en anstalt.

Promemorians förslag (Ds 2007:24) överensstämmer delvis med regeringens. Till skillnad från regeringens förslag föreslås i promemorian att en kriminalvårdstjänsteman även ska ha befogenhet att omhänderta en obehörig person och att befogenheter att avvisa, avlägsna eller omhänderta en obehörig person ska tillkomma en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag som anlitas av Kriminalvården. I promemorian föreslås också att Kriminalvården ska ges befogenhet att besluta om ett förbud mot att vistas inom ett område närmast utanför en anstalt (tillträdesförbud), om det föreligger en påtaglig risk för fritagningsförsök eller någon annan ordningsstörande verksamhet.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget om att ge en kriminalvårdstjänsteman befogenhet att avvisa, avlägsna eller omhänderta obehöriga personer. *Riksdagens ombudsmän (JO)* menar att det är förvånande att kriminal-

vårdspersonal inte har längre gående befogenheter. *Kriminalvården* förordar en ordning där kroppsvisitation inte begränsas till eftersökande av vapen och andra farliga föremål, s.k. skyddsvisitation.

Kriminalvården saknar uppgift om under vilka förutsättningar den omhändertagne får förvaras och när polisen ska besluta om att ett omhändertagande får bestå. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* anser att det bör förtydligas när ett omhändertagande får ske. *Brottsförebyggande rådet (Brå)* är tveksamt till om de utökade befogenheterna bör omfatta omhändertagande, vilket enligt rådet i första hand bör vara en polisiär uppgift.

Rikspolisstyrelsen (RPS) ställer sig tveksam till om en väktare bör ges de utökade befogenheterna och anser att det i så fall bör krävas att väktaren förordnas som ordningsvakt eller ges en särskild funktionsbeteckning, t.ex. häktesvakt, fängelsevakt eller något liknande. *Facket för Service och Kommunikation (SEKO)* motsätter sig att en väktare ges utökade befogenheter.

Flertalet remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot promemorians förslag om att *Kriminalvården* ges befogenhet att fatta beslut om tillträdesförbud. *Kammarrätten i Stockholm* anser dock att det saknas svar på en rad frågor och menar att det krävs en mer djupgående analys av hur regleringen ska utformas innan en ny lagstiftning kan införas. *Brottsförebyggande rådet (Brå)* konstaterar att förutsättningarna för att meddela ett tillträdesförbud bör framgå tydligare av lagen. I behovet av preciserade kriterier instämmer *Helsingborgs tingsrätt* och *Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet*. De praktiska svårigheter som är förenade med ett tillträdesförbud framhålls av åtskilliga remissinstanser, t.ex. *JO*, *RPS*, *Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet* och *Länsstyrelsen i Göteborg*.

Skälen för regeringens förslag och bedömning

Behovet av utökade befogenheter

Enligt 24 kap. 2 § brottsbalken har kriminalvårdspersonal en lagstadgad rätt att använda våld vid rymningar och då en intagen sätter sig till motvärn med våld och hot om våld eller då han på annat sätt gör motstånd mot kriminalvårdspersonal under vars uppsikt han eller hon står. Personalen får i dessa fall använda det våld som, med hänsyn till omständigheterna, är försvarligt för att rymningen ska förhindras eller ordningen upprätthållas. Kriminalvårdspersonal har vidare rätt att använda våld mot den som t.ex. försöker hjälpa en intagen att rymma samt vid utövandet av vissa tvångsmedel mot en intagen, t.ex. vid kroppsvisitation och kroppsbesiktning. I övrigt är kriminalvårdspersonal hänvisad till den rätt som tillkommer var och en att gripa en person som begått brott enligt 24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken (envars-gripande). Där föreskrivs bl.a. att var och en har rätt att gripa den som ertappas på bar gärning eller flyende fot när fråga är om ett brott varpå fängelse kan följa.

Regeringen konstaterar att det i första hand är en polisiär uppgift att upprätthålla allmän ordning och säkerhet. I olika sammanhang har det

därför uttalats att det bör krävas starka skäl för att lämna över sådana uppgifter som innefattar användning av tvångsåtgärder till andra funktionärer än polisen (t.ex. prop. 1992/93:210 s. 213). Samtidigt bör det beaktas att det under senare år tillkommit lagstiftning som dels utökar möjligheterna att ingripa mot störningar av ordningen genom att avvisa, avlägsna eller omhändertaga personer, dels ger sådana befogenheter till andra än polismän. Som exempel kan nämnas lagen (2004:487) om sjöfartsskydd och lagen (2006:1209) om hamnskydd.

I den miljö som Kriminalvården verkar i kan situationer som äventyrar ordningen och säkerheten uppstå plötsligt och utan förvarning. Denna situation förvärras inte sällan av att många anstalter är så belägna att det kan ta tid innan polis kan komma till platsen. Enligt regeringens mening är det inte rimligt att Kriminalvården i dessa fall är helt beroende av polisiärt bistånd. Det är därför motiverat att ge kriminalvårdspersonal större möjligheter att använda sig av tvång och annat våld mot personer som obehörigen uppehåller sig inom ett anstaltsområde.

Befogenheternas omfattning

För att Kriminalvården effektivt ska kunna upprätthålla ordningen och säkerheten i anstalt bör en kriminalvårdstjänsteman, i enlighet med vad som föreslås i promemorian, ha befogenhet att avvisa eller avlägsna den som obehörigen försöker ta sig in i eller vägrar att lämna en anstalt. Däremot anser regeringen, i likhet med *Brå*, att ett omhändertagande är en så pass ingripande åtgärd att den i första hand bör ankomma på polisen. Således framstår ett omhändertagande, när det verkställs i det enskilda fallet, som en klart mer ingripande åtgärd än ett avlägsnande (jfr JuU 1983/84:27 s. 32 f.).

En kriminalvårdstjänstemans befogenhet mot obehöriga personer bör alltså endast omfatta avvisande och avlägsnande. Det innebär att ett avlägsnande inte får genomföras på ett sådant sätt att det blir att betrakta som ett omhändertagande.

Ett avvisande innebär att den obehörige hindras från att komma in. Ett avlägsnande däremot kan innebära att den obehörige flyttas från området, men också att han eller hon förflyttas en kortare sträcka, antingen till fots eller i ett fordon. När det gäller skillnaden mellan åtgärderna avlägsnande och omhändertagande torde som ett allmänt riktmärke gälla att ett omhändertagande regelmässigt syftar till att föra en person till en plats, t.ex. en polisstation, medan ett avlägsnande syftar till att föra en person från en plats. Dessutom är det alltid fråga om ett omhändertagande om avlägsnandet avser mer än en kortare sträcka och innefattar ett påtvingat kroppsligt ingrepp som inte är helt kortvarigt (prop. 1996/97:175 s. 24 och 2008/09:131 s. 10 f.; jfr även Högsta domstolens avgörande NJA 2005 s. 385 samt JO:s beslut 2002–08–22, dnr 3489–2001, och 2003–04–23, dnr 1508–2002).

I anslutning till ett avlägsnande bör det vara möjligt att av säkerhetsskäl kroppsvisitera den som är föremål för ingripandet för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, s.k. skyddsvisitation. Det överensstämmer med de befogenheter som gäller för polismän och andra tjänstemän som i myndighetsutövning utövar motsvarande befogenheter. Något

behov av att låta rätten till kroppsvisitation avse även annat än farliga föremål, som *Kriminalvården* förordad, finns således inte enligt regeringens mening. Den nu angivna rätten till skyddsvisitation följer redan av 29 § första och andra styckena polislagen (1984:387) jämförd med 10 § första stycket 4 och 19 § första stycket 1 samma lag, men bör uttryckligen framgå av fängselagen.

För att förhindra ett våldsamt uppträdande, bör det också vara möjligt att belägga den som ska avlägsnas med fängsel. Förutsättningarna för att vidta en så pass ingripande åtgärd bör dock ges en snäv utformning. I enlighet med promemorians förslag bör det krävas att det, med hänsyn till säkerhet till liv eller hälsa, är absolut nödvändigt att belägga den som ska avlägsnas med fängsel.

Proportionalitetsprincipen har betydelse för utövandet av nu angivna befogenheter. Det innebär att tvång och annat våld får användas endast när det är försvarligt och att ett ingripande till sin beskaffenhet, styrka, omfattning och varaktighet ska stå i rimligt förhållande till det hot mot säkerheten som föreligger. Således kan det aldrig vara aktuellt för en kriminalvårdstjänsteman att ta till våld mot den som ska avlägsnas om han eller hon inte gör motstånd (jfr 10 § första stycket 4 och andra stycket samt 29 § polislagen). Om en situation kan lösas genom en mindre ingripande åtgärd, exempelvis tillsägelse eller uppmaning, ska en sådan åtgärd alltid väljas.

Krav på dokumentation

Med hänvisning till polisens dokumentationsskyldighet enligt 27 § polislagen föreslås i promemorian att Kriminalvårdens skyldighet att dokumentera ingripanden mot en obehörig person lagregleras. Regeringen delar promemorians bedömning att en sådan dokumentationsskyldighet är av stor betydelse från rättssäkerhetssynpunkt. Den möjliggör också en kontroll av Kriminalvårdens verksamhet. Enligt regeringens mening bör det därför i lag anges att ett ingripande mot en obehörig person ska dokumenteras. Lagens krav på dokumentation bör lämpligen kompletteras med bestämmelser på lägre författningsnivå.

Särskilt om väktare

Med stöd av 81 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt får Kriminalvården förordna en väktare i ett bevakningsföretag att utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen ska vistas utanför anstalt. Om det finns särskilda skäl, får förordnandet även avse inre bevakningsuppgifter. Uppdragets omfattning ska anges i förordnandet.

Promemorians förslag innebär att en anlita väktare ges befogenhet att hantera obehöriga personer på samma sätt som en kriminalvårdstjänsteman. Med hänsyn till att en väktare som anlitas för inre bevakningsuppgifter inte utför arbete av samma art som en kriminalvårdstjänsteman, utan snarare har i uppgift att hålla en eller några intagna under särskild uppsikt, framstår en sådan ordning inte som lämplig. I likhet med vad *RPS* och *SEKO* framhållit anser därför regeringen att förslaget inte bör genomföras.

Behovet av tillträdesförbud

I promemorian föreslås att Kriminalvården ges rätt att besluta om förbud mot att vistas inom ett område närmast utanför en anstalt. För att ett sådant förbud ska få beslutas ska det enligt förslaget föreligga en påtaglig risk för fritagningsförsök eller någon annan ordningsstörande verksamhet.

Ett förbud mot tillträde till ett område närmast utanför en anstalt kan innebära en inskränkning i rörelsefriheten. Det finns därför skäl att beakta andra möjligheter att upprätthålla ett skydd för Kriminalvårdens verksamhet. Regeringen har i avsnitt 4 redogjort för hur Kriminalvården har vidtagit en rad åtgärder som på ett påtagligt och ändamålsenligt sätt har förbättrat säkerheten. Mot bakgrund härav och då det, såsom bl.a. *JO, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet* och *Länsstyrelsen i Göteborg* framhållit, är svårt att se hur ett tillfälligt förbud mot tillträde i praktiken ska kunna möta ett akut hot av det slag som förutsätts, bör förslaget i denna del inte genomföras.

Emellertid finns det vissa anstalter som är utsatta för särskilda risker och som därför är i behov av ett permanent och kvalificerat tillträdeskydd. I den aviserade propositionen med förslag till ny skyddslag kommer regeringen att föreslå att byggnader, andra anläggningar och områden som används för eller är avsedda att användas för verksamhet inom kriminalvården ska kunna beslutas vara s.k. skyddsobjekt. Med ett beslut om att något ska vara skyddsobjekt följer som huvudregel ett förbud mot tillträde.

18 Permission

18.1 Ett samlat permissionsinstitut

Regeringens förslag: Tillfällig vistelse utanför en anstalt som syftar till att underlätta den intagnes anpassning i samhället – permission – ska ges en enhetlig reglering.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer med regeringens.
Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. För den intagne är permissioner ofta den mest betydelsefulla länken mellan anstalten och samhället i övrigt. Det är emellertid viktigt för allmänhetens förtroende för Kriminalvården att kravet på samhällsskydd inte eftersätts.

I 32 § lagen om kriminalvård i anstalt regleras den intagnes möjlighet till tillfällig vistelse utanför anstalt i form av permission. Regeringen

innebär att en intagen, som ett led i sin anpassning i samhället, får beviljas tillstånd att lämna anstalten för viss kort tid (normalpermission), om det inte finns påtaglig risk för fortsatt brottslig verksamhet eller avsevärd fara för annat missbruk. Vid bedömningen ska särskilt beaktas om den intagne inom anstalten har nyttjat eller förfarit olagligt med narkotika eller utan giltigt skäl vägrat att lämna urinprov. Vid sidan om normalpermission får permission beviljas en intagen om det finns någon annan särskild anledning (särskild permission). Det kan t.ex. röra sig om permission för att minska skadeverkningarna av ett långt frihetsberövande (s.k. lufthålspermission) eller för att den intagne ska kunna besöka en närstående som är svårt sjuk.

Enligt 14 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt kan en intagen, i syfte att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, ges tillfälle att tillfälligt vistas utanför anstalt för att delta i föreningsverksamhet eller annan liknade fritidsaktivitet.

Vissa former av tillfällig vistelse utanför anstalt bör föras samman och ges en enhetlig reglering

Nuvarande reglering i lagen om kriminalvård i anstalt innebär att tillfällig vistelse utanför anstalt som syftar till att underlätta den intagnes anpassning i samhället kan beviljas som normalpermission och som fritidsaktivitet utanför anstalt. I praktiken har också regleringen om särskild permission fått viss betydelse som grund för vistelse utanför anstalt som underlättar den intagnes anpassning i samhället. T.ex. har Kriminalvården beviljat särskild permission för att en intagen ska kunna delta i programverksamhet. Regleringen framstår som onödigt splittrad. Regeringen ansluter sig därför till Kriminalvårdskommitténs bedömning, att en enklare och tydligare reglering kan åstadkommas om de olika formerna av vistelse utanför anstalt som syftar till att underlätta den intagnes anpassning i samhället förs samman inom ramen för ett institut, benämnt permission. Ett sådant permissionsinstitut bör omfatta all tillfällig vistelse utanför anstalt som kan planeras. Det kan, förutom strukturerad och regelbunden permission, avse deltagande i lämplig fritidsaktivitet som inte kan utövas inom en anstalt, men också annan tillfällig vistelse utanför anstalt som syftar till att underlätta den intagnes successiva utslussning. Permission bör t.ex. kunna beviljas en intagen för att han eller hon ska kunna besöka frivården eller möten som arrangeras av Anonyma alkoholister eller Anonyma narkomaner.

I likhet med Kriminalvårdskommittén vill regeringen framhålla att avsikten med förslaget inte är att vistelse utanför anstalt ska beviljas i mindre omfattning än vad som nu är fallet eller att vistelse utanför anstalt inte ska äga rum för vissa aktiviteter som i dag tillåts. Regeringen kommer att följa tillämpningen.

18.2 Kvalifikationstid bör i regel föregå permission

Regeringens förslag: Kravet på att en intagen ska ha verkställt en viss tid av straffet i anstalt innan permission beviljas (kvalifikationstid) lagregleras. För permission ska det krävas att den intagne verkställt minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader. För den som avtjänar livstids fängelse ska kvalifikationstiden bestämmas som om strafftiden är arton år. Undantag från kravet på kvalifikationstid får göras om det finns särskilda skäl.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer med regeringens.
Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

För att bevilja en intagen permission enligt 32 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, s.k. normalpermission, krävs att han eller hon har verkställt viss minsta tid i anstalt, se 12 § förordningen (1974:248) om kriminalvård i anstalt och Kriminalvårdens föreskrifter KVFS 2009:4. Denna tid, här benämnd kvalifikationstid, varierar bl.a. efter hur lång strafftid som den intagne ska avtjäna och om han eller hon är placerad i en öppen eller slutna anstalt. Kvalifikationstiden tjänar som utgångspunkt för den individuella tid som den intagne minst ska verkställa innan permission kan beviljas.

Kvalifikationstiden bör lagregleras

Permission får inte beviljas på ett sätt som innebär att fängelsestraffet urholkas. Enligt regeringens mening är det därför angeläget att en viss tid av fängelsestraffet har verkställts i en anstalt innan permission beviljas. Sådan kvalifikationstid behövs också i regel för att kunna göra en individuell riskbedömning och för att bedöma vilka villkor som ett tillstånd till permission ska förenas med.

Nuvarande ordning innebär att kravet på kvalifikationstid framgår av förordning och Kriminalvårdens föreskrifter. Enligt regeringens mening utgör kravet på kvalifikationstid en så pass kraftig begränsning av den intagnes möjlighet att få permission att kravet, som Kriminalvårdskommittén föreslagit, bör regleras i lag. En sådan ordning stämmer också överens med hur kravet på kvalifikationstid har hanterats när det gäller vissa utslussningsåtgärder (57 och 58 §§ lagen om kriminalvård i anstalt).

Vad som bör lagregleras är den tid av straffet som den intagne måste ha avtjänat för att beviljas permission. I likhet med vad som redan gäller kan den behovs- och riskbedömning som görs av varje intagen motivera att kvalifikationstiden för en viss intagen förlängs, t.ex. om han eller hon misskött sig under verkställighetens början eller om den intagne bedöms vara i behov av en längre tids vistelse i anstalt innan han eller hon kan klara av de fria förhållanden som permission innebär.

Liksom Kriminalvårdskommittén anser regeringen att en väl avvägd kvalifikationstid innebär att den intagne ska ha verkställt minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader. I förhållande till Kriminalvårdens föreskrifter innebär det att kvalifikationstiden i vissa fall förlängs något för den som är placerad i anstalt som i dag klassificeras som öppen.

För den som avtjänar livstids fängelse bör kvalifikationstiden bestämmas som om strafftiden är arton år. Den tiden motsvarar det längsta tidsbestämda fängelsestraff som enligt gällande rätt kan dömas ut (jfr prop. 2008/09:118).

Undantag från kravet på kvalifikationstid

För att garantera att inte möjligheten till vistelse utanför anstalt minskar med den nya regleringen bör, som Kriminalvårdskommittén föreslagit, permission i ett enskilt fall kunna beviljas innan kvalifikationstiden förflutit om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan hänföra sig till den intagnes behov av att t.ex. uppsöka frivården, Arbetsförmedlingen eller annan myndighet.

18.3 Riskbedömningen vid permission

Regeringens förslag: Permission ska endast få beviljas om det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget.

Skälen för regeringens förslag: För att tillvarata intresset av samhällsskydd och för att upprätthålla trovärdigheten i permissionsinstitutet är det nödvändigt att permission i varje enskilt fall föregås av en individuell riskbedömning. En sådan bedömning bör, som Kriminalvårdskommittén föreslagit, avse risken för att den intagne under vistelsen utanför anstalt begår brott, undandrar sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköter sig. Vid denna bedömning bör bl.a. beaktas vilken typ av brott som den intagne är dömd för och utfallet av tidigare straffverkställighet. Hänsyn bör också tas till om den intagne har använt eller på annat sätt hanterat narkotika under verkställigheten eller utan giltigt skäl vägrat att lämna prov för kontroll av att han eller hon inte är drogpåverkad.

För att permission på ett verkningsfullt sätt ska kunna underlätta den intagnes anpassning i samhället bör en viss risknivå tolereras. Kommitténs förslag innebär att permission får beviljas om det inte finns en *påtaglig risk* för att den intagne under vistelsen utanför anstalt begår brott, undandrar sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköter sig. Enligt regeringens mening framstår den risknivån som väl avvägd. Den motsvarar också i princip den riskbedömning som för närvarande görs inför normalpermission.

18.4 Permission av särskilt ömmande skäl

Regeringens förslag: En intagen ska kunna beviljas tillstånd att vistas utanför en anstalt för viss kort tid om det finns särskilt ömmande skäl (särskild permission) om

1. behovet av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses genom permission, och
2. vistelsen utanför anstalt kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Kommittén har dock inte föreslagit någon reglering av förhållandet till permission eller att en i lag angiven riskbedömning ska föregå utevistelsen.

Remissinstanserna tillstyrker eller berör inte förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Utöver permission som syftar till att underlätta en intagens anpassning i samhället bör det, som Kriminalvårdskommittén föreslagit, finnas en möjlighet att bevilja en intagen tillstånd till vistelse utanför anstalt om det finns särskilt ömmande skäl. En sådan vistelse utanför anstalt kan, förutom att motverka skadeverkningarna av ett långt frihetsberövande, avse en intagens behov av att vistas utanför anstalt för att t.ex. besöka en närstående som är svårt sjuk eller närvara vid en närståendes begravning. Enligt regeringens mening bör vistelse utanför anstalt av särskilt ömmande skäl benämnas särskild permission.

Det bör direkt av lag framgå att särskild permission är villkorad av att behovet av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses inom ramen för permission och att vistelsen kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Någon preciserad risknivå bör inte anges, med hänvisning till de speciella situationer som avses. I stället bör det i varje enskilt fall göras en avvägning mellan skälen för vistelse utanför anstalt, å ena sidan, och den risk för misskötsamhet som bedöms föreligga, å andra sidan. Den risk som bedöms föreligga bör i många fall kunna neutraliseras genom t.ex. bevakning. I ett enskilt fall kan risken dock vara så sådan beskaffenhet att vistelsen utanför anstalt inte kan beviljas.

18.5 Elektronisk kontroll

Regeringens förslag: Ett villkor som meddelats i anslutning till permission eller särskild permission ska få kontrolleras med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

Kriminalvårdskommittén anser inte att det finns något behov av att införa en möjlighet att kontrollera villkor som uppställts vid ett tillstånd till permission med elektroniska hjälpmedel.

Remissinstanserna berör inte frågan.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 32 § lagen om kriminalvård i anstalt får permission förenas med de villkor beträffande vistelseort, anmälningsskyldighet eller annat som anses nödvändiga. Om noggrann tillsyn behövs, kan det föreskrivas att den intagne under permission ska vara ställd under bevakning.

Frågan om huruvida elektroniska hjälpmedel ska kunna användas för att kontrollera en intagen vid permission har behandlats tidigare (prop. 2000/01:76 s. 31 f.). Den dåvarande regeringen ansåg att de kontroll- och stödeffekter som skulle kunna uppnås med sådana hjälpmedel i de flesta fall torde kunna uppnås genom ökad användning av möjligheten att ställa villkor vid permission, t.ex. om vistelseadress, anmälningsplikt och hembesök. Det angavs också att den utredning som måste föregå användningen av elektroniska hjälpmedel och installationen av det tekniska systemet är resurskrävande och inte torde stå i proportion till de vinster som eventuellt kan uppnås jämfört med andra alternativ.

I takt med att tekniken utvecklats och blivit mer resurseffektiv har användningen av elektroniska hjälpmedel utökats. Numera används sådana hjälpmedel såväl vid verkställighet av vissa kortare fängelsestraff som vid kontroll av villkor som uppställs i samband med en särskild utslussningsåtgärd. Enligt regeringens mening är det därför från kontrollsynpunkt motiverat att införa en möjlighet att kontrollera villkor som meddelats i anslutning till permission eller särskild permission med hjälp av elektroniska hjälpmedel.

19 Instansordningen i kriminalvårdsmål

19.1 Någon genomgripande förändring av instansordningen bör inte genomföras

Regeringens bedömning: Den genomgripande förändring av instansordningen som Kriminalvårdskommittén har föreslagit bör inte genomföras.

Kriminalvårdskommitténs förslag överensstämmer inte med regeringens. Kommittén föreslår beslut fattas av Kriminalvården och överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Nuvarande nämndorganisation inom kriminalvården föreslås avskaffas.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Ett antal remissinstanser tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget, däribland *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Justitiekanslern (JK)*, *Kammarrätten i Jönköping*, *Länsrätten i Skåne län*, *Domstolsverket* och dåvarande *Kriminalvårdsstyrelsen*. Såväl *JK* som *Kriminalvårdsstyrelsen* framhåller dock vikten av att Kriminalvården i sådant fall tillförs kompetens och att det finns flera beslut som även i fortsättningen bör fattas i någon form av kollegial sammanslutning, t.ex. ett kollegium inom kriminalvården. *JO* framhåller också att förslaget om att avveckla övervakningsnämnderna innebär att allmänhetens insyn i Kriminalvårdens arbete minskar genom

att ett antal ärenden som i dag prövas av nämnderna kommer att prövas enbart inom kriminalvården.

Flera remissinstanser, däribland *Huddinge tingsrätt*, *Kriminalvårdsnämnden*, *Sveriges domareförbund*, *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare* och *Rainbow Sweden*, ifrågasätter att Kriminalvården ska få fatta beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet och de inte helt kortvariga frihetsberövanden som kan bli en följd av ett omhändertagande enligt 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken.

Huddinge tingsrätt motsätter sig förslaget om att avskaffa övervakningsnämnderna och ifrågasätter de av utredningen uttryckta betänkligheterna i fråga om bristen på enhetlig rättstillämpning och nämndernas rättsliga ställning. Förslaget om att avskaffa övervakningsnämnderna avstyrks också av *Tingsrätten i Östersund*, *Övervakningsnämnden i Helsingborg*, *Övervakningsnämnden i Östersund*, *Sveriges domareförbund*, *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare* och *Frivårdsföreningen*. *Kriminalvårdsnämnden* anger att ett alternativ till att helt behålla eller lägga ned övervakningsnämnderna är att begränsa antalet och behålla dem för vissa beslut. Några remissinstanser, *Huddinge tingsrätt*, *Kriminalvårdsnämnden* och *Övervakningsnämnden i Helsingborg*, pekar på möjligheten att administrativt skilja nämnderna från Kriminalvården.

Förslaget om att lägga ner Kriminalvårdsnämnden avstyrks av *Huddinge tingsrätt* och *Kriminalvårdsnämnden*.

Länsrätten i Stockholms län menar att allmän domstol bör vara överprövningsinstans i stället för allmän förvaltningsdomstol i en ny instansordning. *Övervakningsnämnden i Helsingborg* och *Sveriges domareförbund* anser att övervakningsnämndernas beslut bör överklagas till allmän domstol.

Skälen för regeringens bedömning

Nuvarande instansordning

Under verkställigheten av ett fängelsestraff fattas inte sällan för den enskilde ingripande beslut. Många av dessa beslut kan överklagas. Någon enhetlig instansordning finns emellertid inte. Om man bortser från de beslut som regeringen kan fatta för en viss intagen enligt lagen om kriminalvård i anstalt med hänvisning till rikets säkerhet eller till risken för att den intagne medverkar till terroristbrott, kan besluten delas in i två kategorier:

1) Beslut före villkorlig frigivning

Kriminalvården fattar beslut enligt lagen om beräkning av strafftid m.m. (28 §), lagen om kriminalvård i anstalt (68 §) och lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll (9 § första stycket). Detta gäller dock inte beslut om upphävande av tillstånd till en särskild utslussningsåtgärd i form av vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång och beslut om upphävande av verkställighet utanför anstalt i form av intensivöver-

vakning. Sådana beslut fattas av en övervakningsnämnd (70 § lagen om kriminalvård i anstalt och 15 § lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll).

Kriminalvården fattar även beslut om att skjuta upp tidpunkten för villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken med anledning av den intagnes misskötsamhet.

Kriminalvårdens beslut överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I kammarrätten krävs prövningstillstånd. En övervakningsnämnds beslut att upphäva ett tillstånd till en särskild utslussningsåtgärd eller att upphäva ett beslut om intensivövervakning överklagas till Kriminalvårdsnämnden. Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

2) Beslut efter villkorlig frigivning

Enligt 37 kap. brottsbalken fattar en övervakningsnämnd beslut som kan bli aktuella under kriminalvård i frihet efter villkorlig frigivning. Detta gäller dock inte beslut om övervakning, förordnande av övervakare och interimistiska beslut, som fattas av Kriminalvården. Övervakningsnämndens beslut får överklagas till Kriminalvårdsnämnden (7 § andra stycket). Kriminalvårdsnämndens beslut får inte överklagas.

En ordning motsvarande den som gäller vid kriminalvård i frihet efter villkorlig frigivning gäller också beslut som fattas under övervakning efter dom på skyddstillsyn (37 kap. 8 § brottsbalken). Övervakningsnämndens beslut i dessa frågor överklagas emellertid till hovrätt i stället för till Kriminalvårdsnämnden (8 § andra stycket). Hovrättens beslut får inte överklagas.

Kriminalvårdens beslut

Dagens instansordning är splittrad genom flera parallella beslutsvägar. Kriminalvårdskommitténs förslag ger på så sätt uttryck för en enklare och mer enhetlig instansordning.

Kriminalvårdskommitténs förslag innebär att Kriminalvården tar över beslutsfattandet i första instans från nämndorganisationen. För en sådan ordning talar bl.a. att det är Kriminalvården som normalt är den instans som har bäst kunskap om hur verkställigheten i ett enskilt fall fortskrider. Emellertid ger nuvarande instansordning, åtminstone till viss del, uttryck för att frågor om misskötsamhet under prövotid bör prövas fristående från Kriminalvården. Enligt regeringens mening finns det skäl för en sådan ordning. Det gäller i synnerhet beslut i frågor om förverkande av villkorligt medgiven frihet och de inte helt kortvariga frihetsberövanden som kan bli en följd av ett omhändertagande enligt 26 kap. 22 § och 28 kap. 11 § brottsbalken. Frågor av så pass ingripande slag ställer höga krav på kompetens och rättssäkerhet och bör, som framhållits av *Huddinge tingsrätt*, *Kriminalvårdsnämnden*, *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare* och *Sveriges domareförbund*, prövas av domstol eller dom-

stolsliknande organ. Det innebär att Kriminalvårdskommitténs förslag i denna del inte bör genomföras.

Valet av domstol eller domstolsliknande organ

Kriminalvårdskommitténs förslag innebär att nämndorganisationen avvecklas och att all överprövning av Kriminalvårdens beslut samlas hos allmän förvaltningsdomstol, bl.a. med hänvisning till att det ligger i linje med strävandena att renodla de allmänna domstolarnas verksamhet. En ofrånkomlig konsekvens av en sådan renodling är emellertid att allmän förvaltningsdomstol tilldelas artfrämmande frågor som har mycket nära kopplingar till påföljdssystemet, t.ex. frågor om föreskrifter under övervakning efter dom på skyddstillsyn. Det är tveksamt om en sådan ordning innebär en mer effektiv och rättssäker prövning. Av samma skäl ter det sig inte heller möjligt att samla överprövningen hos allmän domstol, i synnerhet som allmän förvaltningsdomstol har lång erfarenhet av att hantera mål enligt bl.a. lagen om kriminalvård i anstalt. En renodling av det slag som Kriminalvårdskommittén föreslagit framstår därför, enligt regeringens mening, inte som ändamålsenlig.

Viktigt att framhålla i detta sammanhang är dessutom att en avveckling av övervakningsnämnderna i sig kan ifrågasättas. I likhet med vad flera remissinstanser anfört, t.ex. *Huddinge tingsrätt*, *Tingsrätten i Östersund*, *Övervakningsnämnden i Helsingborg*, *Övervakningsnämnden i Östersund* och *Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare*, anser regeringen att övervakningsnämnderna ger en från Kriminalvården fristående prövning. Prövningen sker snabbt och ger en rättssäker och effektiv hantering av frågor om misskötsamhet. Nämnderna fyller också en pedagogisk funktion för den dömda. Enligt regeringens mening finns det därför inte skäl att avveckla övervakningsnämnderna och på så sätt onödigt tynga domstolsväsendet med de kriminalvårdsärenden som enligt nuvarande ordning prövas av övervakningsnämnd. En annan sak är att det kan vara motiverat att i annat sammanhang återkomma till frågan om nämndernas sammansättning och organisation.

Det som nu sagts innebär sammantaget att regeringen inte anser att det finns skäl att så genomgripande förändra instansordningen som kommittén föreslagit.

19.2 Kriminalvårdsnämnden avskaffas

Regeringens förslag: Kriminalvårdsnämnden ska avskaffas. Övervakningsnämndens beslut ska överprövas av förvaltningsrätt enligt fängelselagen respektive lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll och annars av tingsrätt.

Övervakningsnämndens beslut angående den som står under övervakning efter dom på skyddstillsyn ska överklagas till tingsrätt.

Kriminalvårdskommitténs förslag: se avsnitt 19.1.

Remissinstanserna: se avsnitt 19.1.

Skälen för regeringens förslag

Kriminalvårdsnämndens uppgifter bör tas över av andra instanser

Bestämmelser om Kriminalvårdsnämndens organisation finns i 37 kap. brottsbalken och i förordningen (2007:1173) med instruktion för Kriminalvårdsnämnden. Kriminalvårdsnämnden består av fem ledamöter med ersättare, vilka samtliga utses av regeringen. Ordföranden ska vara eller ha varit innehavare av domarämbete. Bestämmelser om nämndens verksamhet finns framför allt i brottsbalken, lagen om kriminalvård i anstalt och lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll. Nämnden har i dag endast till uppgift att överpröva en övervakningsnämnds beslut i vissa fall (se avsnitt 19.1).

Enligt regeringens mening är Kriminalvårdsnämndens uppgifter av så begränsad omfattning att nämndens uppgifter lämpligen bör föras över till andra instanser och nämnden avskaffas. Vid valet av instans bör utgångspunkten vara att tyngdpunkten i domstolsprocessen ska ligga i första instans, dvs. i tingsrätt och förvaltningsrätt. Det är en följd av rollfördelningen mellan de olika instanserna, av vilken bl.a. följer att hovrättens och kammarrättens viktigaste funktion är att överpröva tingsrättens respektive förvaltningsrättens avgöranden. Det saknas bärande skäl att göra undantag från denna ordning när det gäller överprövningen av övervakningsnämndernas beslut.

Prövning enligt brottsbalken

Kriminalvårdsnämnden har till uppgift att pröva vissa ärenden som rör den som blivit villkorligt frigiven. Enligt 37 kap. 7 § andra stycket brottsbalken ankommer det således på Kriminalvårdsnämnden att pröva beslut av en övervakningsnämnd om att övervakning inte ska upphöra (26 kap. 11 §), om särskilda föreskrifter (26 kap. 15 §), om varning eller förlängd övervakningstid (26 kap. 18 §), om förverkande av villkorligt medgiven frihet (26 kap. 19 §) samt om omhändertagande i avvaktan på vidare förordnande (26 kap. 22 §). Kriminalvårdsnämndens beslut i dessa frågor får inte överklagas (37 kap. 11 §).

Av Kriminalvårdsnämndens verksamhetsberättelse för år 2008 framgår att nämnden överprövade övervakningsnämndernas beslut enligt brottsbalken i sammanlagt 17 ärenden.

Vid övervägande av i vilken ordning talan mot övervakningsnämndernas beslut i nyss nämnda frågor ska få föras ligger det nära till hands att jämföra med den instansordning som gäller vid överklagande av motsvarande beslut för den som dömts till skyddstillsyn. I dessa fall är det hovrätterna som prövar övervakningsnämndernas beslut (se avsnitt 19.1). Eftersom frågorna ligger sakligt nära varandra anser regeringen att de beslut som Kriminalvårdsnämnden överprövar enligt brottsbalken bör prövas av allmän domstol och, med hänvisning till instansordningen i domstol, i tingsrätt i första instans. Detta bör inte medföra några olägenheter. Som framgår av den av Kriminalvårdsnämnden redovisade statistiken rör det sig om mycket få ärenden.

En konsekvens av att den normala instansordningen i domstol bör gälla vid överklagande av en övervakningsnämnds beslut är att även nämndens

beslut i frågor som avser den som står under övervakning efter dom på skyddstillsyn bör överklagas till tingsrätt (jfr 28 kap. och 37 kap. 8 § andra stycket brottsbalken).

Vid handläggning i tingsrätt av överklagade myndighetsbeslut gäller normalt lagen (1996:242) om domstolsärenden. Så är t.ex. fallet vid överklagande av Kronofogdemyndighetens beslut enligt 18 kap. 1 § utsökningbalken och 29 § skuldsaneringslagen (2006:548). Samma ordning bör gälla i nu aktuella ärenden. Övervakningsnämnden bör dock inte ha ställning som part vid domstolsprövningen (jfr 11 § lagen om domstolsärenden).

Frågor om utslussning och intensivövervakning

Enligt 79 § lagen om kriminalvård i anstalt (som i lagförslaget ersätts av 14 kap. 4 § fängeslagen) prövar Kriminalvårdsnämnden övervakningsnämndernas beslut om upphävande av tillstånd till en särskild utslussningsåtgärd i form av vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång. Kriminalvårdsnämndens beslut i dessa frågor får inte överklagas. Under verksamhetsåret 2008 överprövade Kriminalvårdsnämnden i åtta ärenden övervakningsnämnds beslut enligt lagen om kriminalvård i anstalt.

Enligt 19 § lagen om intensivövervakning med elektroniska kontroll prövar Kriminalvårdsnämnden övervakningsnämndernas beslut om särskilda föreskrifter vid intensivövervakning samt upphävande av en sådan verkställighetsform. Under verksamhetsåret 2008 överprövade Kriminalvårdsnämnden i tjugo ärenden övervakningsnämndernas beslut enligt lagen om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Regeringen föreslår i denna lagrådsremiss att Kriminalvården ska fatta beslut om att upphäva ett tillstånd till en utslussningsåtgärd i form av vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång innan utslussningsåtgärden faktiskt har påbörjats (se avsnitt 19.3). Övervakningsnämnden kommer även fortsättningsvis att fatta beslut om att upphäva ett sådant tillstånd när åtgärden har påbörjats. Besluten i dessa ärenden ligger sakligt nära varandra. På samma sätt finns ett sakligt samband mellan övervakningsnämndernas beslut att avbryta en intensivövervakning med elektronisk kontroll och Kriminalvårdens beslut om tillstånd till och föreskrifter för sådan övervakning. Överklaganden av övervakningsnämndernas och Kriminalvårdens beslut i dessa frågor bör därför handläggas i samma ordning. Regeringen anser av dessa skäl att övervakningsnämndernas nu aktuella beslut, i likhet med Kriminalvårdens beslut, ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol. I enlighet med vad som uttalas ovan om instansordningen är det lämpligt att prövningen äger rum i förvaltningsrätt i första instans. Övervakningsnämnden bör, i likhet med vad som föreslås för handläggningen av ärenden enligt brottsbalken, inte ha ställning som part vid domstolsprövningen (jfr 7 a § förvaltningsprocesslagen [1971:291]).

Frågor enligt passlagen

Enligt 28 § passlagen (1978:302) kan beslut av övervakningsnämnd enligt lagen överklagas till Kriminalvårdsnämnden av den som har dömts till fängelse och till hovrätt av den som har dömts till skyddstillsyn. Under verksamhetsåret 2008 överprövade Kriminalvårdsnämnden inte något ärende enligt passlagen.

Enligt regeringens mening framstår det som mest ändamålsenligt att Kriminalvårdsnämndens överprövning i fortsättningen övertas av allmän domstol, som ju redan har att pröva sådana frågor när det gäller personer dömda till skyddstillsyn. Till skillnad från hittills gällande rätt bör dock, med hänvisning till instansordningen i domstol, överprövningen ske i tingsrätt i första instans, såväl när det gäller den som dömts till fängelse som den som dömts till skyddstillsyn. Vilka processuella bestämmelser som bör gälla vid överklagande har behandlats ovan.

Internationell straffverkställighet

Enligt 27 § andra stycket lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. och 26 § lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet har Kriminalvårdsnämnden att överpröva beslut som fattats av en övervakningsnämnd. Under verksamhetsåret 2008 prövade Kriminalvårdsnämnden inte något ärende av nu angivet slag.

Frågorna, som rör internationell straffverkställighet, bör överprövas av tingsrätt i första instans. Vilka processuella bestämmelser som bör gälla vid överklagande har behandlats ovan.

Behovet av övergångsbestämmelser

Det fåtal ärenden som kommer att finnas hos Kriminalvårdsnämnden i samband med att ändringarna träder i kraft bör överlämnas till den tingsrätt eller den förvaltningsrätt som enligt den nu föreslagna ordningen har att pröva saken. Ärenden som handläggs i hovrätt vid ikraftträdandet bör handläggas enligt äldre bestämmelser.

19.3 Endast en påbörjad utslussningsåtgärd bör upphävas av övervakningsnämnd

Regeringens förslag: En övervakningsnämnd ska endast kunna upphäva en vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång om åtgärden i fråga påbörjats.

Kriminalvårdskommitténs förslag: se avsnitt 19.1.

Remissinstanserna: se avsnitt 19.1.

Skälen för regeringens förslag: I enlighet med 62 § lagen om kriminalvård i anstalt ska ett tillstånd till att bevilja en intagen en särskild utslussningsåtgärd upphävas, om det inte längre finns förutsättningar för åtgärden eller om den intagne inte rättar sig efter de villkor som med-

delats eller fullgör de skyldigheter som gäller för åtgärden. Det ankommer enligt 70 § samma lag på en övervakningsnämnd att fatta beslut av nu angivet slag, om det rör sig om vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång.

Sedan denna beslutsordning infördes i samband med 2007 års utslussningsreform (prop. 2005/06:123), har regeringen gjort uppmärksam på att ordningen har förorsakat vissa praktiska problem i de fall där tillståndet till en utslussningsåtgärd av olika skäl behöver upphävas innan åtgärden påbörjats. Det har i dessa fall ansetts opåkallat att Kriminalvården ska behöva vända sig till en övervakningsnämnd för att få tillståndet upphävt. Regeringen instämmer i denna bedömning. Beslut om att upphäva ett tillstånd till en utslussningsåtgärd i form av vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång bör, innan utslussningsåtgärden faktiskt påbörjats, fattas av Kriminalvården. Däremot bör en övervakningsnämnd även fortsättningsvis pröva upphävande i de fall där den intagne har lämnat anstalten och påbörjat utslussningsåtgärden, eftersom det innebär att den intagne på nytt ska föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av straffet där.

19.4 Ingen åldersgräns för att väljas till ledamot eller ersättare i en övervakningsnämnd

Regeringens förslag: Åldersgränsen för valbar ledamot eller ersättare i en övervakningsnämnd ska tas bort.

Kriminalvårdskommitténs förslag innebär att övervakningsnämnderna avskaffas.

Remissinstanserna berör inte åldergränsen för valbar ledamot eller ersättare särskilt.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 37 kap. 1 § andra stycket brottsbalken består en övervakningsnämnd i regel av en ordförande, en vice ordförande och tre andra ledamöter. Ordföranden och vice ordföranden ska vara lagfarna och ha erfarenhet av tjänstgöring som domare. När det gäller övriga ledamöter och deras ersättare utses de genom val av landstings- eller kommunfullmäktige.

För att vara valbar till ledamot eller ersättare krävs att personen i fråga inte har fyllt eller under mandatperioden fyller sjuttio år (3 §). Något motsvarande ålderskrav finns inte för andra uppdrag av liknande slag, t.ex. för nämndeman som tjänstgör i domstol. Enligt regeringens mening är ålderskravet omotiverat och bör därför utgå.

Regeringens förslag: Lagen om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. ska ersättas av en ny häkteslag. Lagen ska utformas med fängelselagen som förebild.

Häktesutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot förslaget om en ny häkteslag. *Länsrätten i Skåne län* och *Juridiska fakulteten vid Lunds universitet* framhåller vikten av att häkteslagstiftningen samlas i en särskild lag.

Skälen för regeringens förslag

1976 års behandlingslag

När det gäller häktesverksamheten finns bestämmelser om hur den som är häktad ska behandlas i lagen (1976:371) om behandlingen av anhållna och häktade m.fl. (behandlingslagen). Lagen tillkom som en del i 1974 års kriminalvårdsreform (prop. 1975/76:90). En viktig utgångspunkt för lagen är att den som är häktad inte får underkastas mer omfattande inskränkningar i sin frihet än vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet med häktingen eller till vad som krävs ur ordnings- och säkerhetssynpunkt.

Den häktade ska behandlas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Behandlingslagen innehåller därför bestämmelser som rör möjligheterna för häktade att få kurativt och socialt stöd, möjlighet till arbete eller annan sysselsättning under häktingstiden, gemenskap mellan intagna i häkte och häktades kontakter med omvärlden genom tidningar, tidskrifter, radio, television, brevväxling, besök och telefonsamtal. Bestämmelserna syftar till att förhindra att inskränkningarna i häktades möjligheter till gemenskap och kommunikation med omvärlden används oftare än nödvändigt.

Behandlingslagen tillämpas inte bara på den som är häktad, utan även på den som är gripen eller anhållen på grund av misstanke om brott eller som omhändertagits och placerats i häkte med stöd av bestämmelser i andra lagar, t.ex. polislagen (1984:387), lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård och utlänningslagen (2005:716). Gemensamt för dessa olika frihetsberövanden kan sägas vara att de är av tillfällig natur och att de har ett annat ändamål än verkställighet av påföljd av brott eller beredande av vård. En klar majoritet, ca 75 procent, av dem som är placerade i häkte är dock häktade på grund av misstanke om brott.

En ny häkteslag

Behandlingslagen har ändrats vid flera tillfällen och framstår, med tanke på språk och struktur, som svårtillgänglig. I samband med att en ny fängelselag ersätter 1974 års lag om kriminalvård i anstalt är det därför motiverat att även ersätta behandlingslagen med en ny häkteslagstiftning.

I likhet med Häktesutredningen anser regeringen att behandlingen av häktade även fortsättningsvis bör regleras i en särskild verkställighetslag. Den nya lagen bör ges benämningen häkteslag, eftersom flertalet av dem som omfattas av lagen är placerade i ett häkte efter att ha häktats av domstol på grund av misstanke om brott.

De överväganden som har gjorts i fråga om fängelselagens innehåll i avsnitt 4 gäller också i fråga om häkteslagen. Det innebär att häkteslagen bör innehålla de principiella riktlinjerna för verksamheten och de grundläggande materiella bestämmelser som rör intagnas rättigheter och inskränkningar i dessa, liksom bestämmelser om tvångsåtgärder och överklagande av beslut. Den nya häkteslagen bör också ges en strukturell och språklig modernisering som, så långt som det är möjligt, svarar mot fängelselagens disposition och språkbruk.

Reformbehovet

Häkteslagen bör utformas med fängelselagen som förebild. I enlighet härmed bör omotiverade skillnader i gällande rätt utmönstras. Det innebär att häkteslagen, till skillnad från behandlingslagen, t.ex. bör innehålla bestämmelser om den intagnes rätt att utöva sin religion (förslaget till 2 kap. 10 §), befogenhet att villkora ett besök av ytlig kroppsbesiktning (förslaget till 3 kap. 3 §) och befogenhet att omhänderta och förstöra påträffade droger (förslaget till 4 kap. 8 §). Det finns samtidigt skäl att upprätthålla vissa skillnader mellan den som utan att vara dömd är frihetsberövad i häkte och den som i anstalt verkställer påföljd för brott (jfr prop. 1975/76:90 s. 48). T.ex. bör någon sysselsättningsplikt inte kunna åläggas den som är frihetsberövad i häkte. En annan väsentlig skillnad är att risken för kollusion, dvs. risken för att en brottsutredning försvåras, i princip endast förekommer hos den som är häktad på grund av misstanke om brott.

Vissa av de materiella förslag som lämnats i förhållande till fängelselagstiftningen är motiverade även när det gäller häkte. Det gäller behovet av att kodifiera den s.k. proportionalitetsprincipen (avsnitt 4), införa besöksrum som är så utformade att de omöjliggör överlämnade av föremål (avsnitt 12), reglera också annan elektronisk kommunikation än telefonsamtal (avsnitt 13), reglera befogenheten att kontrollera den intagnes bostadsrum (avsnitt 14), ge manliga och kvinnliga intagna ett mer likartat skydd vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning (avsnitt 15) samt möjliggöra kontroll av in- och utpasserande fordon (avsnitt 16). Det hänvisas till motiven i dessa delar.

Utöver nu angivna ändringar finns det ett materiellt reformbehov som specifikt hänför sig till häkteslagen. Regeringen behandlar detta behov i avsnitt 21–23.

Regeringens förslag: Kriminalvården ska kunna vägra en intagen att sända eller ta emot en försändelse, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Endast om det är absolut nödvändigt av säkerhetsskäl, ska en försändelse som hålls kvar få granskas utan den intagnes medgivande.

Förbudet mot att hålla kvar myndighetsbrev ska omfatta myndighetsbrev till en intagen, om det inte finns anledning att anta att uppgiften om avsändare är oriktig.

Häktesutredningens förslag överensstämmer till viss del med regeringens. Utredningens förslag vilar på att olika regler gäller för olika slag av försändelser. Vidare har utredningen ersatt begreppet ”brev” med begreppet ”skriftlig handling”. Enligt utredningens förslag är det endast paket och andra försändelser än skriftliga handlingar som får granskas utan den intagnes medgivande.

Remissinstanserna: *Riksdagens ombudsmän (JO)* delar inte utredningens bedömning om att begreppet brev innefattas i det mer övergripande begreppet skriftliga handlingar. JO påpekar också vissa brister i den lagtekniska utformningen och framhåller särskilt att granskning är ett vidare begrepp än öppnande.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande ordning

Enligt 9 § första stycket behandlingslagen ska ett brev från den som är intagen i ett häkte till en svenska myndighet, ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda eller den intagnes offentliga försvarare (s.k. myndighetsbrev) vidarebefordras utan föregående granskning. I andra fall får den som är intagen i ett häkte vägras sända eller ta emot brev av säkerhetsskäl eller om han eller hon är ålagd restriktioner med anledning av misstanke om brott (9 § andra stycket). Vägras den intagne att sända eller ta emot brev utan föregående granskning ska brevet hållas kvar, men får inte öppnas utan den intagnes medgivande (9 § tredje stycket). Med brev jämföras även andra skriftliga handlingar (9 § femte stycket).

I princip jämföras med brev också försändelser av annat slag än brev eller andra skriftliga handlingar (10 § första stycket). Den intagne får dock inte ta emot en sådan försändelse om den kan äventyra ordningen eller annars medföra olägenhet.

Terminologi

För att underlätta förståelsen av regleringen har Häktesutredningen föreslagit att begreppet ”brev” ersätts med begreppet ”skriftliga handlingar”. *JO* har kritiserat detta och angett att skriftliga handlingar i sig inte är att anse som någon form av försändelse, vilket däremot är fallet med brev. Utredningens förslag innebär därför enligt *JO*:s mening att regleringen

får en missvisande lydelse. Regeringen delar JO:s uppfattning. Inte desto mindre finns det förutsättningar att förenkla terminologin och på så sätt regleringen genom att endast använda sig av begreppet försändelse. Det motsvarar i princip den terminologi som används i 22 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård. Härmed avses varje försändelse, t.ex. brev, skriftliga meddelanden och paket, som ska befordras till och från den intagne genom Kriminalvårdens försorg.

Någon rätt för en intagen att direkt överlämna eller ta emot en försändelse utan Kriminalvårdens försorg föreligger inte. I den utsträckning det trots allt sker, kan Kriminalvården kontrollera och granska vad som överlämnats med stöd av t.ex. den reglering som möjliggör kontroll av den intagnes bostadsrum och tillhörigheter (jfr SOU 1975:75 s. 200 och prop. 1975/76:209 s. 147 och 287).

Granskning av försändelser

Ett åklagarbeslut om restriktioner för den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott bör, liksom enligt behandlingslagen, kunna avse rätten att ta emot eller skicka en försändelse. Därutöver bör Kriminalvården självständigt kunna fatta beslut om att vägra en intagen att sända eller ta emot en försändelse om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Förutsättningar för att hålla kvar en försändelse kan föreligga vid t.ex. misstanke om att försändelsen innehåller något föremål som den intagne inte får ta emot och inneha i förvaringslokalen eller vid misstanke om att försändelsen utgör ett led i ett planerat avvikande.

Regleringen i häkteslagen bör även fortsättningsvis ta sin utgångspunkt i att en försändelse, som en intagen inte får sända eller ta emot, inte får bli föremål för granskning utan den intagnes medgivande (jfr prop. 1975/76:90 s. 45). Detta krav kan dock inte upprätthållas helt utan undantag. Granskning utan medgivande bör kunna ske om det är absolut nödvändigt av säkerhetsskäl. Det överensstämmer i sak med vad Häktesutredningen föreslagit. Med detta undantag möjliggörs kontroll vid t.ex. misstanke om att en försändelse som hålls kvar innehåller ett vapen eller en explosiv eller giftig substans. Det finns enligt regeringens mening inte någon anledning att, som Häktesutredningen föreslagit, begränsa denna granskning till försändelser av visst slag.

Häktesutredningens förslag skiljer sig från regleringen i behandlingslagen på så sätt att begreppet ”öppnas” har ersatts av ”granskas”. JO har i sitt remissvar påtalat att granskning innefattar något mer än bara att öppna en försändelse. För att ordningen och säkerheten ska kunna upprätthållas kan det emellertid inte anses ändamålsenligt att begränsa regleringen till att endast avse befogenhet att öppna en försändelse. Det är inte heller så regleringen har tillämpats. Häktesutredningens förslag i denna del bör därför genomföras.

Hanteringen av myndighetsbrev

Förbudet mot att hålla kvar s.k. myndighetsbrev kan ses som en för den intagne anpassad form av det skydd som gäller för varje medborgare

enligt 2 kap. 6 § regeringsformen. Principen är betydelsefull och finns befäst i flera internationella överenskommelser, bl.a. de europeiska fängelsereglerna och FN:s principer till skydd för frihetsberövade personer.

I enlighet med vad Häktesutredningen föreslagit bör förbudet mot att hålla kvar myndighetsbrev ändras på så sätt att förbudet även omfattar myndighetsbrev *till* en intagen. En sådan utvidgning av regleringens tillämpningsområde kan dock inte ske utan att den förenas med ett krav på att inte vidarebefordra myndighetsbrev till en intagen, om det finns särskild anledning att anta att uppgiften om avsändare är oriktig. Utan en sådan reglering, som sedan tidigare gäller i anstalt, är det relativt enkelt för den som sänder en försändelse till en intagen att falskeligen påstå att det rör sig om ett myndighetsbrev och på så sätt undvika kontroll (jfr prop. 2006/07:127 s. 26).

22 Permission

Regeringens förslag: Den som är gripen, anhållen eller häktad på grund av misstanke om brott och ålagd restriktioner ska inte få beviljas permission utan att undersökningsledaren eller åklagaren har lämnat sitt medgivande.

Häktesutredningens förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Förtroenderåden riksorganisation (FRIO)* anser att ett medgivande till permission ska ges av tingsrätt i stället för av åklagare, för att undvika att permissioner används av åklagare i påtrycknings syfte. FRIO anser också att rätten till permission bör förbli en särskild restriktionsform som ska lyda under de prövningsregler som gäller för övriga restriktioner.

Skälen för regeringens förslag: För den som är gripen, anhållen eller häktad på grund av misstanke om brott kan, om det finns en risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning, den begränsade möjlighet till permission som finns i 13 § behandlingslagen inskränkas genom att undersökningsledaren eller åklagaren fattar beslut om restriktioner med sådant innehåll, se 16 § samma lag.

Som Häktesutredningen konstaterat framstår det inte som ändamålsenligt att frågan om permission utgör en särskild restriktionsform. En bättre ordning är att det, i de undantagsfall där frågan om permission aktualiseras, bör ankomma på den myndighet som ansvarar för tillsynen av den intagne att fatta beslut om permission även i det fall han eller hon är ålagd restriktioner. För att säkerställa att den intagne i ett sådant fall inte undanröjer eller på annat sätt försvårar sakens utredning bör dock krävas att ett beslut om permission föregås av att medgivande inhämtas från undersökningsledaren eller åklagaren. Det överensstämmer med Häktesutredningens förslag.

23 Restriktioner för den som är häktad på grund av misstanke om brott

23.1 Nuvarande ordning

Rättegångsbalken

Att en häktad person har restriktioner innebär att han eller hon har inskränkningar i sin rätt till kontakter med omvärlden. En åklagare måste som regel enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken ha rättsens tillstånd för att kunna meddela en häktad person restriktioner. Åklagaren ska vid prövningen av en begäran om tillstånd att meddela restriktioner ange de omständigheter som yrkandet grundas på. En förutsättning för ett sådant tillstånd är att personen är häktad på grund av risk för att han eller hon försvårar brottsutredningen. Om ett generellt tillstånd saknas och det på grund av senare inträffade omständigheter är nödvändigt, får åklagaren ändå meddela restriktioner. I sådana fall ska åklagaren senast dagen efter beslutet begära att rätten prövar restriktionsfrågan.

Rätten ska pröva frågan om generellt tillstånd till restriktioner varje gång den tar ställning till häktningsfrågan. Ett tillstånd till restriktioner förfaller automatiskt om rätten inte medger fortsatt tillstånd i samband med att den förordnar att någon ska bli kvar i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal. Tingsrättens beslut om generellt tillstånd till restriktioner får överklagas särskilt till hovrätten (49 kap. 5 § 6 rättegångsbalken).

Behandlingslagen

I behandlingslagen finns bestämmelser om restriktioner avseende den som med stöd av rättegångsbalken är gripen, anhållen eller häktad på grund av misstanke om brott. Det är åklagaren, som efter ett generellt tillstånd från domstolen enligt vad som anges ovan, fattar beslut om restriktioner av visst slag för häktade personer. En förutsättning är att restriktionerna är påkallade med hänsyn till risken för att bevis undanröjs eller att en brottsutredning på annat sätt försvåras.

De restriktioner som kan komma i fråga för häktade enligt behandlingslagen är inskränkningar i hans eller hennes rätt att vistas tillsammans med eller förvaras i samma rum som andra, att sända eller ta emot brev eller andra försändelser, att ta emot besök, att ringa eller ta emot telefonsamtal och att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio och television (9 § och 11-12 §§).

Även om en intagen har ålagts restriktioner innebär det inte nödvändigtvis att den eller de rättigheter som berörs är helt inskränkta. En åklagare kan således i ett beslut om restriktioner för besök ange som ett allmänt villkor att ett besök inte får tillåtas innan det har prövats av åklagaren eller mer konkret att den intagne får ta emot besök från t.ex. vissa närstående men inte av andra. Vidare kan restriktioner för television och tidningar begränsas så att de endast omfattar t.ex. lokal-tidningar och regionala nyhetsprogram.

Omprövning och överprövning av restriktioner av visst slag

Ett beslut av åklagaren eller undersökningsledaren att meddela restriktioner ska omprövas så ofta det finns anledning till det (16 § tredje stycket behandlingslagen). Ett beslut av åklagaren kan också överprövas av överåklagare eller vice överåklagare som har till uppgift att utöva tillsyn. Den som är häktad kan vidare begära tingsrättens prövning av ett beslut enligt behandlingslagen att ålägga honom eller henne restriktioner av ett visst slag (17 § första stycket behandlingslagen). Tingsrättens prövning omfattar frågan om de restriktioner en häktad har invänt emot är befogade, t.ex. om det är motiverat att den häktade har inskränkningar i rätten att ringa telefonsamtal. Frågan om lättnader eller undantag från restriktioner av visst slag, t.ex. om det är motiverat att i ett enskilt fall tillåta avlyssnade telefonsamtal, omfattas emellertid inte av domstolens prövning. En sådan fråga kan endast bli föremål för överprövning av överåklagare eller vice överåklagare.

På den häktades begäran prövar tingsrätten åklagarens beslut om restriktioner av visst slag i samband med att rätten prövar frågan om tillstånd till restriktioner (17 § första stycket behandlingslagen). Åklagaren ska alltid ges tillfälle att yttra sig innan rätten fattar beslut. Frågan om restriktioner av visst slag kan prövas redan i samband med den första häktningsförhandlingen (prop. 1997/98:104 s. 46 f.). Därefter kan rätten pröva frågan om någon ska kvarbli i häkte eller om förlängning av tiden för att väcka åtal ska medges.

Tingsrättens beslut med anledning av en prövning av åklagarens beslut om restriktioner av visst slag får, till skillnad från ett beslut om generellt tillstånd till sådana restriktioner, inte överklagas.

Kritik mot nuvarande ordning

Möjligheten för en häktad som har ålagts restriktioner av visst slag att begära tingsrättens prövning av åklagarens beslut infördes år 1999 (prop. 1997/98:104, bet. 1997/98: JuU22, rskr. 1997/98:227). Lagändringarna byggde på en inom Justitiedepartementet upprättad promemoria (Ds 1996:46). Promemorian hade föregåtts av att Europarådets kommitté för förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT), efter ett besök år 1994, kritiserat Sverige på grund av att en häktad saknade rätt att i domstol eller något annat oberoende organ få en effektiv omprövning av åklagarens beslut om restriktioner av visst slag.

Efter sitt besök år 1994 har CPT besökt Sverige år 1998, 2003 och 2009. Fortsatt kritik har då riktats mot restriktionsanvändningen. Bland annat har CPT rekommenderat Sverige att införa en möjlighet för enskilda att överklaga tingsrättens beslut genom vilket domstolen har prövat åklagarens beslut om restriktioner av visst slag.

Kritik mot användningen av restriktioner har även riktats mot Sverige av Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter år 2004 och av en underkommitté till FN:s tortyrkommitté (CAT), The United Nations Subcommittee on Prevention of Torture (SPT). Efter SPT:s besök i Sverige i mars 2008 överlämnades en rapport med rekommendationer, bl.a. i fråga om restriktioner för häktade. Bland annat rekommenderade

SPT att beslutanderätten för restriktioner av visst slag bör överföras till tingsrätten och att ett beslut att ålägga restriktioner av visst slag ska vara överklagbart.

23.2 Tingsrättens beslut om restriktioner av visst slag bör kunna överklagas

Regeringens förslag: Tingsrättens prövning av åklagarens beslut om restriktioner av visst slag ska kunna överklagas.

Häktesutredningens förslag överensstämmer endast delvis med regeringens. Utredningen föreslår att åklagaren, i samband med att han eller hon begär att rätten prövar om den häktades kontakter med omvärlden får inskränkas, ska ange vilka restriktioner av visst slag som han eller hon vill meddela. Åklagaren ska också redovisa skälen för varje restriktion, i den mån det inte är till men för sakens utredning. Tingsrätten ska i sitt beslut ange vilka restriktioner av visst slag som åklagaren får meddela. Beslutet ska få överklagas.

Remissinstanserna: *Riksdagens ombudsmän (JO), Hässleholms tingsrätt, Barnombudsmannen, Sveriges Advokatsamfund, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Amnesty, Förtroenderådets Riksorganisation, Rainbow Sweden* och *Riksbryggan* har tillstyrkt förslaget.

Statskontoret har avstyrkt förslaget och anfört att bristerna i restriktionsförfarandet snarast är en ledarskapsfråga som bör lösas genom styr-signaler inom Åklagarmyndigheten och att regeringen bör avvakta med en reglering.

Östersunds tingsrätt har ifrågasatt behovet av den föreslagna regleringen. *Hovrätten för Övre Norrland, Justitiekanslern, Rikspolisstyrelsen, Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har ifrågasatt dess effektivitet. Såväl behovet som effektiviteten av den föreslagna ordningen har ifrågasatts av *Svea hovrätt, Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten* har också framhållit att åklagarna är bäst lämpade att bedöma behovet av restriktioner och att förslaget riskerar att leda till en sammanblandning av åklagarnas och domstolens olika roller. *Huddinge tingsrätt, Domstolsverket* och *Sveriges Domareförbund* har föreslagit att det i stället införs en möjlighet att överklaga tingsrättens beslut om restriktioner av visst slag.

Skälen för regeringens förslag

Utgångspunkter

Det grundläggande samhällsintresset av att kunna bedriva en effektiv brottsutredningsverksamhet motiverar att en häktad person kan meddelas inskränkningar i rätten till kontakter med omvärlden. Sådana inskränkningar innebär dock ett direkt och påtagligt integritetsintrång för den häktade. Detta gäller särskilt om restriktionerna gäller under en längre tid. Mot denna bakgrund är det av största vikt att restriktioner, liksom

andra slags straffprocessuella tvångsmedel, tillgrips och bibehålls med största möjliga restriktivitet.

Rättens prövning av restriktioner av visst slag

Enligt Häktesutredningen förekommer det svårförklarliga variationer mellan olika åklagarkammare när det gäller andelen häktade som åläggs restriktioner. Vidare konstateras att det inte kan uteslutas att restriktioner i vissa fall tillgrips i onödan eller – vilket möjligen är vanligare – bibehålls längre än vad som är motiverat av utredningen om brottet. Utredningen bedömer också att häktesreformen år 1999 inte har haft någon påtaglig effekt när det gäller hur stor andel av de häktade som åläggs restriktioner. Slutligen anges att det är mycket ovanligt att häktade begär rättens prövning av restriktioner av visst slag. På grund av det anförda föreslår utredningen att frågan om åläggande av restriktioner av visst slag ska bli föremål för rättens prövning varje gång domstolen fattar beslut om häktning eller omhäktning på grund av kollusionsfara. Detta skulle enligt utredningen vara ägnat att förhindra såväl att restriktioner åläggs slentrianmässigt som att det fattas beslut om andra restriktioner än sådana som framstår som nödvändiga.

Regeringen konstaterar att Häktesutredningens förslag inte medför någon stor eller principiell förändring jämfört med gällande rätt. Det finns redan enligt nuvarande ordning en möjlighet för den häktade att vid den första häktningförhandlingen begära rättens prövning av restriktioner av visst slag. En sådan prövning kan också på den häktades begäran komma att ske vid varje tillfälle som tingsrätten tar ställning i häktningsfrågan. Skillnaden mellan den nuvarande och den föreslagna ordningen är att den häktade enligt gällande regler på eget initiativ måste väcka frågan för att den ska omfattas av domstolens prövning. Med hänsyn till de begränsade fördelar som utredningsförslaget skulle innebära och till att även gällande ordning tillgodoser högt uppställda rätts-säkerhetskrav, anser regeringen, i likhet med bl.a. *Svea hovrätt*, att behovet och effektiviteten av förändringen kan ifrågasättas. Häktesutredningens förslag bör därför inte genomföras.

Den häktade bör kunna överklaga tingsrättens beslut om restriktioner av visst slag

Som redovisas får tingsrättens beslut om restriktioner av visst slag inte överklagas. Denna ordning har kritiserats av CPT. Häktesutredningens förslag innebär att sådana beslut ska få överklagas.

Som skäl för att inte införa en möjlighet att överklaga tingsrättens beslut anfördes i det tidigare lagstiftningsärendet bl.a. att en sådan möjlighet skulle leda till en ökad risk för en samtidig rättslig prövning av samma omständigheter i olika instanser (prop. 1997/98:104 s. 42). Detta ansågs vara särskilt olyckligt med hänsyn till att det rör sig om temporära åtgärder för vilka omständigheterna fortlöpande förändras. Mot detta ska ställas att en sådan ordning kan förväntas minska den av Häktesutredningen anförda risken för att den häktade avstår från att ansöka om domstolsprövning bl.a. eftersom beslutet inte går att överklaga. Reger-

ingen anser att den ökade rättssäkerhet som en överklagandemöjlighet skulle innebära väger tyngre än de skäl som tidigare anförts mot en sådan ordning. Ett sådant beslut bör på samma sätt som ett beslut om generellt tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken kunna överklagas särskilt och utan inskränkning i tiden. Liksom tidigare bör det också vara möjligt att ta upp frågan i hovrätten och i Högsta domstolen i de fall den uppkommer där i första instans.

Tillämpningen av restriktionsreglerna

Som nämns ovan konstaterar Häktesutredningen att användningen av restriktioner varierar i omfattning inom landet. Samma iakttagelse har gjorts av CPT. Enligt utredningen förekommer det sannolikt skillnader mellan hur enskilda åklagare inom en och samma åklagarkammare beslutar om enskilda restriktioner, utan att det till fullo kan förklaras av målens beskaffenhet.

Det ankommer på riksåklagaren att verka för lagenlighet och enhetlighet i åklagarnas rättstillämpning. Regeringen avser att noga följa utvecklingen på detta område och har i regleringsbrev för budgetåren 2008–2010 ålagt Åklagarmyndigheten att redovisa bl.a. hur många personer som har häktats under de aktuella åren samt i hur många fall av dessa som tillstånd till restriktioner har lämnats. Väsentliga skillnader mellan olika delar av landet ska beskrivas och analyseras.

24 Kostnader och ikraftträdande

Syftet med en ny fängelse- och häkteslagstiftning är att den ska göra myndigheternas arbete effektivare och lagstiftningen tydligare och mer lättillgänglig. De initiala kostnader som kan uppstå till följd av den nya lagstiftningen, t.ex. i form av utbildning och arbetet med nya föreskrifter, uppvägs av en mer effektiv och ändamålsenlig verksamhet. För att tillförsäkra att sådana kostnader ryms inom befintligt anslag bör fängeselagen och häkteslagen lämpligen träda i kraft först den 1 mars 2011.

För domstolsväsendets del innebär förslaget att en övervakningsnämnds beslut får överklagas till tingsrätt eller förvaltningsrätt, liksom att tingsrättens prövning av åklagarens beslut om restriktioner av visst slag får överklagas. De kostnader som detta medför kan, med tanke på det fåtal ärenden som det rör sig om, inte antas vara annat än marginella. Kostnaderna kan bäras inom befintligt anslag.

25 Författningskommentar

25.1 Förslaget till fängelselag

Fängelselagen ersätter lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt. Lagen innebär i huvudsak en omarbetning av bestämmelserna i lagen om kriminalvård i anstalt i syfte att göra regleringen tydlig och enkel att tillämpa. Lagen är indelad i *femton kapitel*.

Fängelselagen innehåller de principiella riktlinjerna för verkställigheten i anstalt, ramarna för verkställighetens innehåll och utformning och de materiella bestämmelser som rör de intagnas rättigheter och i vilken utsträckning dessa kan inskränkas. Lagen innehåller vidare bestämmelser om de kontroll- och tvångsåtgärder som kan riktas mot intagna och, i förekommande fall, mot andra personer samt grundläggande bestämmelser om överklagande av beslut. Lagen har, så långt möjligt, utformats köns- och teknikneutralt.

Vissa bestämmelser i lagen om kriminalvård i anstalt har inte förts över till fängelselagen med hänvisning till att de lämpligen bör regleras i författningar på lägre nivå. Det gäller bestämmelser om anstaltsorganisation (delar av 3 §, 8 § tredje stycket), vissa bestämmelser om den intagnes ersättning (delar av 44 §), bestämmelser om utrednings- och dokumentationskrav (22 § första och tredje styckena samt 51 § andra stycket andra meningen), detaljerade bestämmelser om verkställighetens planering och genomförande (delar av 5 §, 33 §, 43 § tredje stycket), vissa bestämmelser om en kontrollåtgärds genomförande (27 § andra stycket, 52 c § första stycket tredje meningen), närmare bestämmelser om transporter (42 § första stycket) samt bestämmelser om information och underrättelse m.m. (delar av 27 § tredje stycket, 35 §, 37 § första stycket fjärde meningen).

Vissa bestämmelser som endast innehåller hänvisningar till annan lagstiftning har också utgått (5 § tredje stycket och 66 § andra stycket). Ett par bestämmelser har utgått såsom obehövlige (40 och 52 §§).

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och tillämpningsområde

1 kap. 1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse i kriminalvårdsanstalt. Bestämmelserna avser

- placering (2 kap.),
- sysselsättning (3 kap.),
- fritid (4 kap.),
- personliga tillhörigheter (5 kap.),
- vistelse i gemensamhet och avskildhet (6 kap.),
- besök och andra kontakter (7 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (8 kap.),
- hälso- och sjukvård (9 kap.),
- permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt (10 kap.),
- särskilda utslussningsåtgärder (11 kap.),

- varning och uppskjuten villkorlig frigivning (12 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (13–15 kap.).

Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens innehåll. Bestämmelserna har viss motsvarighet i 1 § lagen om kriminalvård i anstalt. Frågan har behandlats i avsnitt 4.

Lagen innehåller bestämmelser om verkställighet av fängelse i en kriminalvårdsanstalt. Det innebär att lagen omfattar verkställighet av, förutom dom på fängelse, fängelse som förvandlingsstraff för böter samt fängelsestraff som i slutligt beslut bestämts i samband med undanröjande av skyddstillsyn eller villkorlig dom (jfr 27 kap. 6 § och 28 kap. 7 § brottsbalken).

En frihetsberövande påföljd som dömts ut i något annat land kan verkställas i Sverige efter överförande hit enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m. (nordiska verkställighetslagen), lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom (internationella verkställighetslagen) och lagen (2003:1156) om överlämnande från Sverige enligt en europeisk arresteringsorder. Bestämmelser om verkställighet här i landet av straffdomar som meddelats utomlands finns också i lagen (1994:569) om Sveriges samarbete med de internationella tribunalerna för brott mot internationell humanitär rätt, lagen (2002:329) om samarbete med Internationella brottmålsdomstolen och lagen (2006:615) om samarbete med Specialdomstolen för Sierra Leone. Även i dessa fall är lagen i regel tillämplig.

Bestämmelser om att ett fängelsestraff får verkställas i den dömdes bostad i stället för i anstalt finns i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll.

För att göra lagen mer lättillämpad innehåller paragrafen en översiktlig beskrivning av lagens innehåll.

1 kap. 2 §

Den som är intagen i anstalt får medges att vistas utanför anstalten enligt 9 kap. 1 §, 10 kap. 1–4 §§ och 11 kap. 1 §.

Som vistelse utanför anstalt anses inte att en intagen, genom Kriminalvårdens försorg, transporteras utanför en anstalt med anledning av att ett beslut enligt lagen ska verkställas.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 11 kap. 1 § första stycket 2–4 gäller inte 2–10 kap.

Paragrafen innehåller vissa grundläggande bestämmelser om vistelse utanför anstalt. Första och andra styckena har ingen motsvarighet i hittills gällande rätt.

Enligt *första stycket* får en intagen vistas utanför anstalt vid hälso- och sjukvård enligt 9 kap. 1 §, permission enligt 10 kap. 1 §, särskild permission enligt 10 kap. 2 §, inställelse till domstol eller annan myndighet enligt 10 kap. 3 §, utredning om risk för återfall enligt 10 kap. 4 § eller särskild utslussning enligt 11 kap. 1 §. Bestämmelsen utesluter inte att det av annan lag kan följa att en intagen får vistas utanför anstalt.

Sådana bestämmelser finns t.ex. i 4 kap. 29 och 31 §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.

I *andra stycket* anges att som vistelse utanför anstalt anses inte att en intagen, genom Kriminalvårdens försorg, transporteras utanför en anstalt med anledning av att ett beslut enligt lagen ska verkställas. En sådan transport kan avse t.ex. förflyttning i anslutning till ändrad placering eller en sjukhustransport.

I *tredje stycket*, som har viss motsvarighet i 1 § första stycket tredje meningen lagen om kriminalvård i anstalt, anges att 2–10 kap. inte gäller när en intagen vistas utanför anstalt med anledning av beslut om utslussning i form av vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång.

1 kap. 3 §

Bestämmelser om när ett fängelsestraff får verkställas och hur tiden för verkställigheten ska beräknas finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, hänvisar upplysningsvis till lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. (strafftidslagen). Nuvarande straffidsbestämmelser i 43 § andra stycket och 64 § lagen om kriminalvård i anstalt har förts över till strafftidslagen genom ett tillägg i 19 § i den lagen. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Verkställighetens mål och utformning

1 kap. 4 §

Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Paragrafen, som motsvarar 9 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller grundläggande bestämmelser om hur en intagen ska bemötas. Bestämmelserna är ett utflöde av att det är frihetsberövandet i sig som är straffet. Det är en självklar utgångspunkt att en intagen ska behandlas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de svårigheter som är förenade med ett frihetsberövande. Det är angeläget att Kriminalvårdens personal har ett professionellt och humant förhållningssätt och alltid iakttar dessa utgångspunkter vid sin kontakt med de intagna.

1 kap. 5 §

Verkställigheten ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

Verkställigheten ska, i den utsträckning det är möjligt utan att kravet på samhällsskydd eftersätts, särskilt inriktas på åtgärder som är ägnade att

förebygga återfall i brott. För varje intagen ska det upprättas en individuell utformad verkställighetsplan.

Verkställigheten ska planeras och utformas i samråd med den intagne och i samverkan med berörda myndigheter.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 4 och 5 §§ lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller grundläggande bestämmelser om verkställighetens mål och utformning. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 4.

I *första stycket* uttrycks målet med verkställigheten. Där anges att verkställigheten i anstalt ska utformas så att den intagnes anpassning i samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. Utan att någon ändring i sak är avsedd har uttrycket ”skadliga följder” ersatts av ”negativa följder”. Med uttrycket avses t.ex. de psykiska, sociala och ekonomiska konsekvenser som frihetsberövandet kan ha för den intagne.

Som en del i arbetet med att uppnå målsättningen anges i *andra stycket* att verkställigheten, under förutsättning att kravet på samhällsskydd inte eftersätts, särskilt ska inriktas på konkreta åtgärder som förebygger återfall i brott. En nyhet är att det återfallsförebyggande arbetet härigenom kommit till särskilt uttryck. Regleringen ställer krav på såväl att den intagnes motivation till förändring som att hans eller hennes behov och förutsättningar tas till vara på ett professionellt sätt. Det ställer också krav på att de åtgärder som vidtas grundas på väl underbyggd kunskap om vad som är verkningsfullt.

En annan nyhet är att nuvarande krav på att Kriminalvården ska upprätta en individuellt utformad verkställighetsplan för varje intagen har kodifierats i *andra stycket*. En sådan verkställighetsplan är nödvändig för att Kriminalvården, såsom verkställande myndighet, ska kunna utforma verkställigheten på ett ändamålsenligt sätt.

En verkställighetsplan ska vara baserad på en sammanställning och bedömning av identifierade risker, behov och förutsättningar som har betydelse för innehållet i verkställigheten och för möjligheterna att minska risken för återfall i brott. Planen är inte i sig ett beslut som den intagne kan överklaga. Däremot kan planen innehålla enskilda beslut som är överklagbara.

I *tredje stycket* finns bestämmelser om samråd och samverkan. En viktig utgångspunkt är att den intagne ska motiveras att aktivt delta i och medverka vid planeringen av verkställigheten. Det anges därför att samråd ska äga rum med honom eller henne. Kravet på samråd innebär emellertid inte att det är den intagne som avgör vilka åtgärder som bör komma i fråga.

Enligt *tredje stycket* ska verkställigheten också planeras och utformas i samverkan med berörda myndigheter, framför allt socialtjänsten, hälso- och sjukvården, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. För att verkställigheten ska kunna utformas på ett ändamålsenligt sätt och underlätta den intagnes anpassning i samhället krävs ofta stödåtgärder och stödinsatser från andra myndigheter än Kriminalvården, t.ex. när det gäller att skaffa bostad och arbete eller att erbjuda sjukvård.

1 kap. 6 §

Verkställigheten får inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller grundläggande bestämmelser om de ramar inom vilka Kriminalvården har att utöva sina befogenheter. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 4.

I syfte att säkerställa en human och rättssäker kriminalvård anges i *första stycket* att verkställigheten inte får innebära andra begränsningar i en intagens frihet än vad som följer av lagen eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Det sätt varpå den intagnes frihet kan begränsas har i många fall fått en särskild och uttömmande reglering i lagen. I lagen finns t.ex. bestämmelser som begränsar en intagens rätt till gemensamhet och kontakt med omvärlden (6 och 7 kap.), liksom bestämmelser som anger under vilka förutsättningar en kontroll- eller tvångsåtgärd får vidtas mot en intagen, t.ex. kroppsvisitation och kroppsbesiktning (8 kap.). Andra inskränkningar i en intagens frihet följer dock, utan att det anges särskilt, med nödvändighet av Kriminalvårdens uppgift att effektivt vidmakthålla frihetsberövandet och att upprätthålla ordningen och säkerheten. Lagen innehåller således inte någon uttömmande reglering om hur övervakningen i anstalt ska vara utformad (jfr prop. 2004/05:34 s. 37 f.). En intagen är också, utan att det anges särskilt, skyldig att följa de rutiner som gäller i en anstalt och de anvisningar som ges av kriminalvårdspersonal.

I *andra stycket* klargörs att varje kontroll- eller tvångsåtgärd ska prövas mot den s.k. proportionalitetsprincipen. Det gäller när en sådan åtgärd vidtas mot en intagen, men också när en sådan åtgärd i förekommande fall vidtas mot en annan person än en intagen. Kravet på proportionalitet omfattar såväl ett beslut om en kontroll- eller tvångsåtgärd som genomförandet av den.

Proportionalitetsprincipen innebär att varje kontroll- och tvångsåtgärd som vidtas ska föregås av en intresseavvägning, i syfte att pröva om åtgärden står i rimlig proportion till vad som står att vinna med den. En bedömning av åtgärdens art, styrka, räckvidd och varaktighet måste därför göras i varje enskilt fall. En sådan intresseavvägning kan leda till att en intagen som hålls avskild medges lättnader, t.ex. på så sätt att han eller hon inte placeras i enrum utan ges möjlighet att vistas tillsammans med en annan intagen, s.k. samsittning. En sådan intresseavvägning kan också leda till att en åtgärd inte alls ska vidtas, om den bedöms få skadeverkningar som inte är rimliga i förhållande till vad som eftersträvas.

I lagen om kriminalvård i anstalt finns bestämmelser som ger uttryck för grundtankarna bakom proportionalitetsprincipen i vissa specifika fall (21 §, 27 § första stycket, 52 c § första stycket första och andra mening-

arna och 53 §). Dessa bestämmelser har utgått med hänvisning till att principen fått en generell reglering.

Särskilda villkor för långtidsdömda

1 kap. 7 §

För en intagen som avtjänar fängelse i lägst fyra år ska det, om det inte är uppenbart obehövligt, beslutas om de särskilda villkor som av säkerhetsskäl är nödvändiga när det gäller

1. placering i anstalt,
2. vistelse utanför anstalt enligt 10 kap. 1 och 2 §§, och
3. särskilda utslusningsåtgärder enligt 11 kap. 1 §.

Om det finns särskilda skäl ska villkor enligt första stycket också beslutas för en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 7 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om särskilda villkor för långtidsdömda.

För att upprätthålla kravet på samhällsskydd anges i *första stycket* att det för den som avtjänar lägst fyra års fängelse ska beslutas om de villkor som av säkerhetsskäl ska vara normerande för verkställigheten i fråga om placering i anstalt, permission och särskilda utslusningsåtgärder (jfr 8 §). Det är den sammanlagda strafftiden som är avgörande i fall där flera straff verkställs samtidigt. Kravet på att en intagen ska avtjäna lägst fyra års fängelse innebär också att en intagen som har dömts till kortare straff kan omfattas av regleringen om han eller hon till följd av förverkande av villkorligt medgiven frihet ska avtjäna lägst fyra år.

De särskilda villkoren sätter den yttre ramen för en intagens verkställighet vad gäller säkerhet, t.ex. under vilken grad av övervakning och kontroll som den intagne ska placeras, vid vilken tidpunkt den intagne tidigast kan beviljas permission och när och i vilken form han eller hon kan medges särskild utslusning.

Ett beslut om särskilda villkor ska föregås av en individuell prövning och bygga på en risk- och behovsprofil av den intagne. Vid denna helhetsbedömning bör bl.a. beaktas vilken typ av brott den intagne är dömd för, delaktigheten i brottet, hans eller hennes inställning till kriminalitet, utfallet av tidigare straffverkställighet och strafftidens längd. Vad gäller brottet bör särskilt beaktas om det har internationell anknytning eller om det är fråga om systematisk brottslighet. Om tidigare kriminalitet ligger långt tillbaka i tiden bör detta tas med i helhetsbedömningen. Vid bedömningen av den intagnes benägenhet att under verkställigheten tillgripa våld bör beaktas vad som framgår av rättspsykiatrisk undersökning och psykolog- och andra expertutlåtanden.

En nyhet är att särskilda villkor inte behöver beslutas om det är uppenbart obehövligt. Med beaktande av den kategori av intagna som regleringen avser ligger det i sakens natur att denna möjlighet bör användas restriktivt. I ett enskilt fall kan det dock vara uppenbart att en intagen inte utgör någon sådan samhällsfara som motiverar särskilda villkor, trots att han eller hon avtjänar ett långvarigt fängelsestraff. Det

kan t.ex. avse en intagen som inte är frihetsberövad i direkt anslutning till att verkställigheten inleds. Frågan har behandlats i avsnitt 6.

Enligt *andra stycket* ska, om det finns särskilda skäl, beslut om särskilda villkor också fattas för en intagen som har dömts till fängelse i lägst två år. Det kan t.ex. avse en intagen som har kopplingar till grov organiserad brottslighet.

1 kap. 8 §

Prövning av vilka särskilda villkor som ska gälla för verkställigheten enligt 7 § ska ske så snart verkställigheten påbörjas eller annars när det finns behov av det. Villkoren ska omprövas när det finns anledning till det.

Ett beslut som strider mot de särskilda villkoren får inte meddelas.

Paragrafen, som i sak motsvarar 7 § fjärde och femte styckena lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller vissa bestämmelser om beslut om särskilda villkor.

I *första stycket* anges att prövning av vilka särskilda villkor som ska gälla för verkställigheten ska ske så snart verkställigheten påbörjas eller annars när det finns behov av det. Vidare anges där att villkoren ska omprövas när det finns anledning till det. Någon fast tidsgräns för omprövningen är således inte uppställd. Frågan om omprövning kan initieras såväl av Kriminalvården som av den intagne. Skäl för att ändra villkoren kan t.ex. föreligga vid brott under verkställigheten, rymning, avvikelser från permission eller annan allvarlig misskötsamhet. Om den intagnes situation förändrats i positiv riktning, kan detta också vara ett skäl att ändra villkoren.

Enligt *andra stycket* är ett beslut om särskilda villkor normerande på så sätt att ett beslut om placering, permission, särskild permission och särskilda utslusningsåtgärder inte får beviljas i strid med de särskilda villkoren.

2 kap. Placering

Placering i anstalt

2 kap. 1 §

En intagen får inte placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Vid beslut om placering ska, i den utsträckning det är möjligt, hänsyn tas till den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frigivningsplanering.

Paragrafen, som har viss motsvarighet i regleringen i 7 § andra stycket och 7 a § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om placering av en intagen. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 5. Bestämmelserna är tillämpliga såväl när en intagen tas in i en anstalt, s.k. initialplacering, som vid beslut om ändrad placering under

pågående verkställighet (förflyttning). Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att det finns såväl anstalter som avdelningar eller enheter med olika grad av övervakning och kontroll.

Ett beslut om placering ska föregås av en helhetsbedömning i varje enskilt fall. Denna bedömning får enligt *första stycket* inte mynna ut i att en intagen placeras så att han eller hon underkastas mer ingripande övervakning och kontroll än som är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Det överensstämmer med den utgångspunkt som ligger till grund för hittills gällande rätt om placering, nämligen att en intagen ska vara placerad under så öppna förhållanden som möjligt (jfr prop. 1974:20 s. 120). Med övervakning och kontroll avses såväl det fysiska skalskyddet som samlade insatser av dynamisk säkerhet.

För att upprätthålla samhällsskyddet och effektivt kunna vidmakthålla ett frihetsberövande är det nödvändigt att vid ett beslut om placering beakta risken för såväl avvikande som risken för missbruk och fortsatt brottslig verksamhet. När det gäller att bedöma risken för fortsatt brottslig verksamhet är det främst strafftidens längd, brottslighetens karaktär och omfattning, eventuell tidigare brottslighet samt vissa bakgrundsfaktorer som våldsbenägenhet, förekomst av psykisk störning och pågående missbruk som är av betydelse. Andra faktorer som har betydelse vid beslut om placering är behovet av att undvika olämpliga grupperingar mellan intagna och Kriminalvårdens behov av att upprätthålla tillfredsställande förhållanden i en anstalt för att där kunna bedriva en ändamålsenlig verksamhet.

I *andra stycket* anges att hänsyn, i den utsträckning det är möjligt, ska tas till den intagnes behov av sysselsättning, omvårdnad och en lämplig frigivningsplanering. Med sysselsättning avses sådan sysselsättning som anvisas en intagen enligt 3 kap. 2 §. Med omvårdnad avses t.ex. den intagnes behov av att få del av viss somatisk eller psykiatrisk behandling, men också den intagnes behov av särskilt skydd vid hot mot hans eller hennes liv eller hälsa. Med en lämplig frigivningsplanering avses den intagnes behov av att allt eftersom verkställigheten fortskrider slussas ut i samhället. Det kan t.ex. avse den intagnes behov av att placeras nära sin hemort. Många gånger torde dock frigivningen kunna förberedas också i en anstalt som inte ligger nära hemorten.

Uppräkningen av nu angivna omständigheter är inte avsedd att vara uttömmande. Det finns möjlighet att även beakta andra omständigheter i syfte att placera en intagen på ett lämpligt sätt, t.ex. för att tillgodose en långtidsdömds behov av att byta miljö.

En intagen för vilken det gäller särskilda villkor enligt 1 kap. 7 § får inte placeras i strid med villkoren.

2 kap. 2 §

En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön om det är lämpligt och de intagna samtycker till det.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 8 a § lagen om kriminalvård i anstalt, tar sin utgångspunkt i att en intagen ska placeras så att han eller

hon vistas tillsammans med intagna av samma kön. En intagen får endast i undantagsfall vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. Det krävs då att det såväl är lämpligt som att de intagna samtycker till det. Det kan t.ex. avse särskild anordnad familjeverksamhet av tillfälligt slag. Till skillnad från hittills gällande rätt har bestämmelsen, såsom angetts i avsnitt 4 och 5, utformats könsneutralt och oberoende av Kriminalvårdens anstaltsorganisation.

Placering av unga

2 kap. 3 §

En intagen som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

I paragrafen, som motsvarar 8 § första stycket första meningen lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen som är under arton år inte får placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa. Bestämmelserna svarar mot artikel 37 c i barnkonventionen. Frågan har behandlats i avsnitt 4.

Få unga under arton år är intagna i anstalt. I de undantagsfall där en sådan placering trots allt förekommer ställs krav på att aktiva åtgärder, utifrån omständigheterna i varje enskilt fall, vidtas för att undvika att den unge isoleras. Om det inte går att finna andra åtgärder för att bryta den intagnes isolering, kan det vara nödvändigt att placera den unge tillsammans med intagna över arton år. Det måste då särskilt beaktas att den unge inte placeras så att han eller hon kommer i kontakt med intagna som motverkar återfallsförebyggande insatser och försvårar den unges möjlighet att anpassa sig i samhället (jfr 1 kap. 5 § första och andra styckena).

Placering på säkerhetsavdelning

2 kap. 4 §

En intagen får placeras på en avdelning med särskild hög grad av övervakning och kontroll (säkerhetsavdelning) om

1. det finns en varaktig risk för att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet, eller

2. det finns särskild anledning att anta att det behövs för att hindra den intagne från allvarlig brottslig verksamhet under vistelsen i anstalt.

Ett beslut om placering på en säkerhetsavdelning ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 20 a § första–tredje styckena lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om placering av en intagen på en s.k. säkerhetsavdelning. Regleringen tar sikte på det fåtal intagna som kräver säkerhetsmässigt förstärka resurser. En säker-

hetsavdelning kännetecknas av att den, i förhållande till andra anstalter och avdelningar, har en särskild hög grad av övervakning och kontroll. Övervakningen och kontrollen avser såväl det fysiska skalskyddet som samlade insatser av dynamisk säkerhet. Det ligger i sakens natur att en placering på en säkerhetsavdelning kan innebära en mer begränsad gemensamhet än vad en placering på en annan avdelning normalt innebär.

Förutsättningarna för att placera en intagen på en säkerhetsavdelning anges i *första stycket*.

I *punkten 1* anges under vilka förutsättningar en intagen får placeras på en säkerhetsavdelning om det finns en risk för att han eller hon rymmer eller fritas. En sådan risk kan t.ex. föreligga om den intagne tidigare har rymt eller fritagits, men också om försök till rymning eller fritagning har ägt rum. Det krävs att risken för rymning eller fritagning är varaktig, dvs. att den består under en längre tid.

Risken för rymning och fritagning är inte tillräcklig för att den intagne ska kunna placeras på en säkerhetsavdelning. Det krävs också att det kan antas att den intagne är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet. En sådan risk kan, beroende på omständigheterna i det enskilda fallet, föreligga i fråga om en intagen som begått mycket allvarliga brott eller som har anknytning till grov organiserad eller gränsöverskridande brottslighet. Till skillnad från hittills gällande rätt uppställs dock inte något krav på att den intagne ska ha dömts till fängelse i lägst två år och vara placerad i en sluten anstalt. Motiven till ändringarna har behandlats i avsnitt 4 och 7.

Utan att det föreligger någon sådan risk för rymning eller fritagning som avses i *punkten 1* får en intagen, enligt *punkten 2*, placeras på en säkerhetsavdelning om det finns särskild anledning att anta att det behövs för att hindra honom eller henne från allvarlig brottslig verksamhet under vistelsen i anstalt. En sådan misstanke ska vara konkret, t.ex. på så sätt att det finns väl underbyggda uppgifter om att den intagne deltar i kriminella nätverk.

En intagen får endast placeras på en säkerhetsavdelning om de situationer som avses i *punkterna 1* och *2* inte kan mötas på annat sätt än genom att placera honom eller henne under så pass hög grad av övervakning och kontroll som en placering på en säkerhetsavdelning innebär. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas (jfr 1 kap. 6 § andra stycket). Beroende på situationen i det enskilda fallet kan det t.ex. vara tillräckligt att omplacera den intagne till en annan avdelning eller anstalt.

Nuvarande rätt för en intagen att, i enlighet med 20 a § fjärde stycket lagen om kriminalvård i anstalt, hållas avskild från andra intagna i stället för att placeras på en säkerhetsavdelning har slopats. En möjlighet att hålla en intagen avskild på egen begäran finns i 6 kap. 4 §. I enlighet med den regleringen får det i varje enskilt fall prövas om det är lämpligt att hålla den intagne avskild utanför en säkerhetsavdelning och om en sådan åtgärd kan anses tillräcklig för att möta det behov av övervakning och kontroll som föreligger.

Bestämmelserna i 6 kap. om avskildhet är tillämpliga även vid placering på en säkerhetsavdelning. Det innebär att en intagen även på en sådan

avdelning kan hållas avskild från andra intagna, t.ex. vid våldsamt beteende (6 §) eller vid utredningen av misskötsamhet (8 §).

I *andra stycket* anges att en placering på en säkerhetsavdelning ska omprövas så ofta som det finns anledning till det och ovillkorligen minst en gång i månaden. En sådan omprövning ska baseras på de omständigheter som föreligger vid tidpunkten för omprövningen och syfta till att avgöra om det fortfarande finns skäl att hålla kvar den intagne på en säkerhetsavdelning.

Tillstånd att ha spädbarn hos sig

2 kap. 5 §

En intagen får medges att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 41 § lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att Kriminalvården i ett enskilt fall kan medge en intagen att ha sitt spädbarn hos sig. En nyhet är att det har införts ett krav på att ett sådant medgivande förutsätter att det är till barnets bästa. Bestämmelsen har också utformats könsneutralt.

Med spädbarn avses i bestämmelsen ett litet barn under de allra första levnadsåren. För att kunna bedöma vad som är till barnets bästa, krävs att Kriminalvården samråder med socialtjänsten innan en intagen medges att ha sitt spädbarn hos sig. Ett sådant medgivande kan t.ex. vara förenligt med barnets bästa när den intagnes återstående strafftid i anstalt är kort eller utvisning av den intagne är nära förestående och det inte finns någon för barnet lämplig alternativ placering. En intagen som ges tillstånd att ha sitt spädbarn hos sig i anstalt måste få tillgång till nödvändig utrustning och ges möjlighet till sysselsättning som möjliggör vård av barnet.

3 kap. Sysselsättning

Den intagnes rätt till sysselsättning

3 kap. 1 §

En intagen ska ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 10 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens skyldighet att anordna sysselsättning.

En central del av den sysselsättning som en intagen ges möjlighet att delta i utgörs av arbetsinriktad produktion. Med arbete jämställs annan sysselsättning i form av utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet. Med brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet avses program som syftar till att

förebygga återfall i brott eller missbruk. Sådan programverksamhet kan innefatta behandling av medicinsk karaktär (jfr kommentaren till 2 § tredje stycket). Med annan strukturerad verksamhet avses t.ex. arbetsträning, social färdighetsträning, särskilda aktiviteter för pensionärer och intagna med funktionsnedsättning liksom annan jämförbar verksamhet.

Vägledande vid valet av sysselsättning bör vara att denna, så långt som det är möjligt, är ägnad att motverka återfall i brott eller på annat sätt underlätta den intagnes anpassning i samhället (jfr 1 kap. 5 § första och andra styckena).

I förhållande till hittills gällande rätt har hänvisningen till att sysselsättningen ska vara förlagd till viss tid utgått. Bestämmelser om under vilken tid sysselsättningen ska vara förlagd bör regleras i föreskrifter på lägre författningsnivå.

Sysselsättningsplikt

3 kap. 2 §

En intagen är skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne.

En intagen som uppbär ålderspension enligt socialförsäkringsbalken får inte åläggas någon sysselsättning. En intagen som har beviljats sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt samma balk får åläggas sysselsättning bara av den art och den omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne.

En intagen får inte åläggas sysselsättning som innebär att han eller hon underkastas behandling av medicinsk karaktär.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 12 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om den intagnes sysselsättningsplikt. Frågan har behandlats i avsnitt 8.

Enligt *första stycket* är en intagen skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som Kriminalvården anvisar honom eller henne. Sysselsättningsplikten omfattar såväl arbete i vanlig bemärkelse som deltagande i utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet och annan strukturerad verksamhet. En annan sak är att det inte alltid kan anses meningsfullt att ålägga en intagen skyldighet att delta i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet som han eller hon saknar motivation för.

Sysselsättningspliktens omfattning begränsas i andra och tredje styckena.

I *andra stycket* anges att en intagen som uppbär ålderspension enligt socialförsäkringsbalken inte får åläggas någon sysselsättning. Där anges också att en intagen som får sjukersättning eller aktivitetsersättning enligt samma balk får åläggas sysselsättning endast av den art och omfattning som kan anses lämplig för honom eller henne. Undantagen överensstämmer med hittills gällande rätt.

Medicinsk behandling av en intagen kan, liksom annars i samhället, normalt endast ges på frivillig grund. En nyhet är att detta har förtydligats i *tredje stycket* på så sätt att det där anges att en intagen inte får

åläggas att underkasta sig behandling av medicinsk karaktär (jfr prop. 1997/98:95 s. 51 och JO 1995/96 s. 123). Med behandling av medicinsk karaktär avses såväl somatisk som psykiatrisk behandling. Förbudet utgör inget hinder mot att Kriminalvården aktivt arbetar med att motivera intagna att frivilligt delta i behandling av medicinsk karaktär mot t.ex. missbruk.

Ersättning

3 kap. 3 §

En intagen har rätt till ersättning från Kriminalvården om

1. han eller hon har utfört eller deltagit i anvisad sysselsättning, och
2. ersättning för sysselsättningen inte betalas ut av någon annan.

Paragrafen, som har viss motsvarighet i 44 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om den intagnes rätt till ersättning från Kriminalvården. En sådan rätt till ersättning föreligger om den intagne har utfört eller deltagit i anvisad sysselsättning, dock inte om han eller hon får ersättning för sådan sysselsättning av någon annan än Kriminalvården. Det innebär t.ex. att ersättning inte ska betalas ut om den intagne uppbär lön från annan arbetsgivare eller om den intagne får ersättning för att ha utfört anvisad sysselsättning från socialförsäkrings- eller studie-stödssystemet.

I förhållande till hittills gällande rätt har vissa delar av nuvarande reglering om ersättning utgått. Närmare bestämmelser om ersättning bör regleras i föreskrifter på lägre författningsnivå.

3 kap. 4 §

Kriminalvården ska, för permissions- och frigivningsändamål, hålla inne en tiondel av den ersättning som avses i 3 §. Kriminalvården får i särskilda fall medge att den ersättning som hålls inne används för annat ändamål. Ersättning som hålls inne ska betalas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

I fråga om den som är dömd till utvisning får ersättning som hålls inne enligt första stycket användas för betalning av en sådan resa som avses i 19 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716).

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser som begränsar den intagnes rätt att disponera den ersättning som avses i 3 §. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 9.1 och 9.2.

För att kodifiera en ordning som redan gäller inom kriminalvården anges i *första stycket* att Kriminalvården för den intagnes räkning ska hålla inne en tiondel av hans eller hennes ersättning för permissions- och frigivningsändamål. Kriminalvården får i särskilda fall medge att den ersättning som hålls inne används för andra ändamål. En intagen som inte alls eller under en avsevärd tid inte kommer att beviljas permission kan på så sätt medges att använda den ersättning som hålls inne för att t.ex. betala en anhörigs resa till anstalten.

Den intagne har senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten rätt att få tillgång till de medel som hålls inne av Kriminalvården. Det innebär att en intagen normalt har rätt att i anslutning till villkorlig frigivning få tillgång till medel som hålls inne. I fråga om en utvisningsdömd, som tas i förvar i omedelbar anslutning till den villkorliga frigivningen, medger dock bestämmelsen att inestående medel kan hållas inne även under denna tid.

För den som är dömd till utvisning får, enligt *andra stycket*, den ersättning som hålls inne användas för att betala kostnaderna för en sådan resa som avses i 19 kap. 1 § utlänningslagen (2005:716). Enligt utlänningslagen är den som ska utvisas på grund av brott skyldig att betala kostnaden för sin egen resa till den ort dit han eller hon ska sändas eller åläggas att resa.

3 kap. 5 §

Om en intagen uppsåtligen har skadat egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården, får Kriminalvården av den ersättning som avses i 3 § ta ut ett belopp som motsvarar kostnaderna för att ersätta eller på annat sätt återställa egendomen.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 45 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens rätt att av den ersättning som en intagen har rätt till enligt 3 § avräkna kostnader som uppstått vid skadegörelse.

Liksom hittills förutsätter avräkning att den intagne uppsåtligen har gjort sig skyldig till skadegörelse. Det har genom ett tillägg klargjorts att Kriminalvårdens rätt att avräkna kostnader vid skadegörelse inte bara avser egendom som helt förstörts utan också egendom som på annat sätt behöver återställas. Vidare har det angetts att rätten till avräkning omfattar egendom som har upplåtits till Kriminalvården, eftersom Kriminalvården normalt hyr anstaltsbyggnaderna.

Kriminalvårdens rätt att avräkna kostnader vid skadegörelse är inte avsedd att omfatta den del av den intagnes ersättning som alltid ska hållas inne för den intagnes räkning enligt 4 §.

3 kap. 6 §

Ersättning som avses i 3 § får inte utmätas.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 45 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller ett förbud mot utmätning av den ersättning som den intagne får från Kriminalvården. Det har i bestämmelsen klargjorts att förbudet mot utmätning gäller ersättning för alla former av sysselsättning.

4 kap. Fritid

Vistelse utomhus

4 kap. 1 §

En intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

I paragrafen, som i sak motsvarar 13 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen normalt ska ges möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme. Endast om synnerliga skäl talar mot det får utomhusvistelse vägras. Det kan t.ex. avse en oförutsedd situation där det är nödvändigt att hålla de intagna avskilda från varandra med stöd av 6 kap. 5 § och det till följd därav saknas praktiska förutsättningar att låta de intagna vistas utomhus.

Fritidssysselsättning

4 kap. 2 §

En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning.

I paragrafen, som i sak motsvarar 13 § första stycket och 14 § första stycket första meningen lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt fysisk aktivitet och annan fritidssysselsättning. Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att det är angeläget att en intagen, under sin fritid, ges möjlighet till fysisk aktivitet och annan meningsfull fritidssysselsättning i någon form. Vilken aktivitet och sysselsättning som en intagen lämpligen kan utöva avgörs bl.a. av ordnings- och säkerhetsskäl, men också av praktiska förhållanden inom kriminalvården, såsom t.ex. anstaltsrutiner och resurstillgång, samt behovet av att utforma den intagnes verkställighet på ett ändamålsenligt sätt (jfr JO:s beslut 2009–01–19, dnr 3311–2008). Utbudet av fysiska aktiviteter och fritidssysselsättning kan variera mellan olika avdelningar och anstalter.

Rätten till fritidssysselsättning enligt bestämmelsen påverkar inte den intagnes rätt att i anstalt ha tillgång till ett visst utbud av massmedier (3 §). Inte heller påverkas den intagnes möjlighet att själv skaffa sig material för sin fritidssysselsättning (5 kap. 1 §).

Utbud av massmedier

4 kap. 3 §

En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden.

I paragrafen, som i huvudsak motsvarar 14 § första stycket tredje meningen lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen ska ges

möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden. Utan att åsyfta någon sänkt ambitionsnivå när det gäller utbudet av massmedier, har bestämmelsen utformats teknikneutralt. Det innebär att hänvisningen till tidningar, radio och television utgått och att även elektroniska nätverk, t.ex. Internet eller särskilt anpassade intranät inom kriminalvården, omfattas av regleringen. Vilket utbud av massmedier som kan tillhandahållas avgörs bl.a. av ordnings- och säkerhetsskäl, men också av praktiska förhållanden inom kriminalvården, såsom t.ex. anstaltsrutiner och resurstillgång.

Religionsutövning

4 kap. 4 §

En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion.

I paragrafen, som i sak motsvarar 15 § lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion. Ordnings- och säkerhetsskäl, men också praktiska förhållanden i form av t.ex. anstaltsrutiner och resurstillgång, utgör faktiska inskränkningar i den intagnes möjlighet att utöva sin religion i anstalten (jfr JO:s beslut 2009–04–17, dnr 3799–2008).

Förtroenderåd

4 kap. 5 §

En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt sammanträda med andra intagna för överläggning i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna (förtroenderåd).

Ett förtroenderåd ska ges möjlighet att på lämpligt sätt överlägga med ledningen för anstalten.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 36 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om samverkan mellan intagna i frågor som är av gemensamt intresse i s.k. förtroenderåd.

I enlighet med vad som anges i *första stycket* ska samverkan mellan intagna i förtroenderåd ske på lämpligt sätt. Det innebär att såväl utformningen som omfattningen av samverkan i förtroenderåd avgörs bl.a. av ordnings- och säkerhetsskäl, men också av praktiska förhållanden inom kriminalvården, t.ex. anstaltsrutiner och resurstillgång (jfr regeringens beslut 2005–04–07, dnr Ju/2005/1987/KRIM).

Till skillnad från hittills gällande rätt anges inte när en intagen, som är avskild från andra intagna, får delta i en överläggning i ett förtroenderåd. Möjligheten till en sådan lättnad i avskildheten får bedömas i varje enskilt fall (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

Enligt *andra stycket* ska ett förtroenderåd ges möjlighet att på lämpligt sätt överlägga med ledningen för anstalten i frågor som är av gemensamt intresse. Bestämmelsen utgör inget hinder mot att även annan personal deltar i överläggningarna.

5 kap. Personliga tillhörigheter

5 kap. 1 §

En intagen får ta emot och inneha böcker, tidskrifter och tidningar, dock inte sådana som kan

1. äventyra ordningen eller säkerheten, eller
2. antas motverka den behandling som han eller hon genomgår.

I övrigt får en intagen ta emot och inneha de personliga tillhörigheter som är motiverade med hänsyn till att verkställigheten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt.

Paragrafen, som motsvarar 24 § första och andra styckena lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om de personliga tillhörigheter som en intagen får ta emot och inneha i en anstalt. Begreppet ”personlig egendom” har ersatts av begreppet ”personliga tillhörigheter”. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I *första stycket* finns bestämmelser om en intagens rätt att ta emot och inneha böcker, tidskrifter och tidningar.

Enligt *punkten 1* får en intagen vägras ta emot och inneha böcker, tidskrifter och tidningar som kan äventyra ordningen eller säkerheten i en anstalt. Det kan t.ex. avse böcker, tidskrifter och tidningar som uppmanar till brott eller som innehåller beskrivningar av hur man tillverkar föremål som kan användas som brottsverktyg.

Enligt *punkten 2* får en intagen också vägras ta emot och inneha böcker, tidskrifter och tidningar som kan antas motverka den behandling som han eller hon genomgår. Bedömningen bör således utgå från vilken behandling den intagne genomgår och om syftet med behandlingen kan antas motverkas eller inte genom innehavet. Det innebär t.ex. att en intagen som genomgår behandling mot narkotikamissbruk kan hindras att inneha litteratur som förhålligart sådant missbruk och att en intagen som genomgår programverksamhet med anledning av att han eller hon är dömd för sexualbrott kan vägras ta emot och inneha pornografisk litteratur.

I *andra stycket* anges att en intagen i övrigt får ta emot och inneha de personliga tillhörigheter som är motiverade med hänsyn till att verkställigheten ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt. Med personliga tillhörigheter avses all den egendom som tillhör en intagen, t.ex. kläder, skor och pengar.

Det är inte möjligt att i lag i detalj reglera vilka personliga tillhörigheter som ska vara tillåtna. Förhållandena skiljer sig åt såväl mellan olika avdelningar och anstalter som mellan olika intagna och grupper av intagna. För att avgöra vilka tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha får ledning sökas i övriga bestämmelser i lagen. Bedömningen bör ta sin utgångspunkt i att ordningen och säkerheten ska kunna upprätthållas och att verkställigheten särskilt ska inriktas på åtgärder som förebygger återfall i brott.

5 kap. 2 §

Tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha får omhändertas och förvaras för den intagnes räkning. Tillhörigheter som omhändertagits ska lämnas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

En intagen får inte utan särskilt medgivande disponera pass och pengar som omhändertagits enligt första stycket.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 24 § tredje stycket, 52 c § tredje stycket och 83 § femte stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens hantering av tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha i anstalt.

Enligt *första stycket* har Kriminalvården befogenhet att omhänderta tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha i anstalt enligt 1 §. I den utsträckning sådana tillhörigheter omhändertas, t.ex. vid kontroll av bostadsrum, kroppsvisitation eller granskning av försändelser, ska de för den intagnes räkning förvaras av Kriminalvården. Tillhörigheter som omhändertagits ska lämnas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten, dvs. normalt vid tidpunkten för villkorlig frigivning.

Tillhörigheter som förvaras av Kriminalvården för den intagnes räkning disponeras i princip av den intagne. Det innebär att han eller hon kan begära att tillhörigheterna skickas till en anhörig eller en annan person utanför anstalten.

I *andra stycket* begränsas den intagnes rätt att disponera pass och pengar som omhändertagits för den intagnes räkning. Den intagne får endast disponera sådana tillhörigheter efter särskilt medgivande från Kriminalvården. Ett medgivande kan, beroende på omständigheterna i varje enskilt fall, vara påkallat t.ex. om en intagen behöver disponera sitt pass för att skaffa sig en legitimationshandling. Det kan också vara motiverat att låta en intagen disponera pengar som omhändertagits, t.ex. om han eller hon behöver göra en betalning för att reglera hyra, underhåll eller andra legitima skulder.

I hittills gällande rätt anges att Kriminalvården ska göra omhändertagna pengar räntebärande (83 § femte stycket). Bestämmelsen har utgått med hänvisning till att närmare föreskrifter om Kriminalvårdens hantering av omhändertagna tillhörigheter bör regleras på lägre författningsnivå.

Bestämmelser om att Kriminalvården i vissa fall kan skicka tillbaka personliga tillhörigheter finns i 3 §. Bestämmelser om återkallelse av pass finns i 12 § passlagen (1978:302).

5 kap. 3 §

Tillhörigheter som omhändertagits får på den intagnes bekostnad sändas till den adress där han eller hon är folkbokförd eller till annan adress som han eller hon anger.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser som ger Kriminalvården befogenhet att

redan under den intagnes verkställighet skicka tillhörigheter som omhändertagits enligt 2 § till den intagnes folkbokföringsadress eller den adress som han eller hon annars anger. Tillhörigheterna får, på den intagnes bekostnad, skickas till den uppgivna adressen. Det krävs inte att den intagne samtycker till att tillhörigheterna skickas från anstalten till uppgiven adress. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 10.

5 kap. 4 §

Lämnar en intagen kvar tillhörigheter i en anstalt ska tillhörigheterna förvaras där i tre månader från det att frihetsberövandet upphört. Om tillhörigheterna inte har hämtats ut inom denna tid, får de genom Kriminalvårdens försorg säljas eller, om det inte är möjligt, förstöras.

Om Kriminalvården har sålt en intagnes tillhörigheter, har han eller hon rätt till skälig ersättning. Sådan ersättning får inte betalas ut med ett högre belopp än som har influtit vid försäljningen.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens hantering av kvarlämnade tillhörigheter. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 11.

Enligt *första stycket* får kvarlämnade tillhörigheter säljas genom Kriminalvårdens försorg eller, om det inte är möjligt, t.ex. på grund av att tillhörigheterna saknar marknadsvärde, förstöras när tre månader förflutit från det att frihetsberövandet upphört. Försäljningen kan ske under hand eller vid offentlig auktion.

Den angivna tidsfristen om tre månader börjar löpa från det att frihetsberövandet upphört. Härmed avses normalt den tidpunkt då den intagne blir villkorligt frigiven eller annars fullgjort verkställigheten i anstalt. Om frihetsberövandet upphört på annat sätt före denna tidpunkt, t.ex. genom att den intagne rymt eller fritagits, avlidit eller överförts för fortsatt verkställighet i ett annat land, börjar tidsfristen löpa från den tidpunkten. Med att frihetsberövandet upphört anses inte att den intagne med stöd av lag vistas utanför anstalten.

Enligt *andra stycket* har den intagne rätt till skälig ersättning om Kriminalvården sålt hans eller hennes tillhörigheter. Med skälig ersättning avses i regel det belopp som influtit vid försäljningen, med avdrag för Kriminalvårdens omkostnader för t.ex. försäljning vid offentlig auktion. Det anges uttryckligen att en intagen inte får beviljas ersättning med ett högre belopp än som influtit vid försäljningen. Det ankommer på Kriminalvården att pröva den intagnes ansökan om ersättning enligt 13 kap. 1 §. Kriminalvårdens beslut får överklagas till allmän förvaltningsdomstol enligt 14 kap. 1 §.

6 kap. Vistelse i gemensamhet och avskildhet

Gemensamhet

6 kap. 1 §

En intagen ska under den tid då han eller hon är skyldig att utföra eller delta i sysselsättning vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte annat anges i denna lag eller följer av sysselsättningens särskilda beskaffenhet.

Paragrafen, som motsvarar 17 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om gemensamhet under den tid då en intagen är skyldig att utföra eller delta i sysselsättning (sysselsättnings-tid). Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att frihetsberövandet i sig innebär att en intagen i stor utsträckning isoleras från en naturlig gemenskap med andra människor och att de negativa följder av anstaltsvistelsen som kan uppstå på grund härav inte onödigtvis bör förstärkas genom att de intagna hålls isolerade från varandra. Det anges därför att undantag från kravet på gemensamhet under sysselsättningstid endast får ske när det är särskilt reglerat eller följer av sysselsättningens särskilda beskaffenhet. Bestämmelser om avskildhet under sysselsättningstid finns i 4–9 §§. Med sysselsättnings särskilda beskaffenhet avses bl.a. en intagen som medgetts rätt att utföra arbete inom en anstalt för egen eller för arbetsgivares räkning. Det kan också avse fall där en intagen bedriver enskilda studier.

6 kap. 2 §

En intagen ska ges möjlighet att på sin fritid vistas i gemensamhet, om inte annat anges i denna lag.

I paragrafen, som motsvarar 17 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen normalt har rätt att vistas i gemensamhet under sin fritid. Med fritid avses annan tid än sysselsättningstid. Det är den intagne som själv avgör om han eller hon vill vistas i gemensamhet med andra intagna under denna tid. Undantag från gemensamhet finns i 3–9 §§.

Avskildhet vid dygnsvila

6 kap. 3 §

Intagna får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan.

I paragrafen, som motsvarar 17 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt, anges att intagna får hållas avskilda från varandra i anslutning till dygnsvilan. Regleringen medger att Kriminalvården nattetid låser in intagna i deras bostadsrum.

Avskildhet på egen begäran

6 kap. 4 §

En intagen får, om det är lämpligt, medges att på egen begäran hållas avskild från andra intagna.

Ett medgivande till avskildhet enligt första stycket ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst en gång i månaden.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 18 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om avskildhet på den intagnes egen begäran. Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att intagna ska vistas i gemensamhet i så stor utsträckning som möjligt (jfr kommentaren till 1 §).

Enligt *första stycket* får en intagen medges att på egen begäran hållas avskild från andra intagna. En sådan begäran får medges om det är lämpligt. Det innebär att en samlad bedömning ska göras i varje enskilt fall. Skäl för att placera den intagne i avskildhet kan t.ex. föreligga om den intagne upplever hot mot sin person. Skäl mot en sådan placering kan föreligga om isoleringen kan befaras ha negativ inverkan, t.ex. på hans eller hennes psykiska hälsa.

För att en intagen ska kunna hållas avskild på egen begäran förutsätts att Kriminalvården har praktiska förutsättningar att hålla den intagne avskild, t.ex. med hänsyn till anstaltens tillgång till avskildhetsplatser. Om den uppkomna situationen kan lösas på ett annat sätt än att hålla den intagne avskild från andra intagna, t.ex. genom att placera honom eller henne på en avdelning med verksamhet för intagna med särskilda behov, bör en sådan åtgärd väljas i första hand.

Paragrafen innehåller inte några bestämmelser som anger hur länge en intagen på egen begäran får hållas avskild från andra intagna. Enligt *andra stycket* ska dock ett beslut om att medge placering i avskildhet omprövas så ofta det finns anledning till det och ovillkorligen minst en gång i månaden. En sådan omprövning ska baseras på de omständigheter som föreligger vid tidpunkten för omprövningen och syfta till att avgöra om det fortfarande finns skäl att på den intagnes begäran hålla honom eller henne avskild.

Avskildhet av ordnings- och säkerhetsskäl

6 kap. 5 §

Intagna får tillfälligt hållas avskilda från varandra, om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Paragrafen, som motsvarar 17 § fjärde stycket lagen om kriminalvård i anstalt, ger Kriminalvården befogenhet att tillfälligt hålla intagna avskilda från varandra, om det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas. Med stöd av bestämmelsen kan Kriminalvården upplösa gemensamheten i en anstalt eller på en viss avdelning eller en del av en avdelning. Det kan avse situationer där t.ex. ett larm utlöses, elektriciteten är ur funktion, otillåtna föremål hamnar i

omlopp eller intagna deltar i kollektiv arbetsvägran. Det finns inget krav på att en intagen som hålls avskild ska kunna knytas till de omständigheter som ligger till grund för beslutet att avskilja de intagna från varandra.

Ett beslut om att hålla intagna avskilda från varandra ska vara tillfälligt och får aldrig pågå längre än vad som är nödvändigt för att Kriminalvården ska kunna hantera situationen, normalt inte mer än några timmar eller något dygn.

6 kap. 6 §

En intagen får tillfälligt hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt på grund av att den intagne är våldsam eller berusad.

Om ett avskiljande enligt första stycket inte kan verkställas i anstalt, får den intagne placeras i häkte i högst två dygn.

Paragrafen, som i sak motsvarar 23 § första och tredje styckena lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om avskildhet vid våldsamt uppträdande eller berusning.

Enligt *första stycket* har Kriminalvården befogenhet att avskilja en intagen som uppträder våldsamt eller berusat. Många gånger bör ett våldsamt uppträdande eller berusning kunna hanteras utan att den intagne avskiljs från andra intagna. I vissa fall är dock aggressionsutbrottet eller berusningen av sådan beskaffenhet att ett avskiljande från andra intagna är nödvändigt.

Ett beslut om att avskilja en intagen enligt bestämmelsen är avsett att gälla under kort tid. Det får inte pågå under längre tid än vad som nödvändigt för att betvinga det våldsamma uppträdandet eller berusningen (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

Enligt *andra stycket* kan ett beslut om avskildhet enligt bestämmelsen undantagsvis verkställas i häkte i högst två dygn. Det innebär att ett beslut om avskildhet som verkställs i häkte inte får pågå under längre tid än det tar att betvinga det våldsamma uppträdandet eller berusningen. Så snart det inte längre är nödvändigt att hålla den intagne i häktet ska han eller hon återföras till anstalt.

6 kap. 7 §

En intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt

1. med hänsyn till rikets säkerhet,
2. med hänsyn till att det finns en risk för den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården,
3. med hänsyn till att det finns en risk att den intagne rymmer eller fritas och det kan antas att han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet,
4. för att hindra att den intagne påverkar någon annan intagen att allvarligt störa ordningen i anstalten,
5. för att hindra att den intagne medverkar till att någon annan intagen får tillgång till alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dop-

ningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor, eller

6. för att hindra att den intagne allvarligt ofredar någon annan intagen.

Ett beslut om avskildhet enligt första stycket ska omprövas så ofta det finns anledning till det, dock minst var tionde dag.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 20 § första stycket 1–4 samt andra och tredje styckena lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om avskildhet med hänvisning till vissa särskilda skydds- eller säkerhetsskäl. Förutsättningarna för sådan avskildhet anges i sex punkter i *första stycket*. För att ett avskiljande ska få äga rum förutsätts att situationen inte kan lösas genom en mindre ingripande åtgärd (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

Enligt *punkten 1* får en intagen hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet. Det kan t.ex. avse en situation där det finns tydliga indikationer om att den intagne medverkar i verksamhet som utgör ett hot mot rikets säkerhet.

I *punkten 2* anges att en intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till hans eller hennes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa. Med stöd av bestämmelsen kan en intagen som är utsatt för hot från en annan intagen hållas avskild från andra intagna även om åtgärder i första hand bör vidtas mot den som utövar hotet, t.ex. genom att han eller hon förflyttas eller hålls avskild. Bestämmelsen ger också en möjlighet att hålla en intagen avskild vid risk för självskada eller självmord.

Enligt *punkten 2* är det också möjligt att avskilja en intagen om det finns en risk för allvarlig skadegörelse på egendom som tillhör eller har upplåtits till Kriminalvården. Bestämmelsen har anpassats till att Kriminalvården normalt hyr anstaltsbyggnaderna, se kommentaren till 3 kap. 5 §. Risken för skadegörelse bör i regel mötas på annat sätt än genom avskiljande av den intagne. Det kan dock inte uteslutas att det i enstaka fall kan uppstå situationer då det föreligger risk för sabotage eller sabotageliknade handlingar av så pass allvarlig natur att det är motiverat att avskilja en intagen från andra intagna.

I *punkten 3* anges att en intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt med hänsyn till att det finns risk att den intagne rymmer eller fritas och han eller hon är särskilt benägen att fortsätta allvarlig brottslig verksamhet. Bestämmelsen svarar i huvudsak mot regleringen om placering av en intagen på en säkerhetsavdelning enligt 2 kap. 4 § första stycket 1, dock med den skillnaden att det här inte uppställs något krav på att risken för rymning och fritagning ska vara varaktig. Till skillnad från hittills gällande rätt uppställs inte heller något krav på att den intagne ska ha dömts till fängelse i lägst två år och vara placerad i en sluten anstalt. Motiven till ändringarna har behandlats i avsnitt 4 och 7.

I *punkten 4* anges att en intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att hindra att den intagne påverkar någon annan intagen att allvarligt störa ordningen i anstalten. Det kan avse en intagen som påverkar andra intagna att inte delta i den verksamhet som bedrivs i anstalten, t.ex. genom att uppmana till kollektiv arbetsvägran. En intagen

bör inte avskiljas med hänvisning till denna grund om det rör sig om en mindre allvarlig förseelse.

Enligt *punkten 5* får en intagen hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att hindra att den intagne medverkar till att någon annan intagen får tillgång till droger. I förtydligande syfte har preciserats vilka medel och varor som avses. Bestämmelsen har anpassats till regleringen om provtagning i 8 kap. 6 §.

I *punkten 6* anges att en intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att hindra att den intagne allvarligt ofredar någon annan intagen. Med ofredande avses hänsynslöst beteende riktat mot någon annan, bl.a. i den mening som avses i 4 kap. 7 § brottsbalken. Även annat liknande beteende, t.ex. sexuella ofredanden eller upprepade förolämpningar, kan omfattas.

Paragrafen innehåller inte några bestämmelser som anger hur länge en intagen får vara placerad i avskildhet. I *andra stycket* anges dock att ett beslut om avskildhet ska omprövas så ofta det finns anledning till det och minst var tionde dag. En sådan omprövning ska baseras på de omständigheter som föreligger vid tidpunkten för omprövningen och syfta till att avgöra om det fortfarande finns skäl att hålla den intagne avskild från andra intagna.

Avskildhet vid utredning av misskötsamhet

6 kap. 8 §

Under utredning av frågor enligt 12 kap. 1 § denna lag eller enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken får en intagen tillfälligt hållas avskild från andra intagna i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras. Den intagne får inte hållas avskild under längre tid än fyra dygn.

En intagen som hålls avskild från andra intagna enligt första stycket får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation eller försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras.

Om ett avskiljande enligt första stycket inte kan verkställas i anstalt, får den intagne placeras i häkte.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 26 § andra stycket, 29 § första stycket tredje meningen, 30 § första stycket tredje meningen och 50 § lagen om kriminalvård i anstalt, ger Kriminalvården befogenhet att hålla en intagen avskild från andra intagna under en utredning av allvarlig misskötsamhet. Bestämmelserna medger inte att en intagen hålls avskild i bestraffningssyfte.

Av *första stycket* framgår att regleringen är tillämplig i ärenden om varning och uppskjutande av villkorlig frigivning. Den intagne får under utredningen av ett sådant ärende hållas avskild från andra intagna i den utsträckning det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras, dock aldrig längre än fyra dygn. Möjligheten bör användas restriktivt. Normalt avses situationer där det finns en risk för att den intagne, om han eller hon inte hålls avskild, undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning.

I *andra stycket* anges att en intagen som hålls avskild från andra intagna under en utredning av ett ärende om varning eller uppskjutande av villkorlig frigivning får hindras från kontakter med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation eller försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras. Bestämmelsen har anpassats till att lagen omfattar alla former av elektronisk kommunikation, se kommentaren till 7 kap. 4 §.

En bedömning av vilka kontakter med omvärlden som det finns behov av att förhindra ska göras i varje enskilt fall. Det innebär att möjligheten inte ska utnyttjas så snart en intagen hålls avskild från andra intagna och att behovet ska prövas för varje kontaktform för sig. Inskränkningarna får inte vara mer långtgående än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med åtgärden (jfr 1 kap. 6 § *andra stycket*).

Om ett beslut om avskildhet inte kan verkställas i anstalt, får en intagen, enligt *tredje stycket*, placeras i häkte. En sådan placering får inte pågå under längre tid än som anges i första stycket, dvs. högst fyra dygn. Så snart det inte längre är nödvändigt att hålla den intagne i häkte, ska han eller hon återföras till anstalt.

Avskildhet vid kroppsbesiktning

6 kap. 9 §

En intagen får hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

I paragrafen, som motsvarar 20 § första stycket 5 lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen får hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning. Vad som avses med kroppsbesiktning behandlas i kommentaren till 8 kap. 3 §. Normalt bör ett avskiljande för detta ändamål endast bestå under någon eller några timmar. I undantagsfall kan det dock, med hänsyn till syftet med kroppsbesiktningen, röra sig om längre tid, t.ex. när en intagen ska lämna prov som utvisar om han eller hon har svält narkotika. Tiden för avskiljande får inte överstiga vad som krävs för att syftet med åtgärden ska uppnås (jfr 1 kap. 6 § *andra stycket*).

Läkarundersökning

6 kap. 10 §

En intagen som hålls avskild från andra intagna på grund av att han eller hon uppträder våldsamt eller är farlig för sin egen säkerhet till liv eller hälsa ska undersökas av läkare så snart som möjligt. En intagen som av andra skäl hålls avskild från andra intagna ska undersökas av läkare om det behövs med hänsyn till den intagnes hälsotillstånd, dock minst en gång i månaden.

Paragrafen, som motsvarar 18 § *andra stycket*, 22 § *andra stycket* och 23 § *fjärde stycket* lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om läkarundersökning i vissa fall när en intagen hålls avskild från

andra intagna. Beslutanderätten i fråga om hålla en intagen avskild ankommer på Kriminalvården. Läkarens uppgift är att bedöma om den intagne har ett medicinskt vårdbehov. Det kan i ett enskilt fall föreligga omständigheter som motiverar att en intagen hålls kvar i avskildhet även om läkaren avrått från detta. I ett sådant fall kan Kriminalvården behöva vidta särskilda åtgärder för att motverka de negativa följderna av placeringen i avskildhet.

7 kap. Besök och andra kontakter

Besök

7 kap. 1 §

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte besöket

1. kan äventyra säkerheten,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

Paragrafen, som i sak motsvarar 29 § första stycket första och andra meningarna lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om en intagens rätt att ta emot besök.

Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att en intagens rätt till kontakt med omvärlden genom besök är av stor betydelse såväl för att minska den isolering som ett frihetsberövande innebär som för att underlätta hans eller hennes möjlighet att knyta eller behålla kontakt med anhöriga och andra personer utanför anstalten. I enlighet härmed anges att en intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Med uttrycket ”lämpligen kan ske” avses praktiska förutsättningar för besöket, t.ex. med hänsyn till anstaltens rutiner och dess tillgång till personal och besöksrum. Vid prövningen bör beaktas att det är angeläget att barn ges möjlighet att besöka en förälder som är intagen, om det är förenligt med barnets bästa.

I *punkterna 1–3* anges på vilka grunder ett besök kan vägras. Dessa vägransgrunder anknyter i huvudsak till besökarens person eller till relationen mellan besökaren och den intagne.

Regleringen gör det möjligt att vägra ett besök som på något sätt kan äventyra säkerheten i anstalt eller som på något sätt kan ha ett negativt inflytande på den intagnes anpassning i samhället. Det kan t.ex. avse en besökare som är misstänkt för brott eller som missbrukar narkotika eller en besökare med kopplingar till kriminella nätverk. En person som tidigare har begått brott och som avtjänat sitt straff och inte återfallit i ny brottslighet bör däremot i princip kunna få tillstånd att besöka en intagen, såvida det exempelvis inte finns skäl att anta att besöket kan komma att utnyttjas för planering av nya brott. Vidare är det möjligt att vägra ett besök som på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan, t.ex. ett brottsoffer.

Tillämpningen av vägransgrunderna bör vara restriktiv. Starka humanitära skäl talar mot att vägra en intagen att ta emot ett besök av en nära

anhörig, t.ex. make, maka, sambo eller förälder, i synnerhet som Kriminalvården kan motverka riskerna genom att kontrollera besöket enligt 2 §. Det hindrar inte att det i ett enskilt fall kan finnas anledning att vägra besök av en nära anhörig, t.ex. om den anhörige försökt föra in narkotika i anstalten eller om han eller hon kan antas planera fritagning.

7 kap. 2 §

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att

1. personal övervakar besöket, eller
2. besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

Ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får kontrolleras endast om advokaten eller den intagne begär det.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 29 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om kontroll av besök hos en intagen.

I *första stycket 1* anges att Kriminalvården, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, får kontrollera ett besök genom att personal övervakar besöket. I förhållande till hittills gällande rätt har förtydligats att kontrollen inte förutsätter att personalen är fysiskt närvarande i besöksrummet. Det innebär att övervakningen också kan ske t.ex. genom att besöket avlyssnas från ett annat rum.

I *första stycket 2* regleras en ny kontrollform, som innebär att Kriminalvården får kontrollera ett besök genom att besöket sker i ett särskilt inrett besöksrum som omöjliggör att föremål överlämnas. Sådan kontroll kan t.ex. ske genom att den intagne och besökaren hålls fysiskt åtskilda från varandra av en glasruta. Motiven till kontrollformen har redovisats i avsnitt 12.

Det ankommer på Kriminalvården att i varje enskilt fall göra en individuell bedömning av om det av säkerhetsskäl är nödvändigt att kontrollera ett besök och vilket kontrollform som, i förekommande fall, ska användas. Den minst ingripande formen av kontroll ska väljas (jfr 1 kap. 6 § andra stycket). Vid denna bedömning får hänsyn tas till t.ex. vilken relation den intagne och besökaren har. Det är angeläget att särskild hänsyn tas till barns behov av att kunna medges fysisk kontakt med en förälder eller annan nära anhörig, något som är möjligt om personal övervakar besöket men inte om barnet och den intagne hålls åtskilda av en glasruta.

Det kan av säkerhetsskäl finnas behov av att kombinera kontrollformerna. Något hinder mot att kombinera de olika formerna av kontroll är därför inte uppställt.

I *andra stycket* anges att ett besök av en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet endast får kontrolleras om den intagne eller advokaten begär det.

7 kap. 3 §

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

I paragrafen, som motsvarar 29 § fjärde stycket lagen om kriminalvård i anstalt, anges att ett besök kan villkoras av att den besökande underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning. Om den besökande vägrar att underkasta sig en sådan åtgärd, blir följden att besöket inte får äga rum. Kontrollen får inte göras mer ingående än vad ändamålet med åtgärden kräver (jfr 1 kap. 6 § andra stycket). Det innebär att ytlig kroppsbesiktning, med tanke på det intrång som en sådan åtgärd innebär för besökaren, bör användas restriktivt. Vad som avses med kroppsvisitation och ytlig kroppsbesiktning behandlas i kommentaren till 8 kap. 3 §.

Elektronisk kommunikation

7 kap. 4 §

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte kommunikationen

1. kan äventyra säkerheten,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. på annat sätt kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 30 § första stycket första och andra meningarna lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om en intagens rätt att stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 13.

I syfte att göra regleringen teknikneutral har den utvidgats från att endast omfatta telefonsamtal till att omfatta alla former av elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person. Med elektronisk kommunikation avses här ljud, text, bild, data eller annan information som förmedlas med hjälp av radio, ljus eller elektromagnetiska svängningar som utnyttjar särskilt anordnade ledare (jfr 6 kap. 19 § andra stycket lagen [2003:389] om elektronisk kommunikation). Det innebär att t.ex. användning av fast telefoni, mobiltelefoni, Internet och e-post omfattas av begreppet. Bestämmelserna är tillämpliga såväl när en intagen vill kommunicera elektronisk med en person utanför en anstalt som med en person som är intagen i anstalt.

En intagens rätt till elektronisk kommunikation är utformad på samma sätt som den intagnes rätt till besök (jfr 1 §). I enlighet härmed anges att en intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Med uttrycket ”lämpligen kan ske” avses praktiska förutsättningar för kommunikationen, t.ex. med hänsyn till anstaltens rutiner och tillgång till utrustning som möjliggör kommunikation. Vid prövningen bör beaktas att det är

angeläget att barn ges möjlighet att upprätthålla kontakt med en förälder som är intagen, om det är förenligt med barnets bästa.

I *punkterna 1–3* anges på vilka grunder elektronisk kommunikation kan vägras. Dessa vägransgrunder motsvarar dem som gäller vid besök. Det är således möjligt att vägra elektronisk kommunikation som på något sätt kan äventyra säkerheten i anstalt och elektronisk kommunikation som på något sätt kan ha ett negativt inflytande på den intagnes anpassning i samhället eller på annat sätt vara till skada för den intagne eller någon annan. Det kan t.ex. finnas skäl att vägra kommunikation med en person som är misstänkt för brott eller som har kopplingar till kriminella nätverk eller kommunikation som kan utnyttjas till att trakassera ett brottsoffer.

7 kap. 5 §

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet får inte avlyssnas.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 30 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om kontroll av elektronisk kommunikation. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 13.

Enligt *första stycket* får Kriminalvården, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrollera elektronisk kommunikation genom avlyssning. Det motsvarar nuvarande kontroll av telefonsamtal. Avlyssningen ska ske på lämpligt sätt, normalt genom att kommunikationen avlyssnas av personal i direkt anslutning till att den äger rum. I syfte att förtydliga att det rör sig om öppen kontroll har klargjorts att både den intagne och den eller de som han eller hon ska stå i förbindelse med ska informeras om kontrollen i förväg.

I *andra stycket* finns ett förbud mot avlyssning av elektronisk kommunikation mellan en intagen och en advokat som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet. Nuvarande möjlighet, att med den intagnes medgivande avlyssna ett sådant telefonsamtal av säkerhetsskäl, har slopats. Bestämmelsen hindrar inte att kriminalvårdspersonal på den intagnes begäran är närvarande vid elektronisk kommunikation i syfte att bistå den intagne.

Försändelser

7 kap. 6 §

En försändelse mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. Om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av en sådan försändelse till en intagen är oriktig, får försändelsen granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

Paragrafen, som i sak motsvarar 25 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller ett förbud mot granskning av försändelser mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett visst internationellt organ. Med ett internationellt organ avses t.ex. den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och FN:s kommitté mot tortyr.

Förbudet mot granskning är inte helt utan undantag. Om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av en sådan försändelse till en intagen är oriktig, får försändelsen granskas i syfte att utreda vem avsändaren är. En sådan granskning måste kunna motiveras utifrån de omständigheter som föreligger i varje enskilt fall. Granskningen får inte göras mer långtgående än vad som är nödvändigt (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

Hittills gällande rätt tar sin utgångspunkt i begreppet ”brev”. Med brev jämställs ”annan försändelse” och ”annat skriftligt meddelande” (28 §). I den nya lagen används i stället genomgående begreppet ”försändelse”. Begreppet har behandlats i avsnitt 21. Någon ändring i sak är inte avsedd. Med försändelse avses varje försändelse, t.ex. brev, skriftliga meddelanden, andra skriftliga handlingar och paket, som är avsedda att genom Kriminalvårdens försorg befordras till eller från den intagne (jfr skyddet mot undersökning av brev och andra förtroliga försändelser i 2 kap. 6 § regeringsformen). Med försändelse avses däremot inte ett elektroniskt meddelande, t.ex. e-post, såvitt meddelandet inte har skrivits ut. Ett elektroniskt meddelande omfattas av bestämmelserna om elektronisk kommunikation i 4 och 5 §§.

Förbudet mot granskning gäller endast under tiden för befordran. Den intagnes rätt att i anstalten inneha mottagna försändelser regleras i 5 kap. 1 §.

7 kap. 7 §

I andra fall än som avses i 6 § får en försändelse till eller från en intagen i anstalt granskas, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Granskningen ska syfta till att undersöka om försändelsen

1. innehåller något otillåtet föremål,
2. är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet, eller
3. är ett led i ett planerat avvikande eller något liknande förfarande.

Paragrafen, som motsvarar 26 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om granskning av andra försändelser än sådana som avses i 6 §.

Med granskning av en försändelse avses åtgärder av olika slag, t.ex. genomlysning, öppnande utan undersökning och öppnande med efterföljande undersökning. En åtgärd som innefattar sådan granskning utgör ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten och får inte vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

En försändelse till eller från en intagen får granskas endast om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Enligt vad som särskilt anges i *punkterna 1–3* ska granskningen syfta till att undersöka

om försändelsen innehåller något otillåtet föremål, är ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet eller är ett led i ett planerat avvikande eller något liknande förfarande. Med uttrycket ett led i en pågående eller planerad brottslig verksamhet åsyftas t.ex. en försändelse som innebär en överträdelse av ett mot den intagne meddelat besöksförbud, men också en försändelse som innehåller t.ex. förfalskade handlingar, brottsplaner eller hjälpmedel vid brott. Med planerat avvikande eller något liknande förfarande avses inte bara fall då planeringen är avslutad utan även en pågående planering.

7 kap. 8 §

En försändelse som har granskats ska, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

Paragrafen, som motsvarar 27 § tredje stycket fjärde meningen lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om när en försändelse som granskats ska lämnas ut till den intagne. Normalt ska en försändelse lämnas ut i nära anslutning till att granskningen slutförts och senast när frihetsberövandet ska upphöra, dvs. normalt vid tidpunkten för villkorlig frigivning. Endast om det finns särskilda skäl får en försändelse hållas kvar efter denna tidpunkt. Det kan t.ex. avse ett fall där en försändelse innehåller information om den inre säkerheten i en anstalt.

Om en försändelse innehåller ett otillåtet föremål kan Kriminalvården under vissa förutsättningar omhändertaga föremålet enligt 5 kap. 2 § samt 8 kap. 8 eller 9 §. Det innebär att ett sådant föremål inte behöver överlämnas till den intagne.

7 kap. 9 §

Bestämmelserna i 6–8 §§ gäller även en försändelse till eller från en sammanslutning av intagna.

Paragrafen, som motsvarar 28 § andra meningen lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att en försändelse som kommer till eller sänds från en sammanslutning av intagna kan granskas på samma sätt som försändelser till och från enskilda intagna.

Gemensamma bestämmelser

7 kap. 10 §

Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs får upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

Paragrafen, som motsvarar 29 § andra stycket och 30 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser som ger Kriminalvården befogenhet att i förväg kontrollera en besökande eller en person som en intagen vill stå i förbindelse med elektroniskt. Bestämmelser som möjliggör kontroll i register av den som kontakten ska äga rum med finns i lagen (1998:620) om belastningsregister med tillhörande förordning (1999:1134) och lagen om (1998:621) om misstankeregister med tillhörande förordning (1999:1135). Personuppgifter som behandlas inom kriminalvårdens egen verksamhet kan också inhämtas, jfr lagen (2001:617) om behandling av personuppgifter inom kriminalvården med tillhörande förordning (2001:682).

7 kap. 11 §

Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta om undantag från bestämmelserna i detta kapitel, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

I paragrafen, som motsvarar 31 § lagen om kriminalvård i anstalt, anges att regeringen får besluta om undantag i fråga om en viss intagens kontakter med omvärlden. Det gäller om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet, men också om det finns en risk för att den intagne medverkar i terrorism.

7 kap. 12 §

Bestämmelser om att en intagen får vägras kontakt med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation och försändelser finns också i 6 kap. 8 § andra stycket.

Paragrafen hänvisar upplysningsvis till 6 kap. 8 § andra stycket, som innehåller bestämmelser som medger att den intagnes kontakt med omvärlden begränsas under en utredning om varning eller uppskjutande av villkorlig frigivning.

8 kap. Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

Fotografering

8 kap. 1 §

För att underlätta identifieringen av en intagen får fotografi tas av honom eller henne.

Paragrafen, som i sak motsvarar 16 § lagen om kriminalvård i anstalt, ger Kriminalvården befogenhet att fotografera en intagen för att identifieringen av honom eller henne ska underlättas. Det är inte enbart Kriminalvården som kan ha behov av att kunna identifiera en intagen med hjälp

av ett fotografi. Ett sådant fotografi kan t.ex. behöva användas av polisen i samband med en rymning eller en fritagning (jfr 3 och 37 §§ förordningen [2001:682] om behandlingen av personuppgifter inom kriminalvården m.m.).

Kontroll av bostadsrum

8 kap. 2 §

En intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter får kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Första stycket gäller även andra slutna förvaringsställen som den intagne disponerar.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens befogenhet att kontrollera en intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 14.

I *första stycket* kodifieras Kriminalvårdens rätt att kontrollera en intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter som finns i anstalten, oavsett var inom anstaltsområdet som de påträffas. Kontroll av den intagnes bostadsrum måste kunna göras rutinmässigt, för att Kriminalvården med trovärdighet ska kunna upprätthålla ordningen och säkerheten i en anstalt. Någon konkret misstanke om att den intagne förvarar otillåtna föremål krävs inte.

Vid nu angiven kontroll kan tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha enligt 5 kap. 1 § påträffas. Otillåtna föremål får omhändertas enligt 5 kap. 2 § samt 8 kap. 8 eller 9 §.

Enligt *andra stycket* kan Kriminalvården även kontrollera andra slutna förvaringsställen som den intagne disponerar. Med slutna förvaringsställen avses här detsamma som i 28 kap. 1 § rättegångsbalken, t.ex. värde- och klädskap.

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning

8 kap. 3 §

Den som ska tas in i en anstalt ska kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon kommer till anstalten, om det inte är uppenbart obehövt.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 52 a § andra stycket första meningen och till viss del 52 b § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om kroppsvisitation och kroppsbesiktning av den som tas in i anstalt. I förhållande till hittills gällande rätt har, med hänvisning till att lagen är oberoende av Kriminalvårdens anstaltsorganisation, vad som i lagen om kriminalvård i anstalt sägs om kroppsbesiktning i öppen anstalt utgått. Avsikten är inte att härigenom utöka användningen av kroppsbesiktning.

Regleringen innebär att kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en intagen i princip är obligatorisk i samband med att han eller hon tas in i en anstalt. Endast om det är uppenbart obehövt ska en sådan åtgärd underlåtas. Syftet med åtgärden ska vara att söka efter otillåtna föremål. Med otillåtna föremål avses både föremål som är brottsliga att inneha och tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha i anstalt enligt 5 kap. 1 §.

Med kroppsvisitation avses en undersökning av kläder och annat som någon bär på sig samt väskor och paket och andra föremål som någon har med sig (28 kap. 11 § tredje stycket rättegångsbalken). Med kroppsbesiktning avses en undersökning av människokroppens yttre och inre samt provtagning från kroppen och undersökning av sådant prov (28 kap. 12 § andra stycket samma balk). Eftersom en kroppsbesiktning utgör ett betydligt större intrång i den personliga integriteten än en kroppsvisitation får kroppsbesiktning i ett enskilt fall endast användas om inte syftet med åtgärden kan uppnås genom en kroppsvisitation (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

På motsvarande sätt gäller att en mer ingående kroppsbesiktning än en ytlig kroppsbesiktning inte får vidtas om en sådan åtgärd är tillräcklig. Med ytlig kroppsbesiktning avses en yttre granskning av kroppen. Det innebär att kroppens håligheter inte får undersökas. Den som undersöks får inte heller uppmanas att inta andra speciella ställningar än att visa upp fotsulor, handflator samt lyfta upp armarna så att armhålorna kan kontrolleras (jfr prop. 1993/94:24 s. 28).

8 kap. 4 §

En intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalt,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 7 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

Paragrafen, som motsvarar 52 a § första stycket och till viss del 52 b § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om när kroppsvisitation eller kroppsbesiktning *får* ske för eftersökande av otillåtna föremål (jfr 3 §).

De situationer som anges i paragrafen överensstämmer med hittills gällande rätt. Den situation som anges i punkten 1 skiljer sig från övriga på så sätt att det då krävs att det finns anledning att anta att ett otillåtet föremål kan komma att anträffas på den intagne. I övriga situationer krävs inte någon konkret misstanke, utan kontrollen får ske rutinmässigt eller efter slumpmässigt urval.

Med otillåtna föremål avses både föremål som är brottsliga att inneha, t.ex. narkotika, och tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha i anstalt enligt 5 kap. 1 §.

8 kap. 5 §

En intagen får även i andra fall än som avses i 3 och 4 §§ kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 52 a § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt, ger Kriminalvården befogenhet att av säkerhetsskäl kroppsvisitera en intagen. En sådan kroppsvisitation, som brukar benämnas skyddsvisitation, syftar till att undersöka om den intagne bär på ett vapen, en kniv eller ett annat farligt föremål som han eller hon kan använda för att skada antingen sig själv eller någon annan. Kontrollen behöver normalt inte gå längre än att känna utanpå kläderna för att kontrollera vad den intagne bär på sig. En skyddsvisitation får göras slumpvis eller rutinmässigt, t.ex. i anslutning till en transport eller inför att en intagen ska placeras i avskildhet. I förhållande till nuvarande lydelse har begreppet ”ytlig kroppsvisitation” utmönstrats.

8 kap. 6 §

En intagen är, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Paragrafen, som i sak motsvarar 52 d § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om provtagning vid drogkontroll i form av urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov. Syftet med en sådan kroppsbesiktning är att kontrollera att den intagne inte använder otillåtna droger. Den intagne är skyldig att underkasta sig kontrollen, såvida inte medicinska eller liknande skäl talar mot det. Kontrollen får inte göras mer ingående än vad ändamålet med åtgärden kräver (jfr 1 kap. 6 § andra stycket). Resultatet av en drogkontroll, liksom en intagens vägran att genomgå en sådan kontroll, kan påverka verkställighetens vidare utformning och t.ex. huruvida den intagne kan medges vistelse utanför anstalt.

Till skillnad från hittills gällande rätt anges, utan att åsyfta någon ändring i sak, uttryckligen att provtagning kan ske för kontroll av att den intagne inte är påverkad av narkotika. Med narkotika avses detsamma som i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) och förordningen (1992:1554) om kontroll av narkotika. Med annat berusningsmedel avses preparat som t.ex. thinner.

8 kap. 7 §

Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning får inte utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Detta gäller dock inte

1. en kroppsvisitation som avses i 5 §,

2. en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks,
3. en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning, eller
4. en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas enligt 6 §.

Om det är nödvändigt får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevitnas av en kvinna även i andra fall än som avses i första stycket.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 52 c § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om vem som får utföra eller bevittna en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 15.

Innebörden av *första stycket* är att den som utför eller bevittnar en kroppsvisitationen eller en kroppsbesiktning normalt ska vara av samma kön som den som underkastas åtgärden utom i de fall där den utförs eller bevitnas av läkare eller legitimerad sjuksköterska. Från kravet finns vissa undantag i *första stycket 1–4*. De situationer som avses överensstämmer med hittills gällande rätt. Dock har det nuvarande undantaget för blod- och alkoholutandningsprov i *punkten 4* utvidgats till att omfatta samtliga prov enligt 6 § utom urinprov.

Enligt *andra stycket* får, om det är nödvändigt, en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevitnas av en kvinna även i andra fall än som avses i första stycket. Undantaget avser exempelvis en situation där personal av manligt kön inte finns tillgänglig och åtgärden inte kan anstå.

Omhändertagande av otillåtna föremål

8 kap. 8 §

Alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor får omhändertas och förstöras

1. om de medförs av någon som ska tas in i en anstalt,
2. om de påträffas hos en intagen,
3. om en intagen får dem sig tillsända, eller
4. om de på annat sätt påträffas inom en anstalt och det inte finns någon känd ägare till dem.

Bestämmelserna i första stycket gäller även injektionssprutor, kanyler och andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 83 § första–tredje styckena lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens hantering av otillåtna medel och varor. Lydelsen har anpassats till 8 kap. 6 §.

Enligt *första stycket* får Kriminalvården i vissa fall omhänderta och förstöra alkohol, narkotika och vissa andra otillåtna medel och varor som påträffas i anstalt (punkterna 1–4). De situationer som avses överens-

stämmer med hittills gällande rätt. En skillnad är dock att det, i fråga om den vidare hanteringen, inte hänvisas till lagen (1958:205) om förverkande av alkoholhaltiga drycker m.m. I stället anges uttryckligen att Kriminalvården får förstöra omhändertagna droger.

Enligt *andra stycket* har Kriminalvården befogenhet att omhänderta och förstöra även föremål som är ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika.

8 kap. 9 §

Ett föremål som påträffas i en anstalt får i andra fall än som avses i 8 § och 5 kap. 2 § omhändertas, om det kan antas att föremålet kommer att tas i beslag. Omhändertagandet ska så snart som möjligt anmälas till den som får besluta om beslag.

Paragrafen, som motsvarar 84 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens befogenhet att omhänderta ett föremål som kan antas bli taget i beslag, t.ex. ett vapen. Ett sådant föremål kan påträffas hos en intagen, men också hos andra som uppehåller sig i en anstalt. Sedan ett föremål omhändertagits ska anmälan skyndsamt ske till den som får fatta beslut om beslag, t.ex. till den undersökningsledare eller den åklagare som får fatta beslut om beslag enligt 27 kap. 4 § rättegångsbalken.

Fängsel

8 kap. 10 §

En intagen får beläggas med fängsel

1. vid förflyttning inom anstalt och vid transport eller annan vistelse utanför anstalt, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, eller

2. om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

En läkare ska så snart som möjligt undersöka en intagen som belagts med fängsel enligt första stycket 2.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 23 § andra och fjärde styckena samt 42 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens befogenhet att belägga en intagen med fängsel.

I *första stycket* anges under vilka förutsättningar en intagen får beläggas med fängsel. Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att fängsel är en så ingripande åtgärd att fängsel endast bör användas när starka skäl talar för det. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig, ska den användas (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

Enligt *punkten 1* får fängsel användas vid förflyttning inom en anstalt och vid transport eller annan vistelse utanför en anstalt, dock endast om användning av fängsel är nödvändig av säkerhetsskäl. Det kan t.ex. avse situationer där det föreligger risk för att den intagne under en vistelse utanför anstalt rymmer eller fritas.

Enligt *punkten 2* får Kriminalvården också använda sig av fängsel när en intagen uppträder våldsamt. Till skillnad från hittills gällande rätt förutsätter inte användningen av fängsel i en sådan situation att ett beslut har fattats om att hålla den intagne avskild från andra intagna på grund av hans eller hennes våldsamma beteende. Fängsel får dock endast användas om det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

En intagen som belagts med fängsel med hänvisning till våldsamt beteende ska, enligt *andra stycket*, så snart som möjligt undersökas av läkare. Läkarens uppgift är att bedöma om den intagne har ett medicinskt vårdbehov. Beslutanderätten i fråga om att hålla en intagen belagd med fängsel ankommer på Kriminalvården.

Allmän inpasseringskontroll

8 kap. 11 §

Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt får Kriminalvården besluta att alla personer som passerar in i anstalten ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll ska vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Ett beslut om allmän inpasseringskontroll får gälla i högst tre månader.

Kriminalvården får i enskilda fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll, om det finns särskilda skäl.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 29 a § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om kroppsvisitation av alla personer som passerar in i en anstalt, s.k. allmän inpasseringskontroll. Bestämmelser om kroppsvisitation av en intagen finns i 3–5 §§. Med hänvisning till att lagen är oberoende av Kriminalvårdens anstaltsorganisation har nuvarande begränsning till slutan anstalt utgått. Avsikten är inte att utöka användningen av allmän inpasseringskontroll.

I *första stycket* ges Kriminalvården befogenhet att fatta beslut om kroppsvisitation av alla personer som passerar in i en anstalt, dvs. även kriminalvårdspersonal, uppdragstagare och andra yrkeskategorier som utför en del av sina arbetsuppgifter vid anstalten samt andra personer som av någon anledning ges tillträde dit. En vägran att genomgå allmän inpasseringskontroll får till följd att den som vägrar att underkasta sig åtgärden inte får passera in i anstalten.

Ett beslut om allmän inpasseringskontroll innebär således att alla som passerar in i anstalten kroppsvisiteras. Vad som avses med en kroppsvisitation har behandlats i kommentaren till 3 §. Syftet med kontrollen ska vara att söka efter otillåtna föremål. Med otillåtna föremål avses föremål som är brottsliga att inneha, t.ex. narkotika och vapen, men också föremål som annars inte får innehas i anstalten, t.ex. mobiltelefoner. Det anges uttryckligen att kontrollen inte får medföra att ett skriftligt meddelande granskas. En försändelse får dock öppnas i syfte att granska om det finns något otillåtet föremål i den. Ett otillåtet föremål får omhändertas enligt 9 §, om det kan antas att föremålet kommer att tas i beslag.

En kroppsvisitation får inte göras mer ingående än vad som är nödvändigt (jfr 1 kap. 6 § andra stycket). Det innebär att kontrollen i många fall kan inskränka sig till undersökning med hjälp av en metalldetektor eller annan teknisk anordning, t.ex. larmbåge. En allmän inpasseringskontroll måste också alltid genomföras på så sätt att den inte påverkar förutsättningarna för ett förtroendefullt förhållande mellan de intagna och t.ex. läkare, advokater och präster. Särskild hänsyn behöver visas barn som besöker anstalten.

I *andra stycket* anges att ett beslut om allmän inpasseringskontroll kan gälla i högst tre månader. Om det på grund av säkerhetsläget finns behov av fortsatt kontroll när tre månader förflutit får ett nytt beslut om allmän inpasseringskontroll fattas.

Enligt *tredje stycket* kan Kriminalvården i ett enskilt fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll om det finns särskilda skäl för det. Utrymmet att medge undantag kan variera beroende på dels det aktuella säkerhetsläget vid anstalten, dels vem det är som ska passera in. Det finns således utrymme att t.ex. undanta barn från kontrollen om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl för det.

Kontroll av fordon

8 kap. 12 §

Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt får ett fordon kontrolleras i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur anstalten. Syftet ska vara att söka efter otillåtna föremål eller personer som utan tillåtelse avser att ta sig in i eller ut ur anstalten. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser som ger Kriminalvården befogenhet att kontrollera ett fordon i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur en anstalt. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 16.

Regleringen ger Kriminalvården befogenhet att kontrollera ett in- eller utpasserande fordon för att upprätthålla säkerheten vid en anstalt. Syftet med kontrollen ska vara att söka efter otillåtna föremål eller personer som utan tillåtelse avser att passera in i eller ut ur en anstalt. I likhet med vad som är fallet vid allmän inpasseringskontroll får skriftliga meddelanden inte granskas (se kommentaren till 11 §).

Kontrollen får äga rum i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur anstalten. En vägran att genomgå kontroll vid inpassering i anstalt får till följd att fordonet inte får passera in. Någon ytterligare åtgärd är i regel inte påkallad.

Vid kontroll av ett in- eller utpasserande fordon kan det bli aktuellt att enligt 9 § omhändertaga ett otillåtet föremål som påträffas, om det kan antas att föremålet kommer att tas i beslag. Det kan också bli aktuellt att gripa en person som främjar en intagnes flykt (se 17 kap. 12 § brottsbalken; jfr bestämmelserna om envarsgripande i 24 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken).

Befogenheter mot obehöriga personer

8 kap. 13 §

En tjänsteman inom kriminalvården får avvisa eller avlägsna den som obehörigen försöker ta sig in i eller vägrar att lämna en anstalt.

Den som ska avlägsnas får i anslutning till ingripandet

1. kroppsvisiteras enligt 5 §, eller
2. beläggas med fängsel enligt 10 § första stycket 2.

Ett ingripande enligt första eller andra styckena ska dokumenteras.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser som ger en tjänsteman inom kriminalvården befogenhet att avvisa och avlägsna obehöriga personer. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 17.

Enligt *första stycket* får en tjänsteman inom kriminalvården avvisa eller avlägsna den som obehörigen försöker ta sig in i eller vägrar att lämna en anstalt. Ett avvisande innebär att den obehörige hindras från att komma in. Ett avlägsnande kan innebära att den obehörige flyttas från anstalten, men också, i undantagsfall, att han eller hon förflyttas en kortare sträcka, antingen till fots eller i ett fordon. Om en situation kan lösas genom en mindre ingripande åtgärd, exempelvis tillsägelse eller uppmaning, ska en sådan åtgärd väljas (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

I *andra stycket* anges att den som ska avlägsnas får kroppsvisiteras eller beläggas med fängsel. Kroppsvisitation får enligt *punkten 1* ske under samma förutsättningar som skyddsvisitation enligt 5 §, dvs. om det är nödvändigt av säkerhetsskäl och åtgärden endast syftar till att söka efter vapen eller andra farliga föremål. Ett vapen eller annat farligt föremål som då påträffas kan omhändertaras enligt 9 §. Fängsel får, enligt *punkten 2*, i undantagsfall användas för att förhindra ett våldsamt uppträdande, om det är absolut nödvändigt med hänsyn till säkerhet till liv eller hälsa (10 § första stycket 2).

Enligt *tredje stycket* ska ett ingripande mot en obehörig person dokumenteras. Bestämmelsen förutsätts kompletteras med föreskrifter på lägre författningsnivå.

9 kap. Hälso- och sjukvård

9 kap. 1 §

En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i anstalten, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 37 § första stycket första–tredje meningarna samt andra och tredje styckena lagen om kriminalvård i

anstalt, innehåller bestämmelser om den intagnes rätt till hälso- och sjukvård.

Enligt *första stycket* ska en intagen, som är i behov av hälso- och sjukvård, vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Det anges vidare att den allmänna sjukvården ska anlitas om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i anstalten och att den intagne, om det behövs, ska föras över till sjukhus. I syfte att ge den intagne ett utökat skydd har bestämmelserna fått en skärpt formulering på så sätt att ”bör” ersatts med ”ska”.

Med hälso- och sjukvård avses i paragrafen sådan verksamhet som omfattas av hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Begreppet innefattar förlossning. Utan att någon ändring i sak är avsedd nämns därför inte i lagtexten att förlossning av en intagen kvinna normalt ska ske på sjukhus. Med sjukhus avses detsamma som i 5 § första stycket hälso- och sjukvårdslagen.

Enligt *andra stycket* ska ett tillstånd till vistelse utanför anstalt för hälso- och sjukvård förenas med de villkor som behövs. Den intagne ska, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, stå under bevakning.

9 kap. 2 §

Bestämmelser om psykiatrisk tvångsvård för den som är intagen finns i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelserna i 8 § andra och tredje styckena lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Kriminalvården och regeringen att besluta om särskilda restriktioner för en viss intagen ska tillämpas på en intagen som för frivillig psykiatrisk vård har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk vård.

Paragrafen, som motsvarar 37 § första stycket femte meningen och fjärde stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om psykiatrisk vård.

I *första stycket* hänvisas upplysningsvis till bestämmelserna i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

I *andra stycket* anges att vissa bestämmelser om tvångsåtgärder mot en intagen som genomgår psykiatrisk tvångsvård ska tillämpas även i fråga om en intagen som samtyckt till psykiatrisk vård och som har förts över till sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket lagen om rättspsykiatrisk vård. Avsikten med denna ordning är att ge praktiska möjligheter för en intagen att få psykiatrisk vård i frivillig form på sjukhus (jfr prop. 1990/91:58).

9 kap. 3 §

Om en transport kan befaras skada den intagnes hälsa, ska läkares medgivande till transporten inhämtas.

Paragrafen, som motsvarar 42 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att läkares medgivande ska inhämtas så snart det före-

ligger någon konkret omständighet som talar för att en transport av den intagne kan skada hans eller hennes hälsa. Det kan avse risk för såväl fysisk som psykisk skada.

10 kap. Permission och annan tillfällig vistelse utanför anstalt

Permission

10 kap. 1 §

En intagen får, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (permission) om

1. minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats, och

2. det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

För en intagen som avtjänar ett livstidsstraff ska tiden enligt första stycket 1 bestämmas som om strafftiden är arton år.

Om det finns särskilda skäl får permission beviljas trots att den tid som avses i första stycket 1 inte förflutit.

Paragrafen, som har viss motsvarighet i 14 § andra stycket och 32 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om tillfällig vistelse utanför anstalt i form av permission. En nyhet är att nuvarande särreglering om vistelse utanför anstalt för att delta i föreningsverksamhet eller annan liknade verksamhet har utgått. Någon ändring i sak är inte avsedd. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 18.1–18.3.

Enligt *första stycket* får en intagen, för att underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid, s.k. permission. Normalt rör det sig om vistelser utanför anstalt som kan planeras (jfr 1 kap. 5 § andra stycket). Det kan, förutom regelbunden permission, t.ex. helgpermission, avse annan tillfällig vistelse utanför anstalt som syftar till att underlätta den intagnes successiva utslussning. Permission kan t.ex. beviljas en intagen för att han eller hon ska kunna besöka frivården, socialtjänsten eller Arbetsförmedlingen, delta i möten som arrangeras av Anonyma alkoholister eller Anonyma narkomaner eller utöva en viss fritidsaktivitet.

För att bevilja en intagen permission krävs, enligt *punkten 1*, att den intagne har avtjänat minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, s.k. kvalifikationstid. Detta krav har i hittills gällande rätt reglerats på lägre författningsnivå. Efter en individuell bedömning kan det i ett enskilt fall vara motiverat att förlänga kvalifikationstiden, t.ex. om den intagne misskött sig under verkställigheten eller bedöms vara i behov av en längre tids vistelse i anstalt innan han eller hon kan klara av de fria förhållanden som permission innebär.

För att beviljas permission krävs också, enligt *punkten 2*, att det inte finns en påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. En sådan riskbedömning, som i sak överensstämmer med hittills gällande rätt, måste

göras i varje enskilt fall. Vid denna bedömning bör bl.a. beaktas vilken typ av brott som den intagne är dömd för och utfallet av tidigare straffverkställighet. Hänsyn bör också tas till om den intagne har använt eller på annat sätt hanterat narkotika under verkställigheten eller utan giltigt skäl vägrat att lämna prov för kontroll av drogpåverkan.

Kravet på att risken ska vara påtaglig innebär att permission kan beviljas trots att det föreligger en viss risk för misskötsamhet. Det kan också vara möjligt att hantera en risk som bedöms föreligga genom t.ex. villkor eller bevakning enligt 5 §. I ett enskilt fall kan utfallet av riskbedömningen medföra att den intagne inte kan beviljas permission över huvud taget.

Enligt *andra stycket* ska kvalifikationstiden för den som verkställer ett livstidsstraff bestämmas som om strafftiden är arton år.

Undantag från kravet på kvalifikationstid får, enligt *tredje stycket*, göras om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan vara den intagnes behov av att, innan kvalifikationstiden uppnåtts, t.ex. besöka socialtjänsten eller en optiker.

En intagen för vilken det gäller särskilda villkor enligt 1 kap. 7 § får inte beviljas permission i strid med villkoren.

Särskild permission

10 kap. 2 §

En intagen får, om det finns särskilt ömmande skäl, beviljas tillstånd att vistas utanför anstalt för viss kort tid (särskild permission) om

1. hans eller hennes behov av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses genom permission enligt 1 §, och

2. vistelsen utanför anstalt kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Paragrafen, som har viss motsvarighet i 32 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om tillfällig vistelse utanför anstalt i form av särskild permission. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 18.4.

Bestämmelserna innebär att en intagen kan beviljas tillstånd att för viss kort tid vistas utanför anstalt om det finns särskilt ömmande skäl. Med särskilt ömmande skäl avses t.ex. besök hos en närstående som är allvarligt sjuk eller närvaro vid en närståendes begravning eller en viktig angelägenhet som rör en intagens barn. Det kan också avse en intagen som avtjänar ett långvarigt fängelsestraff och som till följd därav behöver vistas utanför anstalt för att minska skadeverkningarna av frihetsberövandet (s.k. lufthålspermission).

I förhållande till hittills gällande rätt har förutsättningarna för att bevilja särskild permission förtydligats. I *punkten 1* uppställs krav på att behovet av vistelse utanför anstalt inte kan tillgodoses genom permission enligt 1 §. Det krävs också, enligt *punkten 2*, att vistelsen utanför anstalt kan beviljas med hänsyn till den risk som finns för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig. Till skillnad från permission enligt 1 § anges inte någon

preciserad risknivå. I stället bör det i varje enskilt fall göras en avvägning mellan skälen för vistelsen utanför anstalt, å ena sidan, och den risk för misskötsamhet som bedöms föreligga, å andra sidan. Många gånger kan den risk som bedöms föreligga neutraliseras genom t.ex. villkor eller bevakning enligt 5 §.

En intagen för vilken det gäller särskilda villkor enligt 1 kap. 7 § får inte beviljas särskild permission i strid med villkoren.

Inställelse vid domstol eller annan myndighet

10 kap. 3 §

En intagen får tillfälligt vistas utanför anstalt om en myndighet begär att han eller hon ska inställa sig vid myndigheten. Sådan inställelse ska alltid ske om det är en domstol eller en övervakningsnämnd som begär att en intagen ska inställas.

Paragrafen, som i sak motsvarar 43 § första stycket första och andra meningarna lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att det endast är domstolar och övervakningsnämnder som med bindande verkan kan förordna att en intagen ska inställa sig. Inställelse vid annan myndighet kan dock medges av Kriminalvården. Det ligger i sakens natur att ett sådant medgivande bör lämnas om det är en åklagare eller en polismyndighet som begär att en intagen ska inställas.

Utredning om återfallsrisk

10 kap. 4 §

En intagen som ska genomgå en utredning om risk för återfall i brottslighet enligt 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid, får vistas utanför anstalt i den utsträckning som den myndighet som ansvarar för utredningen bedömer är nödvändig för att utredningen ska kunna genomföras.

Paragrafen, som motsvarar 38 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om att en intagen får vistas utanför en anstalt för att genomgå en utredning om risk för återfall i brottslighet enligt 10 § lagen (2006:45) om omvandling av fängelse på livstid. Rättsmedicinalverket ansvarar för en sådan utredning. Utredningen ska innehålla ett utlåtande med en bedömning av risken för att den dömda återfaller i brottslighet och uppgifter om vilken typ av brottslighet som avses.

Kontroll

10 kap. 5 §

Ett tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt 1–4 §§ ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Vid vistelse utanför anstalt enligt 1 och 2 §§ får elektroniska hjälpmedel användas för att kontrollera meddelade villkor.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 14 § andra stycket tredje och fjärde meningarna, 32 § tredje stycket och 38 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om villkor och bevakning vid vistelse utanför anstalt enligt 1–4 §§. Genom regleringen har bestämmelserna om villkor och bevakning samlats i en paragraf. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I *första stycket* anges att en vistelse utanför anstalt ska förenas med de villkor som behövs och att den intagne, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska stå under bevakning. En vistelse utanför anstalt ska normalt förenas med någon form av villkor. Villkoren ska vara individuellt utformade utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Villkoren kan t.ex. avse vistelseort, anmälningsskyldighet, krav på nykterhet och förbud mot att kontakta ett brottsoffer.

En nyhet är att det i *andra stycket* har införts en möjlighet att kontrollera ett villkor som har meddelats i samband med permission eller särskild permission med elektroniska hjälpmedel. Frågan har behandlats i avsnitt 18.5.

Placering i häkte

10 kap. 6 §

I anslutning till vistelse utanför anstalt enligt 2–4 §§ och 9 kap. 1 § denna lag samt 4 kap. 29 och 31 §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål får en intagen tillfälligt placeras i häkte, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl eller med hänsyn till transportförhållandena.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 43 § första stycket tredje meningen lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om placering av en intagen i häkte vid vissa vistelser utanför anstalt. Regleringen skiljer sig från hittills gällande rätt på så sätt att en intagen kan placeras i häkte, inte bara i anslutning till inställelse vid domstol eller annan myndighet enligt 3 §, utan också i samband med särskild permission enligt 2 §, utredning om återfallsrisk enligt 4 §, vid hälso- och sjukvård enligt 9 kap. 1 § och vid vistelse utanför anstalt enligt 4 kap. 29 och 31 §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål. Placering i häkte får endast ske om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, t.ex. vid risk för rymning eller fritagning, eller med hänsyn till transportförhållandena. Med hänvisning till transportförhållanden kan en intagen placeras i häkte i anslutning till t.ex. nattvila. Det kan avse en intagen som beviljats särskild permission och som på annan ort ska delta i en

nära anhörigs begravning eller en intagen som på annat ort ska tas in på sjukhus för att genomgå en operation.

11 kap. Särskilda utslussningsåtgärder

Former av särskilda utslussningsåtgärder

11 kap. 1 §

En intagen får, för att minska risken för att han eller hon återfaller i brott eller för att på annat sätt underlätta hans eller hennes anpassning i samhället, beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalt genom följande utslussningsåtgärder:

1. frigång enligt 2 §,
2. vårdvistelse enligt 3 §,
3. vistelse i halvvägshus enligt 4 §, och
4. utökad frigång enligt 5 §.

Vistelse utanför anstalt enligt första stycket 2–4 ska planeras så att den kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning.

Paragrafen, som motsvarar 54 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om vilka särskilda utslussningsåtgärder som kan beviljas en intagen.

Enligt *första stycket* finns fyra former av särskilda utslussningsåtgärder: frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. Syftet med en utslussningsåtgärd är att minska risken för återfall i brott och även i övrigt underlätta den intagnes anpassning i samhället genom att låta honom eller henne få vistas utanför anstalten under kontrollerade former. En utslussningsåtgärd ska normalt förenas med villkor enligt 6 §.

De olika utslussningsåtgärderna kan, utifrån den intagnes individuella behov och förutsättningar, kombineras med varandra i syfte att uppnå en ändamålsenlig utslussning i samhället. Den intagnes utslussning kan t.ex. inledas med frigång på dagtid för att sedan övergå i en annan åtgärd. Den intagnes utslussning kan också inledas med en vårdvistelse för att sedan övergå i t.ex. en vistelse i halvvägshus. Olika åtgärder får emellertid inte kombineras på ett sätt som innebär att verkställigheten av straffet urholkas.

Som framgår av 2–5 §§ ska en utslussningsåtgärd alltid föregås av en individuell bedömning av risken för ny brottslighet, missbruk eller att den intagne avviker. Riskbedömningen är en viktig del i prövningen, men samtidigt är det viktigt att prövningen inte görs så restriktiv att möjligheten till utslussning i praktiken utesluts. Riskbedömningen ska göras utifrån den utslussningsåtgärd som är aktuell och de villkor och den kontroll som åtgärden förenas med. Det innebär att en intagen som inte uppfyller kraven för en viss åtgärd, t.ex. utökad frigång, kan beviljas t.ex. vistelse i halvvägshus eller vårdvistelse.

Av *andra stycket* framgår att vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång ska planeras så att de var för sig eller i kombination med varandra kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning. Något

krav på att frigång ska planeras så att den kan pågå fram till denna tidpunkt är inte uppställt.

En intagen för vilken det gäller särskilda villkor enligt 1 kap. 7 § får inte beviljas utslussning i strid med villkoren.

Frigång

11 kap. 2 §

Frigång innebär att en intagen under dagtid utanför anstalt utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Frigång får beviljas en intagen som har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

Paragrafen, som motsvarar 55 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om frigång.

I *första stycket* definieras vad som avses med frigång. Frigång innebär att en intagen under dagtid utanför anstalt utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet. Exempel på åtgärder som förutom arbete ryms inom ramen för frigång är arbetsmarknadsfrämjande åtgärder som arbetsträning och praktik samt deltagande i programverksamhet och studiecirklar.

I *andra stycket* anges att frigång får beviljas en intagen som har behov av introduktion i arbetslivet eller i annan verksamhet som kan främja en stabil tillvaro efter frigivningen. Vid prövningen av om frigång ska beviljas bör det särskilt beaktas om den intagne behöver inskolning i arbetslivet eller om frigång kan antas väsentligt förbättra hans eller hennes möjligheter att försörja sig efter frigivningen.

Med hänvisning till behovet av att upprätthålla samhällsskyddet anges att frigång inte får beviljas om det finns någon beaktansvärd risk för att den intagne under frigången kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig. Den riskbedömning som avses motsvarar den riskbedömning som ska föregå övriga utslussningsåtgärder.

Till skillnad från vad som gäller vid utslussningsåtgärderna vistelse i halvvägshus och utökad frigång krävs det inte någon särskild kvalifikationstid för att frigång ska kunna beviljas. Däremot bör risken för att verkställigheten urholkas på ett sätt som inte är avsett beaktas (jfr JO 1993/94 s. 138 och 1999/2000 s. 160).

Som angetts i kommentaren till 1 § uppställs inte något krav på att frigång ska planeras så att den kan pågå fram till tidpunkten för villkorlig frigivning. Det innebär att frigång kan beviljas såväl partiellt som för en längre period. Partiell frigång kan avse t.ex. deltagande i programverksamhet eller annan sysselsättning utanför anstalten.

Vårdvistelse

11 kap. 3 §

Vårdvistelse innebär att en intagen är placerad i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Vårdvistelse får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet, om det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig.

Paragrafen, som motsvarar 56 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om vårdvistelse.

I *första stycket* definieras vad som avses med vårdvistelse. Vårdvistelse innebär att den intagne är placerad i ett sådant hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Ett sådant hem är antingen ett familjehem eller ett hem för vård och boende.

I *andra stycket* anges att en vårdvistelse får beviljas en intagen som har behov av vård eller behandling mot missbruk av beroendeframkallande medel eller mot något annat särskilt förhållande som kan antas ha samband med hans eller hennes brottslighet. Med det sistnämnda avses t.ex. behandling mot våldsbenägenhet, spelberoende eller sexualbrottsrelaterat beteende.

Med hänvisning till behovet av att upprätthålla samhällsskyddet anges att en vårdvistelse inte får beviljas om det finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig. Den riskbedömning som avses motsvarar den riskbedömning som ska föregå övriga utslussningsåtgärder.

Vid bestämmande av vårdtidens längd och vid vilken tidpunkt den ska inledas måste, precis som vid övriga utslussningsåtgärder, hänsyn tas till att fängelsestraffet inte får urholkas. Vårdvistelse bör därför inte annat än i undantagsfall komma ifråga förrän en viss tid av straffet har verkställts i anstalt. Något krav på kvalifikationstid är dock inte föreskrivet. Det kan någon gång inträffa att det redan i början av verkställigheten är uppenbart att en vårdvistelse är lämplig.

Halvvägshus

11 kap. 4 §

Vistelse i halvvägshus innebär att en intagen är placerad i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn.

Vistelse i halvvägshus får beviljas en intagen som har behov av särskilt stöd eller kontroll om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig, och

3. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Den intagne får inte vistas utanför halvvägshuset annat än på särskilt bestämda tider.

Paragrafen, som motsvarar 57 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om vistelse i halvvägshus.

I *första stycket* definieras vad som avses med vistelse i halvvägshus. En sådan vistelse innebär att den intagne är placerad i ett av Kriminalvården kontrollerat hem som är anpassat för att ge intagna särskilt stöd och tillsyn. Personal som utgör ett stöd men också har en kontrollerande funktion ska finnas på plats.

I *andra stycket 1–3* anges vissa förutsättningar som måste vara uppfyllda för att bevilja en intagen, som har behov av vård och stöd, vistelse i halvvägshus.

I *punkten 1* uppställs krav på kvalifikationstid. En intagen får således beviljas vistelse i halvvägshus först när han eller hon har avtjänat minst halva strafftiden, dock minst tre månader. Det innebär att sådan vistelse inte kan komma ifråga vid korta fängelsestraff.

För att upprätthålla samhällsskyddet anges i *punkten 2* att vistelse i halvvägshus inte får beviljas en intagen om det finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig. Den riskbedömning som avses motsvarar den riskbedömning som ska föregå övriga utslussningsåtgärder.

Som ytterligare förutsättning för att vistelse i halvvägshus ska kunna beviljas anges i *punkten 3* att den intagne ska utföra eller delta i någon form av sysselsättning. Det kan vara arbete, studier, särskilt anordnad verksamhet såsom praktik, behandling eller deltagande i brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet. Ett krav är att sysselsättningen bedrivs regelbundet och är kontrollerbar.

I *tredje stycket* anges att den intagne inte får vistas utanför halvvägshuset annat än på särskilt bestämda tider.

Utökad frigång

11 kap. 5 §

Utökad frigång innebär att en intagen under kontrollerade former avtjänar fängelsestraffet i sin bostad.

Utökad frigång får beviljas om

1. minst halva strafftiden, dock minst tre månader, har avtjänats,
2. det inte finns någon beaktansvärd risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig,
3. han eller hon har tillgång till bostad, och
4. han eller hon utför arbete, får behandling eller deltar i utbildning eller särskilt anordnad verksamhet.

Paragrafen, som motsvarar 58 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om utökad frigång.

I *första stycket* definieras vad som avses med utökad frigång. Utökad frigång innebär att den intagne under kontrollerade former avtjänar en viss del av fängelsestraffet i sin bostad. I kravet på att utökad frigång ska ske under kontrollerade former ligger att åtgärden normalt bör villkoras av att den intagne inte får lämna sin bostad annat än på särskilda tider och att han eller hon initialt alltid bör kontrolleras med elektroniska hjälpmedel enligt 6 §.

I *andra stycket 1–4* anges vissa förutsättningar som måste vara uppfyllda för att bevilja en intagen utökad frigång.

I *punkten 1* uppställs krav på kvalifikationstid. En intagen får således beviljas utökad frigång först när han eller hon har avtjänat minst halva strafftiden, dock minst tre månader. Det innebär att utökad frigång inte kan komma ifråga vid korta fängelsestraff.

För att upprätthålla samhällsskyddet anges i *punkten 2* att utökad frigång inte får beviljas en intagen om det finns någon beaktansvärd risk för att han eller hon kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt allvarligt missköta sig. Den riskbedömning som avses motsvarar den riskbedömning som också ska föregå övriga utslussningsåtgärder.

I *punkten 3* anges att en intagen som beviljas utökad frigång ska ha tillgång till bostad. Det förutsätts att bostaden har godkänts av Kriminalvården och att den som bor ihop med den intagne samtyckt till att utslussningsåtgärden verkställs där. Om brottet har riktat sig mot en familjemedlem, bör verkställigheten inte ske i den gemensamma bostaden. Hänsyn bör också tas till om det finns barn i hemmet och hur utslussningsåtgärden påverkar deras situation.

Enligt *punkten 4* ska den intagne utföra eller delta i någon form av sysselsättning. Det kan vara arbete, studier, särskilt anordnad verksamhet såsom praktik, behandling eller deltagande i Kriminalvårdens programverksamhet. Ett krav är att sysselsättningen bedrivs regelbundet och är kontrollerbar.

Gemensamma bestämmelser

11 kap. 6 §

Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Elektroniska hjälpmedel får användas för att kontrollera meddelade villkor.

Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller meddela nya villkor.

Om det finns särskilda skäl, får Kriminalvården förena en vårdvistelse enligt 3 § med en föreskrift enligt 26 kap. 15 § första stycket 3 brottsbalken som ska gälla för tiden efter villkorlig frigivning. Om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det, får Kriminalvården ändra, upphäva eller meddela en ny föreskrift.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 59 och 60 §§ lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om villkor och föreskrifter i

samband med utslussning. Den intagnes skyldighet att lämna prov för drogkontroll framgår av 7 §.

Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska enligt *första stycket* förenas med de villkor som behövs för att syftet med åtgärden ska uppnås eller för att Kriminalvården ska kunna utöva nödvändig kontroll. Till skillnad från hittills gällande rätt har villkorens innehåll inte specificerats i lag. Någon ändring i sak är dock inte avsedd.

Villkoren ska vara individuellt utformade och anpassade till den utslussningsåtgärd som avses. Villkor om skötsamhet och den intagnes skyldighet att hålla kontakt med Kriminalvården bör regelmässigt meddelas. Exempel på andra villkor som en utslussningsåtgärd kan förenas med är vilken bostad den intagne ska ha under utslussningsåtgärden, förbud mot att lämna bostaden annat än på särskilt bestämda tider och vad som ska gälla i fråga om arbete, annan förvärvsverksamhet, utbildning eller annan sysselsättning. Vidare kan villkor t.ex. avse förbud mot att vistas inom eller utanför ett visst geografiskt område och förbud att ta kontakt med en viss person. Det anges uttryckligen att meddelade villkor får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Av *andra stycket* framgår att Kriminalvården får ändra, upphäva eller meddela nya villkor, om det på grund av nya omständigheter finns skäl för det. En ändring av villkoren eller nya villkor kan behöva meddelas i skärpande syfte för att utslussningsåtgärden ska kunna genomföras på ett ändamålsenligt sätt eller för att kontrollen ska kunna upprätthållas. Så kan vara fallet t.ex. vid misskötsamhet som inte motiverar att utslussningsåtgärden upphävs (jfr 8 §). En ändring av villkoren kan även ha till syfte att, efter en tid, minska graden av kontroll om verkställigheten fungerat utan anmärkning. Ett villkor kan behöva upphävas om förutsättningarna för villkoret inte längre föreligger.

I överensstämmelse med hittills gällande rätt anges i *tredje stycket* att Kriminalvården, om det finns särskilda skäl, får förena ett beslut om vårdvistelse med en föreskrift om vård eller behandling för tiden efter villkorlig frigivning (26 kap. 15 § första stycket 3 brottsbalken). Innebörden av en sådan föreskrift är att bestämmelserna i 26 kap. brottsbalken om skyldigheter och sanktioner vid misskötsamhet kan tillämpas. En nyhet är att Kriminalvården har getts befogenhet att ändra, upphäva eller meddela en ny sådan föreskrift. Efter tidpunkten för villkorlig frigivning ankommer det enligt brottsbalken på övervakningsnämnd att fatta beslut om en föreskrift av nu angivet slag.

11 kap. 7 §

Den som är beviljad en utslussningsåtgärd är skyldig att på begäran lämna urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

I paragrafen, som i sak motsvarar 59 § första stycket 3 lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en intagen är skyldig att lämna vissa angivna prover för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av vissa

medel och varor. Bestämmelsens lydelse har anpassats till motsvarande reglering i 8 kap. 6 §. Resultatet av en drogkontroll, liksom en intagens vägran att genomgå en sådan kontroll, kan innebära att villkoren för utslussningen skärps enligt 6 § andra stycket eller att tillståndet till åtgärden upphävs enligt 8 §.

11 kap. 8 §

Ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska upphävas om

1. det inte längre finns förutsättningar för åtgärden, eller
2. den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

Paragrafen, som motsvarar 62 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om under vilka omständigheter ett tillstånd till en utslussningsåtgärd ska upphävas.

En utslussningsåtgärd ska, enligt *punkten 1*, upphävas om det inte längre finns förutsättningar för åtgärden. Exempel på en sådan situation är att en intagen, som beviljats utökad frigång, har förlorat sin bostad. Ett annat exempel är att den intagne bor tillsammans med en person som inte längre ger sitt tillstånd till att verkställigheten sker i den gemensamma bostaden.

En utslussningsåtgärd ska vidare, enligt *punkten 2*, upphävas om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller i övrigt inte fullgör sina skyldigheter. Exempel på misskötsamhet som kan leda till att utslussningsåtgärden upphävs är att den intagne avviker, begår nya brott, är påverkad av alkohol eller narkotika, vägrar att medverka i en drogkontroll, inte sköter sin skyldighet att hålla kontakt med Kriminalvården eller inte utför eller deltar i den sysselsättning som är bestämd. Kravet på skötsamhet ska ställas högt, även om en viss tolerans avseende misskötsamhet av mindre allvarligt slag bör föreligga. Om misskötsamheten är av mindre betydelse kan Kriminalvården meddela nya eller ändra meddelade villkor.

11 kap. 9 §

Om ett tillstånd till en påbörjad utslussningsåtgärd upphävs, ska den intagne omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av straffet i anstalten.

Paragrafen, som motsvarar 63 § lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att den intagne, om ett tillstånd till en påbörjad utslussningsåtgärd upphävs enligt 8 §, omedelbart ska föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av straffet där.

11 kap. 10 §

Kriminalvården får anlita ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse för verksamhet med halvvägshus.

I paragrafen, som motsvarar 65 § lagen om kriminalvård i anstalt, anges att Kriminalvården får anlita ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse för verksamhet med halvvägshus. Kriminalvården har genom bestämmelsen getts möjlighet att upphandla verksamhet i form av halvvägshus av en enskild aktör. Det yttersta ansvaret för verkställigheten ligger dock kvar hos Kriminalvården. Den som bedriver verksamheten är därför enligt 11 § skyldig att hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider och samråda med Kriminalvården om frågor av större vikt.

11 kap. 11 §

Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi enligt 10 § eller ett hem för vårdvistelse enligt 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ska

1. fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider,
2. samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt, och
3. omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden.

Paragrafen, som i sak motsvarar 67 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om underrättelse- och anmälningsskyldighet till Kriminalvården.

Den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi eller ett hem för vårdvistelse ska, enligt *punkten 1*, fortlöpande hålla Kriminalvården underrättad om hur verksamheten fortskrider och, enligt *punkten 2*, samråda med Kriminalvården i frågor av större vikt. Skyldigheten är av avgörande betydelse för att Kriminalvården ska kunna fullgöra sitt ansvar för verkställigheten och löpande kunna kontrollera hur verkställigheten fortskrider. Den behövs även för att Kriminalvården ska kunna utöva inflytande över verkställighetens utformning.

Enligt *punkten 3* ska den som bedriver ett halvvägshus i enskild regi eller ett hem för vårdvistelse omedelbart anmäla om den intagne inte rättar sig efter de villkor som meddelats eller fullgör de skyldigheter som gäller för utslussningsåtgärden. Denna information är nödvändig för att Kriminalvården ska kunna bedöma om det krävs nya eller ändrade villkor eller om utslussningsåtgärden bör upphävas.

11 kap. 12 §

Den som är anställd av eller har ett uppdrag hos ett bolag, en förening, en samfällighet eller en stiftelse som bedriver sådan verksamhet som avses i 3 eller 4 §, får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sin anställning eller sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för beivrandet av brott.

Paragrafen, som motsvarar 66 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om tystnadsplikt. Bestämmelserna innebär att personal vid halvvägshus och hem för vårdvistelse som

bedrivs i enskild regi, vilka inte omfattas av regleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), inte obehörigen får röja eller utnyttja vad de på grund av sin anställning eller sitt uppdrag har fått veta om enskilda personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för beivrandet av brott. För personal vid de hem som är aktuella vid vårdvistelse finns också en bestämmelse om tystnadsplikt i 15 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453). Denna gäller dock endast uppgifter om den enskildes personliga förhållanden.

Till skillnad från hittills gällande rätt innehåller inte paragrafen någon upplysning om att offentlighets- och sekretesslagen tillämpas i det allmännas verksamhet.

12 kap. Varning och uppskjuten villkorlig frigivning

Varning

12 kap. 1 §

En intagen som bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten får tilldelas en varning.

I paragrafen, som motsvarar 49 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, anges att varning kan tilldelas en intagen om han eller hon bryter mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Med föreskrifter avses all normgivning som en intagen har att rätta sig efter, dvs. såväl lagar och förordningar som Kriminalvårdens föreskrifter. Med villkor avses annat som är bindande för en intagen, t.ex. ett villkor som uppställts i hans eller hennes verkställighetsplan (jfr 1 kap. 5 § andra stycket).

Regleringen innebär att varning kan meddelas om en intagen under verkställigheten i anstalt gör sig skyldig till t.ex. vägran att utan giltigt skäl lämna prov för drogkontroll, manipulation av prov för drogkontroll, innehav av otillåten telefonutrustning eller annan utrustning som kan användas för kommunikation eller innehav av andra otillåtna föremål. En varning kan även meddelas om en intagen brutit mot villkor i samband med vistelse utanför anstalt. Brott mot villkor i samband med vistelse utanför anstalt enligt 11 kap. bör dock i första hand leda till att utslussningsåtgärden upphävs.

Uppskjuten villkorlig frigivning

12 kap. 2 §

Bestämmelser om att den villkorliga frigivningen kan skjutas upp finns i 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken.

Paragrafen, som motsvarar 49 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, hänvisar upplysningsvis till brottsbalkens bestämmelser om uppskjutande av villkorlig frigivning. Bestämmelserna i brottsbalken innebär att tidpunkten för villkorlig frigivning ska skjutas upp om det finns

synnerliga skäl. Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om det dömde på ett allvarligt sätt brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Den villkorliga frigivningen får skjutas upp högst sex månader varje gång.

Bestämmelser om handläggningen

12 kap. 3 §

Frågor om varning enligt 1 § eller uppskjutande av villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken ska avgöras skyndsamt.

Enligt paragrafen, som motsvarar 51 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, gäller ett skyndsamhetskrav vid handläggning av ärenden som rör varning och uppskjuten villkorlig frigivning. Beslut om varning ska normalt meddelas i anslutning till överträdelsen.

12 kap. 4 §

Innan ett beslut om varning meddelas ska förhör hållas med den intagne.

I paragrafen, som motsvarar 51 § andra stycket första meningen lagen om kriminalvård i anstalt, anges att ett beslut om varning inte får meddelas utan att förhör hållits med den intagne. Ett sådant förhör syftar till att belysa vad som har inträffat och ge den intagne tillfälle att ge sin syn på saken.

12 kap. 5 §

I mål och ärenden om uppskjuten villkorlig frigivning enligt 26 kap. 6 och 7 §§ brottsbalken ska ett offentligt biträde förordnas för den intagne, om det inte måste antas att behov av biträde saknas. Innan ett beslut om uppskjuten villkorlig frigivning meddelas ska den intagne beredas tillfälle att yttra sig.

Paragrafen, som motsvarar 51 § tredje stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om handläggningen i mål och ärenden om uppskjuten villkorlig frigivning.

Bestämmelserna innebär att ett offentligt biträde i regel ska förordnas för den intagne i ett ärende om uppskjuten villkorlig frigivning. Närmare bestämmelser om offentligt biträde finns i lagen (1996:1620) om offentligt biträde. Enligt den lagen är det den domstol eller den myndighet som handlägger målet eller ärendet som förordnar om offentligt biträde (2 §).

Den intagne ska alltid beredas tillfälle att yttra sig innan ett beslut om uppskjuten villkorlig frigivning meddelas. På så sätt ges den intagne möjlighet att argumentera för sin sak. Något behov av att hålla förhör med den intagne inför beslut om uppskjutande av villkorlig frigivning finns i regel inte, eftersom ett sådant beslut ska grundas på en samlad

bedömning av hela verkställighetstiden och normalt sett inte fattas i direkt anslutning till misskötsamheten.

13 kap. Beslut

13 kap. 1 §

Ett beslut enligt denna lag fattas av Kriminalvården, om inte annat följer av 3, 4 eller 6 §.

I paragrafen, som motsvarar 68 § lagen om kriminalvård i anstalt, anges att Kriminalvården i regel fattar beslut enligt lagen. Det finns dock undantag. Det ankommer på en övervakningsnämnd att pröva frågor om upphävande av tillstånd till vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång, i de fall där utslussningsåtgärden har påbörjats (3 och 4 §§). Vidare kan regeringen i fråga om en viss intagne fatta beslut med hänvisning till rikets säkerhet eller till risken för att den intagne under verkställigheten medverkar till terroristbrott (6 §).

13 kap. 2 §

Ett beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

Paragrafen, som motsvarar 69 § lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att beslut enligt lagen i regel kan verkställas även om beslutet har överklagats.

13 kap. 3 §

Ett beslut om att upphäva ett tillstånd till en påbörjad vårdvistelse, vistelse i halvvägshus eller utökad frigång fattas av en övervakningsnämnd efter en anmälan av Kriminalvården. Nämnden får också självmant ta upp frågan till prövning.

I paragrafen, som i huvudsak motsvarar 70 § lagen om kriminalvård i anstalt, anges att en övervakningsnämnd fattar beslut om att upphäva ett tillstånd till vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. Till skillnad från hittills gällande rätt har övervakningsnämndens prövning begränsats till de fall där den intagne påbörjat utslussningsåtgärden. Med påbörjat avses att den intagne med anledning av beviljad utslussningsåtgärd har lämnat anstalten. När det finns skäl att upphäva åtgärden före denna tidpunkt fattas beslutet av Kriminalvården enligt 1 §. Frågan har behandlats i avsnitt 19.3.

13 kap. 4 §

I fall som avses i 3 § får Kriminalvården omedelbart upphäva tillståndet i avvaktan på övervakningsnämndens prövning.

Kriminalvårdens beslut ska omedelbart underställas övervakningsnämnden. Övervakningsnämnden ska senast den första arbetsdagen efter den dag då Kriminalvårdens beslut meddelades pröva om beslutet ska bestå, i avvaktan på den slutliga prövningen. Fastställer inte nämnden beslutet inom den tiden, upphör det att gälla. Nämnden ska skyndsamt ta upp frågan till slutlig prövning.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 71 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om intermistiska upphävanden av vissa utslussningåtgärder.

Enligt *första stycket* har Kriminalvården befogenhet att interimistiskt upphäva ett tillstånd till en utslussningsåtgärd i form av vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. I förhållande till hittills gällande rätt har regleringen anpassats till att övervakningsnämndens prövning begränsats till de fall där den intagne påbörjat utslussningsåtgärden, se 3 §.

I *andra stycket* finns bestämmelser om övervakningsnämndens prövning av Kriminalvårdens intermistiska beslut. Det har förtydligats att Kriminalvårdens beslut omedelbart ska underställas övervakningsnämnden. Någon ändring i sak är inte avsedd.

13 kap. 5 §

Frågor om att upphäva ett tillstånd till en utslussningsåtgärd enligt 3 och 4 §§ prövas av den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårdskontor där den intagne är inskriven är beläget. Om det finns särskilda skäl, får en annan övervakningsnämnd pröva sådana frågor.

Paragrafen, som motsvarar 72 § lagen om kriminalvård i anstalt, anger vilken övervakningsnämnd som är behörig att upphäva ett tillstånd till en påbörjad vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång. Utgångspunkten är att prövningen ska ske av den övervakningsnämnd som verkar inom det område där frivårdskontoret där den intagne är inskriven finns. Undantag får dock göras om det finns särskilda skäl för det. Särskilda skäl för att en annan övervakningsnämnd ska pröva frågan om upphävande kan t.ex. föreligga i ett ärende som rör en intagen som beviljats utslussning i form av vårdvistelse långt ifrån det frivårdskontor där han eller hon är inskriven.

13 kap. 6 §

Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta att ett ärende om vistelse utanför en anstalt ska överlämnas till regeringens prövning, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller risken för att den intagne under verkställigheten medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Paragrafen, som motsvarar 73 § lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att regeringen i vissa fall får besluta att ett ärende om vistelse utanför anstalt i fråga om en viss intagen ska prövas av regeringen. Det gäller om

det behövs med hänsyn till rikets säkerhet, men också om det finns en risk för att den intagne medverkar i terrorism.

14 kap. Överklagande

14 kap. 1 §

Kriminalvårdens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 5 §.

Ett beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den anstalt, det häkte eller det frivårdskontor är beläget där den klagande var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen, som i sak motsvarar 74 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om överklagande av Kriminalvårdens beslut i enskilda fall.

Enligt *första stycket* får Kriminalvårdens beslut i ett enskilt fall överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det gäller dock inte beslut om vistelse utanför anstalt avseende en intagen för vilken regeringen meddelat ett förordnande enligt 7 kap. 11 §. Beslut i ett sådant fall får överklagas till regeringen enligt 5 §.

Paragrafen innehåller, till skillnad från hittills gällande rätt, inget uttryckligt förbud mot överklagande av s.k. normbeslut. Någon ändring i sak är inte avsedd. Av 30 § myndighetsförordningen (2007:515) följer att en myndighets beslut i ärenden om meddelande av föreskrifter som avses i 8 kap. regeringsformen inte får överklagas.

Andra stycket innehåller bestämmelser om behörig förvaltningsrätt.

Enligt *tredje stycket* krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

14 kap. 2 §

Ett beslut får inte överklagas enligt 1 § första stycket innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt första stycket får beslutet inte ändras till den klagandes nackdel.

Paragrafen, som motsvarar 75 § lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om obligatorisk omprövning inom kriminalvården. Bestämmelserna, som tillkom i samband med att Kriminalvården år 2006 ombildades till en myndighet, gäller i stället för motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:233).

I *första stycket* anges att ett beslut inte får överklagas innan det har omprövats av Kriminalvården. En omprövning av ett beslut får begäras av den som beslutet angår, om det har gått honom eller henne emot. Om den intagne överklagar beslutet innan det har omprövats ska över-

klagandet anses som en begäran om omprövning. Omprövningen är en förutsättning för att klaganden ska kunna föra ärendet vidare till allmän förvaltningsdomstol.

Enligt *andra stycket* får ett beslut som omprövas inte ändras till klagandens nackdel. Förbudet mot att ändra beslutet till nackdel gäller vid den omprövning som grundar sig på en begäran om omprövning från klaganden. En annan sak är att Kriminalvården, enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer, i vissa fall kan ändra ett gynnande beslut till den intagnes nackdel (jfr Hellners m.fl., Förvaltningslagen, 2:a uppl., 2007, s. 352 ff.).

14 kap. 3 §

En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den klagande ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

Kriminalvården prövar om skrivelsen med begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om skrivelsen har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den klagande felaktig underrättelse om hur man begär omprövning.

Paragrafen, som motsvarar 76 och 77 §§ lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om de formella krav som ställs på en begäran om omprövning enligt 2 §. Bestämmelserna gäller i stället för motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:233).

14 kap. 4 §

En övervakningsnämnds beslut enligt 13 kap. 3 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Övervakningsnämnden ska inte vara part i domstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen, som har viss motsvarighet i 79 § lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att en övervakningsnämnds beslut om att upphäva en påbörjad vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och utökad frigång överklagas på samma sätt som Kriminalvårdens beslut, dvs. till allmän förvaltningsdomstol. Det anges att övervakningsnämnden inte ska vara part i domstolen (jfr 7 a § förvaltningsprocesslagen [1971:291]). Den nya ordningen, som är föranledd av att Kriminalvårdsnämnden avskaffas, har behandlats i avsnitt 19.2.

14 kap. 5 §

Ett beslut om vistelse utanför en anstalt för en intagen som regeringen har meddelat ett förordnande för enligt 7 kap. 11 § får överklagas till regeringen.

Paragrafen, som motsvarar 80 § lagen om kriminalvård i anstalt, innebär att Kriminalvårdens beslut om vistelse utanför anstalt överklagas till regeringen, om regeringen, med hänsyn till rikets säkerhet eller till att det finns en risk för att den intagne medverkar i terrorism, har förordnat om särskilda inskränkningar i den intagnes kontakt med omvärlden enligt 7 kap. 11 §.

15 kap. Övriga bestämmelser

Straff

15 kap. 1 §

Den som olovligen överlämnar eller försöker överlämna ett vapen eller annat farligt föremål till en intagen döms till böter eller fängelse i högst ett år, om inte gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Paragrafen, som i sak motsvarar 82 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om ansvar för den som olovligen till en intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller andra farliga föremål. Med ett farligt föremål avses ett föremål som den intagne kan använda för att skada antingen sig själv eller någon annan. Bestämmelserna ska bara tillämpas om gärningen inte är belagd med strängare straff i brottsbalken.

15 kap. 2 §

Den som till en intagen lämnar alkohol eller annat berusningsmedel eller injektionsspruta eller kanyl som är särskilt ägnad att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika döms till böter eller fängelse i högst sex månader, om inte gärningen är belagd med strängare straff i annan lag. Detsamma gäller den som på annat sätt hjälper en intagen att få tillgång till sådant berusningsmedel eller föremål.

Paragrafen, som i sak motsvarar 82 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bl.a. bestämmelser om ansvar för den som till en intagen lämnar alkohol eller annat berusningsmedel. Bestämmelserna ska bara tillämpas om gärningen inte är belagd med strängare straff i någon annan lag.

Bevakningsföretag

15 kap. 3 §

Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning där, utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen ska vistas utanför en anstalt. Om det finns särskilda skäl, får ett sådant förordnande avse vissa bevakningsuppgifter inom en anstalt. I förordnandet ska uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

Paragrafen, som motsvarar 81 § första stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens befogenhet att förordna en väktare som är anställd i ett auktoriserat bevakningsföretag att utföra vissa bevakningsuppdrag. Utförandet av ett sådant uppdrag innefattar myndighetsutövning.

Kriminalvården får förordna en väktare att utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen vistas utanför en anstalt. Det kan t.ex. avse uppdrag i samband med en transport eller bevakning av en intagen som är överförd till sjukhus för att beredas vård eller behandling. Kriminalvården får också, om det finns särskilda skäl, förordna en väktare att utföra vissa specifika uppgifter inom en anstalt. Kravet på särskilda skäl innebär att det inte avser mer ordinära bevakningsuppgifter inom en anstalt. Ett uppdrag som till sin art kan motivera att en väktare anlitas är t.ex. minutbevakning av en intagen som misstänks ha svält narkotika.

15 kap. 4 §

En väktare med ett förordnande enligt 3 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 81 § andra stycket lagen om kriminalvård i anstalt, innehåller bestämmelser om tystnadsplikt för en väktare, som trots att han eller hon har förordnats av Kriminalvården, inte omfattas av bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Enligt *första stycket* får en väktare inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sitt uppdrag har fått veta om enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott.

För en väktare i det allmännas verksamhet gäller offentlighets- och sekretesslagen: se 15 kap. 1 § (rikets säkerhet), 18 kap. 1 § (beivrandet av brott) samt 35 kap. 15 § (enskilds personliga förhållanden). En erinran om detta finns i *andra stycket*.

Verkställighetsföreskrifter

15 kap. 5 §

Föreskrifter om verkställighet av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen innehåller i informativt syfte en erinran om att verkställighetsföreskrifter kommer att komplettera lagen. Regeringen har med stöd av regeringsformen alltid befogenhet att meddela verkställighetsföreskrifter till lag eller delegera den rätten till myndighet.

25.2 Förslaget till häkteslag

Häktelagen ersätter lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. (behandlingslagen). Lagen innebär i huvudsak en omarbetning av bestämmelserna i behandlingslagen i syfte att göra regleringen tydlig och enkel att tillämpa. Lagen är indelad i *sju kapitel*.

Häktelagen innehåller de principiella riktlinjerna för verkställigheten, ramarna för verkställighetens innehåll och utformning och de materiella bestämmelser som rör de intagnas rättigheter och i vilken utsträckning dessa kan inskränkas. Lagen innehåller vidare bestämmelser om de kontroll- och tvångsåtgärder som kan riktas mot intagna och, i förekommande fall, mot andra personer samt grundläggande bestämmelser om överklagande av beslut. Lagen har, så långt möjligt, utformats köns- och teknikneutralt.

Häktelagen har, som behandlats i avsnitt 4, utformats med fängelselagen som förebild. Av detta skäl har vissa bestämmelser tillförts häktelagen utan att ha någon motsvarighet i behandlingslagen (1 kap. 4 §, 2 kap. 3 och 10 §§, 4 kap. 1, 9 och 12 §§ samt 7 kap. 2 §). Omotiverade skillnader har också utmönstrats.

I de fall där häktelagen har en bestämmelse med direkt motsvarighet i fängelselagen, behandlas de frågor som avses i första hand i författningskommentaren till fängelselagen.

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll och tillämpningsområde

1 kap. 1 §

Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av beslut om häktning och vissa andra tillfälliga frihetsberövanden i häkte eller i annan förvaringslokal. Bestämmelserna avser

- placering och vissa rättigheter (2 kap.),
- besök och andra kontakter (3 kap.),
- särskilda kontroll- och tvångsåtgärder (4 kap.),
- hälso- och sjukvård (5 kap.),
- restriktioner för intagna som är misstänkta för brott (6 kap.), samt
- beslut och överklagande m.m. (7 och 8 kap.).

I paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, anges att lagen innehåller bestämmelser om verkställighet av beslut om häktning och vissa andra tillfälliga frihetsberövanden i häkte eller i annan förvaringslokal. Vilka frihetsberövanden som omfattas av lagen framgår av 2 och 3 §§. Normalt är den som omfattas av lagen häktad på grund av misstanke om brott och placerad i ett häkte, men han eller hon kan också vara frihetsberövad på annan grund liksom placerad i en annan förvaringslokal, t.ex. en polisarrest eller en kriminalvårdsanstalt.

I likhet med vad som gäller enligt behandlingslagen används i lagen begreppet ”förvaringslokal” för att beteckna den lokal som den intagne är placerad i. När endast en viss förvaringslokal avses anges det särskilt (4 kap. 11 och 12 §§).

För att göra lagen mer lättillämpad innehåller paragrafen en översiktlig beskrivning av lagens innehåll. De bestämmelser som rör restriktioner för en intagen som är misstänkt för brott har samlats i kapitel 6.

1 kap. 2 §

Denna lag gäller den som är

1. häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott,
2. häktad av annan anledning än misstanke om brott,
3. intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,
4. tillfälligt placerad i ett häkte med stöd av fängelselagen (2010:000), eller
5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn vinner laga kraft.

Det som sägs i första stycket 1 gäller inte den som är gripen enligt 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Paragrafen, som i sak motsvarar 23 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om vissa kategorier av intagna som omfattas av lagens tillämpningsområde. Bestämmelser om att vissa ytterligare kategorier av intagna omfattas av lagen finns i 3 §. Lagen har samma tillämpningsområde som behandlingslagen.

Enligt *punkten 1* är lagen tillämplig på den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott.

Enligt *punkten 2* är lagen tillämplig på den som är häktad av annan anledning än misstanke om brott, t.ex. i ett ärende om verkställighet av utländsk brottmålsdom enligt 17 § lagen (1972:260) om internationellt samarbete rörande verkställighet av brottmålsdom, för störande av ordningen vid domstol enligt 5 kap. 9 § rättegångsbalken eller som tvångsmedel mot vittne enligt 36 kap. 21 § samma balk.

Enligt *punkten 3* är lagen tillämplig på den som är intagen i ett häkte eller en polisarrest i avvaktan på att han eller hon ska förpassas till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem. Det kan avse den som dömts till fängelse och som avvaktar anstaltsplacering i ett häkte eller som tillfälligt förvaras i ett häkte i avvaktan på omplacering (11 § lagen [1974:202] om beräkning av strafftid m.m.; jfr JO:s beslut 2005–11–09, dnr 686–2005 och 1605–2005). Det kan också avse den ska förpassas från ett häkte till ett ungdomshem med stöd av 9 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård.

Enligt *punkten 4* är lagen tillämplig på den som är tillfälligt placerad i ett häkte med stöd av bestämmelser i fängelselagen, se 6 kap. 6 och 8 §§ samt 10 kap. 6 §.

Enligt *punkten 5* är lagen tillämpligt på den som är omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn vinner laga kraft.

Innebörden av *andra stycket* är att lagen inte ska tillämpas på den som är under femton år och som gripits med stöd av 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

1 kap. 3 §

Denna lag gäller, om inte annat föreskrivs i lag eller annan författning, också den som är intagen i

1. en kriminalvårdsanstalt eller ett häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott, eller
2. en polisarrest för förvar.

Paragrafen, som i sak motsvarar 25 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om de kategorier av intagna som, utöver vad som följer av 2 §, faller inom lagens tillämpningsområde.

Bestämmelserna innebär att lagen, enligt *punkten 1*, också ska gälla i fråga om den som är intagen i en kriminalvårdsanstalt eller i ett häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott eller, enligt *punkten 2*, den som är intagen i en polisarrest för förvar. Det innebär att lagen ska tillämpas på den som har omhändertagits efter beslut enligt bl.a. 26 kap. 22 § och 28 kap. 6 b § brottsbalken, lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer, lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård. Det innebär också att lagen ska tillämpas på den som tagits i förvar och som ska föras från en stat till en annan för förhör eller konfrontation enligt lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål, liksom på en utlänning som hålls i förvar i en kriminalvårdsanstalt, ett häkte eller en arrest med stöd av lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll och utlänningslagen (2006:716).

I fråga om nu åsyftade kategorier av intagna gäller lagen endast om inte annat föreskrivs i lag eller annan författning. I t.ex. 11 kap. 2 § tredje stycket utlänningslagen och 8 a § lagen om särskild utlänningskontroll anges att en utlänning ska beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten. Särskilda föreskrifter om behandlingen av en berusad person som omhändertagits i arrest har också utfärdats av Rikspolisstyrelsen (RPSFS 2000:57).

När det ska avgöras i vilken omfattning lagen är tillämplig anges, till skillnad från hittills gällande rätt, inte uttryckligen att anledningen till frihetsberövandet och dess varaktighet särskilt ska beaktas. Någon ändring i sak är inte avsedd. Det ligger i sakens natur att vissa bestämmelser i lagen inte alls eller endast i begränsad omfattning ska tillämpas på vissa frihetsberövanden av helt kortvarigt slag.

Verkställighetens utformning

1 kap. 4 §

Varje intagen ska bemötas med respekt för sitt människovärde och med förståelse för de särskilda svårigheter som är förenade med frihetsberövandet.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, innehåller grundläggande bestämmelser om hur en intagen ska bemötas. En

motsvarande reglering finns i 1 kap. 4 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

1 kap. 5 §

Verkställigheten ska utformas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det är lämpligt och den intagne samtycker till det, ska åtgärder vidtas för att ge honom eller henne det stöd och den hjälp som behövs.

Paragrafen, som motsvarar 1 § andra stycket behandlingslagen, innehåller vissa grundläggande bestämmelser om verkställighetens utformning. Utan att någon ändring i sak är avsedd har uttrycket ”skadliga följder” ersatts av ”negativa följder”. Med uttrycket avses t.ex. de psykiska, sociala och ekonomiska konsekvenser som frihetsberövandet kan ha för den intagne.

Bestämmelserna innebär att en intagen ska behandlas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas och att åtgärder, i den utsträckning det är lämpligt och den intagne samtycker till det, ska vidtas för att ge den intagne det stöd och den hjälp som behövs. Vid bedömningen om och i vilken omfattning sådana åtgärder bör vidtas är frihetsberövandets karaktär och varaktighet av betydelse.

När det gäller en intagen som är häktad på grund av misstanke om brott bör det, om det kan anses lämpligt och den intagne samtycker till det, kunna vidtas vissa förberedelser inför den verkställighetsplan som ska upprättas i anstalt enligt 1 kap. 5 § andra stycket fängelselagen. När en intagen själv önskar det, får också vissa prover tas om det behövs för att utreda hans eller hennes drogkonsumtion inför en vård- eller behandlingsinsats (4 kap. 6 §).

1 kap. 6 §

Verkställigheten får inte innebära andra begränsningar i den intagnes frihet än som följer av denna lag eller som är nödvändiga för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

En kontroll- eller tvångsåtgärd får endast användas om den står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om en mindre ingripande åtgärd är tillräcklig ska den användas.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 1 § första stycket behandlingslagen, innehåller grundläggande bestämmelser om de ramar inom vilka kriminalvårdspersonal m.fl. har att utöva sina befogenheter mot en intagen eller, i förekommande fall, mot en annan person. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 4 och 20. En motsvarande reglering finns i 1 kap. 6 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Med hänvisning till att proportionalitetsprincipen fått en generell reglering har vissa krav på genomförandet av en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning i hittills gällande rätt utgått (2 b § första stycket första och andra meningarna).

2 kap. Placering och vissa rättigheter

Placering

2 kap. 1 §

En intagen har rätt att placeras i enrum.

Två eller flera intagna får placeras i samma rum om det är nödvändigt av utrymmesskäl eller någon annan särskild anledning.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 3 § första stycket andra meningen behandlingslagen, innehåller vissa bestämmelser om placering av en intagen.

I *första stycket* tydliggörs att en intagen har rätt att placeras i enrum. Bestämmelsen tar sin utgångspunkt i att en intagen normalt har ett eget intresse av att placeras i enrum, skild från andra intagna. Det överensstämmer med den utgångspunkt som ligger till grund för nuvarande reglering (jfr prop. 1975/76:90 s. 58). Bestämmelser om den intagnes rätt att, om han eller hon vill det, vistas tillsammans med andra intagna under dagtid finns i 5 §.

Enligt *andra stycket* får två eller flera intagna placeras tillsammans i samma rum om det är påkallat av utrymmesskäl eller av någon annan särskild anledning. Men annan särskild anledning avses t.ex. fall då placering i enrum kan inverka negativt på den intagnes psykiska hälsa, men också den inte helt ovanliga situationen att intagna frivilligt vill placeras tillsammans. Regleringen skiljer sig från hittills gällande rätt endast på så sätt att en sådan placering inte längre förutsätter att den ska vara synnerligen påkallad.

När det gäller den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott, följer det av 6 kap. 1 och 2 §§ att möjligheten till placering av två eller flera intagna i samma rum kan begränsas om det finns en risk för att den intagne undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).

2 kap. 2 §

En intagen får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av motsatt kön. En intagen får dock medges att vistas med intagna av motsatt kön, om det är lämpligt och de intagna samtycker till det.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, innebär att en intagen normalt ska placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna av samma kön. Vistelse tillsammans med intagna av motsatt kön får endast äga rum om det är lämpligt och de intagna samtycker till det. Det kodifierar en ordning som i praktiken redan tillämpas. En motsvarande reglering finns i 2 kap. 2 § fängelselagen.

2 kap. 3 §

En intagen som är under arton år får inte placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa.

I paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, anges att en intagen som är under arton år inte får placeras så att han eller hon vistas tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa. Det skydd som följer av bestämmelsen svarar mot artikel 37 c i barnkonventionen. En motsvarande reglering finns i 2 kap. 3 § fängelselagen.

Få unga under arton år är frihetsberövande i häkte. I de undantagsfall där en sådan placering trots allt förekommer ställs krav på att aktiva åtgärder, utifrån omständigheterna i varje enskilt fall, vidtas för att undvika att den unge isoleras. Om det inte går att finna andra åtgärder för att bryta den intagnes isolering, kan det vara nödvändigt att placera den unge tillsammans med intagna över arton år. Det måste då särskilt beaktas vilka andra intagna den unge kommer att vistas tillsammans med och att negativ inverkan från andra intagna motverkas så långt det är möjligt (jfr 1 kap. 5 §).

2 kap. 4 §

En intagen får medges att ha sitt spädbarn hos sig, om det kan anses vara till barnets bästa.

Enligt paragrafen, som i huvudsak motsvarar 14 § behandlingslagen, kan en intagen medges att ha sitt spädbarn hos sig i förvaringslokalen. Till skillnad från hittills gällande rätt har regleringen getts en könsneutral utformning. Det har också klargjorts att en intagen endast får ha sitt spädbarn hos sig om det är förenligt med barnets bästa. En motsvarande reglering finns i 2 kap. 5 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Vistelse i gemensamhet och avskildhet

2 kap. 5 §

En intagen ska ges möjlighet att dagtid vistas tillsammans med andra intagna (gemensamhet), om inte

1. den intagne är placerad i en annan förvaringslokal än i ett häkte och lokalförhållandena inte tillåter gemensamhet,
2. det av säkerhetsskäl är nödvändigt att hålla den intagne avskild från andra intagna, eller
3. det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.

Paragrafen, som motsvarar 2 b § första stycket fjärde meningen samt till viss del 3 § första stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om vistelse i gemensamhet och avskildhet. Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att en intagen – i den mån han eller hon vill det – har rätt att

vistas tillsammans med andra intagna, s.k. gemensamhet. I förtydligande syfte har angetts att rätten till gemensamhet gäller dagtid.

Från den intagnes rätt till gemensamhet finns undantag som har samlats i punkterna 1–3. De situationer som avses överensstämmer med hittills gällande rätt.

I *punkten 1* anges att rätten till gemensamhet inte gäller om den intagne är placerad i en annan förvaringslokal än i ett häkte och lokalförhållandena är sådana att det inte är möjligt att låta de intagna vistas i gemensamhet.

I *punkten 2* anges att gemensamhet får vägras om det av säkerhetsskäl är nödvändigt att hålla den intagne avskild från andra intagna. Det kan t.ex. vara nödvändigt att hålla en intagen avskild från andra intagna om det föreligger risk för fritagning eller rymning eller om den intagne är våldsam eller påverkad av narkotika.

Enligt *punkten 3* får en intagen hållas avskild från andra intagna om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning. En motsvarande reglering finns i 6 kap. 9 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

När det gäller den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott, följer det av 6 kap. 1 och 2 §§ att den intagnes rätt till gemensamhet kan begränsas om det föreligger risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).

Sysselsättning

2 kap. 6 §

En intagen ska, om det är möjligt, beredas lämplig sysselsättning i form av arbete eller annan jämförbar verksamhet.

En intagen som utför eller deltar i den sysselsättning som anordnas av Kriminalvården har rätt till ersättning.

I paragrafen, som till viss del motsvarar 5 § första stycket behandlingslagen, finns bestämmelser om sysselsättning och ersättning. Bestämmelserna tar sin utgångspunkt i att en intagen inte har någon sysselsättningsplikt.

För att motverka passivisering under verkställighetstiden anges i *första stycket* att en intagen, om det är möjligt, ska beredas lämplig sysselsättning. Möjligheten att bereda en intagen sysselsättning är avhängigt bl.a. frihetsberövandets karaktär och varaktighet. Sysselsättningen kan avse t.ex. studier, deltagande i servicefunktioner eller ett arbete som den intagne själv har skaffat sig och som han eller hon utan olägenhet kan utföra i förvaringslokalen.

I *andra stycket*, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, anges att en intagen som utför eller deltar i den sysselsättning som anordnas av Kriminalvården har rätt till ersättning. Bestämmelsen förutsätts kompletteras med föreskrifter på lägre författningsnivå.

Utomhusvistelse

2 kap. 7 §

En intagen ska ges möjlighet att vistas utomhus minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Paragrafen, som i sak motsvarar 8 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om en intagens rätt till vistelse utomhus. En motsvarande reglering finns i 4 kap. 1 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Förströelse

2 kap. 8 §

En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt förströelse.

Paragrafen, som motsvarar 6 § första stycket andra meningen behandlingslagen, innebär att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt ägna sig åt förströelse, t.ex. på så sätt att han eller hon i ett gemensamhetsutrymme kan läsa böcker som tillhandahålls i förvaringslokalen eller ägna sig åt sällskapsspel. Vilken förströelse som en intagen lämpligen kan ägna sig åt i förvaringslokalen avgörs bl.a. av ordnings- och säkerhetsskäl, men också av praktiska förhållanden, t.ex. rutiner och resurstillgång.

Rätten till förströelse enligt bestämmelsen påverkar inte den intagnes rätt att i förvaringslokalen ha tillgång till ett visst utbud av massmedier (9 §). Inte heller påverkas den intagnes möjlighet att själv skaffa sig material för sin förströelse (11 §).

Utbud av massmedier

2 kap. 9 §

En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden.

I paragrafen, som i huvudsak motsvarar 6 § första stycket första meningen behandlingslagen, anges att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt följa vad som händer i omvärlden. En nyhet i förhållande till hittills gällande rätt är att bestämmelsen har utformats teknikneutralt. Det innebär att hänvisningen till tidningar, radio och television utgått. En motsvarande reglering finns i 4 kap. 3 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

När det gäller den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott, följer det av 6 kap. 1 och 2 §§ att den intagnes rätt att följa vad som händer i omvärlden kan begränsas om det föreligger risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).

Religionsutövning

2 kap. 10 §

En intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion.

I paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, anges att en intagen ska ges möjlighet att på lämpligt sätt utöva sin religion. En motsvarande reglering finns i 4 kap. 4 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Personliga tillhörigheter

2 kap. 11 §

En intagen får ta emot och inneha böcker, tidskrifter, tidningar och andra personliga tillhörigheter av enkelt slag, dock inte sådana tillhörigheter som kan äventyra ordningen eller säkerheten.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 6 § andra stycket och 7 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om vilka personliga tillhörigheter som en intagen får ta emot och inneha i förvaringslokalen.

Rätten för en intagen att ta och emot och inneha personliga tillhörigheter är begränsad till tillhörigheter av enkelt slag. Förutom böcker, tidskrifter och tidningar kan det avse t.ex. fotografier och utrustning som möjliggör att den intagne kan lyssna på musik eller ägna sig åt enklare spel. En intagen får inte inneha tillhörigheter som kan äventyra ordningen eller säkerheten.

Till skillnad från hittills gällande rätt anges inte i paragrafen att en intagen inte har rätt att inneha alkohol eller andra berusningsmedel. Bestämmelsen har utgått som obehövlig. Någon ändring i sak är avsedd. Det framgår av 4 kap. 8 § att sådana medel får omhändertas och förstöras.

När det gäller den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott, följer det av 6 kap. 1 och 2 §§ att rätten att ha tillgång till tidskrifter eller tidningar kan begränsas om det föreligger risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).

2 kap. 12 §

Tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha enligt 11 § får omhändertas och förvaras för den intagnes räkning. Tillhörigheter som omhändertagits ska lämnas ut till den intagne senast i samband med att han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 2 b § tredje stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens befogenhet att omhänderta tillhörigheter som en intagen inte får ta emot och inneha i förvaringslokalen enligt 11 §. Till skillnad från hittills gällande rätt förutsätter inte regleringen att tillhörigheterna har påträffats vid en

kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning. En motsvarande reglering finns i 5 kap. 2 § första stycket fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Tillhörigheterna ska lämnas ut till den intagne senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten. Det innebär att en intagens tillhörigheter kan hållas kvar när frihetsberövandet övergår i straffverkställighet och lämnas ut till honom eller henne först i samband med villkorlig frigivning.

Permission

2 kap. 13 §

En intagen får, om det finns särskilt ömmande skäl, beviljas tillstånd att vistas utanför förvaringslokalen för viss kort tid (permission), om det inte finns hinder mot det av säkerhetsskäl.

Ett tillstånd till permission ska förenas med de villkor som behövs. Om det inte är uppenbart obehövt, ska den intagne stå under bevakning.

Innan ett tillstånd till permission beviljas den som är ålagd restriktioner enligt 6 kap. ska medgivande inhämtas från undersökningsledaren eller åklagaren.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 13 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om tillfällig vistelse utanför förvaringslokalen (permission).

Enligt *första stycket* får en intagen beviljas permission om det finns särskilt ömmande skäl. Med särskild ömmande skäl avses undantags-situationer såsom t.ex. besök hos en närstående som är allvarligt sjuk eller närvaro vid en närståendes begravning (jfr 10 kap. 2 § fängelselagen). Permission får inte beviljas om det finns hinder mot det av säkerhetsskäl. Härmed avses t.ex. risk för att den intagne begår brott eller avviker.

Regleringen i *andra stycket* innebär att ett tillstånd till permission ska förenas med de villkor som behövs och att den intagne normalt ska stå under bevakning. Bevakning får endast underlåtas om det är uppenbart obehövt. En obehövad permission torde endast kunna avse mycket särpräglade fall och förutsätta att den intagne inte är frihetsberövad på grund av misstanke om brott. Villkoren ska vara individuellt utformade efter omständigheterna i det enskilda fallet.

Enligt *tredje stycket*, som saknar motsvarighet i hittills gällande rätt, ska ett beslut om tillstånd till permission föregås av att medgivande inhämtas från undersökningsledaren eller åklagaren om den intagne är ålagd restriktioner. Permission utgör inte längre en särskild restriktionsform. Frågan har behandlats i avsnitt 22.

3 kap. Besök och andra kontakter

Besök

3 kap. 1 §

En intagen får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte besöket kan äventyra säkerheten.

Bestämmelser om rätten för den som är häktad eller anhållen att ta emot besök från sin försvarare finns i 21 kap. 9 § rättegångsbalken.

Paragrafen, som i sak motsvarar 11 § första stycket första och andra meningarna samt femte stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om en intagens rätt att ta emot besök.

Regleringen i *första stycket* överensstämmer i princip med vad som gäller för den som är intagen i anstalt (7 kap. 1 § fängelselagen). Det hänvisas till den kommentaren. En skillnad är dock att ett här äsyftat besök endast kan vägras om det kan äventyra säkerheten. Det kan t.ex. avse risk för rymning eller våldsutövning eller för insmuggling av droger och farliga föremål. Ett besök kan också äventyra säkerheten om det finns en risk för att den intagne utnyttjar besöket för planering av eller medverkan i brottlig verksamhet. Tillämpningen av denna vägransgrund bör vara restriktiv. Starka humanitära skäl talar mot att vägra en intagen att ta emot ett besök av en nära anhörig, t.ex. make, maka, sambo eller förälder, i synnerhet som riskerna i viss utsträckning kan motverkas genom att besöket kontrolleras.

I *andra stycket* hänvisas upplysningsvis till 21 kap. 9 § rättegångsbalken, som reglerar en försvarares rätt att sammanträda med den som är anhållen eller häktad. En försvarare för en anhållen eller häktad får enligt den regleringen aldrig vägras besök. En offentlig försvarare har, till skillnad från annan försvarare, en oinskränkt rätt att tala med den anhållne eller häktade i enrum.

När det gäller en intagen som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott, följer det av 6 kap. 1 och 2 §§ att rätten att ta emot besök, av annan än en försvarare, kan begränsas om det föreligger risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).

3 kap. 2 §

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, kontrolleras genom att

1. personal övervakar besöket, eller
2. besöket äger rum i ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör att föremål överlämnas.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 11 § andra stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om kontroll av besök hos en intagen. En motsvarande reglering finns i 7 kap. 2 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

3 kap. 3 §

Ett besök får, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, villkoras av att besökaren underkastar sig kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

Paragrafen motsvarar 11 § tredje stycket behandlingslagen med tillägget att ett besök får villkoras av, utöver kroppsvisitation, ytlig kroppsbesiktning. En motsvarande reglering finns i 7 kap. 3 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Elektronisk kommunikation

3 kap. 4 §

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske, om inte kommunikationen kan äventyra säkerheten.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 12 § första stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om en intagens rätt att stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation. I förhållande till hittills gällande rätt är bestämmelserna tillämpliga även på annan elektronisk kommunikation än telefonsamtal.

Regleringen i *första stycket* överensstämmer i princip med vad som gäller för den som är intagen i anstalt (7 kap. 4 § fängelselagen). Det hänvisas till den kommentaren. En skillnad är dock att en här åsyftad kommunikation endast kan vägras om den kan äventyra säkerheten. Denna vägransgrund motsvarar den som gäller vid besök. Det kan t.ex. avse kommunikation med en person som är misstänkt för brott eller som har kopplingar till kriminella nätverk.

När det gäller den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott, följer det av 6 kap. 1 och 2 §§ att rätten för en intagen att stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation kan begränsas om det föreligger risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).

3 kap. 5 §

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte avlyssnas.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 12 § andra stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om kontroll av elektronisk kommunikation. En motsvarande reglering finns i 7 kap. 5 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Försändelser

3 kap. 6 §

Försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentlige försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. En sådan försändelse till en intagen ska dock inte vidarebefordras utan hållas kvar, om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av försändelsen är oriktig.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 9 § första stycket behandlingslagen, innehåller ett förbud mot att hålla kvar försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentlig försvarare, en svensk myndighet eller ett visst internationellt organ. En nyhet är att regleringen också omfattar en försändelse från ett sådant organ *till* en intagen. Med ett internationellt organ avses t.ex. den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna och FN:s kommitté mot tortyr. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 21.

Hittills gällande rätt tar sin utgångspunkt i begreppet ”brev”. Med brev jämföras i princip ”andra skriftliga handlingar” och ”försändelser av annat slag än brev eller andra skriftliga handlingar” (9 § femte stycket och 10 § första stycket). I den nya lagen används i stället begreppet ”försändelse”. Vad som avses med försändelse har behandlats i kommentaren till 7 kap. 6 § fängelselagen.

Förbudet mot att hålla kvar en försändelse, som omfattas av skyddet enligt paragrafen, är inte helt utan undantag. En försändelse till en intagen får hållas kvar, om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare inte är riktig.

Bestämmelser om granskning av en försändelse som hålls kvar finns i 8 §.

3 kap. 7 §

I andra fall än som avses i 6 § får en intagen vägras att sända eller ta emot en försändelse, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. En försändelse som den intagne inte får sända eller ta emot får hållas kvar.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 9 § andra stycket och 10 § första stycket andra meningen behandlingslagen, innehåller bestämmelser om när andra försändelser än sådana som avses i 6 § får hållas kvar. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 21.

En nyhet är att en intagen kan vägras sända eller ta emot en försändelse som nu avses, oavsett innehåll, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten. Förutsättningar för att hålla kvar en försändelse kan föreligga vid t.ex. misstanke om att försändelsen innehåller något föremål som den intagne inte får ta emot och inneha enligt 2 kap. 11 § eller vid misstanke om att försändelsen utgör ett led i ett planerat avvikande.

När det gäller den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott, följer det av 6 kap. 1 och 2 §§ att rätten att stå i förbindelse men annan genom försändelser kan begränsas om det föreligger risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara).

3 kap. 8 §

En försändelse som hålls kvar får inte granskas utan den intagnes medgivande, om det inte är absolut nödvändigt av säkerhetsskäl.

En försändelse som avses i 6 § får endast granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 9 § tredje stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om granskning av en försändelse. Motiv- en till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 21.

Enligt *första stycket* får en försändelse normalt endast granskas om den intagne medger det. Ett sådant krav på medgivande överensstämmer med hittills gällande rätt. En nyhet är dock att det har införts en möjlighet att utan den intagnes medgivande granska en försändelse om det är absolut nödvändigt av säkerhetsskäl. Det kan t.ex. avse en situation där det finns en välgrundad misstanke om att en försändelse innehåller ett vapen eller en explosiv eller giftig substans.

Med granskning av en försändelse avses åtgärder av olika slag, t.ex. genomlysning, öppnande utan undersökning och öppnande med efterföljande undersökning. En åtgärd som innefattar sådan granskning utgör ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten och får inte vara mer ingående än som är nödvändigt med hänsyn till granskningens syfte (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

I *andra stycket* anges att en försändelse som avses i 6 § endast får granskas i syfte att utreda vem avsändaren är. Om en sådan försändelse granskas i detta syfte och avsändaren visar sig vara den uppgivna, ska försändelsen vidarebefordras till den intagne utan att ytterligare granskning företas av försändelsens innehåll.

3 kap. 9 §

En försändelse som hålls kvar ska, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart som möjligt och senast när han eller hon inte längre ska vara berövad friheten.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, innehåller bestämmelser om när en försändelse som hålls kvar ska lämnas ut till den intagne. Regleringen medger att en försändelse hålls kvar när frihetsberövandet övergår i straffverkställighet i anstalt och lämnas ut till den intagne först i samband med att han eller hon villkorligt frigges. Efter denna tidpunkt får en försändelse endast hållas kvar om det finns särskilda skäl. Det kan t.ex. avse ett fall där en försändelse innehåller information om den inre säkerheten i ett häkte. En motsvarande reglering i 7 kap. 8 § fängelselagen.

I hittills gällande rätt anges att kopior och översättningar av brev som har granskats ska förstöras så snart de inte längre behövs (9 § fjärde stycket). Bestämmelsen har utgått med hänvisning till att frågan bör regleras på lägre författningsnivå.

Gemensamma bestämmelser

3 kap. 10 §

Den som är placerad i ett häkte för utredning av misskötsamhet enligt 6 kap. 8 § tredje stycket fängelselagen (2010:000) får hindras från kontakter med andra personer genom besök, elektronisk kommunikation eller försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras.

I paragrafen, som motsvarar 24 § behandlingslagen, anges att en intagen som är placerad i häkte för utredning av misskötsamhet enligt fängelselagen får hindras i sin kontakt med omvärlden genom besök, elektronisk kommunikation eller försändelser, om det är absolut nödvändigt för att syftet med utredningen inte ska äventyras. En bedömning av vilka kontakter med omvärlden som det finns behov av att förhindra ska göras i varje enskilt fall. Det innebär att möjligheten inte ska utnyttjas så snart en intagen hålls avskild och att behovet ska prövas för varje kontaktform för sig. Inskränkningarna får inte utformas mer långtgående än vad som är nödvändigt för att uppnå syftet med åtgärden (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

3 kap. 11 §

Om det behövs för att kunna bedöma om besök eller elektronisk kommunikation kan tillåtas enligt 1 § första stycket eller 4 § eller ska kontrolleras enligt 2 eller 5 §, ska det i förväg undersökas om den som kontakten ska äga rum med är dömd eller misstänkt för brott eller för att utöva brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs ska upplysningar också inhämtas om hans eller hennes personliga förhållanden i övrigt.

Paragrafen motsvarar 11 § fjärde stycket behandlingslagen med tillägget att förhandskontroll också får göras inför elektronisk kommunikation. En motsvarande reglering finns i 7 kap. 10 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

4 kap. Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

Kontroll av bostadsrum

4 kap. 1 §

En intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter får kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas.

Första stycket gäller även andra slutna förvaringsställen som den intagne disponerar.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, innehåller bestämmelser om befogenhet att kontrollera en intagens bostadsrum och hans eller hennes tillhörigheter. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 14 och 20. En motsvarande reglering finns i 8 kap. 2 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning

4 kap. 2 §

Den som ska tas in i en förvaringslokal ska senast vid ankomsten kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål, om det inte är uppenbart obehövt.

Paragrafen, som motsvarar 2 § första stycket och delar av 2 a § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av den som ska tas in i en förvaringslokal. En sådan åtgärd ska i princip alltid ske och endast underlåtas om det är uppenbart obehövt. Undersökningen ska utföras senast vid ankomsten till förvaringslokalen.

Vad som avses med kroppsvisitation och kroppsbesiktning har behandlats i kommentaren till 8 kap. 3 § fängelselagen. Eftersom en kroppsbesiktning utgör ett betydligt större intrång i den personliga integriteten än en kroppsvisitation får kroppsbesiktning i ett enskilt fall endast användas om inte syftet med åtgärden kan uppnås genom en kroppsvisitation (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

4 kap. 3 §

En intagen får kroppsvisiteras eller kroppsbesiktigas för eftersökande av otillåtna föremål om

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål kommer att anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför förvaringslokalen,
3. han eller hon ska ha eller har haft ett besök utan sådan kontroll som avses i 3 kap. 2 §, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom förvaringslokalen och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

Paragrafen, som motsvarar 2 § andra stycket och delar av 2 a § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om när kroppsvisitation eller kroppsbesiktning *får* ske för eftersökande av otillåtna föremål (jfr 2 §). En motsvarande reglering finns i 8 kap. 4 § fängelselagen. Den hänvisas till den kommentaren.

4 kap. 4 §

En intagen får även i andra fall än som avses i 2 och 3 §§ kroppsvisiteras för eftersökande av vapen och andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 2 § tredje stycket behandlingslagen, ger Kriminalvården befogenhet att av säkerhetsskäl kroppsvisitera en intagen för att eftersöka vapen och andra farliga föremål, s.k. skyddsvisitation. En motsvarande reglering finns i 8 kap. 5 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

4 kap. 5 §

Urin-, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov får, om inte annat motiveras av medicinska eller liknande skäl, tas på en intagen som skäligen kan misstänkas vara påverkad av alkohol, narkotika, något annat berusningsmedel, något sådant medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Paragrafen, som motsvarar 2 c § första stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om drogkontroll i form av urin, utandnings-, saliv-, svett-, blod- eller hårprov. Syftet med en sådan kroppsbesiktning är att kontrollera en intagen som skäligen kan misstänkas vara drogpåverkad. Kravet på skäligen misstanke innebär ett högre krav på misstankens styrka än den grad av misstanke som måste föreligga för kroppsvisitation eller kroppsbesiktning för eftersökande av otillåtna föremål enligt 3 § 1. Kontrollen får inte göras mer ingående än vad ändamålet med åtgärden kräver (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

Till skillnad från hittills gällande rätt anges, utan att åsyfta någon ändring i sak, uttryckligen att provtagning kan ske för kontroll av att den intagne inte är påverkad av narkotika. Med narkotika avses detsamma som i 8 § narkotikastrafflagen (1968:64) och förordningen (1992:1554) om kontroll av narkotika. Med annat berusningsmedel avses preparat som t.ex. thinner.

4 kap. 6 §

Prov som avses i 5 § får också tas när en intagen själv önskar det, om det behövs för att utreda hans eller hennes drogkonsumtion inför en vård- eller behandlingsinsats.

I paragrafen, som motsvarar 2 c § andra stycket behandlingslagen, anges att prov som avses i 5 § också får tas om en intagen själv önskar det. Provtagningen kan utgöra ett viktigt led i den intagnes möjlighet att beredas vård- eller behandlingsinsatser.

4 kap. 7 §

Kroppsvsitation eller kroppsbesiktning får inte utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska. Detta gäller dock inte

1. en kroppsvisitation som avses i 4 §,
2. en kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks,
3. en kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande teknisk anordning, eller
4. en kroppsbesiktning som enbart innebär att andra prov än urinprov tas enligt 5 eller 6 §.

Om det är nödvändigt får en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en man utföras eller bevitnas av en kvinna även i andra fall än som avses i första stycket.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 2 b § andra stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om vem som får utföra eller bevittna en kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning. Bestämmelserna har anpassats till motsvarande reglering i 8 kap. 7 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 15 och 20.

Omhändertagande av otillåtna föremål

4 kap. 8 §

Alkohol, narkotika, andra berusningsmedel, sådana medel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor får omhändertas och förstöras

1. om de medförs av någon som ska tas in i en förvaringslokal,
2. om de påträffas hos en intagen,
3. om en intagen får dem sig tillsända, eller
4. om de på annat sätt påträffas inom en förvaringslokal och det inte finns någon känd ägare till dem.

Bestämmelserna i första stycket gäller även injektionssprutor, kanyler och andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattning med narkotika.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 2 b § fjärde stycket och 7 § första stycket andra meningen behandlingslagen, innehåller bestämmelser om hantering av otillåtna medel eller varor som påträffas inom en förvaringslokal. En nyhet i förhållande till hittills gällande rätt är att regleringen har anpassats till motsvarande reglering i 8 kap. 8 § fängelselagen. Det innebär att nu åsyftade medel och varor, liksom narkotikautencilier, får omhändertas och förstöras.

4 kap. 9 §

Ett föremål som påträffas i en förvaringslokal får i andra fall än som anges i 8 § och 2 kap. 12 § omhändertas, om det kan antas att föremålet kommer

att tas i beslag. Omhändertagandet ska så snart som möjligt anmälas till den som får besluta om beslag.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, innehåller bestämmelser om omhändertagande av föremål i avvaktan på beslut om beslag. En motsvarande reglering finns i 8 kap. 9 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Fängsel

4 kap. 10 §

En intagen får beläggas med fängsel

1. vid förflyttning inom förvaringslokalen och vid transport eller annan vistelse utanför lokalen, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, eller
2. om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes egen eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

En läkare ska så snart som möjligt undersöka en intagen som belagts med fängsel enligt första stycket 2.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 15 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om befogenhet att belägga en intagen med fängsel. Bestämmelserna har anpassats till motsvarande reglering i 8 kap. 10 § fängelselagen på så sätt att det uttryckligen anges en intagen även får beläggas med fängsel vid förflyttning inom en förvaringslokal. Det hänvisas till den kommentaren.

Allmän inpasseringskontroll

4 kap. 11 §

Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid ett häkte får Kriminalvården besluta att alla personer som passerar in i häktet ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll ska vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Ett beslut om allmän inpasseringskontroll får gälla i högst tre månader.

Kriminalvården får i enskilda fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll, om det finns särskilda skäl.

Paragrafen, som motsvarar 11 a § behandlingslagen, ger Kriminalvården befogenhet att fatta beslut om kroppsvisitation av alla personer som passerar in i ett häkte, s.k. allmän inpasseringskontroll. En motsvarande reglering finns i 8 kap. 11 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Kontroll av fordon

4 kap. 12 §

Om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid ett häkte får ett fordon kontrolleras i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur häktet. Syftet ska vara att söka efter otillåtna föremål eller personer som utan tillåtelse avser att ta sig in i eller ut ur häktet. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, ger Kriminalvården befogenhet att kontrollera ett fordon i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur ett häkte. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 16 och 20. En motsvarande reglering finns i 8 kap. 12 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

5 kap. Hälso- och sjukvård

5 kap. 1 §

En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska undersökas av läkare. Läkare ska också tillkallas om en intagen begär det och det inte är uppenbart att en sådan undersökning inte behövs.

En intagen som behöver hälso- och sjukvård ska vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om en intagen inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i förvaringslokalen, ska den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, ska den intagne föras över till sjukhus.

Ett tillstånd till vistelse utanför förvaringslokalen enligt första stycket ska förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, ska den intagne stå under bevakning.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 4 § första stycket, andra stycket första och andra meningarna samt fjärde och femte styckena behandlingslagen, innehåller bestämmelser om den intagnes rätt till hälso- och sjukvård under frihetsberövandet. Vad som avses med begreppen ”hälso- och sjukvård” och ”sjukhus” har behandlats i kommentaren till 9 kap. 1 § fängelselagen.

En intagen som är frihetsberövad i ett häkte eller i en annan förvaringslokal är inte sällan i dåligt psykiskt skick och under stress. I *första stycket* anges därför att en intagen ska undersökas av läkare, såväl när ett behov därav bedöms föreligga som, om det inte är uppenbart obehövligt, när den intagne själv begär det.

Enligt *andra stycket* ska en intagen, som är i behov av hälso- och sjukvård, vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Det anges vidare att den allmänna sjukvården ska anlitas om den intagne inte kan undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt i förvaringslokalen och att den intagne, om det behövs, ska föras över till sjukhus.

Enligt *tredje stycket* ska ett tillstånd till vistelse utanför förvaringslokalen för hälso- och sjukvård förenas med de villkor som behövs. Den intagne ska, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl, stå under bevakning.

5 kap. 2 §

Bestämmelser om psykiatrisk tvångsvård av den som är intagen finns i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Om en intagen har förts över till en sjukvårdsinrättning eller en undersökningsenhet som avses i 6 § lagen om rättspsykiatrisk vård, gäller denna lag endast i fråga om restriktioner enligt 6 kap.

Bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelserna i 8 § andra stycket lagen om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Kriminalvården att besluta om särskilda restriktioner för en viss intagen ska tillämpas på en intagen som för frivillig psykiatrisk vård eller rättspsykiatrisk undersökning har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning eller undersökningsenhet som avses i andra stycket.

Paragrafen, som motsvarar 4 § andra stycket tredje meningen och 26 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om vilka regler som ska tillämpas när en intagen är föremål för psykiatrisk vård och rättspsykiatrisk undersökning.

I *första stycket* hänvisas till de bestämmelser som finns om tvångsvård i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Bestämmelserna i *andra stycket* innebär att lagen endast ska tillämpas i fråga om restriktioner när det gäller en intagen som har förts över till en sjukvårdsinrättning där det ges rättspsykiatrisk vård eller till en enhet för rättspsykiatrisk undersökning. I den mån beslut om restriktioner har meddelats ankommer det på personalen vid sjukvårdsinrättningen eller undersökningsenheten att verkställa dessa.

Enligt *tredje stycket* ska vissa bestämmelser om tvångsåtgärder mot en intagen som genomgår psykiatrisk tvångsvård tillämpas även i fråga om en intagen som har förts över till en inrättning eller enhet som avses i andra stycket för rättspsykiatrisk undersökning eller frivillig psykiatrisk vård. Regleringen överensstämmer i princip med vad som gäller i fråga om den som är intagen i anstalt och som har förts över till en sjukvårdsinrättning för frivillig psykiatrisk vård.

5 kap. 3 §

Om en transport kan befaras skada den intagnes hälsa, ska läkares medgivande till transporten inhämtas.

Paragrafen, som motsvarar 4 § tredje stycket behandlingslagen, innebär att läkares medgivande ska inhämtas så snart det föreligger någon konkret omständighet som talar för att en transport av den intagne kan befaras skada hans eller hennes hälsa. Det kan avse risk för såväl fysisk som psykisk skada. En motsvarande reglering finns i 9 kap. 3 § fängelselagen.

6 kap. Restriktioner för intagna som är misstänkta för brott

6 kap. 1 §

En intagen som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott får åläggas inskränkningar i sin rätt till kontakt med omvärlden (restriktioner), om det finns risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning.

För den som är häktad får restriktioner enligt första stycket meddelas endast om han eller hon får underkastas restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken.

I paragrafen, som till viss del motsvarar 16 § första och andra styckena behandlingslagen, anges de grundläggande förutsättningarna för när vissa kategorier av intagna – häktade, anhållna eller gripna på grund av misstanke om brott – får åläggas inskränkningar av visst slag i sin rätt till kontakt med omvärlden (restriktioner). Regleringen överensstämmer i sak med hittills gällande rätt. Av 1 kap. 2 § framgår att bestämmelserna inte ska tillämpas på den som är under femton år och som gripits med stöd av 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

Enligt *första stycket* får den som är häktad, anhållen eller gripen endast åläggas restriktioner, om det finns risk för att han eller hon undanröjer bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning (kollusionsfara). Utgångspunkten är att restriktioner ska tillgripas och bibehållas med största möjliga restriktivitet. Det innebär bl.a. att enskilda restriktionsbeslut inte ska innebära en större inskränkning än vad som är nödvändigt (jfr 1 kap. 6 § andra stycket).

För den som är häktad får restriktioner endast meddelas om han eller hon får underkastas restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken. En hänvisning till rättegångsbalkens reglering finns därför i *andra stycket*.

6 kap. 2 §

Ett beslut om restriktioner enligt 1 § får avse inskränkningar i rätten att

1. placeras tillsammans med andra intagna enligt 2 kap. 1 § andra stycket,
2. vistas i gemensamhet enligt 2 kap. 5 §,
3. följa vad som händer i omvärlden enligt 2 kap. 9 §,
4. inneha tidskrifter och tidningar enligt 2 kap. 11 §,
5. ta emot besök enligt 3 kap. 1 § första stycket,
6. stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation enligt 3 kap. 4 §, eller
7. sända och ta emot försändelser enligt 3 kap. 7 §.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 16 § första stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om vilka slag av restriktioner som den som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott kan åläggas vid kollusionsfara.

Ett beslut om restriktioner kan avse placering, vistelse i gemensamhet, möjlighet att följa vad som händer i omvärlden, möjlighet att ta emot och

inneha tidskrifter och tidningar samt möjlighet att ha kontakt med omvärlden genom besök, elektronisk kommunikation och försändelser. Som framhållits i kommentaren till 1 §, är det angeläget att ett beslut om restriktioner inte sträcker sig längre än vad som är nödvändigt (jfr 1 kap. 6 § andra stycket). Ett beslut om restriktioner som avser besök eller elektronisk kommunikation kan exempelvis begränsas till att avse vissa närstående men inte andra. Ett beslut om restriktioner som avser den intagnes möjlighet att via massmedia följa vad som händer i omvärlden kan begränsas så att de endast omfattar t.ex. lokaltidningar och regionala nyhetsprogram.

En nyhet är att inskränkningar i den intagnes möjlighet till permission inte utgör någon restriktionsform. Av 2 kap. 13 § tredje stycket framgår att den myndighet som ansvarar för förvaringslokalen, i regel Kriminalvården, inte får bevilja permission för en intagen som har restriktioner utan att undersökningsledaren eller åklagaren har lämnat sitt medgivande. Frågan har behandlats i avsnitt 22.

6 kap. 3 §

Ett beslut om restriktioner fattas av undersökningsledaren eller åklagaren. Ett sådant beslut ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 16 § första och tredje styckena behandlingslagen, innehåller bestämmelser om vem som är behörig att fatta beslut i fråga om restriktioner och om omprövning av restriktioner. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Ett beslut om restriktioner för den som häktad, anhållen eller gripen fattas av undersökningsledare eller åklagare. Undersökningsledare är normalt en åklagare eller en polismyndighet (jfr 23 kap. 3 § rättegångsbalken).

Ett beslut om restriktioner ska omprövas så ofta det finns anledning till det. Under utredningens gång kan kollusionsfaran minska eller öka, vilket påverkar behovet och förutsättningarna för restriktioner. Föreligger inte längre kollusionsfara ska restriktionerna omedelbart upphävas. Även om risken kvarstår kan det finnas skäl att successivt ändra eller mildra meddelade restriktioner.

6 kap. 4 §

Den som är häktad på grund av misstanke om brott får begära tingsrättens prövning av ett beslut att ålägga honom eller henne restriktioner av visst slag. Rätten ska pröva en sådan begäran när den prövar frågan om tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken. Innan rätten fattar beslut ska åklagaren ges tillfälle att yttra sig.

Bestämmelserna i första stycket ska tillämpas även i hovrätt och Högsta domstolen om dom i målet har överklagats dit eller om förhandling hålls enligt 24 kap. 17 § fjärde stycket rättegångsbalken.

Rättens beslut får överklagas på samma sätt som i fråga om ett beslut om tillstånd till restriktioner enligt 24 kap. 5 a § första stycket rättegångsbalken.

Paragrafen, som till viss del motsvarar 17 § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om att den som är häktad på grund av brott får begära rättens prövning av åklagares beslut. Motiven till bestämmelserna har redovisats i avsnitt 23.

Enligt *första stycket* får i likhet med hittills gällande rätt den som är häktad på grund av misstanke om brott begära tingsrättens prövning av beslut att ålägga honom eller henne restriktioner av visst slag. Tingsrättens prövning är liksom enligt nuvarande ordning begränsad till frågan om restriktioner av ett visst slag är motiverade eller inte. Frågor om lättnader eller undantag från restriktioner av visst slag omfattas inte av rättens prövning.

Enligt *andra stycket* kan frågan om restriktioner prövas i hovrätten och i Högsta domstolen i de fall frågan uppkommer där i första instans. Även detta överensstämmer med hittills gällande rätt.

Enligt *tredje stycket* får rättens beslut överklagas. Detta innebär en nyhet. Genom hänvisningen till 24 kap. 5 a § rättegångsbalken klagas att rättens beslut i fråga om restriktioner av visst slag får överklagas särskilt och inte är inskränkt till viss tid (se 49 kap. 5 § 6 och 52 kap. 1 § första stycket rättegångsbalken).

7 kap. Beslut och överklagande

Beslut

7 kap. 1 §

Om inte annat anges fattas beslut enligt denna lag av Kriminalvården eller, om den intagne är placerad i en förvaringslokal som står under annan myndighets tillsyn, av den myndigheten.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 18 § behandlingslagen. Bestämmelserna innebär att ett beslut enligt lagen normalt fattas av Kriminalvården. Om den intagne är placerad i en förvaringslokal som står under annan myndighets tillsyn, fattas dock beslut som rör den intagne av den myndigheten. Det kan avse en intagen som placerad i en förvaringslokal som en polismyndighet eller Tullverket ansvarar för.

Bestämmelserna gäller endast om inte annat anges. I 6 kap. finns bestämmelser om vem som fattar beslut om restriktioner för en intagen som är misstänkt för brott. Befogenhet att enligt lagen fatta beslut om allmän inpasseringskontroll (4 kap. 12 §) och om förordnade av väktare (8 kap. 1 §) tillkommer endast Kriminalvården.

7 kap. 2 §

Ett beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

Paragrafen, som inte har någon motsvarighet i behandlingslagen, innebär att beslut enligt lagen i regel kan verkställas även om beslutet har överklagats. En motsvarande reglering finns i 13 kap. 2 § fängelselagen.

Överklagande

7 kap. 3 §

Ett beslut som avses i 1 § får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Ett beslut överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets den förvaringslokal är belägen där klaganden var intagen när det första beslutet i ärendet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 19 och 21 §§ behandlingslagen, innehåller bestämmelser om överklagande av andra beslut än beslut om restriktioner enligt 6 kap.

Första stycket innebär att ett beslut i ett enskilt fall överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det gäller såväl när det är Kriminalvården som en annan myndighet som har fattat beslutet.

Paragrafen innehåller, till skillnad från hittills gällande rätt, inget uttryckligt förbud mot överklagande av s.k. normbeslut. Någon ändring i sak är inte avsedd. Av 30 § myndighetsförordningen (2007:515) följer att en myndighets beslut i ärenden om meddelande av föreskrifter som avses i 8 kap. regeringsformen inte får överklagas.

I *andra stycket* finns bestämmelser om behörig förvaltningsrätt.

Enligt *tredje stycket* krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

7 kap. 4 §

Kriminalvårdens beslut enligt 1 § får inte överklagas innan beslutet har omprövats av Kriminalvården. En sådan omprövning får begäras av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot. Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats ska anses som en begäran om omprövning.

Vid omprövning enligt första stycket får beslutet inte ändras till den klagandes nackdel.

Paragrafen, som motsvarar 19 a § behandlingslagen, innehåller bestämmelser om obligatorisk omprövning inom kriminalvården. Bestämmelserna gäller i stället för motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223). En motsvarande reglering finns i 14 kap. 2 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

7 kap. 5 §

En begäran om omprövning ska vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. I begäran om omprövning ska den klagande ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

Kriminalvården prövar om skrivelsen med begäran om omprövning har kommit in i rätt tid. Om skrivelsen har kommit in för sent ska den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den klagande felaktig underrättelse om hur man begär omprövning.

Paragrafen, som motsvarar 19 b och 20 §§ behandlingslagen, innehåller bestämmelser om de formella krav som ställs på en begäran om omprövning. Bestämmelserna gäller i stället för motsvarande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:233). En motsvarande reglering finns i 14 kap. 3 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

8 kap. Övriga bestämmelser

Bevakningsföretag

8 kap. 1 §

Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning där, utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen ska vistas utanför en förvaringslokal. Om det finns särskilda skäl, får ett sådant förordnande avse vissa bevakningsuppgifter inom en förvaringslokal. I förordnandet ska uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

Paragrafen, som motsvarar 22 § första stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om Kriminalvårdens befogenhet att förordna en väktare som är anställd i ett auktoriserat bevakningsföretag att utföra vissa bevakningsuppdrag. En motsvarande reglering finns i 15 kap. 3 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

8 kap. 2 §

En väktare med ett förordnande enligt 1 § får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han på grund av sitt uppdrag har fått veta om en enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 22 § andra stycket behandlingslagen, innehåller bestämmelser om tystnadsplikt för en väktare som inte omfattas av regleringen i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). En motsvarande reglering finns i 15 kap. 4 § fängelselagen. Det hänvisas till den kommentaren.

Verkställighetsföreskrifter

8 kap. 3 §

Föreskrifter om verkställighet av lagen meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen innehåller i informativt syfte en erinran om att verkställighetsföreskrifter kommer att komplettera lagen. Regeringen har med stöd

av regeringsformen alltid befogenhet att meddela verkställighetsföreskrifter till lag eller delegera den rätten till myndighet.

25.3 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Ändringarna i brottsbalken är i huvudsak följdändringar av och anpassningar till förslaget om att avskaffa Kriminalvårdsnämnden och ändra instansordningen på så sätt att övervakningsnämndens beslut enligt balken överklagas till tingsrätt i första instans, se avsnitt 19.2. Samtidigt har vissa språkliga justeringar gjorts.

37 kap. 3 §

Valbar till ledamot eller ersättare i en övervakningsnämnd är den som har rösträtt vid val av kommunfullmäktige och som är folkbokförd inom nämndens verksamhetsområde. Den som har en förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte väljas till ledamot eller ersättare. Inte heller får en lagfaren domare, åklagare, polisman, kriminalvårdstjänsteman eller advokat eller den som annars har till yrke att föra andras talan inför rätta väljas till ledamot eller ersättare. Övervakningsnämnden prövar självantaganden som valdes behörighet.

Upphör en ledamot att vara valbar, är uppdraget förfallet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om valbarhetsvillkor för ledamöter och ersättare i en övervakningsnämnd.

Paragrafens *första stycke* har ändrats med anledning av att även den som har fyllt sjuttio år ska kunna vara valbar till ledamot eller ersättare i en övervakningsnämnd. Frågan har behandlats i avsnitt 19.4. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

37 kap. 5 §

En ledamot och ersättare i en övervakningsnämnd ska ha avlagt domared. För ledamot och ersättare ska samma jävsregler gälla som för domare. Bestämmelsen i 4 kap. 13 § 7 rättegångsbalken ska dock inte tillämpas.

I fråga om beslut av en övervakningsnämnd gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet om omröstning i brottmål i överrätt.

Paragrafen, som innehåller bestämmelser om domared och jäv, har ändrats med anledning av att Kriminalvårdsnämnden avskaffas. Vissa språkliga förändringar har också gjorts.

37 kap. 6 §

Om den dömde begär det, har han eller hon rätt att höras muntligen i ett ärende hos en övervakningsnämnd.

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om handläggningen i en övervakningsnämnd, har språkliga ändringar gjorts. Paragrafen hade tidigare ett andra stycke, som avsåg Kriminalvårdsnämndens handläggning. Stycket har utgått eftersom nämnden avskaffas.

37 kap. 7 §

Den som har dömts till fängelse får begära prövning av Kriminalvårdens beslut enligt 26 kap. 11 §, 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen hos den övervakningsnämnd inom vars verksamhetsområde det frivårds-kontor där den övervakade är inskriven är beläget. Nämnden får också självmant ta upp ett sådant beslut till omprövning eller själv meddela ett sådant beslut. Kriminalvården kan överlämna ett ärende enligt nämnda bestämmelser till nämnden för avgörande.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka av Kriminalvårdens beslut som den som är villkorligt frigiven får överklaga till en övervakningsnämnd. Paragrafen hade tidigare ett andra stycke, som innehöll bestämmelser om överklagande av övervakningsnämndens beslut till Kriminalvårdsnämnden. Stycket har utgått eftersom nämnden avskaffas. Bestämmelser om överklagande av övervakningsnämndens beslut finns i stället i 11 §.

37 kap. 8 §

Bestämmelserna i 7 § tillämpas på motsvarande sätt i fråga om den som har dömts till skyddstillsyn.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka av Kriminalvårdens beslut som den som har dömts till skyddstillsyn får överklaga till en övervakningsnämnd. I paragrafen har en redaktionell ändring gjorts med anledning av andra stycket i 7 § utgått. Tidigare fanns ett andra stycke, som innehöll bestämmelser om överklagande av övervakningsnämndens beslut till hovrätten. Stycket har utgått. Bestämmelser om överklagande av övervakningsnämndens beslut finns i stället i 11 §.

37 kap. 11 §

Beslut av en övervakningsnämnd i frågor som avses i 26 kap. 11, 15, 18, 19 och 22 §§ samt 28 kap. 5 a § andra stycket, 7 och 11 §§ får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Beslut enligt denna balk av en övervakningsnämnd i andra frågor än som avses i första stycket får inte överklagas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av en övervakningsnämnds beslut.

I *första stycket*, som är nytt, regleras vilka beslut av en övervakningsnämnd som får överklagas, såväl av den som är villkorligt frigiven som av den som är dömd till skyddstillsyn. Ändringen är föranledd av att övervakningsnämndens beslut i nu åsyftade fall får överklagas till tingsrätt.

De beslut som avses är, såvitt avser den som är villkorligt frigiven, beslut om övervakning enligt 26 kap. 11 §, meddelande av föreskrift enligt 26 kap. 15 §, beslut om varning eller om förlängning av övervakningen enligt 26 kap. 18 §, beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 26 kap. 19 § och beslut om omhändertagande enligt 26 kap. 22 §. I fråga om den som är dömd till skyddstillsyn avses beslut om meddelande av föreskrift enligt 26 kap. 15 §, beslut om förlängning av övervakningen enligt 28 kap. 5 a § andra stycket, beslut om varning eller om förlängning av övervakningen enligt 28 kap. 7 § och beslut om omhändertagande enligt 28 kap. 11 §.

Vid överklagande ska lagen (1996:242) om domstolsärenden gälla. Det framgår av den lagen att prövningstillstånd krävs vid överklagande till hovrätt. Nuvarande fullföljdsförbud har i enlighet härmed utgått. Det anges uttryckligen att övervakningsnämnden inte ska vara part i domstolen.

I *andra stycket* anges att övervakningsnämndens beslut i andra frågor än som avses i första stycket inte får överklagas.

38 kap. 12 §

Polismyndigheten ska lämna domstolar, övervakningsnämnder och Kriminalvården handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans eller hennes omhändertagande enligt 26 kap. 22 § eller 28 kap. 6 b § eller 11 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om polishandräckning. I paragrafen har, förutom en språklig ändring, gjorts den ändring som föranleds av att Kriminalvårdsnämnden avskaffas.

25.4 Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

106 kap. 17 §

Utan hinder av 16 § lämnas sjukersättning och aktivitetsersättning för tid under vilken den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 eller 5 § fängelselagen (2010:000).

106 kap. 19 §

Om en försäkrad som får sjukersättning eller aktivitetsersättning vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan, ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när den försäkrade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:000).

106 kap. 28 §

Den försäkrade ska inte betala för sitt uppehälle när han eller hon vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 5 § fängelselagen (2010:000).

106 kap. 30 §

Om den som får garantipension till omställningspension sedan minst trettio dagar i följd är intagen i kriminalvårdsanstalt eller är häktad ska, från och med den trettioförsta dagen, garantipensionen lämnas med högst ett belopp som innebär att denna tillsammans med omställnings- eller änkepensionen per månad uppgår till 4,5 procent av prisbasbeloppet.

Denna begränsning gäller inte för tid under vilken den pensionsberättigade vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 eller 5 § fängelselagen (2010:000).

106 kap. 31 §

Om den som får omställningspension, garantipension till omställningspension eller änkepension vistas i ett familjehem eller hem för vård eller boende inom socialtjänsten på grund av skyddstillsyn med särskild behandlingsplan ska han eller hon för varje dag betala för sitt uppehälle när staten bekostar vistelsen. Detsamma gäller för tid när en pensionsberättigad vistas utanför anstalt enligt 11 kap. 3 § fängelselagen (2010:000).

106 kap. 36 §

I fråga om en försäkrad som har rätt till bostadstillägg och som är intagen i anstalt och avtjänar fängelsestraff som överstiger två år lämnas bostadstillägg under längst två månader efter det att vistelsen i anstalten inleddes eller fängelsestraffet började verkställas på något annat sätt. Bostadstillägg får dock lämnas för tiden från och med den tredje månaden före den månad då frigivning ska ske eller från och med den månad då den intagne påbörjar en vistelse utanför anstalt enligt 11 kap. 5 § fängelselagen (2010:000).

I paragraferna har endast de ändringar gjorts som föranleds av att lagen om kriminalvård i anstalt ersätts av fängelselagen.

25.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

27 §

Övervakningsnämndens beslut om framställning enligt 15 § första stycket eller 22 § eller om förklaring som avses i 19 § andra stycket får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Detsamma gäller övervakningsnämndens beslut med stöd av 19 § första stycket om omhändertagande enligt 26 kap. 22 § brottsbalken. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den dömde fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Övervakningsnämndens beslut som avses i denna paragraf gäller omedelbart, om inte annat beslutas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av en övervakningsnämnds beslut. I paragrafen har gjorts de ändringar som föranleds av att övervakningsnämndens beslut, såväl avseende den som är villkorligt frigiven som den som är dömd till skyddstillsyn, får överklagas till tingsrätt i stället för till Kriminalvårdsnämnden respektive hovrätt. Paragrafens tidigare andra stycke har därför utgått. Frågan har behandlats i avsnitt 19.2.

Vid överklagande ska lagen (1996:242) om domstolsärenden gälla. Det framgår av den lagen att prövningstillstånd krävs vid överklagande till hovrätt. Nuvarande fullföljdsförbud har i enlighet härmed utgått. Det anges uttryckligen att övervakningsnämnden inte ska vara part i domstolen.

25.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar

18 §

En förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam

1. vid åtgärd som avser endast måls beredande,
2. vid förhör med vittne eller sakkunnig som begärts av en annan förvaltningsrätt,
3. vid beslut som avser endast rättelse av felräkning, felskrivning eller annat uppenbart förbiseende och
4. vid annat beslut som inte innefattar slutligt avgörande av mål.

Om det inte är påkallat av särskild anledning att målet prövas av fullsuttett rätt, är en förvaltningsrätt domför med en lagfaren domare ensam vid beslut som inte innefattar prövning av målet i sak.

Åtgärder som avser endast beredandet av ett mål och som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare får utföras av en annan tjänsteman som har tillräcklig kunskap och erfarenhet och som är anställd vid förvaltningsrätten eller vid en tingsrätt på samma ort som förvaltningsrätten. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om detta.

Vad som sägs i andra stycket gäller även vid avgörande i sak av

1. mål av enkel beskaffenhet,
2. mål enligt lagen (1994:466) om särskilda tvångsåtgärder i beskattningsförfarandet, enligt lagen (1978:880) om betalningssäkring för skatter, tullar och avgifter, om besiktning enligt fastighetstaxeringslagen (1979:1152), om handlings undantagande från taxeringsrevision, skatterevision eller annan granskning och om befrielse från skyldighet att lämna upplysningar, visa upp handling eller lämna kontrolluppgift enligt skatteförfattningarna,

3. mål om omedelbart omhändertagande enligt 6 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, mål om vård i enskildhet enligt 15 b § samma lag, mål om avskildhet enligt 15 c § samma lag, mål om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § samma lag, mål om omedelbart omhändertagande enligt 13 § lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall, mål om vård i enskildhet eller avskildhet enligt 34 § samma lag,

mål om vård i enskildhet enligt 14 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård, mål om avskildhet enligt 17 § samma lag, mål om tillfällig isolering enligt 5 kap. 3 § smittskyddslagen (2004:168), mål enligt 12 § första stycket och 33 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård, mål enligt 18 § första stycket 3–5 och 9 när det gäller de fall då vården inte har förenats med särskild utskrivningsprövning eller 6 lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, mål om förvar och uppsikt enligt utlänningslagen (2005:716), mål enligt lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m., mål enligt fängelselagen (2010:000) samt mål enligt lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.,

4. mål enligt folkbokföringsförfattningarna, mål rörande preliminär skatt eller om anstånd med att betala skatt eller avgifter enligt skatteförfattningarna,

5. mål enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling eller lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster,

6. mål som avser en fråga av betydelse för inkomstbeskattningen, dock endast om värdet av vad som yrkas i målet uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring,

7. mål enligt lagen (2004:629) om trängselskatt, och

8. mål enligt lagen (2008:962) om valfrihetssystem.

Paragrafen innehåller bestämmelser om när en förvaltningsrätt är domför med en lagfaren domare ensam. I *fyärde stycket* 3 har den ändring gjorts som föranleds av att lagen om kriminalvård i anstalt ersätts av fängelselagen. En språklig ändring har också gjorts.

25.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

19 §

Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömden är häktad eller omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömden enligt 10 § tas in i häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertas av polismyndighet för förpassning.

Den tid som en intagen vistas utanför anstalt enligt 10 kap. 3 § fängelselagen (2010:000) eller enligt 4 kap. 29 eller 31 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål ska räknas in i verkställighetstiden. Detsamma gäller den tid som en intagen vistas utanför anstalt med stöd av 9 kap. 1 §, 10 kap. 1, 2 eller 4 § eller 11 kap. 1 § fängelselagen, om inte särskilda skäl talar mot det.

Den tid som den dömden hållits i häkte i målet eller varit omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken efter det att slutlig dom eller beslut däri meddelades, ska räknas in i verkställighetstiden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om beräkning av strafftid i vissa fall. I *första* och *tredje styckena* har endast språkliga och redaktionella ändringar gjorts.

Paragrafens *andra stycke*, som är nytt, motsvarar 43 § andra stycket och 64 § lagen om kriminalvård i anstalt. Regleringen innebär att en vistelse utanför anstalt i samband med inställelse till domstol eller annan myndighet enligt 10 kap. 3 § fängelselagen (2010:000) eller vid överförande för förhör eller konfrontation i samband med en förundersökning eller rättegång enligt 4 kap. 29 eller 31 § lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål ska räknas in i verkställighetstiden. Det samma gäller tid som en intagen vistas utanför anstalt för hälso- och sjukvård enligt 9 kap. 1 § fängelselagen, vid permission eller särskild permission enligt 10 kap. 1 eller 2 § samma lag, vid utredning om risk för återfall enligt 10 kap. 4 § samma lag eller med anledning av beslut om en särskild utslussningsåtgärd enligt 11 kap. 1 § samma lag, om inte särskilda skäl talar mot det. Sådana särskilda skäl kan t.ex. föreligga om en intagen missbrukar tiden utanför anstalt genom att använda tiden för annat ändamål än det avsedda, t.ex. genom att missbruka narkotika eller utöva annan brottslig verksamhet.

Enligt 11 § lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård är paragrafen tillämplig vid beräkning av den tid som verkställighet av sluten ungdomsvård ska pågå. Den tidigare regleringen i 11 a § lagen om verkställighet av sluten ungdomsvård, som avsåg tid för vistelse utanför det särskilda ungdomshemmet med stöd av 4 kap. 29 eller 31 § lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål, har därför utgått. Någon ändring i sak är inte avsedd.

23 §

Om avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, ska det antal dagar som avbrottet varat läggas till slutdagen.

Som avbrott anses inte att den som avtjänar fängelse häktas med anledning av misstanke om brott.

Paragrafen innehåller bestämmelser om avbrott i verkställigheten. I *första* och *andra styckena* har språkliga och redaktionella ändringar gjorts. Paragrafen hade tidigare ett tredje stycke, som har utgått. De frågor som behandlades där regleras i 19 §.

25.8 Förslaget till lag om ändring i passlagen (1978:302)

28 §

Beslut av en övervakningsnämnd enligt denna lag får överklagas till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Beslut av Statens institutionsstyrelse enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

En chefsöverläkares beslut om anmälan enligt 20 § 1 får inte överklagas. Socialstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. I paragrafen har, förutom språkliga ändringar, de ändringar gjorts som föranleds av att övervakningsnämndens beslut, såväl avseende den som är villkorligt frigiven som den som är dömd till skyddstillsyn, får överklagas till tingsrätt i stället för till Kriminalvårdsnämnden respektive hovrätt. Frågan har behandlats i avsnitt 19.2.

Vid överklagande ska lagen (1996:242) om domstolsärenden gälla. Det framgår av den lagen att prövningstillstånd krävs vid överklagande till hovrätt. Nuvarande fullföljdsförbud i 29 § har i enlighet härmed utgått. Det anges uttryckligen att övervakningsnämnden inte ska vara part i domstolen.

25.9 Förslaget till lag om ändring i lagen (1978:801) om internationellt samarbete rörande kriminalvård i frihet

26 §

Kriminalvårdens beslut i frågor som avses i 10 §, 21 § första stycket, 24 § tredje stycket eller 25 § andra stycket överklagas till regeringen. Mot annat beslut av Kriminalvården enligt denna lag får talan inte föras.

Om den dömde, i fall då begränsad verkställighet har anordnats här i landet, inte är nöjd med övervakningsnämnds beslut om prövotid, övervakning, föreskrift, varning eller anmälan enligt 14 § tredje stycket, får han eller hon överklaga beslutet till tingsrätten i den ort där övervakningsnämnden är belägen. Överklagandet ska ges in till övervakningsnämnden. Klagotiden räknas från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vid överklagande gäller lagen (1996:242) om domstolsärenden. Övervakningsnämnden ska dock inte vara part i domstolen.

Övervakningsnämndens beslut enligt andra stycket gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

I fråga om beslut som avses i 26 kap. 12 § andra meningen eller 13 § andra meningen brottsbalken tillämpas 37 kap. 7 § samma balk. Övervakningsnämnds beslut i en sådan fråga får inte överklagas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. I paragrafen har, förutom språkliga ändringar, de ändringar gjorts som föranleds av att övervakningsnämndens beslut får överklagas till tingsrätt i stället för till Kriminalvårdsnämnden. Frågan har behandlats i avsnitt 19.2.

Vid överklagande ska lagen (1996:242) om domstolsärenden gälla. Det framgår av den lagen att prövningstillstånd krävs vid överklagande till hovrätt. Nuvarande fullföljdsförbud har i enlighet härmed utgått. Det anges uttryckligen att övervakningsnämnden inte ska vara part i domstolen.

25.10 Förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387)

10 a §

Det som i 4 kap. 10 § första stycket häkteslagen (2010:000) föreskrivs i fråga om rätten att belägga någon med fängsel ska gälla även då en polisman omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet.

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om fängsel, har den ändring gjorts som föranleds av att behandlingslagen ersätts av häkteslagen. En språklig ändring har också gjorts.

25.11 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll

8 a §

Säkerhetspolisen svarar för att ett beslut om förvar verkställs.

En utlänning som hålls i förvar enligt denna lag ska placeras i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest. Den som är under arton år får dock inte utan synnerliga skäl placeras i sådana lokaler.

För behandlingen av en utlänning som placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller häkteslagen (2010:000) i tillämpliga delar. Utlänningen ska, utöver vad som följer av nämnda lag, beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förvar. I paragrafen har den ändring gjorts som föranleds av att behandlingslagen ersätts av häkteslagen. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

25.12 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård

8 §

Vid slutet rättspsykiatrisk vård enligt denna lag gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård.

I fråga om den som är anhållen, häktad eller intagen i eller ska förpassas till kriminalvårdsanstalt får Kriminalvården i särskilda fall, om det behövs från ordnings- eller säkerhetssynpunkt, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att stå i förbindelse med utomstående genom elektronisk kommunikation. I fråga om den som är intagen i eller ska förpassas till ett särskilt ungdomshem till följd av en dom på slutet ungdomsvård enligt 32 kap. 5 § brottsbalken får Statens institutionsstyrelse fatta motsvarande beslut när det gäller rätten att ta emot eller skicka försändelser, att ta emot besök eller att samtala i telefon med utomstående. Försändelser som avses i 3 kap. 6 § häkteslagen (2010:000) från den som är häktad eller anhållen, försändelser som avses i 7 kap. 6 § fängselslagen (2010:000) från den som är intagen

liksom brev som avses i 19 § andra stycket lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga ska dock alltid vidarebefordras utan föregående granskning.

I fråga om den som ges rättspsykiatrisk vård efter beslut av domstol eller som är intagen i kriminalvårdsanstalt får regeringen i särskilda fall, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att denne under vistelsen på sjukvårdsinrättningen medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, besluta om särskilda inskränkningar i rätten att ta emot eller skicka försändelser, ta emot besök eller stå i förbindelse med utomstående genom elektronisk kommunikation.

Paragrafen innehåller bl.a. bestämmelser om kontakt med omvärlden för den som är intagen i anstalt eller häkte och föremål för rättspsykiatrisk vård. I paragrafen har de ändringar gjorts som föranleds av förslaget till ny fängelse- och häkteslagstiftning. I enlighet härmed anges i *andra* och *tredje styckena* att inskränkningar i den intagnes rätt till kontakt med omvärlden även kan avse annan elektronisk kommunikation än telefonsamtal. Frågan har behandlats i avsnitt 11.

25.13 Förslaget till lag om ändring i lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning

8 §

Den som är häktad och ska genomgå rättspsykiatrisk undersökning ska utan dröjsmål och senast inom sju dagar från det att beslutet om undersökning kom in till undersökningsenheten föras över till denna. Sedan den rättspsykiatriska undersökningen har avslutats, ska den misstänkte, om han eller hon är i behov av psykiatrisk tvångsvård eller annan vård som inte lämpligen kan ges på häktet, föras över till enhet inom hälso- och sjukvården. I annat fall ska han eller hon föras tillbaka till häktet.

Om det finns särskilda skäl, får dock en rättspsykiatrisk undersökning beträffande den som är häktad utföras i häktet. Beslut om detta meddelas av Kriminalvården.

För behandlingen av den som är häktad och genomgår rättspsykiatrisk undersökning finns bestämmelser i häkteslagen (2010:000) och i lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om behandlingen av den som är häktad och som ska genomgå en rättspsykiatrisk undersökning, har den ändring gjorts som föranleds av att behandlingslagen ersätts av häkteslagen. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

25.14 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll

19 §

Övervakningsnämndens beslut enligt denna lag gäller omedelbart, om inte annat förordnas.

Den dömda får hos allmän förvaltningsdomstol överklaga ett beslut som fattats av en övervakningsnämnd enligt denna lag. Övervakningsnämnden ska inte vara part i domstolen.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande. I paragrafen har, förutom språkliga ändringar, de ändringar gjorts som föranleds av att en övervakningsnämnds beslut enligt lagen får överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det anges uttryckligen att övervakningsnämnden inte ska vara part i domstolen. Ändringarna är föranledda av att Kriminalvårdsnämnden avskaffas. Frågan har behandlats i avsnitt 19.2.

25.15 Förslaget till lag om ändring i lagen (1999:353) om rättspsykiatrisk forskningsregister

9 §

För varje person som har dömts till fängelse får, när verkställigheten helt eller delvis har skett enligt fängelselagen (2010:000), uppgifter registreras om när verkställigheten har påbörjats respektive avslutats samt när villkorlig frigivning och avbrott i verkställigheten har skett.

I paragrafen har den ändring gjorts som föranleds av att lagen om kriminalvård i anstalts ersätts av fängelselagen.

25.16 Förslaget till lag om ändring i utlänningslagen (2005:716)

11 kap. 2 §

En utlännings som hålls i förvar enligt denna lag ska vistas i lokaler som har ordnats särskilt för detta ändamål. Migrationsverket har ansvaret för sådana lokaler.

Migrationsverket har ansvaret för behandlingen och tillsynen av en utlännings som hålls i förvar.

För behandlingen av en utlännings som enligt 10 kap. 20 § placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller häkteslagen (2010:000) i tillämpliga delar. Utlännings ska, utöver vad som följer av nämnda lag, beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten.

I paragrafen, som innehåller bestämmelser om förvar, har den ändring gjorts som föranleds av att behandlingslagen ersätts av häkteslagen. Vissa språkliga ändringar har också gjorts.

25.17 Förslaget till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

35 kap. 15 §

Sekretess gäller inom kriminalvården för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men eller att fara uppkommer för att någon utsätts för våld eller lider annat allvarligt men om uppgiften röjs.

Sekretessen gäller inte beslut av Kriminalvården eller en övervakningsnämnd.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sekretess inom kriminalvården. I *andra stycket* har de ändringar gjorts som föranleds av att Kriminalvårdsnämnden avskaffas.

Sammanfattning av betänkandet Framtidens kriminalvård (SOU 2005:74)

Våra förslag

Kommittén föreslår att verkställighet av fängelsestraff, skyddstillsyn och samhällstjänst regleras i en gemensam lag, kriminalvårdslagen.

Reglerna i lagen har utformats så att de är organisationsoberoende. Det innebär att de ska kunna tillämpas även om Kriminalvården – vilket har föreslagits i en nyligen beslutad lagrådsremiss – blir en myndighet. Den nya lagen är uppbyggd så att regeringen eller, efter delegation, Kriminalvården, har möjlighet att meddela generella föreskrifter för vilka förmåner eller inskränkningar i olika förmåner som ska gälla för en viss eller vissa grupper intagna.

Av kriminalvårdslagen framgår att Kriminalvården ska vidta åtgärder för att förebygga att den dömda begår nya brott. I lagen tas även in en allmän proportionalitetsregel som innebär att kontroll- och tvångsåtgärder får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Är mindre ingripande åtgärder tillräckliga ska de användas.

Samarbetet med andra myndigheter

Kommittén anser att normaliseringsprincipen även i fortsättningen bör fungera som riktlinje i frågor som rör ansvarsfördelningen mellan Kriminalvården och andra myndigheter. Någon särskild lagregel om detta föreslås inte.

Arbetsmarknadsverket bör således ha det huvudsakliga ansvaret för sysselsättningsfrämjande åtgärder. Kommittén föreslår att kommunerna övertar ansvaret för den teoretiska vuxenutbildningen för dem som är inskrivna i anstalt men som vistas utanför anstalt under vissa utslussningsformer.

Den allmänna sjukvården bör även i fortsättningen stå till förfogande för dem som verkställer en kriminalvårdspåföljd. Detta ska inte hindra att Kriminalvården utför och bekostar vissa vård och behandlingsinsatser. Finns det behov av tandvård under verkställigheten ska det i första hand tillgodoses på sedvanliga tandläkarmottagningar i samhället och i princip bekostas på samma sätt som för andra vårdberättigade.

Kommittén föreslår att Kriminalvården ansvarar för kostnader i samband med kontraktsvård fram till den alternativa strafftidens slut och att socialtjänsten ansvarar för kostnader för vårdinsatser som uppkommer därefter.

Socialnämndernas ansvar för socialt och ekonomiskt bistånd bör även fortsättningsvis i princip omfatta dem som döms till en kriminalvårdspåföljd. Detta bör inte utgöra hinder för Kriminalvården att inom ramen för sina arbetsuppgifter lämna stöd och hjälp.

På samtliga anstalter bör det finnas ett till de allmänna biblioteken kompletterande utbud av böcker, tidskrifter och andra media för förströelse och utbildning. Kriminalvården ska verka för att samarbete

kommer till stånd med allmänna bibliotek och att de dömdas intressen tillvaratas vid upprättande av planer för kommunal och landstingskommunal verksamhet med bibliotek för allmänheten och vuxna studerande.

Kriminalvården ska enligt den föreslagna lagen samarbeta med andra myndigheter för att underlätta den dömdes anpassning i samhället. Enligt kommittén är det särskilt viktigt att ett fortlöpande samarbete sker mellan Kriminalvården och myndigheterna inom socialtjänsten, Arbetsmarknadsverket och hälso- och sjukvården.

Kriminalvården ska även verka för att den dömda själv etablerar kontakt med företrädare för andra samhällsorgan som kan vidta åtgärder och insatser under och efter verkställigheten.

Kriminalvården bör vidare i möjligaste mån följa upp och hålla sig underrättad om de insatser och åtgärder som andra myndigheter vidtar under verkställigheten och inom ramen för reglerna om handlingsoffentlighet och sekretess i god tid lämna upplysningar som kan vara av betydelse för den andra myndighetens handläggning.

Verkställighetsplan

Kommittén föreslår att det ska fastställas en verkställighetsplan för alla som verkställer en kriminalvårdspåföljd. Verkställighetsplanen ska utarbetas i samarbete med andra myndigheter.

Av verkställighetsplanen ska framgå hur verkställigheten översiktligt är tänkt att gestalta sig från det att den inleds till dess att påföljden är helt verkställd. Vidare bör planen innehålla de åtgärder som ska vidtas under verkställigheten, tidpunkter för när detta ska ske och vem som ska vidta åtgärderna. I planen bör komma till klart uttryck vad som förväntas av den dömda och vilka mål som han eller hon har att sträva efter. Av planen ska även framgå vilka sanktioner som kan komma ifråga vid misskötsamhet.

Verkställighetsplanen ska fastställas snarast efter det att domen blivit verkställbar. Föreslår frivården skyddstillsyn som påföljd ska en preliminär plan utarbetas före huvudförhandlingen. Kan kontraktsvård komma ifråga ska verkställighetsplanen fastställas före huvudförhandlingen i brottmålet.

Den dömda ska informeras om innebörden av verkställighetsplaneringen. Vidare ska samråd hållas med den dömda för att ta reda på hans eller hennes behov och synpunkter på åtgärder och mål. Innan planen läggs fast ska den dömda få tillfälle att yttra sig över innehållet. Kriminalvården ska utforma verkställigheten i enlighet med den uppgjorda planen. När särskilda omständigheter föranleder det får mindre avsteg göras från planen. Den dömda ska vara skyldig att följa planen.

Verkställighetsplanen ska omprövas med återkommande mellanrum och om det finns anledning till det.

Begreppen sluten och öppen anstalt tas inte in i den nya lagen. Indelning i olika säkerhetsklasser får göras i förordning eller föreskrifter. Kriminalvården bestämmer vidare hur verksamheten ska bedrivas vid olika anstalter.

Korttidsboja

Bestämmelserna i lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll förs över till den nya lagen. Denna verkställighetsform föreslås få benämningen korttidsboja. Det klargörs i lag att korttidsboja inte får beviljas om det finns risk för att den dömda kommer att begå nya brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Verkställighet i anstalt

Placering

En dom på fängelse ska som regel verkställas i anstalt. Utgångspunkten ska vara att den som tas in i anstalt ska placeras under så fria förhållanden som, med hänsyn till ordning och säkerhet, är möjligt. Vid placeringen ska i den utsträckning ordnings- och säkerhetshänsyn tillåter det beaktas den intagnes behov av visst arbete, viss utbildning eller behandling samt den intagnes behov av en lämplig frigivningsplanering och närhet till hemorten. I övrigt föreslås att reglerna om placering av unga och kvinnor ska överföras i princip oförändrade till den nya lagen. Regeln om möjlighet att ha spädbarn hos sig på anstalt görs könsneutral.

Plats med särskilt hög säkerhet

Intagna för vilka det finns en risk för fritagning, rymning eller fortsatt brottslig verksamhet av allvarligt slag under verkställigheten får placeras på plats med särskilt hög grad av säkerhet.

Av lagen framgår att sådana intagna får hållas under en särskilt hög grad av kontroll och får avskiljas helt eller delvis från gemenskapen med andra intagna. Generella regler för dessa intagnas kontakter med omvärlden och för kontrollen av dem får i likhet med vad som gäller för andra intagna regleras i föreskrifter som meddelas av regeringen eller, efter delegation, av Kriminalvården.

Kraven på intagna

Den som är intagen i anstalt ska visa hänsyn mot anstaltspersonal och medintagna och ska rätta sig efter de ordningsregler som är förenade med vistelse i anstalt.

En intagen ska också följa verkställighetsplanen.

Kriminalvården bör fortsätta att utveckla formerna för och innehållet i Bilaga 1 s.k. självförvaltning.

Sysselsättning

En intagen ska ges möjlighet till lämplig sysselsättning i form av arbete, utbildning eller annan verksamhet som underlättar anpassningen till samhället och även i övrigt minskar risken för att han eller hon begår nya brott.

Kommittén anser att kravet på lämplig sysselsättning förutsätter att utbudet av arbete och studier i anstalt förbättras, att de intagna kan beredas sysselsättning under en programtid som omfattar 40 timmar och att sysselsättningen så långt det är möjligt utformas efter varje intagens behov och förutsättningar. I den nya lagen finns inte någon särskild lagregel om sysselsättningsplikt. En intagen måste emellertid delta i den sysselsättning som anges i verkställighetsplanen för att kunna komma i fråga för vissa förmåner. En intagen som inte deltar i anvisad sysselsättning har inte någon rätt att vistas i gemenskap med andra intagna och kan därför bli inlåst på bostadsrummet under programtiden, om Kriminalvården anser det lämpligt. En intagen som inte deltar i anvisad sysselsättning får som regel inte heller tillgång till några betalningsmedel för olika utgifter i anstalten.

Ersättning

Viss ersättning ska som regel utges till en intagen som deltar i anvisad sysselsättning, till den som är helt eller delvis oförmögen att delta i sysselsättning och till en intagen, som på grund av brist på sysselsättningstillfällen inte kan beredas sysselsättning. Ersättning till den som inte kan delta i sysselsättning ska utgå endast om detta inte beror på den intagne. Ersättning ska inte i något fall utgå om den intagne får motsvarande ersättning på annat sätt.

Kommittén föreslår att en del av den ersättning en intagen ska få från Kriminalvården under vissa förutsättningar får innehållas för att betala förstörd egendom. Ersättning som en utvisningsdömd intagen ska få ska också kunna innehållas för att bekosta dennes hemresa.

Innehav av personliga tillhörigheter m.m.

Kommittén föreslår att det införs kraftiga begränsningar i intagnas möjlighet att inneha betalningsmedel och personliga tillhörigheter i anstalt och att utföra ekonomiska transaktioner med varandra i anstalt. En intagen föreslås inte få ha tillgång till andra medel i anstalt än de som intjänats under anstaltsvistelsen eller som den intagne uppbär i stället för sådan ersättning. Tillhörigheter ska tillhandahållas av Kriminalvården. En intagen kan få inneha privata tillhörigheter av enkelt slag om det inte finns risk att innehavet äventyrar ordningen eller säkerheten i anstalten eller syftet med den behandling som den intagne genomgår.

Kriminalvården ska endast under vissa förutsättningar förvara egendom åt den intagne. Kriminalvården föreslås vidare få sälja eller för-

störa sådan egendom som den intagne lämnat kvar efter det att tre månader gått från det att den intagne lämnat anstalten.

Kommittén föreslår att Kriminalvården får möjlighet att förverka egendom som anträffas i anstalt och som inte får innehåsa av intagna. Förverkande ska inte ske om det är uppenbart oskäligt. Förverkanderegeln är subsidiär och ska inte tillämpas om förverkande sker på grund av bestämmelse i annan lag. I lagen har tagits in bestämmelser om omhändertagande av egendom, om hanteringen av förverkad egendom och om förtida försäljning eller förstörande av egendomen.

Fritidssysselsättning

En intagen ska i den mån det är möjligt med hänsyn till ordning eller säkerhet i anstalten eller med hänsyn till den intagnes behov av behandling beredas möjlighet att delta i lämplig fritidssysselsättning i anstalt. Intagna ska ha möjlighet att dagligen vistas utomhus minst en timme om det inte finns synnerliga skäl mot detta. I huvudsak överensstämmer den föreslagna lagens regler på detta område med nu gällande rätt.

I den utsträckning det är möjligt med hänsyn till ordning och säkerhet på anstalten och den intagnes behov av behandling bör den intagne få möjlighet att genom tidningar, tidskrifter och andra publikationer, radio, television eller på annat sätt följa vad som händer i omvärlden. En intagen som inom anstalten vill utöva sin religion eller livsåskådning ska beredas tillfälle till detta i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till ordning och säkerhet.

Gemensamhet med andra intagna

Huvudregeln ska även i den nya lagen vara att intagna ska få vistas i gemensamhet med andra intagna under såväl programtid som under fritid. De speciella förhållanden som gäller i anstalt innebär att det är nödvändigt att ha regler som gör det möjligt att avskilja intagna från varandra när ordningen och säkerheten kräver det. Behovet av att avskilja intagna från andra intagna kommer dock troligen att minska något som en följd av införandet av ett förmånssystem.

De nuvarande reglerna om avskiljande av en intagen från gemensamheten med andra intagna överförs i princip oförändrade i sak till den nya lagen. Kommittén föreslår dock att det ska bli lättare att avskilja en intagen från gemensamheten med andra intagna om den intagne vägrar delta i anvisad sysselsättning och när ordningen och säkerheten påkallar det. I sistnämnda fall gäller det även en intagen som inte kan kopplas till den händelse som ligger till grund för avskiljandebeslutet. Det ska inte heller gälla en minsta strafftid om två år för att en intagen ska kunna bli avskild från gemensamheten med andra intagna på grund av risken för rymning eller fritagning eller risken för återfall i brottslig verksamhet av allvarligt slag.

De nuvarande reglerna om besök, telefonsamtal och brevkontakt överförs till den nya lagen. Nya regler införs som gör det möjligt för Kriminalvården att besluta att besöket ska kontrolleras genom användande av ett besöksrum, som är så utformat att det omöjliggör överlämnande av föremål, s.k. besöksrum med glastruta. Huvudregeln ska dock vara att om ett besök ska vara kontrollerat så ska det ske genom att personal är närvarande vid besöket. Endast om detta av säkerhetsskäl inte är tillräckligt och alternativet således är att inget besök får komma ifråga får besöksrum med glastruta användas. Ett sådant besöksrum får dock även i andra fall användas om den intagne begär det.

Av lagen framgår att den intagne och besökaren får låsas in under besöket.

I syfte att ha teknikberoende regler föreslås att möjligheten för intagna att kommunicera med personer utanför anstalten genom telefonsamtal eller andra elektroniska meddelanden regleras enhetligt i lagen.

Reglerna om brevgranskning överförs i princip oförändrade till den nya lagen. Kriminalvården kan i vissa fall underlåta att underrätta en intagen om att ett brev hålls kvar.

I lagen klargörs när kopior, översättning, upptagningar eller uppteckningar som gjorts i samband med kontrollen av ett besök, elektronisk meddelande eller brev ska förstöras. Vidare klargörs att uppgifter som framkommit vid sådan kontroll får användas i det säkerhets- och brottsförebyggande arbetet.

Kontroll av intagna och besökare m.fl.

I lagen tas in en bestämmelse om att de intagna ska kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet i anstalten och att en intagen som placeras på plats med särskilt hög säkerhet ska hållas under särskilt hög kontroll.

I lagen tas även in bestämmelser om att Kriminalvården får undersöka alla utrymmen i en anstalt och all egendom som påträffas i anstalten. Kriminalvården ska även få fotografera intagna. Bestämmelserna om kroppsvisitation, provtagning och annan kroppsbesiktning samt om fängsel vid förflyttning inom en anstalt överförs i princip oförändrade i sak till den nya lagen. Kommittén anser att allmän kameraövervakning får ske i anstalt enligt reglerna i den särskilda lagen om detta. Vidare anser kommittén att regler om elektronisk övervakning av intagna i anstalt bör övervägas först sedan det att pågående försöksverksamhet utvärderats.

Kommittén föreslår att beslut om kontroll av besökare m.fl. genom allmän inpasseringskontroll får gälla tillsvidare och att Kriminalvården får möjlighet att kontrollera fordon och föremål som finns i dem i anslutning till att fordonet passerar in eller ut ur en anstalt. Kriminalvården föreslås få använda även de uppgifter som framkommer vid kontroll av besökare m.fl. i det säkerhets- och återfallsförebyggande arbetet.

En intagen som är misskötsam kan tilldelas en varning. En helhetsbedömning av den intagnes uppförande kan även medföra att den intagne flyttas ned till grundnivån i förmånssystemet eller att villkorlig frigivning inte beviljas.

Tillfällig vistelse utanför anstalt av särskilt ömmande skäl m.m.

En intagen kan få tillstånd att tillfälligt få vistas utanför anstalten för att begränsa allvarliga skadeverkningar av ett långvarigt fängelsestraff eller om det finns särskilt ömmande skäl. Kriminalvården ska bestämma vilka villkor och vilken kontroll som ska gälla för sådan vistelse utanför anstalt.

Ett förmånssystem ska tillämpas under anstaltstvistelsen

Lagteknisk lösning

Den intagnes motivation och egna ansvarstagande bör tas tillvara under verkställigheten genom införande av ett s.k. förmånssystem. I början av verkställigheten ska den intagne få del av ett grundutbud av förmåner (grundnivån). En intagen som följer verkställighetsplanen och även i övrigt rättar sig efter de regler som gäller för verkställigheten får tilldelas särskilda förmåner genom uppflyttning till en förhöjd nivå. Om den intagne inte längre uppfyller de krav som ställs på honom eller henne ska den intagne flyttas ned till grundnivån.

Frågor om upp- eller nedflyttning prövas i samband med omprövning av verkställighetsplanen. Frågan om uppflyttning från grundnivån ska omprövas varannan månad.

Förmånssystemet i praktiken

De närmare bestämmelserna om förmånssystem och dess innehåll framgår av föreskrifter som meddelas av regeringen eller Kriminalvården. Kommittén redovisar emellertid vissa bedömningar av hur det ska kunna utformas.

Kommittén anser att det bör finnas fyra nivåer i förmånssystemet; en grundnivå (nivå 1) och tre förhöjda nivåer (nivå 2, 3 och 4).

Kommittén anser att följande särskilda förmåner kan användas i förmånssystemet: möjligheten att ha eget bostadsrum, ett större utbud av sysselsättningar, högre ersättningsnivåer, ökad möjlighet att ta in privata tillhörigheter, tillgång till fler av Kriminalvårdens tillhörigheter, ett större utbud av TV-program, möjligheten att inneha och bära egna kläder, ett ökat inslag av självförvaltning, ett ökat utbud av fritidsaktiviteter, ökad gemensamhetstid, förmånligare villkor för kontakter med omvärlden, möjligheten att beviljas vistelser utanför anstalt inom ramen för utslussningssystemet och ett intensivare innehåll i arbetet med frigivningsförberedelser.

Vissa grundläggande rättigheter bör alla intagna ha, oavsett vilken nivå de befinner sig på. Det bör således alltid finnas möjlighet att få permission av starka humanitära skäl. Alla intagna ska även ha möjlighet att få ett visst antal besök av närstående och även kunna ringa till dem. Särskild hänsyn ska tas till den intagnes barn.

Utslussning

Utgångspunkter

Den som är inskriven i anstalt ska ha möjlighet att få vistas utanför anstalt som ett led i en successiv utslussning från anstalt till ett liv i frihet.

Möjligheten att få vistas utanför anstalten i form av utslussning föreslås bli utvidgad. De utslussningsåtgärder som kan komma i fråga är permission, frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och frigivningsboja. För dessa vistelser utanför anstalt gäller generellt att den intagne måste befinna sig på en förhöjd nivå i förmånssystemet. Vidare får det inte finnas någon risk för att den intagne under vistelsen utanför anstalt kommer att utöva brottslig verksamhet, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Frigång, vårdsvistelse, vistelse i halvvägshus och frigivningsboja ska planeras så att åtgärden kan pågå fram till den dag som den dömde kan beviljas villkorlig frigivning.

Kriminalvården får ställa upp villkor för vistelsen utanför anstalt. Om förutsättningarna för vistelsen utanför anstalt inte längre är uppfyllda eller om den dömde inte uppfyller sina skyldigheter ska Kriminalvården upphäva beslutet om vistelse utanför anstalt. Den dömde ska då återföras till anstalt.

Villkorlig frigivning utgör ett sista led i utslussningen.

Vistelsen utanför anstalt ska som regel räknas som verkställd tid. Undantag kan göras om den dömde inte följt de villkor som gäller för vistelsen.

Permission

De nuvarande reglerna om fritidsaktiviteter utanför anstalt och permission slås samman till en gemensam form för tillfällig vistelse utanför anstalt, benämnd permission.

Permission får beviljas under en kortare tid vid något eller några tillfällen per månad. Permission utanför landets gränser får endast beviljas om det finns synnerliga skäl.

En förutsättning för permission ska vara att den intagne fullgjort vad som ankommer på honom enligt verkställighetsplanen. Den dömde ska ha avtjänat minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader. Finns det särskilda skäl får permission beviljas även dessförinnan.

Permissionen ska vara förenad med de villkor som ska gälla för vistelsen utanför anstalt. Kommittén lämnar inte något förslag om elektronisk kontroll av dem som har permission.

Det ska även i fortsättningen vara möjligt för den som är inskriven i anstalt att få frigång under dagtid för att utföra arbete, delta i undervisning eller utbildning, få behandling eller delta i någon annan godkänd verksamhet.

Tillämpningsområdet för frigång utökas betydligt. Om den intagne avancerat till den högsta nivån i förmånssystemet får han eller hon beviljas frigång under hela dygnet (utökad frigång). Utökad frigång förutsätter att sysselsättnings- och boendeförhållandena är ordnade. Den dömde ska vidare ha avtjänat hälften av strafftiden, dock minst sex månader.

Utökad frigång kan förenas med villkor om att den dömde på bestämda tider ska vistas i sin bostad. Detta villkor får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Vårdvistelse

En intagen ska få vistas utanför anstalt en längre tid före villkorlig frigivning genom vistelse på ett hem för boende och erforderlig vård och behandling (vårdvistelse).

Om den intagne på eget initiativ avbryter en vistelse på familjehem eller annan institution i förtid ska endast en tredjedel av den tid som den intagne vistats utanför anstalt avräknas från strafftiden som verkställd tid. Detta gäller dock inte om det finns särskilda skäl att avräkna längre tid.

Halvvägshus

Kommittén föreslår att det införs en möjlighet för intagna att få vistas i ett av Kriminalvården kontrollerat boende, halvvägshus. Vissa av de regler som gäller vid vistelse i anstalt gäller även vid sådant boende.

För att vistelse i halvvägshus ska komma ifråga krävs att minst hälften av strafftiden har avtjänats, dock minst sex månader.

Hemmen ska kunna drivas av privata organisationer. Närmare föreskrifter om detta och hemmen i övrigt meddelas av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Frigivningsboja

De nuvarande möjligheterna till utslussning med intensivövervakning ska finnas kvar under benämningen frigivningsboja.

Möjligheten till frivilliga aktiviteter bör successivt öka ju längre tid den dömde vistats utanför anstalt i denna form. Frigivningsboja ska också kunna beviljas som inledning av frigång nattetid.

Villkorlig frigivning

Kommittén föreslår att reglerna om villkorlig frigivning ges ett ökat fakultativt inslag.

Villkorlig frigivning ska ske när två tredjedelar av straffet har verkställts, om det inte finns synnerliga skäl mot detta.

Bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot en villkorlig frigivning ska göras med utgångspunkt i hur den dömde skött sig under verkställigheten.

Om den dömde vistas utanför anstalt på ett hem för vård och boende ska villkorlig frigivning som huvudregel ske när vården på hemmet enligt upprättad plan ska avslutas.

Beslut om villkorlig frigivning fattas av Kriminalvården. Om villkorlig frigivning inte sker får beslutet överklagas. Sker inte villkorlig frigivning vid angiven tidpunkt ska frågan tas upp igen senare.

Övervakning

Utgångspunkter

Reglerna för övervakning efter villkorlig frigivning och vid skyddstillsyn bör i så stor utsträckning som möjligt vara gemensamma.

Kriminalvården ska i god tid före villkorlig frigivning pröva om den intagne efter frigivningen ska vara ställd under övervakning. Beslut om övervakning ska fattas om det vid prövningen eller senare framkommer att övervakning behövs för att minska risken att den dömde i frihet kommer att begå brott.

Skyddstillsyn ska i enlighet med nuvarande lagbestämmelser vara förenad med övervakning. Övervakningstiden ska även i fortsättningen vara ett år.

Kriminalvården får besluta att övervakning efter villkorlig frigivning ska upphöra i förtid om den inte längre behövs. Kriminalvården får fatta beslut om förlängd övervakning om den dömde inte följer sina skyldigheter. Övervakning ska som idag inte få pågå efter provotidens utgång.

Övervakare m.m.

Till övervakare ska utses en tjänsteman inom Kriminalvården (motsvarande dagens tjänstemannaövervakare). Om det inte finns särskilda skäl ska en för uppdraget lämplig lekman utses som stödperson under övervakningen (motsvarande nuvarande lekmannaövervakare).

Kriminalvården ska besluta om val av övervakare och stödperson.

I domen på skyddstillsyn ska anges vilket frivårdskontor som ska ansvara för övervakningen och hur den dömde kan komma i kontakt med tjänstemän vid kontoret.

Den som ska ställas under övervakning ska när övervakningen inleds ha informerats tydligt om vad som ska gälla för övervakningen.

Om den dömde är intagen i anstalt ska han eller hon ha träffat övervakaren redan före den villkorliga frigivningen. Är den dömde inte intagen i anstalt ska sammanträffandet ske så snart som möjligt. Vid skyddstillsyn ska det första mötet efter övervakningens inledande äga rum senast en vecka efter domen.

Den övervakade ska vara skyldig att hålla kontakt med övervakare och stödperson i enlighet med vad som föreskrivs i verkställighetsplanen.

Den övervakade ska vidare vara skyldig att underrätta Kriminalvården om bostad, sysselsättning och andra förhållanden av betydelse för övervakningen.

Den som döms till skyddstillsyn ska vara skyldig att senast inom en vecka från domen ta kontakt med ansvarigt frivårdskontor. Domstolen ska erinra om skyldigheten i domen. Den övervakade ska regelbundet hålla kontakt med övervakaren och stödpersonen. Kontaktfrekvensen samt tid, plats och sätt för kontakterna ska anges i verkställighetsplanen. De kontakter som förevarit samt utfallet av dem ska alltid noteras.

I takt med att den dömda uppfyller sina åtaganden enligt verkställighetsplanen kan kontaktfrekvensen minska.

Särskilda föreskrifter

Kriminalvården övertar övervakningsnämndernas möjlighet att under övervakningen meddela och upphäva särskilda föreskrifter om vad som ska gälla under övervakningen. Särskilda föreskrifter som meddelats av domstol ska få ändras endast om det efter domen framkommit nya omständigheter som gör att föreskriften inte längre bör gälla. En ny föreskrift får meddelas om den kan antas minska risken för att den övervakade begår nya brott eller för att underlätta tillsynen under övervakningen. En möjlighet att föreskriva skyldighet att lämna blod-, urin- och utandningsprov vid samhällstjänst införs.

Om det behövs för att minska risken att den övervakade begår nya brott ska Kriminalvården kunna meddela en särskild föreskrift om att den övervakade ska delta i särskilt anordnad verksamhet (programverksamhet).

Kontroll

Kriminalvården ska kontrollera om den dömda uppfyller sina skyldigheter och följer villkoren för övervakningen.

Kontrollen ska bland annat ske genom kontaktsamtal och rapporter från stödpersonen samt genom inhämtande av uppgifter från andra myndigheter m.fl.

Följder vid misskötsamhet

Om den dömda inte följer sina skyldigheter under övervakningen får Kriminalvården meddela varning, förlänga övervaknings- och prövotiden, meddela eller ändra särskilda föreskrifter om vad som ska gälla under övervakningen eller meddela villkor om skyldigheten att hålla kontakt med övervakaren och stödpersonen.

Kan sådan åtgärd inte anses tillräckligt ingripande får Kriminalvården förverka villkorligt medgiven frihet, dock högst femton dagar vid varje tillfälle. Består misskötsamheten av nya brott ska i första hand domstol

avgöra om villkorligt medgiven frihet ska förverkas enligt bestämmelserna i 34 kap. brottsbalken.

Krävs det vid skyddstillsyn mer ingripande åtgärder ska Kriminalvården begära att åklagare för talan om omvandling av skyddstillsynen till annan påföljd.

Nuvarande möjlighet att omhänderta den dömde ska finnas kvar. Kriminalvården ska överta övervakningsnämndernas befogenhet att fatta sådant beslut.

Beslut och överklaganden

Utgångspunkter

Enligt den nuvarande kriminalvårdslagstiftningen har den dömde omfattande möjligheter att begära beslut i enskilda frågor och att överklaga de besluten. Det finns inte bara flera olika besluts- och prövningsinstanser utan också olika överinstanser till samma första instans. Detta ger ett svåröverskådligt system, vilket är till nackdel för inte minst för den som vill överklaga ett visst beslut. Utgångspunkten för kommittén är att systemet med beslutsfattande och överklagande inom Kriminalvården ska förenklas och göras mer enhetligt samtidigt som de dömdas rättssäkerhet garanteras.

Kommitténs förslag om en mer individuellt anpassad verkställighet innebär att Kriminalvården måste göra många bedömningar. Ett sådant system kräver rättssäkerhetsgarantier för att undvika risken för orättvisor och godtycke. En sådan garanti är att den dömde har möjlighet att överklaga för denne negativa beslut. Det finns emellertid även andra sätt att tillvarata rättsäkerheten. Det förhållandet att beslut fattas på lämplig nivå av personer med tillräcklig kunskap och kompetens kan ses som en rättssäkerhetsgaranti, liksom möjligheter till omprövning av beslut. Även en väl fungerande tillsyn av reglernas tillämpning och god insyn i verksamheten stärker rättssäkerheten. Kommittén vill understryka att det är av vikt att det finns en effektiv tillsynsorganisation i vart fall inom Kriminalvården och att representanter för allmänheten bör ingå i denna.

Beslut ska fattas av Kriminalvården

Kommittén föreslår att Kriminalvården ska fatta i princip samtliga beslut som rör verkställigheten av en kriminalvårdspåföljd. Med en sådan ordning finns det enligt kommitténs mening goda förutsättningar att skapa en enklare och mer enhetlig beslutsgång än tidigare. Det är också Kriminalvården som är den instans som har bäst kunskap om den dömde och om aktuella förhållanden. Att besluten fattas där är därför en förutsättning för att det ska bli en effektiv och lämplig verkställighetsplanering.

När det gäller möjligheterna att överklaga beslut har kommittén haft som utgångspunkt att beslut som framstår som särskilt ingripande eller begränsande utöver vad som normalt kan anses följa av den kriminalvårdspåföljd som verkställs ska kunna överklagas. Övriga beslut ska, i den mån annat inte följer av Europakonventionen, inte få överklagas. Det ska uttryckligen framgå av lag vilka beslut som får överklagas. Kommittén förslår också att möjligheten att överklaga s.k. normbeslut, dvs. sådana beslut som inte avser särskilda fall och som överklagas till regeringen, avskaffas.

Beträffande frågan om vilken eller vilka instanser som ska pröva överklagbara beslut från Kriminalvården anser kommittén att det inte kan anses vara en lämplig och sannolikt inte heller en konventionsenlig lösning att låta övervakningsnämnderna eller Kriminalvårdsnämnden vara sista instans beträffande beslut, som enligt konventionen ska prövas av domstol. Allmän domstol eller allmän förvaltningsdomstol måste således vara slutinstans för i vart fall en del kriminalvårdsbeslut.

Redan enligt nuvarande lagstiftning prövar de allmänna förvaltningsdomstolarna många kriminalvårdsbeslut. Kommittén anser att det framstår som direkt olämpligt att låta de allmänna domstolarna pröva dessa beslut. Däremot finns det inte några starka skäl som talar mot att allmän förvaltningsdomstol prövar även sådana kriminalvårdsbeslut som i dag prövas vid allmän domstol. Det är således möjligt att få till stånd ett enhetligt system endast om det är förvaltningsdomstolarna, som överprövar Kriminalvårdens beslut i verkställighetsfrågor. Kommittén finner därför att det är de allmänna förvaltningsdomstolarna som ska vara slutinstans för Kriminalvårdens verkställighetsbeslut.

När det gäller övervakningsnämnderna och Kriminalvårdsnämnden anser kommittén att nämnderna i sig fungerar bra och ger utrymme för god insyn i Kriminalvårdens arbete. Kommittén har emellertid föreslagit att de beslut som i dag fattas av övervakningsnämnderna som första instans i stället ska meddelas av Kriminalvården. Detta innebär en stor förändring för nämnderna. Även om de i stor utsträckning skulle komma att pröva samma slag av ärenden blir det fråga om en överprövning av Kriminalvårdens beslut. Enligt kommitténs mening är det emellertid mindre lämpligt att överklagande prövas av en myndighet som inte är fristående i förhållande till den som fattat beslutet även om det sedan finns möjlighet att överklaga till domstol. Av än större betydelse är emellertid det krav på snabb domstolsprövning av frågor om frihetsberövande som följer av Europakonventionen. Om övervakningsnämnden ska pröva Kriminalvårdens beslut om omhändertagande medför detta en fördröjning av domstolsprövningen. En sådan fördröjning kan inte anses godtagbar. Beträffande Kriminalvårdsnämnden bör vidare beaktas att det enligt kommitténs förslag blir än färre ärenden för Kriminalvårdsnämnden att pröva. Kommittén har även funnit att Kriminalvårdsnämnden inte kan vara slutinstans för beslut där det krävs domstolsprövning.

Kommittén anser inte heller att det framstår befogat med de kostnader som den nödvändiga förändringen av nämndernas organisation skulle kräva. Behovet av insyn i Kriminalvårdens verksamhet kan vidare

tillgodoses såväl genom att nämndemän deltar i förvaltningsdomstolens beslutsfattande som genom särskilda tillsynsinsatser inom Kriminalvården. Ett enhetligt och snabbt beslutssystem med goda möjligheter till tydlig praxisbildning går endast att genomföra om Kriminalvårdens beslut får överklagas direkt till förvaltningsdomstol. Kommittén finner därför att övervakningsnämnderna och Kriminalvårdsnämnden ska upphöra.

Regler om handläggningen

När det gäller handläggningen av kriminalvårdsmål ska särskilda regler garantera en snabb prövning av de ärenden som avser särskilt ingripande åtgärder och innefattar frihetsberövande.

För att bibehålla den insyn i Kriminalvårdens verksamhet som övervakningsnämnderna och Kriminalvårdsnämnden har inneburit ska nämndemän ingå i rätten vid prövningen av bl.a. villkorlig frigivning, förverkande av villkorligt medgiven frihet och upphävande av olika utslussningsåtgärder.

Kommittén föreslår också att den dömde ska ha rätt till offentligt biträde i de fall en sådan rätt finns redan i dag samt i samband med prövning av villkorlig frigivning. Vidare ska den dömde ha rätt till muntlig förhandling i de mest ingripande ärendena.

Det ska som huvudregel krävas prövningstillstånd för prövning av kriminalvårdsmål i kammarrätten. Beslut om att en intagen inte ska villkorligt frigås efter två tredjedelar av strafftiden samt beslut om förverkande av villkorligt medgiven frihet anser kommittén dock att ska prövas av kammarrätt utan ett sådant tillstånd.

Enligt kommitténs förslag ska Kriminalvårdens beslut som regel överklagas till den länsrätt inom vars domkrets den anstalt, det häkte eller det frivårdskontor är beläget där den dömde var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades.

Särregler

Det finns två undantag från den enhetliga besluts- och instansordning som kommittén har föreslagit. Det ena är att frågan om omhändertagande ska prövas av allmän domstol och inte förvaltningsdomstol när åklagaren väckt talan om undanröjande av skyddstillsyn. Det andra är att regeringens möjlighet att fatta och överpröva beslut om kontakter med omvärlden och vistelser utanför anstalt för vissa kategorier dömda med hänsyn till rikets säkerhet och liknande behålls oförändrad.

Ekonomiska konsekvenser och ikraftträdande

Enligt kommitténs bedömning kommer förslagen sammantaget inte att medföra någon ökning eller minskning av samhällets kostnader. Bestämmelserna beräknas kunna träda i kraft den 1 april 2007.

Förslag till kriminalvårdslag (2006:000)

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Lagens innehåll m.m.

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om verkställighet av

1. fängelsestraff,
2. skyddstillsyn, och
3. samhällstjänst.

2 § Kriminalvården ansvarar för verkställigheten.

Kriminalvården skall under verkställigheten vidta åtgärder för att förebygga att den dömda begår nya brott.

Kontroll- och tvångsåtgärder får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Är mindre ingripande åtgärder tillräckliga skall de användas.

3 § Kriminalvården skall samverka med andra myndigheter och organisationer för att underlätta den dömdes anpassning till samhället.

Andra myndigheter skall ge Kriminalvården stöd i dess arbete.

4 § Den dömda skall behandlas med aktning för hans eller hennes människovärde och bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som kan vara förenade med verkställigheten.

Den dömda skall visa hänsyn mot Kriminalvårdens personal och andra personer som han eller hon kommer i kontakt med under verkställigheten.

5 § Kriminalvården skall, i samråd med den dömda, fastställa en verkställighetsplan för denne. Planen skall omprövas regelbundet och när det annars finns anledning till det.

Planen skall grundas på en utredning om den dömdes behov av stöd och kontroll och om vilka åtgärder som kan sättas in under verkställigheten för att minska risken för att han eller hon begår nya brott. Hänsyn skall tas till brottsoffer och andra som berörs av verkställigheten.

Den dömda skall följa verkställighetsplanen och även i övrigt rätta sig efter de regler som gäller för verkställigheten.

6 § Den som avtjänar fängelsestraff skall vara inskriven i en anstalt om inte Kriminalvården med stöd av 2 kap. 1 § beslutar att den dömda får avtjäna straffet utanför anstalt genom intensivövervakning med elektronisk kontroll (korttidsboja) eller om den dömda frigges villkorligt enligt 4 kap. 16 §.

Den som är inskriven i en anstalt skall vara intagen i anstalt om inte Kriminalvården beslutar att han eller hon skall få vistas utanför anstalt enligt 4 kap. 1 § första stycket 3–6.

Den som är intagen i anstalt kan få särskilt tillstånd att vistas tillfälligt utanför anstalt i de fall som anges i 3 kap. 71–72 §§ och 4 kap. 1 § första stycket 1–2.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om anstalter.

8 § Bestämmelser om när fängelsestraff får verkställas och hur tiden för verkställigheten skall beräknas finns i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m.

9 § Om det följer av särskilda bestämmelser får en kriminalvårdspåföljd, som har meddelats av en svensk domstol eller myndighet, verkställas i ett annat land.

10 § Om en utländsk domstol eller myndighet har meddelat en påföljd som motsvarar fängelsestraff, skyddstillsyn eller samhällstjänst får den verkställas enligt denna lag om det följer av särskilda bestämmelser.

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om tillämpningen av denna lag.

2 kap. Verkställighet av fängelsestraff utanför anstalt genom korttidsboja

1 § Verkställighet utanför anstalt genom korttidsboja får beviljas den som skall avtjäna fängelsestraff i högst sex månader om inte

1. fängelsestraffet har utdömts enligt 28 kap. 3 § brottsbalken,
2. den dömda är häktad eller intagen i anstalt av någon annan anledning än för att avtjäna det straff som ansökan avser,
3. den dömda tidigare har avtjänat fängelsestraff enligt bestämmelserna i detta kapitel och det inte därefter förflutit minst tre år utan att han eller hon har begått brott som föranlett strängare straff än böter,
4. risk finns för att den dömda kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig, eller
5. det annars finns särskilda skäl som talar mot verkställighet utanför anstalt.

Verkställighet enligt första stycket får beviljas endast om den dömda har tillgång till bostad och sysselsättning.

2 § Den dömda får inte vistas utanför bostaden annat än på de tider och för de ändamål som anges i verkställighetsplanen.

Efterlevnaden av förbudet skall kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

3 § Den dömda skall avhålla sig från alkohol och andra beroendeframkallande medel, sådana medel som avses i 1 § lagen om (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel samt sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

Den dömde är skyldig att på begäran lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av medel eller varor som avses i första stycket. Elektroniska hjälpmedel får användas vid kontrollen.

4 § Utöver de villkor som anges i verkställighetsplanen får Kriminalvården meddela sådana särskilda villkor om vård och behandling samt deltagande i särskilt anordnad verksamhet, som med hänsyn till den dömdes förhållanden framstår som lämpliga.

5 § Den dömde skall betala en avgift, om det är motiverat med hänsyn till hans eller hennes inkomster.

Avgiften uppgår till femtio kronor per dag som verkställigheten skall pågå, dock högst sextusen kronor. Beloppet skall betalas i förskott och tillföras brottsofferfonden. Om det finns särskilda skäl får det beslutas att avgiften skall betalas senare.

6 § Kriminalvården skall utöva tillsyn över den dömde och fortlöpande hålla sig underrättad om hans eller hennes förhållanden.

Vid behov kan en eller flera personer förordnas att medverka vid tillsynen.

7 § Bestämmelserna i 4 kap. 16–20 §§ om villkorlig frigivning skall tillämpas på motsvarande sätt vid verkställighet enligt detta kapitel.

8 § Om det inte längre finns förutsättningar att avtjäna straffet genom korttidsboja skall beslutet om detta upphävas. Detsamma gäller om den dömde inte följer sina skyldigheter enligt 2–4 §§ eller om han eller hon själv begär det.

9 § Uppkommer fråga om att upphäva ett beslut om korttidsboja enligt 1 § får det bestämmas att beslutet tills vidare inte skall gälla.

10 § Om det har bestämts att beslutet skall upphävas eller tills vidare inte skall gälla skall den dömde, om verkställigheten inletts, omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet.

3 kap. Verkställighet av fängelsestraff som intagen i anstalt

Placering

1 § En intagen skall vara placerad under så fria förhållanden som med hänsyn till ordning och säkerhet är möjligt.

En intagen skall placeras på en plats med särskilt hög grad av säkerhet om det är nödvändigt för att förhindra att han eller hon fritas, rymmer eller fortsätter med brottslig verksamhet av allvarligt slag under verkställigheten. Beslut om placering på plats med särskilt hög grad av säkerhet skall omprövas varje månad.

2 § Vid beslut om placering skall i den mån det är möjligt hänsyn tas till den intagnes behov av

1. viss sysselsättning eller behandling,
2. en lämplig frigivningsplanering, och
3. närhet till hemorten.

3 § Den som inte fyllt arton år får inte placeras tillsammans med intagna över arton år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa. Den intagne skall placeras åtskild från intagna, som kan ha en negativ inverkan på hans eller hennes möjlighet att anpassa sig till samhället.

Den som har fyllt arton men inte tjuogoett år skall placeras åtskild från intagna, som kan ha en negativ inverkan på den intagnes möjlighet att anpassa sig till samhället. Undantag får göras om det finns särskilda skäl för det.

Den som inte har fyllt tjuogoett år bör i den mån det är möjligt placeras i en anstalt med särskild verksamhet för yngre intagna.

4 § En kvinna får inte utan att hon samtycker till det placeras tillsammans med män.

5 § En intagen får ha sitt spädbarn hos sig, om det är förenligt med barnets bästa. Innan tillstånd ges skall socialtjänsten höras.

Förmånssystem

6 § Under anstaltsvistelsen tillämpas ett förmånssystem.

I början av verkställigheten skall den intagne få del av ett grundutbud av förmåner (grundnivån). En intagen som uppfyller de krav som anges i 1 kap. 5 § tredje stycket får tilldelas särskilda förmåner genom uppflyttning till en förhöjd nivå i förmånssystemet.

Om en intagen som befinner sig på en förhöjd nivå inte längre uppfyller de krav som ställs på honom eller henne skall den intagne flyttas ned till grundnivån.

7 § Av verkställighetsplanen skall det framgå på vilken nivå i förmånssystemet den intagne befinner sig och vilka krav som skall vara uppfyllda för att han eller hon skall kunna flyttas till en högre nivå.

Frågor om upp- eller nedflyttning enligt 6 § andra och tredje styckena skall prövas i samband med omprövning av verkställighetsplanen. Frågan om uppflyttning från grundnivån skall dock prövas minst varannan månad.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om hur många nivåer det skall finnas på varje anstalt och vilka förmåner som generellt får tilldelas intagna på en viss nivå.

9 § En intagen skall ges möjlighet till lämplig sysselsättning i form av arbete, utbildning eller annan verksamhet som underlättar hans eller hennes anpassning till samhället och även i övrigt minskar risken för att han eller hon fortsätter att begå brott.

Ersättning

10 § En intagen skall få ersättning från Kriminalvården om han eller hon utfört anvisad sysselsättning.

Viss ersättning skall betalas till en intagen som är helt eller delvis oförmögen att delta i sysselsättning och till en intagen som inte kan ges sysselsättning. Ersättning skall inte betalas om det är den intagne själv som orsakat att han eller hon inte kan delta i sysselsättningen.

Den intagne skall få ersättning från Kriminalvården endast i den mån han eller hon inte får motsvarande ersättning på annat sätt.

11 § Har en intagen uppsåtligen förstört egendom som tillhör Kriminalvården får av den ersättning som avses i 10 § hållas inne ett belopp som motsvarar vad det kostar att ersätta egendomen.

12 § Vid verkställighetens början skall Kriminalvården besluta vilket belopp som skall hållas inne av ersättning som avses i 10 § för att betala kostnaderna för sådan hemresa som avses i 9 kap. 1 § utlänningslagen (1989:529).

Om resan inte genomförts inom ett år från villkorlig frigivning eller utvisningsbeslutet dessförinnan upphävts skall det innehållna beloppet återbetalas till den dömd. Om resan genomförts och det som innehållits överskrider den faktiska kostnaden för resan gäller detta även det överskjutande beloppet. Ränta skall betalas på återbetalat belopp enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den dag då beloppet innehölls till dess betalning sker.

13 § Ersättning som avses i 10 § får inte utmätas.

Vid tillämpning av 11 och 12 §§ skall den intagne förbehållas ett belopp för egen del motsvarande tre fjärdedelar av den vid varje tillfälle utbetalade ersättningen enligt 10 §.

Fritid

14 § En intagen skall ges tillfälle att vistas utomhus minst en timme varje dag om det inte finns synnerliga skäl mot detta.

En intagen skall ges tillfälle att utöva sin religion eller livsåskådning i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till ordning och säkerhet.

Under förutsättning att det är lämpligt med hänsyn främst till ordning, säkerhet och den intagnes behov av behandling skall han eller hon också ges tillfälle att följa vad som händer i omvärlden och delta i lämplig fritidssysselsättning.

15 § En intagen som deltar i sysselsättning skall vistas tillsammans med andra intagna i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till sysselsättningens art, den intagnes behov av behandling samt ordning och säkerhet i anstalten.

16 § På fritiden skall en intagen få möjlighet att vistas tillsammans med andra intagna i den utsträckning han eller hon önskar det och i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till den intagnes behov av behandling samt ordning och säkerhet i anstalten.

17 § En intagen som på grund av sjukdom eller av annan jämförbar anledning inte kan delta i sysselsättning skall under de förutsättningar som anges i 16 § och om det kan anses lämpligt ges möjlighet att vistas tillsammans med andra intagna i den utsträckning han eller hon önskar det.

18 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om gemensamhet enligt 15–17 §§ för en viss eller vissa grupper intagna.

Avskiljande från gemensamheten med andra intagna

Kortvariga avskiljanden

19 § En eller flera intagna får hållas helt eller delvis avskilda från andra intagna

1. i anslutning till nattvilan,
 2. om det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet i anstalten, eller
 3. om det är nödvändigt för att genomföra en kroppsbesiktning.
- Ett avskiljande enligt första stycket 2 och 3 får endast vara tillfälligt.

20 § En intagen som vägrar att delta i anvisad sysselsättning får avskiljas helt eller delvis från gemensamheten med andra intagna under den tid sysselsättningen skulle ha pågått.

21 § Under utredningen av frågor om utdelande av varning, nedflyttning i förmånssystemet eller om uppskjuten villkorlig frigivning får en intagen tillfälligt avskiljas från gemensamheten med andra intagna i den utsträckning det är nödvändigt för att syftet med utredningen inte skall äventyras. Åtgärden får inte pågå under längre tid än fyra dygn.

Långvariga avskiljanden

22 § Om den intagne begär det får han eller hon avskiljas helt eller delvis från gemensamheten med andra intagna. Det gäller dock inte om det finns särskilda skäl mot det.

23 § En intagen får avskiljas helt eller delvis från gemensamheten med andra intagna, om det är nödvändigt

1. med hänsyn till rikets säkerhet,
2. med hänsyn till det hot som finns mot den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa,
3. för att förhindra att den intagne rymmer eller fritas,
4. för att förhindra att den intagne fortsätter med brottslig verksamhet av allvarligt slag, eller
5. för att förhindra att den intagne på annat sätt allvarligt stör ordningen i anstalten.

En intagen får avskiljas med stöd av första stycket 5 endast om det inte är tillräckligt att den intagne avskiljs tillfälligt.

Gemensamma bestämmelser

24 § Ett beslut att avskilja en intagen från gemensamheten med andra intagna skall omprövas så ofta det finns anledning till det. Beslutet skall omprövas med högst tio dagars mellanrum om den intagne helt avskilts från gemensamheten med andra intagna och med högst en månads mellanrum om den intagne endast delvis avskilts från gemensamheten med andra intagna.

25 § En intagen som avskiljs på grund av att han eller hon uppträder våldsamt skall undersökas av läkare så snart som möjligt. En intagen som är avskild från gemensamheten med andra intagna skall alltid undersökas av en läkare så snart det behövs med hänsyn till den intagnes hälsotillstånd och i vart fall en gång i månaden.

26 § En intagen får i samband med ett avskiljande beläggas med fängsel om det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

Om ett avskiljande inte kan verkställas i anstalt får den intagne placeras i häkte i högst fyra dygn om det är fråga om avskiljande enligt 21 § och i andra fall i högst två dygn.

27 § Bestämmelser om begränsningar i kontakten med omvärlden finns i 33–41 §§.

Överläggning i frågor av gemensamt intresse för intagna

28 § De intagna skall med de begränsningar som följer av gällande bestämmelser och avtal för verksamheten inom Kriminalvården ges möjlighet att i lämplig ordning överlägga med ledningen för anstalten i frågor som är av gemensamt intresse för de intagna.

Intagna skall om det är möjligt med hänsyn till ordning och säkerhet ges tillfälle att sammanträffa med varandra för överläggning av frågor som avses i första stycket. En intagen som är avskild från gemensamheten med andra intagna får endast delta i sådan överläggning om det är möjligt med hänsyn till syftet med avskiljandet.

29 § En intagen får i anstalt inneha endast de betalningsmedel som Kriminalvården tillhandahåller och högst det belopp som Kriminalvården bestämmer.

I anstalt får en intagen endast ha tillgång till sådan ersättning som avses i 10 § eller ersättning som han eller hon på annat sätt uppburit genom att delta i anvisad sysselsättning. Kriminalvården får tillåta en intagen att inneha viss del av ersättning som utbetalas från statlig myndighet eller från arbetslöshetskassa som avses i lagen (1997:239) om arbetslöshetskassor. En intagen som uppbär ålderspension enligt lagen (1998:674) om inkomstgrundad ålderspension eller lagen (1998:702) om garantipension får ha tillgång till viss del av sin pension.

30 § En intagen får inte i anstalt disponera annan egendom än sådan som tillhandahålls av Kriminalvården. En intagen får dock inneha privat egendom av enkelt slag om det inte finns risk för att egendomen äventyrar ordningen eller säkerheten i anstalten eller syftet med den behandling som den intagne genomgår.

31 § Överlåtelse av egendom och andra ekonomiska transaktioner mellan intagna får inte förekomma i anstalt. Undantag kan göras om det finns synnerliga skäl för att utföra en sådan transaktion.

32 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilken egendom som generellt får eller inte får innehas i anstalt av en viss eller vissa grupper intagna.

En intagens kontakt med omvärlden

33 § En intagen får ta emot besök i den utsträckning det är lämpligt.

En intagen får inte ta emot besök som

1. kan innebära en risk med hänsyn till ordning eller säkerhet i anstalten,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. annars kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

34 § Om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet får ett besök kontrolleras. Ett besök kontrolleras genom att personal är närvarande vid besöket eller genom användande av ett besöksrum som är så utformat att det omöjliggör överlämnande av föremål.

Ett besök får kontrolleras genom användande av ett besöksrum som avses i första stycket endast om det av säkerhetsskäl inte är tillräckligt att personal är närvarande vid besöket eller om den intagne begär det.

En besökare får låsas in under besöket om besökaren medger det.

35 § Besök av en advokat eller en biträdande jurist på advokatbyrå som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet skall kontrolleras endast om biträdet eller den intagne begär det.

36 § En intagen får lämna och ta emot telefonsamtal eller andra elektroniska meddelanden endast genom att använda den utrustning för elektronisk kommunikation som tillhandahålls av Kriminalvården.

Den intagne får inte lämna eller ta emot sådana meddelanden, om det

1. kan innebära en risk med hänsyn till ordning eller säkerhet i anstalten,
2. kan motverka den intagnes anpassning i samhället, eller
3. annars kan vara till skada för den intagne eller någon annan.

37 § Om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet skall ett telefonsamtal eller ett annat elektroniskt meddelande kontrolleras.

Den intagne och mottagaren av meddelandet skall informeras om kontrollen.

Första stycket gäller inte elektroniska meddelanden mellan en intagen och en advokat eller en biträdande jurist vid advokatbyrå som biträder den intagne i en rättslig angelägenhet.

38 § Brev till eller från den som är intagen i anstalt får, om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet, granskas för att undersöka om det innehåller något otillåtet föremål eller något meddelande om brottslig verksamhet, rymning eller annat liknande förfarande.

Brev mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda skall vidarebefordras utan granskning. Om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare är oriktig får brevet granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

39 § Brev som granskats får hållas kvar, om det är nödvändigt med hänsyn till ordning eller säkerhet. Om det inte finns särskilda skäl mot det skall den intagne genast underrättas om kvarhållandet. Gäller det ett ankommande brev skall den intagne i den utsträckning det är lämpligt få information om innehållet i det.

Ett kvarhållet brev skall, om inte särskilda skäl talar mot det, lämnas ut till den intagne så snart det kan ske och senast när den intagne villkorligt frigges, om det inte finns särskilda skäl mot det.

40 § När ett brev som skall granskas öppnas bör den intagne vara närvarande om det lämpligen kan ske.

41 § Bestämmelserna i 38–40 §§ gäller även annan försändelse än brev och annat skriftligt meddelande än brev om meddelandet inte är sådant som avses i 36 §.

42 § Kopior och översättningar av meddelanden som granskats enligt 38 § och upptagningar eller uppteckningar som gjorts vid kontroll enligt 34 och 37 §§ skall förstöras så snart de inte längre behövs.

Kriminalvården får använda uppgifter som framkommit vid granskning och kontroll enligt 34, 37 och 38 §§ i det säkerhets- och brottsförebyggande arbetet.

43 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om i vilken omfattning en viss eller vissa grupper intagna generellt skall ha möjlighet till kontakter med omvärlden och om dessa kontakter generellt skall vara kontrollerade för denna eller dessa grupper intagna.

44 § Regeringen får när det gäller en viss intagen besluta om undantag från bestämmelserna i 33–41 §§ om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

Kontroll av intagna

45 § Den som är intagen i anstalt skall kontrolleras i den utsträckning det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet. Särskilt hög kontroll skall utövas över en sådan intagen som avses i 1 § andra stycket.

Kriminalvården får undersöka samtliga utrymmen i en anstalt och all egendom som påträffas i anstalten.

46 § En intagen får fotograferas när han eller hon anländer till anstalten. Om den som har fotograferats förändras till utseendet efter fotograferingen eller om det annars finns särskild anledning till det, får ett nytt fotografi tas.

Ett fotografi av en intagen skall förstöras när det inte längre behövs och senast när straffet är helt verkställt.

47 § En intagen skall kroppsvisiteras för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon anländer till anstalten om det inte är uppenbart obehövligt.

En intagen får även kroppsvisiteras för eftersökande av otillåtna föremål när

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål skall anträffas på honom eller henne,
2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför anstalten,
3. han eller hon skall ta emot eller har haft ett okontrollerat besök, eller
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom anstalten och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

48 § En intagen får kroppsvisiteras om det är nödvändigt av säkerhetsskäl och undersökningen endast syftar till att söka efter vapen eller andra farliga föremål.

49 § En intagen får under de förutsättningar som anges i andra och tredje stycket föreläggas att lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av beroendeframkallande medel eller något sådant dopningsmedel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Detta gäller

dock inte om det finns medicinska eller liknande skäl mot sådan Bilaga 2
provtagning.

Prov som avses i första stycket får tas

1. när den intagne anländer till anstalten,
2. som villkor för uppflyttning till en förhöjd nivå i förmånssystemet,
3. när den intagne kan antas vara påverkad av sådant medel som avses i första stycket,
4. inför eller efter en vistelse utanför anstalten,
5. inför eller efter ett okontrollerat besök, eller
6. om det sker i en stickprovskontroll.

50 § En intagen får i andra fall än som avses i 49 § kroppsbesiktigas under de förutsättningar som anges i 47 §. När det finns anledning att anta att ett otillåtet föremål skall anträffas på den intagne får såväl ytlig som annan kroppsbesiktning ske. I andra situationer får annan kroppsbesiktning än ytlig kroppsbesiktning ske endast om det ur ordnings- eller säkerhetssynpunkt är otillräckligt med ytlig kroppsbesiktning.

51 § Vid sådan undersökning som avses i 47–50 §§ skall all den hänsyn som omständigheterna medger visas. Om det är möjligt skall undersökningen utföras i närvaro av ett vittne.

En kroppsvisitation eller en kroppsbesiktning av en kvinna får inte utföras eller bevittnas av annan än kvinna, läkare eller legitimerad sjuksköterska. Följande åtgärder får emellertid utföras och bevittnas av en man som inte är läkare eller legitimerad sjuksköterska:

1. kroppsvisitation som avses i 48 §,
2. kroppsvisitation som enbart innebär att föremål som en person bär med sig undersöks,
3. kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande anordning, eller
4. kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov eller alkoholutandningsprov tas.

52 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om hur en viss eller vissa grupper intagna skall kontrolleras enligt 45–50 §§ och i vilken omfattning sådan kontroll får ske.

Kontroll av besökare m.m.

53 § Om det behövs för att kunna bedöma om en intagen skall få ta emot besök eller om ett besök skall kontrolleras skall det före besöket undersökas om besökaren har dömts eller är misstänkt för brott. I den utsträckning det behövs skall upplysningar också inhämtas om besökarens personliga förhållanden i övrigt.

Besök får, om det är nödvändigt med hänsyn till ordningen eller säkerheten, villkoras av att besökaren legitimerar sig eller genomgår kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

54 § Den som tar emot ett elektronisk meddelande från en intagen får kontrolleras på det sätt som framgår i 53 § första stycket.

55 § Om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen och säkerheten vid en anstalt får Kriminalvården besluta att samtliga personer som passerar in i anstalten skall kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll skall vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

Beslut om allmän inpasseringskontroll gäller tills vidare eller för viss tid.

56 § Om det är nödvändigt för att upprätthålla ordning och säkerhet får ett fordon och de föremål som finns i fordonet undersökas i anslutning till att fordonet passerar in i eller ut ur en anstalt. Syftet skall vara att söka efter otillåtna föremål eller personer som utan tillåtelse från anstalten passerar in i eller ut ur anstalten. Skriftliga meddelanden får inte granskas.

57 § Kriminalvården får använda de uppgifter som framkommer vid undersökning enligt 53–56 §§ i det säkerhets- och återfallsförebyggande arbetet.

58 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om hur kontrollen enligt 53–54 och 56 §§ generellt skall utformas och i vilken omfattning sådan kontroll skall ske.

Omhändertagande m.m. av egendom i anstalt

59 § Kriminalvården får förvara egendom som är avsedd att användas av den intagne vid vistelse utanför anstalten enligt i 71–72 §§ och 4 kap. 1 § första stycket 1–2 och får tillfälligt förvara egendom som den intagne får inneha på en högre nivå i förmånssystemet.

60 § Egendom som en intagen har lämnat kvar får säljas när tre månader har gått från det att den intagne lämnat anstalten. Egendom vars värde kan antas understiga två och en halv procent av prisbasbeloppet enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring eller som inte kan vårdas utan risk för att den förstörs får efter samma tid förstöras.

En intagen skall vid verkställighetens början informeras om Kriminalvårdens rätt att sälja eller förstöra egendom.

61 § Egendom som anträffas i anstalt och som inte får innehas av intagna skall förklaras förverkad om det inte är uppenbart oskäligt.

Förverkande får endast ske om förverkande inte sker på grund av bestämmelse i annan lag.

62 § Egendom som är förverkad enligt 61 § skall förstöras om dess värde är ringa eller egendomen är olämplig att sälja. I andra fall skall egendomen säljas.

Intäkter vid försäljning av förverkad egendom tillfaller staten.

63 § Egendom, som avses i 61 §, får säljas eller förstöras innan beslutet om förverkande vunnit laga kraft om egendomen inte kan vårdas utan risk för att den förstörs eller det annars finns särskilda skäl för det.

64 § Om egendom som sålts eller förstörts inte förverkas har ägaren eller annan rättsinnehavare rätt till ersättning. För egendom som sålts lämnas dock inte ersättning med högre belopp än vad som kommit in vid försäljningen. Om egendomen har förstörts lämnas ersättning med skäligt belopp.

Ersättning betalas ut av länsstyrelsen på begäran av Kriminalvården.

65 § Egendom som anträffas i anstalt får omhändertas av Kriminalvården i avvaktan på beslut i frågan om förverkande enligt 61 § eller enligt bestämmelse i annan lag. Omhändertagandet gäller även om egendomen tas i beslag. Omhändertagen egendom skall överlämnas till Kriminalvården om beslaget hävs.

66 § Beslutet om förverkande skall delges genom anslag i den anstalt där egendomen påträffats. En underrättelse skall skickas till den som påstår sig var drabbad av ett förverkande.

Varning

67 § Om en intagen är misskötsam får han eller hon tilldelas en varning.

Straff

68 § Den som olovligen till en intagen överlämnar eller försöker överlämna vapen eller annat som den intagne kan skada sig själv eller annan med döms till böter eller fängelse i högst ett år om inte gärningen är belagd med strängare straff i brottsbalken.

Den som till en intagen lämnar alkoholhaltiga drycker eller andra berusningsmedel eller sådan injektionsspruta eller kanyl som kan användas för insprutning i människokroppen eller som annars hjälper en intagen att komma åt sådana berusningsmedel eller föremål döms till böter eller fängelse i högst sex månader om inte gärningen är belagd med strängare straff i annan lag.

Inställelse vid domstol och myndighet

69 § Kriminalvården skall inställa en intagen vid domstol som begärt det. Begär myndighet att en intagen skall inställas inför denna prövar Kriminalvården om det skall få ske.

I anslutning till inställelsen får den intagne tillfälligt placeras i häkte.

Transport

70 § Vid transport av den intagne skall den intagne ställas under nödvändig bevakning. I samband med transport och vistelse utanför

anstalt enligt 71–72 §§ får den intagne beläggas med fängsel, om det behövs med hänsyn till säkerheten.

Kan transporten medföra skada för den intagnes hälsa, skall läkares medgivande till transporten inhämtas.

Vistelse utanför anstalt av särskilt ömmande skäl m.m.

71 § Den intagne kan ges tillstånd att tillfälligt få vistas utanför anstalten för att begränsa allvarliga skadeverkningar av ett långvarigt fängelsestraff eller om det finns särskilt ömmande skäl.

För vistelsen utanför anstalt skall de villkor ställas som är nödvändiga. Kriminalvården skall kontrollera att den intagne följer villkoren. Om det behövs med hänsyn till säkerheten skall den intagne stå under bevakning.

Särskild vård m.m.

72 § Om en intagen behöver hälso- och sjukvård, skall han eller hon vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Kan den intagne inte undersökas eller behandlas på ett lämpligt sätt inom anstalten bör den allmänna sjukvården anlitas. Om det behövs, får den intagne föras över till allmänt sjukhus.

När det gäller behandlingen av en intagen, som har förts över till en sådan sjukvårdsinrättning som avses i 6 § första stycket andra meningen lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård för frivillig psykiatrisk vård tillämpas föreskrifterna i 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård samt bestämmelserna i 8 § andra och tredje styckena lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård om befogenhet för Kriminalvården och regeringen att besluta om särskilda restriktioner beträffande en viss intagen.

Om det behövs med hänsyn till säkerheten skall villkor ställas för vistelsen utanför anstalt och den dömda stå under bevakning.

Bevakningsföretag

73 § Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att inom ramen för sin anställning där utföra vissa bevakningsuppdrag, när en intagen skall vistas utanför anstalten. Om det finns särskilda skäl får förordnandet även avse vissa bevakningsuppgifter inom anstalten. I förordnandet skall uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

Väktaren får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sitt uppdrag har fått veta om enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott. I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

4 kap. Utslussning

1 § Som ett led i utslussningen till ett samhällsanpassat liv i frihet kan den intagne få vistas utanför anstalten genom

1. permission enligt 8 §,
2. frigång enligt 10 §,
3. utökad frigång enligt 11 §,
4. vistelse i hem för vård och boende (vårdvistelse) enligt 12 §,
5. vistelse i ett av Kriminalvården kontrollerat boende (halvvägshus)

enligt 13 §, och

6. intensivövervakning med elektronisk kontroll (frigivningsboja) enligt 15 §.

Vistelse utanför anstalt enligt första stycket 2–6 skall planeras så att den kan pågå fram till den dag villkorlig frigivning beviljas.

2 § Frågor om tillstånd till vistelse utanför anstalt enligt 1 § skall, om inte annat följer av 9 §, prövas i samband med att verkställighetsplanen fastställs eller omprövas.

3 § I beslut enligt 1 § skall anges de villkor som behövs för att syftet med vistelsen utanför anstalt skall kunna uppnås och göra det möjligt för Kriminalvården att utöva nödvändig kontroll. Kriminalvården skall kontrollera att den dömda följer villkoren.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om villkoren för permission för en viss eller vissa grupper intagna.

4 § Bestämmelserna i 3 kap. 10–13 §§ skall tillämpas även beträffande frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och frigivningsboja.

5 § Finns det inte längre förutsättningar för vistelse utanför anstalt enligt 1 § skall beslutet upphävas. Detsamma gäller om den dömda inte följer verkställighetsplanen, inte rättar sig efter de villkor och övriga regler som gäller för vistelsen utanför anstalt eller själv begär det.

6 § Har fråga uppkommit om att upphäva ett beslut enligt 5 § får bestämmas att beslutet inte skall gälla till dess frågan har avgjorts genom beslut som har vunnit laga kraft.

7 § Om ett beslut upphävs eller inte längre skall gälla enligt 5–6 §§ skall den dömda omedelbart föras till en anstalt för fortsatt verkställighet av fängelsestraffet.

Permission

8 § En intagen får, utöver vad som följer av 3 kap 71 §, beviljas tillstånd att tillfälligt vistas utanför anstalten (permission) under en kortare tid vid något eller några få tillfällen per månad om

1. den intagne befinner sig på en förhöjd nivå i förmånssystemet,
2. minst en fjärdedel av strafftiden, dock minst två månader, har avtjänats eller särskilda skäl finns, och

3. det inte finns påtaglig risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Avtjänar den intagne fängelsestraff om minst 18 år eller på livstid får permission beviljas först sedan fyra år och sex månader av strafftiden har avtjänats eller särskilda skäl finns.

Om det behövs skall den intagne vara ställd under bevakning.

Permission för vistelse utomlands får beviljas endast om det finns det synnerliga skäl.

9 § Beslut om beviljande av permission skall fattas senast fjorton dagar före permissionstillfället. Om särskilda skäl finns får beslut fattas senare.

Frigång

10 § En intagen får beviljas frigång för att dagtid utföra arbete, delta i undervisning eller utbildning, få behandling eller delta i annan godkänd verksamhet om

1. den intagne befinner sig på förhöjd nivå i förmånssystemet,
2. minst hälften av strafftiden, dock minst sex månader, har avtjänats, och
3. det inte finns risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

11 § Om den intagne befinner sig på den högsta nivån i förmånssystemet och har tillgång till bostad kan frigången utökas genom att han eller hon får vistas utanför anstalten hela dygnet och under längre sammanhängande perioder (utökad frigång).

Villkor får meddelas om att den dömde på bestämda tider skall vistas i sin bostad. Efterlevnaden av villkoret får under högst sex månader i början av den utökade frigången kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Vårdvistelse

12 § Vårdvistelse får beviljas för att ge den intagne nödvändig vård i ett hem som avses i 6 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) om

1. den intagne befinner sig på en förhöjd nivå i förmånssystemet och
2. det inte finns risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Halvvägshus

13 § En intagen får beviljas vistelse i halvvägshus om

1. den intagne befinner sig på en förhöjd nivå i förmånssystemet,
2. minst hälften av strafftiden, dock minst sex månader, har avtjänats, och
3. det inte finns risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

14 § Bestämmelserna i 3 kap. 5 §, 33 §, 45 §, 47 § andra stycket första och fjärde punkten, 48 §, 49 § första stycket, andra stycket första, tredje och sjätte punkten, 51 §, 53 §, 57–58 §§ och 60 § skall tillämpas under vistelse i halvvägshus.

Frigivningsboja

15 § En intagen får beviljas frigivningsboja om

1. den intagne befinner sig på en förhöjd nivå i förmånssystemet,
2. den intagne har tillgång till bostad och sysselsättning,
3. minst hälften av strafftiden, dock minst sex månader, har avtjänats, och
4. det inte finns risk för att den intagne kommer att begå brott, undandra sig straffets fullgörande eller på annat sätt missköta sig.

Vistelsen utanför anstalt får pågå under högst fyra månader. Uppgår strafftiden till två år eller däröver får vistelsen dock pågå under högst sex månader.

Under vistelsen utanför anstalt skall bestämmelserna i 2 kap. 2–4, 6 och 8–10 §§ tillämpas.

Villkorlig frigivning

16 § När två tredjedelar av ett tidsbestämt straff, dock minst en månad, har avtjänats skall den dömda villkorligt friges, om det inte finns synnerliga skäl mot det.

Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning skall särskilt beaktas om den dömda uppträtt hotfullt eller våldsamt mot personal eller medintagna eller på annat sätt stört ordningen eller säkerheten i anstalt, rymt eller avvikit i samband med permission eller vägrat att genomgå behandling som ansetts nödvändig för hans eller hennes anpassning till samhället.

Befinner sig den dömda i ett hem som avses i 12 § skall den dömda villkorligt friges tidigast när vårdtiden vid hemmet är avslutad.

17 § Om det har beslutats att den dömda inte skall friges villkorligt enligt 16 § första stycket skall frågan om villkorlig frigivning prövas igen minst var sjätte månad. Om nya omständigheter framkommer får frågan prövas tidigare än vad som angetts i beslutet.

18 § Villkorlig frigivning får inte ske från fängelse som har dömts ut enligt 28 kap. 3 § brottsbalken eller från ett förvandlingsstraff för böter.

19 § Efter villkorlig frigivning gäller en prøvotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst ett år. Den frigivne skall under prøvotiden vara skötsam och efter förmåga försöka försörja sig.

20 § Den som villkorligt frigivits skall ställas under övervakning, om det behövs för att minska risken att den frigivne begår nya brott.

Övervakningen upphör när ett år av prövotiden har förflutit. Behövs inte längre övervakning får den upphöra tidigare.

Vid bedömningen av om det fortfarande finns behov av övervakning skall beaktas om den frigivne följt verkställighets planen och även i övrigt rättat sig efter de regler som gäller för verkställigheten.

5 kap. Övervakning

1 § Detta kapitel innehåller bestämmelser om vad som skall gälla under övervakning efter villkorlig frigivning enligt 4 kap. 16 § denna lag och vid skyddstillsyn enligt 28 kap 5 § brottsbalken samt enligt 34 kap. 6 § samma balk.

2 § En tjänsteman inom Kriminalvården skall utses som övervakare för den dömd.

Om det inte finns särskilda skäl skall en för uppdraget lämplig person (stödperson) utses för att biträda övervakaren. Vid behov kan flera övervakare och stödpersoner utses.

3 § Kriminalvården skall utöva tillsyn över den dömd samt förmedla stöd och hjälp som kan minska risken för att han eller hon begår nya brott och även i övrigt underlätta den dömdes anpassning till samhället.

Övervakaren skall fortlöpande hålla sig underrättad om den dömdes levnadsförhållanden och kontrollera att han eller hon följer sina skyldigheter under övervakningen.

4 § Om en intagen skall ställas under övervakning efter villkorlig frigivning skall övervakaren före frigivningen träffa den intagne för genomgång av vad som skall gälla under övervakningen. Vistas den dömd inte i anstalt när beslutet om övervakning fattas skall sammanträffandet ske så snart som möjligt.

Den som dömts till skyddstillsyn skall senast en vecka efter domen inställa sig hos övervakaren eller annan tjänsteman hos Kriminalvården för genomgång av vad som skall gälla under övervakningen.

5 § Under övervakningen skall den dömd regelbundet hålla kontakt med övervakaren och stödpersonen på det sätt och i den omfattning som anges i verkställighetsplanen och enligt de anvisningar som övervakaren och stödpersonen lämnar.

6 § Den dömd skall hålla övervakaren underrättad om sin bostad, sysselsättning och andra förhållanden av betydelse för övervakningen.

Den dömd skall underrätta övervakaren om han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan verksamhet där han eller hon enligt verkställighetsplanen skulle ha varit.

7 § Kriminalvården får meddela sådana särskilda föreskrifter som avses i 28 kap 6–7 § brottsbalken, om det kan antas att föreskriften kan bidra till att minska risken för att den dömd begår nya brott eller underlätta tillsynen under övervakningen.

8 § Kriminalvården får ändra eller upphäva en föreskrift som meddelats enligt 28 kap. 6 § brottsbalken eller enligt 7 § i detta kapitel. Föreskrift som har meddelats av domstol får ändras eller upphävas endast om nya omständigheter framkommit, som innebär att det inte längre finns behov av föreskriften eller att den inte kan tillämpas.

9 § Har domstol meddelat föreskrift om särskild behandlingsplan enligt 28 kap 6 a § brottsbalken svarar Kriminalvården för de kostnader som uppkommer fram till dess att domstolens alternativa strafftid löpt ut.

10 § Har en särskild föreskrift meddelats om att den dömda skall genomgå vård på en inrättning eller särskilt hem skall Kriminalvården föreskriva att den som ansvarar för behandlingen skall anmäla till Kriminalvården, om den dömda inte följer vad som åligger honom till följd av föreskriften.

11 § Om den villkorligt frigivna inte följer sina skyldigheter under övervakningen får Kriminalvården

1. meddela den dömda en varning,
2. förlänga övervakningstiden,
3. meddela eller ändra särskilda föreskrifter enligt 7 §, eller
4. meddela villkor om tid och sätt för kontakter enligt 5 §.

Om åtgärd som avses i första stycket inte kan anses tillräckligt ingripande får Kriminalvården förverka den villkorligt medgivna friheten, dock högst femton dagar vid varje tillfälle.

12 § Om den som dömts till skyddstillsyn inte följer sina skyldigheter under övervakningen får Kriminalvården vidta åtgärd som avses i 11 § första stycket.

Kan sådan åtgärd inte anses tillräckligt ingripande skall Kriminalvården begära att åklagare för talan om omvandling av skyddstillsynen till annan påföljd.

13 § Åtgärd enligt 11 § och 12 § första stycket får inte beslutas efter prövotidens utgång.

Talan enligt 12 § andra stycket skall väckas före prövotidens utgång.

14 § Blir det fråga om att vidta åtgärd som avses i 11–12 §§ får Kriminalvården besluta att den dömda skall omhändertas. Sådant beslut får också meddelas för att den dömda skall genomgå föreskriven vård eller behandling eller om han eller hon har undandragit sig övervakningen. Ett beslut om omhändertagande skall omprövas så ofta det finns anledning till det.

Den dömda får inte hållas kvar längre tid än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får dock beslutas att han eller hon skall hållas kvar ytterligare högst en vecka.

Efter prövotidens utgång får den dömda inte längre vara omhändertagen.

6 kap. Samhällstjänst

1 § Detta kapitel innehåller bestämmelser om verkställighet av samhällstjänst som har meddelats i samband med villkorlig dom eller skyddstillsyn.

2 § Samhällstjänsten skall fullgöras i enlighet med vad som anges i verkställighetsplanen.

3 § Den dömda får på arbetsplatsen inte vara påverkad av alkohol och andra beroendeframkallande medel, sådana medel som avses i 1 § lagen om (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller sådana varor som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Den dömda är skyldig att på anmaning lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av medel eller varor som avses i första stycket. Elektroniska hjälpmedel får användas vid kontrollen.

4 § Om det behövs för att den som dömts till skyddstillsyn skall stå under övervakning till dess samhällstjänsten fullgjorts, får Kriminalvården besluta om övervakning under viss tid efter det att ett år av prøvotiden har gått, dock längst till prøvotidens utgång.

5 § Kriminalvården får ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst om det finns särskilda skäl för detta.

6 § Har den som meddelats föreskrift om samhällstjänst i samband med villkorlig dom åsidosatt sina skyldigheter enligt verkställighetsplanen skall Kriminalvården begära att åklagare för talan om undanröjande av den villkorliga domen och val av annan påföljd.

I 5 kap. 8 § andra stycket finns bestämmelser om Kriminalvårdens skyldighet att anmäla till åklagare om den som dömts till skyddstillsyn åsidosatt sina skyldigheter.

7 kap. Om beslut och överklagande

Beslutsfattande

1 § Beslut enligt denna lag fattas av Kriminalvården, om inte annat följer av detta kapitel.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om beslutsfattandet.

2 § Beslut i frågor enligt denna lag gäller omedelbart, om inte något annat förordnas.

Överklagande av beslut

3 § Beslut av Kriminalvården enligt denna lag får överklagas endast om det anges i detta kapitel.

4 § Kriminalvårdens beslut i särskilda fall får överklagas om de avser

1. tillstånd att avtjäna fängelsestraff utanför anstalt genom korttidsboja, upphävande av sådant beslut eller storleken på avgiften för sådant avtjänande enligt 2 kap. 1, 5 och 8 §§.

2. placering på plats med särskilt hög säkerhet enligt 3 kap. 1 § andra stycket,

3. tillstånd att ha sitt spädbarn hos sig enligt 3 kap. 5 §,

4. förflyttning i förmånssystemet enligt 3 kap. 6 § andra och tredje stycket,

5. frågor om innehållande av ersättning m.m. enligt 3 kap. 11 och 12 §§,

6. avskiljande enligt 3 kap. 19–21 samt 23 §§,

7. tillstånd till besök enligt 3 kap. 33 § andra stycket,

8. villkor om användande av särskilt utformat besöksrum enligt 3 kap. 34 § andra stycket,

9. tillstånd till telefonsamtal eller annat elektroniskt meddelande enligt 3 kap. 36 § andra stycket,

10. kontroll av telefonsamtal eller andra elektroniska meddelanden enligt 3 kap. 37 § första stycket,

11. kvarhållande av brev eller andra försändelser enligt 3 kap. 39 §,

12. kroppsbesiktning enligt 3 kap. 50 §,

13. förverkande av egendom enligt 3 kap. 61 och 64 §§,

14. försäljning m.m. av egendom enligt 3 kap. 60, 62 och 65 §§,

15. varning enligt 3 kap. 67 § och 5 kap. 11 § första stycket,

16. tillstånd att tillfälligt vistas utanför anstalt enligt 3 kap. 71 § första stycket,

17. tillstånd till permission enligt 4 kap. 8 § första stycket, frigång enligt 4 kap. 10 § och 11 § första stycket, vårdvistelse enligt

4 kap. 12 §, vistelse i halvvägshus enligt 4 kap. 13 § och frigivningsboja enligt 4 kap. 15 § första stycket samt upphävande av dessa åtgärder enligt 4 kap. 5 §,

18. anordnade eller förlängning av övervakning enligt 4 kap. 20 § första stycket, 5 kap. 11 § första stycket 2 och 6 kap. 4 §,

19. föreskrifter enligt 5 kap. 7–8 §§ och 11 § första stycket 3 och 6 kap. 5 §,

20. förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 5 kap. 11 § andra stycket, och

21. villkorlig frigivning enligt 4 kap. 16 § andra stycket och 17 §.

Ett beslut enligt första stycket överklagas av den enskilde till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten för beslut enligt första stycket punkterna 1–19.

Beslut om omhändertagande

5 § Ett verkställt beslut om omhändertagande enligt 5 kap. 14 § skall genast eller senast dagen efter beslutet underställas allmän förvaltningsdomstol.

Detsamma gäller om den som beslutet avser innan verkställighet har skett begär att rätten skall pröva frågan om omhändertagande.

Av underställningen skall de förhållanden framgå som legat till grund för beslutet om omhändertagande och de övriga omständigheter som är av betydelse för rättens prövning av om omhändertagandet skall bestå. Handlingarna i ärendet skall fogas till underställningen.

6 § I samband med att ett beslut om omhändertagande underställs rätten skall Kriminalvården om möjligt låta den som omhändertagits få del av handlingarna i ärendet samt lämna information om att han eller hon kan

1. yttra sig skriftligt till rätten inom en viss angiven tid och
2. begära muntlig förhandling vid rätten.

Kriminalvården skall också upplysa den som omhändertagits om att rätten kan komma att avgöra målet även om yttrande inte lämnas.

7 § Rätten skall så snart det kan ske och senast inom fyra dagar från det att beslutet verkställdes pröva om omhändertagandet skall bestå. Denna tid får förlängas till en vecka, om det på grund av någon särskild omständighet är nödvändigt.

Om det inte finns skäl för omhändertagandet, skall Kriminalvården genast upphäva beslutet.

Om den som omhändertagits frihetsberövas på grund av annat beslut upphör beslutet om omhändertagande att gälla.

Bestämmelser om handläggningen m.m.

8 § Särskild skyndsamhet skall gälla för handläggningen av ärenden om

1. upphävande av tillstånd att avtjäna fängelsestraff utanför anstalt genom korttidsboja enligt 2 kap. 8 §,
2. upphävande av frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och frigivningsboja enligt 4 kap. 5 §,
3. förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 5 kap. 11 § andra stycket och
4. villkorlig frigivning enligt 4 kap. 16 § andra stycket och 17 §.

9 § Offentligt biträde skall förordnas för den dömde, om det inte måste antas att behov av biträde saknas, i ärenden om

1. förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 5 kap. 11 § andra stycket och
2. villkorlig frigivning enligt 4 kap. 16 § andra stycket och 17 §.

10 § Kriminalvården skall höra den dömde, om det inte är uppenbart obehövt, innan beslut fattas i ärenden som avser

1. upphävande av tillstånd att avtjäna fängelsestraff utanför anstalt genom korttidsboja enligt 2 kap. 8 §,
2. upphävande av frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och frigivningsboja enligt 4 kap. 5 §,
3. förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 5 kap. 11 § andra stycket och
4. villkorlig frigivning enligt 4 kap. 16 § andra stycket och 17 §.

11 § Länsrätten och kammarrätten skall hålla muntlig förhandling om den dömde begär det och det inte är uppenbart obehövt, i ärenden om

1. förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 5 kap. 11 § andra stycket och

2. villkorlig frigivning enligt 4 kap. 16 § andra stycket och 17 §.

Den dömde skall upplysas om sin rätt att begära muntlig förhandling.

12 § Parter eller andra som skall delta i ett sammanträde inför rätten skall infinna sig i rättssalen eller där sammanträdet annars hålls.

Om det finns skäl för det, får rätten, efter hörande av Kriminalvården, besluta att en part eller annan som avses i första stycket i stället skall delta genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring. Vid bedömningen av om det finns skäl för ett sådant deltagande skall rätten särskilt beakta säkerhetsskäl och de kostnader eller olägenheter i övrigt som skulle uppkomma om den som skall delta i sammanträdet måste infinna sig i rättssalen.

Den som deltar i ett sammanträde genom ljudöverföring eller ljud- och bildöverföring skall anses ha inställt sig inför rätten.

Om den dömde har kallats vid vite att personligen inställa sig till förhandling och uteblir, får rätten förordna att han eller hon skall hämtas till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag.

13 § Nämndemän skall ingå i rätten vid handläggning i kammarrätt i ärenden om

1. upphävande av verkställighet av fängelsestraff utanför anstalt genom korttidsboja enligt 2 kap. 8 §,

2. upphävande av frigång, vårdvistelse, vistelse i halvvägshus och frigivningsboja enligt 4 kap. 5 §,

3. förverkande av villkorligt medgiven frihet enligt 5 kap. 11 § andra stycket och

4. villkorlig frigivning enligt 4 kap. 16 § andra stycket och 17 §.

14 § Ett beslut av Kriminalvården överklagas till den länsrätt inom vars domkrets den kriminalvårdsanstalt, det häkte eller det frivårdskontor är beläget där den dömde var inskriven när det första beslutet i ärendet fattades. Beslut som avses i 3 kap. 61–62 §§ och 64–65 §§ överklagas till den länsrätt inom vars domkrets den anstalt där egendomen påträffades är belägen.

Beslut som gäller en person som inte omfattas av första stycket överklagas till den länsrätt som regeringen bestämmer.

15 § Varning som har beslutats av Kriminalvården eller domstol skall genast meddelas den dömde personligen. Kan inte en varning som domstol beslutar meddelas i samband med beslutet får det överlämnas åt annan domstol att meddela den.

16 § Polismyndigheten skall lämna domstolar och Kriminalvården handräckning för den dömdes inställelse i ärenden enligt denna lag.

Möjlighet för regeringen att fatta beslut i vissa frågor

Bilaga 2

17 § Regeringen får beträffande en viss intagen besluta att ett ärende om vistelse eller verkställighet utanför anstalt skall överlämnas till regeringens prövning, om det behövs med hänsyn till rikets säkerhet eller till risken för att den intagne under verkställigheten i anstalt medverkar till terroristbrott enligt 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott.

18 § Kriminalvårdens beslut i fråga om vistelse eller verkställighet utanför anstalt för en intagen för vilken regeringen har meddelat förordnande enligt 3 kap. 44 § överklagas till regeringen.

Förslag till lag (2006:000) om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken
dels att 26 kap. 5–24 §§, 28 kap. 5 a och 10 §§, 37 kap., 38 kap. 13–15 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 27 kap 2 a och 4 §§ samt 28 kap 2 a, 4–6, 7–9 och 11 §§, 34 kap. 4 §, 38 kap. 3, 5–6, 8–10 och 12 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det skall införas en ny paragraf 26 kap. 4 § av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse***26 kap.**

4 §

Bestämmelser om verkställighet av fängelsestraff finns i kriminalvårdslagen (2006:000) och lagen (1974:202) om beräkning av straffid.

I 34 kap. finns det bestämmelser om åtgärder när den som dömts till fängelse har begått ett annat brott.

27 kap.

2 a §

Villkorlig dom får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift skall avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst fyrtio och högst tvåhundrafyrtio timmar.

När rätten meddelar en föreskrift om samhällstjänst skall den i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

En föreskrift om samhällstjänst får ändras eller upphävas på talan av åklagare, när det finns skäl till det.

4 §

Den dömde skall under prövotiden vara skötsam och efter förmåga försöka försörja sig.

Om den villkorliga domen har förenats med samhällstjänst skall den dömde fullgöra samhällstjänsten enligt en arbetsplan som upprättas av den lokala kriminalvårdsmyndigheten.

Bestämmelser om verkställighet av samhällstjänst enligt 2 a § finns i kriminalvårdslagen (2006:000).

28 kap.

2 a §

Skyddstillsyn får, om den tilltalade samtycker till det, förenas med en föreskrift om samhällstjänst. En sådan föreskrift skall avse skyldighet att utföra oavlönat arbete i lägst fyrtio och högst tvåhundrafyrtio timmar.

När rätten meddelar en föreskrift om samhällstjänst skall den i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

Övervakningsnämnden får ändra eller upphäva en föreskrift om samhällstjänst, när det finns skäl till det.

4 §

Skyddstillsyn fortgår under en prøvotid av tre år från den dag då påföljden börjar verkställas.

Skyddstillsyn fortgår under en prøvotid av tre år från den dag då den dömda skall ställas under övervakning.

Den dömda skall under prøvotiden vara skötsam och efter förmåga försöka försörja sig.

5 §

Skyddstillsyn skall vara förenad med övervakning från dagen för domen. Rätten får dock förordna att övervakningen skall anstå till dess domen har vunnit laga kraft mot den dömda. Om domen överklagas, kan högre rätt förordna att vidare verkställighet inte får äga rum.

Övervakningen skall upphöra utan något särskilt förordnande när ett år av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av fjärde stycket eller av 5 a, 7 eller 9 §.

Har verkställigheten avbrutits till följd av beslut av högre rätt men döms den tilltalade därefter ändå till skyddstillsyn, skall den tid under vilken verkställighet inte ägt rum inte räknas in i prøvotiden eller den tid som anges i andra stycket.

Har skyddstillsyn förenats med behandlingsplan som den dömda

Den som döms till skyddstillsyn skall omedelbart ställas under övervakning. Rätten får dock besluta att övervakningen skall inledas först när domen har vunnit laga kraft mot den dömda. Om domen överklagas, kan högre rätt besluta att den dömda tills vidare inte skall stå under övervakning.

Övervakningen skall upphöra när ett år av prøvotiden har förflutit, om inte annat följer av särskilda bestämmelser.

Har högre rätt beslutat att den dömda inte skall stå under övervakning men döms den tilltalade därefter ändå till skyddstillsyn, skall den tid under vilken övervakning inte ägt rum inte räknas in i prøvotiden eller den tid som anges i andra stycket.

Har skyddstillsyn förenats med behandlingsplan som den dömda

har åtagit sig att följa, får rätten i domen *förordna* om längre övervakningstid än vad som anges i andra stycket. Tiden får dock inte sättas längre än vad som behövs för att behandlingen skall kunna slutföras och får inte överstiga prövotiden.

har åtagit sig att följa, får rätten i domen *besluta* om längre övervakningstid än vad som anges i andra stycket. Tiden får dock inte sättas längre än vad som behövs för att behandlingen skall kunna slutföras och får inte överstiga prövotiden.

6 §

Vad som föreskrivs i 26 kap. 12–17 §§ skall tillämpas på motsvarande sätt beträffande den som har dömts till skyddstillsyn. Rätten skall dock i domen förordna övervakare, om inte särskilda skäl talar mot det. Vidare får rätten i domen meddela föreskrifter enligt 26 kap. 15 § första—tredje styckena samt 27 kap. 5 § andra stycket. Övervakningsnämnden får ändra eller upphäva en föreskrift av sistnämnda slag när det finns skäl till det.

Rätten får i domen meddela särskild föreskrift om vad som skall gälla under prövotiden om det kan antas att föreskriften kan bidra till att den dömde avhåller sig från fortsatt brottslighet. En särskild föreskrift får avse

1. vistelseort eller bostad under högst ett år,
2. förvärvsarbete, utbildning eller annan sysselsättning,
3. läkarvård, missbrukarvård eller annan behandling, eller
4. deltagande i särskild verksamhet som anordnas av Kriminalvården.

Om den dömde skall genomgå vård får rätten föreskriva att han eller hon skall vara skyldig att lämna blod-, urin- eller utandningsprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av medel eller varor som inte får brukas under verkställigheten.

Rätten får i domen också meddela föreskrifter som avses i 27 kap 5 § andra stycket.

7 §

Iakttar den dömde inte vad som åligger honom till följd av domen på skyddstillsyn, får övervakningsnämnden, utom att meddela föreskrift enligt 26 kap. 15 § eller fatta beslut i fråga som avses i 37 kap. 7 § första stycket,

1. *besluta att varning skall meddelas den dömde, eller*

2. *besluta om övervakning av den dömde under viss tid efter det*

Är den dömde skyldig att betala skadestånd till följd av brottet, får rätten meddela föreskrifter om tid och sätt för betalningen. Sådan föreskrift får inte meddelas om den med hänsyn till den dömdes ekonomiska situation och övriga omständigheter kan antas motverka hans eller hennes anpassning i samhället.

att ett år av prøvotiden har förflutit, dock längst till prøvotidens utgång.

Har övervakning beslutats enligt första stycket 2 men bedöms denna inte längre vara påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen skall upphöra. Samma gäller om rätten med stöd av 34 kap. 6 § beslutat om övervakning och denna pågått i ett år.

Åtgärd som avses i första stycket får inte beslutas av övervakningsnämnden efter prøvotidens utgång.

8 §

Har den dömda allvarligt åsidosatt sina åligganden och kan det antas att sådana åtgärder som övervakningsnämnden får vidta blir utan verkan, skall nämnden begära att åklagare vid domstol för talan om att skyddstillsynen skall undanröjas. Även utan framställning från nämnden får sådan talan väckas, om den dömda i fall som avses i 6 a § första stycket allvarligt har åsidosatt sina åligganden enligt den behandlingsplan som gäller för honom.

Talan skall anhängiggöras före prøvotidens utgång.

Bestämmelser om verkställighet av skyddstillsyn finns i kriminalvårdslagen (2006:000).

I 34 kap. finns det bestämmelser om åtgärder när den som dömts till skyddstillsyn har begått annat brott.

9 §

Undanröjs skyddstillsynen, skall rätten bestämma annan påföljd för brottet. Därvid skall skälig hänsyn tas till vad den dömda har undergått till följd av domen på skyddstillsyn samt till böter eller fängelse som dömts ut enligt 2 eller 3 § eller 34 kap. 6 §. I fall som här avses får dömas till fängelse på kortare tid än vad som är föreskrivet för brottet. Har uppgift som avses i 2 a § andra stycket eller 6 a § första stycket lämnats i domen skall rätten, om den dömer till fängelse, beakta detta när straffets längd bestäms.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 7 §. En sådan åtgärd får inte beslutas efter prøvotidens utgång.

Om det inte finns tillräckliga skäl för att undanröja skyddstillsynen, får rätten i stället besluta om åtgärd som avses i 11 § första stycket i kriminalvårdslagen (2006:000). En sådan åtgärd får

11 §

Uppkommer fråga om att undanröja skyddstillsynen eller att vidta åtgärd som avses i 7 § eller åtgärd för att den dömde skall underkasta sig vård eller behandling, eller har den dömde undandragit sig övervakningen, får övervakningsnämnden eller domstol vid vilken föres talan enligt 8 §, om omständigheterna föranleder det, förordna att den dömde skall på lämpligt sätt omhändertas i avvaktan på vidare förordande. Ett sådant beslut skall omprövas så ofta anledning till det föreligger.

Den som sålunda omhändertas får inte kvarhållas längre än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får dock genom nytt beslut förordnas att han skall kvarhållas ytterligare högst en vecka.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen skall undanröjas, får den förordna att han skall vara omhändertagen till dess beslutet vinner laga kraft.

Efter prövotidens utgång får den omhändertagne inte kvarhållas.

Har åklagare väckt talan hos domstol om att undanröja skyddstillsynen får domstolen besluta att den dömde skall på lämpligt sätt omhändertas till dess att frågan om undanröjande har avgjorts. Ett sådant beslut skall omprövas så ofta det finns anledning till det.

Den som är omhändertagen får inte hållas kvar längre tid än en vecka. Om det finns synnerliga skäl, får han eller hon genom nytt beslut dock kvarhållas ytterligare högst en vecka.

Är den dömde omhändertagen när domstolen meddelar beslut att skyddstillsynen skall undanröjas, får beslutas att han eller hon skall vara omhändertagen till dess beslutet vinner laga kraft.

Efter prövotidens utgång får den omhändertagne inte kvarhållas.

34 kap.

4 §

Tillämpas 1 § 1 eller 2 i fråga om någon som villkorligt frigivits från fängelse, skall, om brottet begåtts under prövotiden, den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna förklaras förverkad om inte särskilda skäl talar mot det.

Såsom särskilda skäl för att inte förverka eller för att förverka endast en del av villkorligt medgiven frihet kan rätten beakta

1. om den nya brottsligheten i förhållande till den tidigare är av lindrig beskaffenhet,
2. om lång tid har förflutit mellan brotten, eller
3. om ett förverkande annars skulle framstå som oskäligt.

Beslutas inte förverkande enligt

Beslutas inte förverkande enligt

första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 26 kap. 18 § eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 26 kap. 10 §.

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

första stycket, får rätten besluta åtgärd som avses i 28 kap. 6–7 §§ eller förlänga prövotiden med högst ett år utöver den tid som följer av 4 kap. 20 § andra stycket *kriminalvårdslagen* (2006:000).

En åtgärd enligt tredje stycket får beslutas endast före prövotidens utgång. Förverkande får beslutas endast om fråga därom uppkommer i ett mål där den frigivne häktats eller fått del av åtal inom ett år från prövotidens utgång.

38 kap.

3 §

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 31 kap. 1 § fjärde stycket tas upp av den rätt som först avgjort det mål i vilket dömts till överlämnande till vård inom socialtjänsten.

Talan enligt 28 kap. 8 § väcks vid den tingsrätt, inom vars område *den övervakningsnämnd* som har gjort framställning i ärendet är *verksam*, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Mål som avses i denna paragraf får också tas upp av en domstol, där brottmål mot den dömda är anhängigt, eller av rätten i den ort, där den dömda mera varaktigt uppehåller sig, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt.

5 §

Talan som avses i 27 kap. 6 § eller 28 kap. 8 § skall anses anhängiggjord, då ansökan om målets upptagande delgavs den dömda.

Fråga om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 § tas upp av den rätt som först avgjort det mål där villkorlig dom meddelats. Fråga om åtgärd enligt 31 kap. 1 § fjärde stycket tas upp av den rätt som först avgjort det mål i vilket dömts till överlämnande till vård inom socialtjänsten.

Talan enligt 5 kap. 12 § *kriminalvårdslagen* (2006:000) väcks vid den tingsrätt, inom vars område det *frivårdskontor* som har gjort framställning i ärendet är *beläget*, eller vid den rätt som först avgjort det mål där skyddstillsyn dömts ut.

Talan som avses i 27 kap. 6 § eller 5 kap. 12 § *kriminalvårdslagen* (2006:000) skall anses anhängiggjord, då ansökan om målets upptagande delgavs den dömda.

6 §

Nämndemän skall delta när en tingsrätt avgör en fråga, som avses i 2 eller 2 a § eller i 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 §. Detsamma skall gälla i fråga om undanröjande av påföljd enligt 34 kap. 1 § 3, förverkande av villkorligt medgiven frihet eller annan åtgärd enligt 34 kap. 4 § samt åtgärd enligt 34 kap. 5 § tredje stycket eller 34 kap. 6 § andra stycket.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 31 kap. 1 § fjärde stycket, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

Vid avgörande av en fråga som avses i 27 kap. 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena eller 31 kap. 1 § fjärde stycket, är en tingsrätt domför med en lagfaren domare.

8 §

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 31 kap. 1 § fjärde stycket eller 34 kap. 10 § andra stycket skall tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär han att bli hörd muntligen, skall han ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § skall den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

En åtgärd enligt 28 kap. 11 § första och andra styckena får beslutas utan att den dömde ges tillfälle att yttra sig.

I mål om åtgärd enligt 2 eller 2 a § eller 27 kap. 2 a §, 5 § tredje stycket eller 6 §, 28 kap. 9 §, 31 kap. 1 § fjärde stycket eller 34 kap. 10 § andra stycket skall tingsrätten ge den dömde tillfälle att yttra sig. Begär han att bli hörd muntligen, skall han ges tillfälle till det. I mål om åtgärd enligt 34 kap. 18 § skall den dömde ges tillfälle att yttra sig, om det är möjligt. Rättens avgörande av saken sker genom beslut.

9 §

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 2 a § tredje stycket eller 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena, 31 kap. 1 § fjärde stycket eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § gäller omedelbart, om inte något annat förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 eller 6 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

Rättens beslut om åtgärd enligt 27 kap. 5 § tredje stycket, 28 kap. 11 § första och andra styckena, 31 kap. 1 § fjärde stycket eller 34 kap. 10 § andra stycket eller 18 § gäller omedelbart, om inte något annat förordnas. Detsamma gäller avgöranden enligt 27 kap. 6 §, 28 kap. 9 § eller 34 kap. 4, 5 eller 6 § angående föreskrifter, övervakning eller provotid.

10 §

Varning som beslutats av domstol eller övervakningsnämnd skall utan dröjsmål meddelas den

Varning som beslutats av domstol skall genast meddelas den dömde personligen. Kan varningen

dömde personligen. Kan varningen *ej* meddelas i samband med beslutet, *må* det överlämnas åt annan domstol *eller övervakningsnämnd* att meddela den.

inte meddelas i samband med beslutet, *får* det överlämnas åt annan domstol att meddela den.

Bilaga 2

12 §

Polismyndigheten skall lämna domstolar, *övervakningsnämnder, Kriminalvårdsnämnden och lokala kriminalvårdsmyndigheter* handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans omhändertagande enligt 26 kap. 22 § *eller* 28 kap. 6 b § eller 11 §.

Polismyndigheten skall lämna domstolar handräckning för den dömdes inställelse i mål eller ärende enligt denna balk eller för hans omhändertagande enligt 28 kap. 6 b § eller 11 §.

Förslag till lag (2006:000) om ändring i lagen (1974:202) om beräkning av strafftid

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen om beräkning av strafftid (1974:202)

*dels att rubriken närmast före 2 § skall ha följande lydelse,
dels att 5–7 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 1-14, 18, 23 och 25 §§ skall ha följande lydelse, och
dels att det skall införas sex nya paragrafer 10 a-c, 16, 23 a och 27 §§ av följande lydelse.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Dom på fängelse skall befordras till verkställighet enligt denna lag. Lagen gäller även i fråga om hur tid för sådan verkställighet skall beräknas.

Vad i denna lag är föreskrivet om fängelse gäller även fängelse vilket ålagts som förvandlingsstraff för böter.

Befordran av dom till verkställighet

Har den som dömts till fängelse icke inom föreskriven tid fullföljt talan i målet såvitt angår den ådömda påföljden, får domen verkställas i denna del utan hinder av att åklagare eller målsägande fullföljt talan mot domen.

Dom som avses i första stycket får även i andra fall än som sägs där verkställas utan hinder av att domen ej vunnit laga kraft. Härom är särskilt stadgat.

Dom på fängelse får även verkställas, om den dömde före fullföljdstidens utgång i den ordning som anges i denna lag avger förklaring att han avstår

1 §

I denna lag finns bestämmelser om när och hur verkställighet av fängelsestraff skall inledas och hur tiden för sådan verkställighet skall beräknas.

Bestämmelserna i denna lag gäller även fängelsestraff som förvandlingsstraff för böter.

Om verkställighetens inledande

2 §

Ett fängelsestraff skall verkställas när domen har vunnit laga kraft.

Skall frågan om påföljd för ytterligare brott prövas av domstol enligt 34 kap. 10 § brottsbalken får domen dock verkställas först när domstolen beslutat om påföljd.

3 §

Ett fängelsestraff får verkställas även om domen inte har vunnit laga kraft om

1. den som dömts till fängelse inte inom föreskriven tid

från talan mot domen såvitt angår den ådömda påföljden och medger att den får verkställas (nöjdförklaring).

överklagat domen såvitt avser den ådömda påföljden,

2. den dömde innan tiden att överklaga går ut avger förklaring att han eller hon avstår från att överklaga domen såvitt avser den utdömda påföljden och medger att den får verkställas (nöjdförklaring), eller

3. om det i annan lag finns bestämmelser om att domen får verkställas.

4 §

Den som är häktad får avge nöjdförklaring inför chefen för det häkte där han är intagen eller, om han är intagen i kriminalvårdsanstalt, inför chefen för anstalten eller inför någon annan tjänsteman där som har förordnats att ta emot sådan förklaring. Om den häktade är intagen på en sådan enhet som avses i 6 § första stycket andra meningen lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård eller i 5 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, får han avge nöjdförklaring inför chefsöverläkaren, verksamhetschefen eller inför annan tjänsteman som någon av dem har förordnat.

Regeringen, eller den myndighet regeringen bestämmer, får meddela föreskrifter om nöjdförklaring.

Nöjdförklaring som avses i första stycket gäller endast om den som mottager förklaringen har tillgång till domen eller rättens bevis om målets utgång, såvitt rör den dömde (domsbevis), samt den dömde haft betänketid till andra dagen efter den då domen avkunnades för honom vid rätten eller på annat sätt delgavs honom. Den dömde skall om möjligt beredas tillfälle att under betänketiden samråda med sin försvarare.

Den som får taga emot nöjdförklaring enligt första stycket skall så snart det kan ske erinra

den dömde om hans rätt att avge nöjdförklaring samt upplysa den dömde om när och hur det kan ske. Det åligger honom vidare att den dag, då nöjdförklaring först kan avges, efterhöra om den dömde vill avge sådan förklaring.

8 §

Nöjdförklaring som avgivits enligt denna lag får *icke återtagas*. Har den dömde fullföljt talan mot domen i vad han därigenom dömts till fängelse, skall denna talan anses återkallad genom nöjdförklaringen.

Nöjdförklaring som avgivits enligt denna lag får *inte återtas*. Om den dömde har överklagat domen på fängelse skall hans eller hennes talan anses återkallad genom nöjdförklaringen.

9 §

Är den som skall undergå fängelse häktad, omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller intagen kriminalvårdsanstalt för att undergå påföljd i annat mål när domen får verkställas, skall kriminalvårdsanstalten eller häktet där han är intagen omedelbart befordra domen till verkställighet. Om han är intagen på en sådan enhet som avses i 5 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning, är det i stället verksamhetschefen som skall göra det.

Om den dömde är häktad och inte redan vistas i en kriminalvårdsanstalt när domen får verkställas skall han eller hon skyndsamt överföras till anstalt för vidare verkställighet. Detsamma gäller om den dömde är omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller intagen vid en sådan enhet som avses i 5 § lagen (1991:1137) om rättspsykiatrisk undersökning.

Förvaras den som är häktad i målet ej i kriminalvårdsanstalt, skall han för verkställighet förpassas till sådan anstalt.

Är den dömde häktad i annat mål när domen får verkställas och förvaras han *ej i kriminalvårdsanstalt*, får verkställigheten påbörjas där han förvaras.

Är den dömde häktad i ett annat mål när domen får verkställas och förvaras han *eller hon inte i anstalt*, får verkställigheten påbörjas där han förvaras.

10 §

Är den som skall undergå fängelse *icke häktad* eller intagen i kriminalvårdsanstalt när domen enligt 2 § första stycket får

Är den dömde på fri fot när domen får verkställas skall han eller hon skyndsamt föreläggas att viss dag inställa sig vid den

verkställas, skall kriminalvårdsstyrelsen förelägga honom att senast viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt, där domen skall verkställas.

Om den dömden inte efterkommer eller inte kan nås av föreläggande enligt första stycket eller om fara föreligger för detta, skall polismyndigheten i den ort där han vistas på begäran av kriminalvårdsstyrelsen låta förpassa honom till anstalten.

Avger den dömden nöjdförklaring inför en tjänsteman vid kriminalvårdsanstalt eller häkte, skall den som tar emot förklaringen omedelbart befordra domen till verkställighet. Avger den dömden nöjdförklaring inför polismyndighet, skall den som tar emot förklaringen se till att den dömden förpassas till kriminalvårdsanstalt.

Påträffas någon som avvikit från kriminalvårdsanstalt eller som annars enligt särskilt beslut skall återföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av ett fängelsestraff, skall polismyndigheten förpassa honom till sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan fara för att den dömden avviker, får polismyndigheten förelägga honom att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att förpassa honom dit.

anstalt där verkställigheten av fängelsestraffet skall inledas.

Den dömden får endast börja avtjäna straffet på av Kriminalvården bestämd tidpunkt och plats.

10 a §

Om den dömden har ansökt om att få verkställa fängelsestraffet utanför anstalt enligt 2 kap. 1 § kriminalvårdslagen (2006:000) får han eller hon inte tas in i kriminalvårdsanstalt för att inleda verkställigheten innan ansökan slutligt prövats.

Vad som sägs i första stycket

gäller inte om

1. ansökan har gjorts efter den dag han eller hon enligt föreläggande som avses i 7 § skulle ha inställt sig vid en anstalt för verkställighet av straffet,

2. han eller hon tidigare har ansökt om att få verkställa straffet utanför anstalt,

3. det är uppenbart att det inte finns förutsättningar enligt 2 kap. 1 § kriminalvårdslagen för vistelse utanför anstalt, eller

4. han eller hon är häktad.

10 b §

Om det har beslutats om verkställighet genom korttidsboja enligt 2 kap. 1 § kriminalvårdslagen (2006:000) skall den dömda istället för vad som sägs i 7 § föreläggas att påbörja verkställigheten i sin bostad en viss dag.

Strafftiden skall räknas från den dagen.

10 c §

Om den dömda inte efterkommer eller inte kan nås av föreläggande enligt 7 § eller om fara föreligger för detta, skall polismyndigheten i den ort där han eller hon vistas på begäran av Kriminalvården överföra honom eller henne till anstalten.

Avger den som är intagen i anstalt eller häkte nöjdförklaring skall Kriminalvården omedelbart tillse att verkställigheten av fängelsestraffet inleds.

Påträffas någon som avvikit från kriminalvårdsanstalt eller som annars enligt särskilt beslut skall återföras till kriminalvårdsanstalt för fortsatt verkställighet av ett fängelsestraff, skall polismyndigheten överföra honom eller henne till sådan anstalt.

Om det bedöms kunna ske utan

fara för att den dömda avviker, får polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid kriminalvårdsanstalten i stället för att överföra honom eller henne dit.

11 §

Den som skall *förpassas* till kriminalvårdsanstalt för att *undergå påföljd* får i anslutning *härtil* tillfälligt förvaras i allmänt häkte eller polisarrest i avvaktan på beslut om *anstaltsplacering* eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

Den som skall *överföras* till kriminalvårdsanstalt för att *avtjäna fängelsestraff* får i anslutning *till detta* tillfälligt förvaras i häkte eller polisarrest i avvaktan på beslut om *placering* eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena.

12 §

Om särskilda skäl *föreligger med hänsyn till den dömdes hälsotillstånd, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra omständigheter*, får *kriminalvårdsstyrelsen* på ansökan av den som dömts till fängelse och *icke* är häktad bevilja uppskov med verkställigheten under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt *vad ovan är föreskrivet i denna lag* får verkställas. *Föreligger* synnerliga skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. Kvinna som är *havande* eller ammar barn får beviljas uppskov under tid *som prövas* skälig.

Om *det finns* särskilda skäl får *Kriminalvården*, på ansökan av den som dömts till fängelse och inte är häktad, bevilja uppskov med verkställigheten under viss tid, högst sex månader från den dag då domen enligt 2 § eller 3 § får verkställas. *Om det finns* synnerliga skäl får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. Kvinna som är *gravid* eller ammar barn får beviljas uppskov under *längre tid om det kan anses skäligt*.

Uppskov får *ej* beviljas, om det finns *skälig anledning antaga* att den dömda *avviker*. Uppkommer anledning till sådant antagande sedan uppskov beviljats, skall beslutet återkallas.

Uppskov får *inte* beviljas, om det finns *risk* för att den dömda *undandrar sig straff*. Uppkommer anledning till sådant antagande sedan uppskov beviljats, skall beslutet återkallas.

Visar den dömda att han har gett in ansökan om uppskov sist den dag då han enligt 10 § första stycket senast skulle ha inställt sig vid kriminalvårdsanstalt och har uppskov inte tidigare sökts i målet, skall verkställigheten anstå i avvaktan på kriminalvårds-

13 §

Visar den som har dömts till fängelse att en ansökan om att han av nåd skall befrias från straffet eller få detta utbytt mot böter, villkorlig dom, skyddstillsyn eller överlämnande till särskild vård har getts in till regeringen sist den dag då han enligt 10 § första stycket senast skulle ha inställt sig vid kriminalvårdsanstalt, skall verkställigheten anstå i avvaktan på regeringens beslut med anledning av ansökningen. Detta gäller dock inte om den dömda är intagen i häkte eller kriminalvårdsanstalt, om nåd tidigare har sökts i målet eller om det finns skälig anledning antaga att den dömda avviker.

Visar den dömda att han eller hon har gett in ansökan om uppskov senast den dag då inställelse enligt 7 § skulle ha skett och har han eller hon inte tidigare ansökt om uppskov i ärendet, skall verkställigheten anstå i avvaktan på Kriminalvårdens beslut.

Detsamma gäller i avvaktan på regeringens beslut, om den dömda visar att han eller hon gett in en ansökan till regeringen om att av nåd befrias från straffet eller få detta utbytt mot annan påföljd.

Vad som sägs i andra stycket gäller inte om den dömda är intagen i häkte eller kriminalvårdsanstalt, om nåd tidigare har sökts i ärendet eller om det kan antas att den dömda avviker.

14 §

Regeringen äger för annat fall än som avses i 12 eller 13 § meddela bestämmelser angående anstånd under högst sex månader med verkställigheten av dom beträffande den som dömts till fängelse och icke är häktad eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt.

Regeringen får i annat fall än som avses i 12 eller 13 § meddela bestämmelser om anstånd med verkställigheten under högst sex månader, om den dömda inte är häktad eller på annan grund är intagen i kriminalvårdsanstalt.

16 §

Vad som sägs i 10 §, 12 och 13 § första stycket skall inte tillämpas vid verkställighet

utanför anstalt enligt 2 kap. 1 § kriminalvårdslagen (2006:000).

Vid sådan verkställighet skall den senaste dagen för ansökan om nåd enligt 13 § andra stycket vara den dag då verkställigheten skall påbörjas.

18 §

Häktas den som *undergår fängelse* av annan anledning än misstanke om brott, skall verkställigheten avbrytas.

Häktas den som *avtjänar fängelsestraff* av annan anledning än misstanke om brott, skall verkställigheten avbrytas.

19 §

Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömden är häktad eller omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömden enligt 10 § *intages i allmänt häkte eller kriminalvårdsanstalt eller omhändertages* av polismyndighet för *förpassning*.

Vid verkställighet av fängelse räknas strafftiden, när den dömden är häktad eller omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken eller på annan grund intagen i kriminalvårdsanstalt, från den dag då domen får verkställas och i annat fall från den dag då den dömden enligt 7, 10 eller 10 c § *intas i häkte eller anstalt eller omhändertas* av polismyndighet för *överförande till anstalt*.

Tid, under vilken den dömden hållits i häkte i målet eller varit omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken efter det att slutlig dom eller beslut däri meddelades, skall räknas som tid varunder straffet verkställts.

23 §

Har avbrott ägt rum i verkställigheten av fängelse, skall det antal dagar avbrottet varat läggas till slutdagen.

Som avbrott anses *icke* att den som avtjänar fängelsestraff häktas med anledning av misstanke om brott.

Som avbrott anses *inte* att den som avtjänar fängelsestraff häktas med anledning av misstanke om brott.

Genom beslut enligt lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt kan bestämmas att viss tid icke skall inräknas i verkställighetstiden. Därvid äger första stycket motsvarande tillämpning.

23 a §

Tiden för vistelse utanför anstalt enligt 1 kap. 6 § kriminalvård-

slagen (2006:000) skall räknas in i verkställighetstiden, om inte särskilda skäl talar mot det.

Finns det särskilda skäl enligt första stycket skall vid bedömningen av hur många dagar som skall räknas in i verkställighetstiden skälig hänsyn tas till vad den dömden avtjänat till följd av vistelsen utanför anstalt.

Har den dömden avbrutit vårdvistelse enligt 4 kap. 12 § kriminalvårdslagen innan den planerade vårdtiden vid hemmet är avslutad, skall en tredjedel av den tid som han eller hon vistats i hemmet anses avtjänad i anstalt. Om det finns särskilda skäl får längre tid anses avtjänad i anstalt.

25 §

Skall dom på fängelse verkställas sedan den dömden börjat undergå annat sådant straff men innan han frigivits, skall strafftiderna sammanläggas för bestämmande av slutdagen.

Under verkställighet utanför anstalt enligt 2 kap. 1 kriminalvårdslagen (2006:000) skall strafftider inte sammanläggas, om det sammanlagda straffet blir längre än sex månader.

27 §

Har villkorligt medgiven frihet förklarats förverkad skall med avseende på frågan om ny villkorlig frigivning vad som förverkats anses som straff genom ny dom.

Förteckning över remissinstanser

Följande remissinstanser har inkommit med svar: Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten för Övre Norrland, Huddinge tingsrätt, Hässleholms tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Jönköping, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Skåne län, Länsrätten i Östergötlands län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Kriminalvårdsnämnden, Brottsförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Rättsmedicinalverket, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Stockholms universitet, samhällsvetenskapliga fakulteten, Uppsala universitet, juridiska fakulteten, Örebro universitet, Lunds universitet juridiska fakulteten, Sveriges Kommuner och Landsting, Facket för Service och Kommunikation (SEKO), Statstjänstemannaförbundet (OFR-ST), Övervakningsnämnden i Helsingborg, Övervakningsnämnden i Östersund, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Brottsofferjourernas Riksförbund, Förbundet för frivilliga samhällsarbetare, Frivårdsföreningen, Skyddsvärnet, Förtroenderådets riksorganisation, Riksförbundet för hjälp åt narkotika- och läkemedelsberoende, Rainbow Sweden, Riksförbundet Attention, Riksbryggan och Mobilisering mot narkotika. Rikspolisstyrelsen har bifogat yttrande från Säkerhetspolisen (SÄPO), Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) från Akademikerförbundet SSR och Förtroenderådets riksorganisation från Hall C-3, 4.

Riksrevisionen, Statens kvalitets- och kompetensråd, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Kriminellas revansch i samhället, Riksforum för anhöriga till våldsdödade, Sveriges kristna råd och Sveriges muslimska råd har avstått från att yttra sig.

Spontana remissvar har inkommit från intagna på häktet Luleå, Kvinnoforum och Per Colliander.

Sammanfattning av betänkandet Ny häkteslag (SOU 2006:17)

Om uppdraget

Vi har haft i uppdrag att utarbeta ett förslag till en ny häkteslag. Uppdraget har omfattat dels en översyn av regelverket i sak, dels en genomgripande översyn av den lagtekniska och språkliga utformningen. Den nya häkteslagen ska enligt direktiven knytas an till det förslag till ny kriminalvårdslag som Kriminalvårdskommittén lämnade i juni 2005.¹ Målsättningen har varit att regelverket som styr kriminalvårdens verksamhet ska ges en enhetlig och ändamålsenlig utformning, samtidigt som det måste beaktas att den som är häktad är att betrakta som oskyldig till dess att han eller hon är dömd. Vad gäller det sakliga innehållet har vissa frågor särskilt framhållits i direktiven.

I uppdraget har sålunda ingått att se över reglerna om s.k. åklagarrestriktioner för häktade med målsättningen att dessa ska bygga på en lämplig avvägning mellan å ena sidan en human behandling och respekt för personlig integritet och å andra sidan möjligheterna att utreda och lagföra brott. Enligt direktiven ska hänsyn tas till den kritik mot det svenska restriktionsförfarandet som har framförts av Europarådets s.k. tortyrkommitté. Uppdraget har vidare omfattat en utvärdering av effekterna av de lagändringar beträffande restriktioner som genomfördes den 1 januari 1999. I vårt uppdrag har också ingått att göra en översyn av de regler som gäller behandlingen av häktade som är intagna på rättspsykiatrisk undersökningsenhet. Ytterligare frågor som särskilt framhållits i direktiven är behovet av information till häktade, utredning som förberedelse för verkställighet samt hänsyn till särskilda grupper som kvinnor, barn och utländska medborgare.

En ny häkteslag

Den nuvarande lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. är svårtillgänglig till följd av ett ålderdomligt språk och en bristfällig struktur. Den har sedan sin tillkomst ändrats ett flertal gånger och därigenom blivit mycket av ett ”lapptäcke”. Vi föreslår därför en ny häkteslag som har ett modernt språk och en mer logisk och lättillgänglig uppbyggnad och som endast innehåller viktigare bestämmelser om behandlingen av intagna. Detaljreglering ska göras i förordning eller myndighetsföreskrifter. Språket har i relevanta delar anpassats till Kriminalvårdskommitténs förslag till en ny kriminalvårdslag.

Den nya häkteslagen delas in i fem kapitel, av vilka det första innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde och övergripande principer för behandlingen av intagna. I det andra kapitlet samlas alla bestämmelser som rör intagnas rättigheter och inskränkningar i dessa av ordnings- eller säkerhetsskäl. Regler om kontroll och tvångsåtgärder mot intagna och mot besökare finns samlade i det tredje kapitlet, medan det fjärde innehåller bestämmelser om s.k. åklagarrestriktioner. Alla

processuella bestämmelser om bl.a. beslutsbefogenheter och överklagande återfinns i det femte och sista kapitlet.

Den nya lagen kommer att omfatta samma personkategorier som den gamla, dvs. i första hand dem som är häktade, anhållna eller gripna på grund av misstanke om brott. Vidare omfattas bl.a. de som är häktade av andra orsaker, de som är intagna i häkte eller polisarrest för förpassning till kriminalvårdsanstalt eller särskilt ungdomshem, de som är intagna i anstalt men av olika orsaker tillfälligt placerats i häkte samt övriga personer som tas i förvar i polisarrest eller som för annat ändamål än straffverkställighet tas in i häkte eller kriminalvårdsanstalt. Till den sistnämnda kategorin hör bl.a. vissa förvarstagna enligt utlänningslagstiftningen. Den nya häkteslagen ska till skillnad från dagens häkteslagstiftning vara i princip fullt ut tillämplig på samtliga dessa personkategorier även när de är intagna på rättspsykiatriska undersöknings- eller vårdenheter, utom i de fall då de är föremål för psykiatrisk tvångsvård eller rättspsykiatrisk vård (se närmare om detta nedan). I övrigt innehåller den nya häkteslagen i materiellt hänseende i huvudsak samma bestämmelser som den gamla. Några förändringar har dock gjorts i syfte att anpassa lagstiftningen till den tekniska utvecklingen, att göra den mer könsneutral samt att tillgodose vissa gruppers särskilda behov. Andra förslag har föranletts av Kriminalvårdskommitténs förslag till ny kriminalvårdslag.

I vårt förslag anges uttryckligen att alla intagna ska få information om rättigheter och skyldigheter enligt häkteslagen och andra väsentliga rättigheter samt ges möjlighet att redan under vistelsen i häkte och i samråd med Kriminalvården förbereda eventuell vistelse i anstalt eller annan verkställighet av påföljd. Vi slår fast att män och kvinnor inte får vistas tillsammans utan att de samtyckt till det samt att ungdomar om möjligt inte ska placeras tillsammans med äldre intagna. Bestämmelser om rätten att i vissa fall ha sitt spädbarn hos sig och om integritetskyddande bestämmelser vid kroppsvisitation och kroppsbesiktning görs könsneutrala. Rätten till kommunikering genom telefonsamtal kompletteras med rätt till annan elektronisk kommunikation, t.ex. via e-post. Rätten att ta del av vad som händer i omvärlden genom radio, teve och tidningar kompletteras med en möjlighet att använda sig av informationsinhämtning via elektroniska nätverk, t.ex. Internet eller särskilda intranät. Elektronisk kommunikation eller informationsinhämtning får dock endast ske med hjälp av utrustning som tillhandahålls av Kriminalvården. Vi föreslår också utökade möjligheter till kontroll av besökare och andra som en intagen har kontakt med samt införande av möjligheten att använda särskilda besöksrum med glasruta som alternativ till bevakade besök. De processuella reglerna tydliggörs i den nya häkteslagen genom att det uttryckligen anges dels vilka myndigheter som får fatta beslut med stöd av lagen, dels vilka beslut som ska fattas av respektive myndighet.

Formerna för åklagarrestriktioner

I dag får åklagaren i samband med en häktningsförhandling begära rättens tillstånd att meddela beslut om inskränkning i den häktades

kontakter med omvärlden när det finns fara för att bevis undanröjs eller att en brottsutredning på annat sätt försvåras (restriktioner). Om sådant tillstånd ges är det därefter åklagaren som ensam beslutar vilka enskilda former av restriktioner som ska åläggas den häktade, t.ex. begränsningar i rätten till gemensam vistelse, besök av utomstående, brev eller telefonsamtal eller inskränkningar i möjligheterna att ta del av nyheter genom radio, teve eller tidningar. Åklagarens beslut kan inte överklagas utan endast under ställas tingsrätten för prövning. Detta förfarande tillkom den 1 januari 1999 efter kritik från bl.a. Europarådets tortyrkommitté om att Sverige i förhållandevis hög grad använder sig av restriktioner för häktade. Kommittén har emellertid därefter framfört kritik även mot det nya förfarandet. De undersökningar vi har gjort visar också att den nu gällande ordningen inte har inneburit någon påvisbar minskning av antalet meddelade restriktionsbeslut. Vi föreslår mot den bakgrunden en ändring i rättegångsbalken som innebär att åklagaren i samband med häktningsförhandlingen ska begära rättsens tillstånd till varje enskild restriktion som han eller hon vill kunna ålägga den häktade. Åklagaren ska också – om det inte skulle vara till men för utredningen – ange skälen för varför respektive restriktion behövs. Tingsrättens beslut ska ange vilka restriktioner åklagaren får påföra den häktade och beslutet ska kunna överklagas till hovrätten. Den särskilda möjligheten att begära tingsrättens prövning av åklagarens beslut om att meddela enskilda restriktioner avskaffas som en följd därav. Åklagaren ska fortfarande utan rättsens tillstånd kunna besluta om restriktioner när det är nödvändigt på grund av omständigheter som inträffat efter häktningsförhandlingen. Ett sådant beslut ska prövas av rätten i efterhand.

Tvångsåtgärder m.m. vid psykiatrisk vård och rättspsykiatriska undersökningar

De i dag gällande bestämmelserna om häktesintagna som vistas på rättspsykiatriska undersökningsenheter eller på psykiatriska vårdenheter är invecklade med hänvisningar mellan häkteslagen och de psykiatriska vårdlagarna, vilket har medfört tillämpningssvårigheter i praktiken. Det har vidare, bl.a. av Rättsmedicinalverket, anförts att de tvångsåtgärder som är tillåtna har visat sig vara otillräckliga. Vi har mot denna bakgrund gjort en grundlig översyn av de aktuella bestämmelserna och föreslår förändringar i syfte att förenkla lagstiftningen och anpassa reglerna till vad som krävs från såväl vård- som säkerhetssynpunkt.

Huvudregeln i den nya häkteslagen föreslås vara att endast den lagen är tillämplig, och då i sin helhet, även när en häktesintagen befinner sig på en psykiatrisk eller rättspsykiatrisk vårdenhet eller på en rättspsykiatrisk undersökningsenhet. Undantag från regeln gäller för de fall då en häktesintagen får vård med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT) eller lagen om rättspsykiatrisk vård (LRV). För dessa fall ska den aktuella vårdlagen vara uteslutande tillämplig oavsett på vilken vårdinrättning den häktesintagne vårdas, dock med vissa tillägg. Liksom hittills ska åklagarens beslut om restriktioner gälla även för en sådan intagen. Eftersom den psykiatriska tvångsvårdslagstiftningen inte ger samma utrymme som häkteslagen beträffande kontroll- och tvångs-

åtgärder, som ibland kan vara nödvändiga för att uppfylla erforderliga säkerhetskrav, föreslår vi att häkteslagen härutöver ska vara tillämplig i vissa närmare angivna delar, nämligen vad gäller användande av fängsel, drogtestar och kontroll av besökare.

Beslut om tvångsåtgärder med stöd av den psykiatriska tvångslagstiftningen ska liksom i dag fattas av chefsöverläkaren även då det handlar om häktesintagna patienter. När åtgärder vidtas med stöd av häkteslagen ska emellertid huvudmannen – dvs. Rättsmedicinalverket eller ett landsting – fatta beslut om det rör sig om någon som är intagen på en rättspsykiatrisk undersöknings- eller vårdenhet. I andra fall ska sådana beslut fattas av Kriminalvården.

Förslag till häkteslag

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Lagens tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om behandlingen av den som är frihetsberövad i de fall som anges i 2 eller 3 §.

2 § Lagen är tillämplig på den som är

1. häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott,
2. häktad av annan orsak än misstanke om brott,
3. intagen i ett häkte eller en polisarrest för förpassning till en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem,
4. tillfälligt placerad i häkte med stöd av 23 § tredje stycket, 43 § första stycket tredje meningen eller 50 § tredje meningen lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt, eller
5. omhändertagen enligt 28 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken i avvaktan på att ett beslut om undanröjande av skyddstillsyn vinner laga kraft.

Vad som sägs i första stycket 1 gäller inte den som är gripen enligt 35 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare.

3 § Om inte annat föreskrivs i lag eller annan författning gäller denna lag i tillämpliga delar även den som i andra fall än som avses i 2 § första stycket är intagen i

1. en kriminalvårdsanstalt eller ett häkte för annat ändamål än verkställighet av påföljd för brott, eller
2. en polisarrest för förvar.

Vid bedömningen av i vilken omfattning lagen är tillämplig enligt första stycket skall anledningen till intagningen och dennas varaktighet beaktas särskilt.

4 § Om den som avses i 2 § första stycket eller 3 § ges psykiatrisk tvångsvård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård är denna lag tillämplig endast i fråga om

1. särskilda tvångsåtgärder enligt 3 kap. 8 och 10–12 §§,
2. restriktioner enligt 4 kap., och
3. beslut och överklagande enligt 5 kap. 1–3 och 6 §§.

5 § En intagen skall behandlas med aktning för hans eller hennes människovärde och bemötas med förståelse för de särskilda svårigheter som kan vara förenade med frihetsberövandet.

Den intagne skall behandlas så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas. I den utsträckning det är lämpligt och den intagne samtycker till det, skall åtgärder vidtas för att ge honom eller henne det stöd och den hjälp som behövs.

6 § En intagen får inte utsättas för mer omfattande inskränkningar i sin frihet än vad som krävs med hänsyn till ändamålet med frihetsberövandet eller för att ordning och säkerhet skall kunna upprätthållas.

Kontroll- och tvångsåtgärder får användas endast om de står i rimlig proportion till syftet med åtgärden. Om mindre ingripande åtgärder är tillräckliga skall de användas.

7 § En intagen skall omgående informeras om sina rättigheter och skyldigheter enligt denna lag. När det finns anledning till det skall information också lämnas om möjligheterna att få verkställigheten av ett straff överförd till ett annat land och om andra väsentliga rättigheter som har anknytning till frihetsberövandet. Informationen skall om möjligt lämnas på den intagnes modersmål.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om innehållet i och utformningen av informationen.

2 kap. Intagnas rättigheter och inskränkningar i dessa

Inledande bestämmelse

1 § Detta kapitel innehåller bestämmelser om intagnas rättigheter och inskränkningar i dessa av ordnings- eller säkerhetsskäl m.m.

I 4 kap. finns bestämmelser om särskilda restriktioner vid kontakterna med omvärlden för intagna som är häktade, anhållna eller gripna på grund av misstanke om brott.

Placering och gemensam vistelse

2 § En intagen skall placeras i ett enskilt rum. Två eller flera intagna får dock placeras i samma rum, om det är lämpligt och de intagna samtycker till det eller om det är synnerligen påkallat av utrymmesskäl eller av annan särskild anledning.

3 § Vill en intagen vistas tillsammans med andra intagna skall han eller hon ges tillfälle till det, om det inte finns hinder mot det av säkerhetsskäl.

Om en intagen är placerad i en annan lokal än ett häkte, får möjligheterna till gemensam vistelse inskränkas också med hänsyn till lokalförhållandena.

4 § En intagen får placeras eller vistas tillsammans med intagna av motsatt kön endast om det är lämpligt och de intagna samtycker till det.

Den som är under tjuogoett år bör inte placeras eller vistas tillsammans med intagna över tjuogoett år, om det inte kan anses vara till hans eller hennes bästa. Detta gäller särskilt intagna som är under arton år.

5 § Placering och gemensam vistelse skall utformas så att förbindelse mellan intagna som kan antas påverka varandra i mål eller ärenden förhindras så långt det är möjligt.

Placering och gemensam vistelse skall i övrigt utformas så att intagna inte utsätts för olämpligt inflytande av andra intagna. Detta gäller särskilt intagna som är under tjuogoett år.

6 § En intagen får ha sitt spädbarn hos sig, om det är förenligt med barnets bästa. Innan tillstånd ges skall socialtjänsten höras.

Särskild sysselsättning och utomhusvistelse m.m.

7 § En intagen skall om möjligt erbjudas lämplig sysselsättning i form av arbete, utbildning eller annan jämförbar verksamhet under den tid han eller hon är frihetsberövad. Den intagne skall också ges möjlighet att utföra arbete som han eller hon själv har skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

En intagen skall ges tillfälle att utöva sin religion eller livsåskådning i den utsträckning det är möjligt med hänsyn till ordning och säkerhet.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om ersättning åt en intagen för arbete eller annan jämförbar sysselsättning som tillhandahålls honom eller henne.

9 § En intagen skall ges tillfälle att vistas utomhus så mycket som möjligt och minst en timme varje dag, om det inte finns synnerliga skäl mot detta.

10 § Om det är lämpligt och den intagne samtycker till det, skall han eller hon ges tillfälle att i samråd med Kriminalvården planera och förbereda verkställighet av påföljd för brott.

Tidningar, radio och teve m.m.

11 § En intagen skall i den utsträckning det är lämpligt ges möjlighet att genom tidningar, radio och teve följa vad som händer i omvärlden. Det samma gäller för användande av elektroniska nätverk, om sådan utrustning tillhandahålls i förvaringslokalen.

Den intagnes behov av annan förströelse bör tillgodoses i rimlig omfattning.

12 § En intagen får under de förutsättningar som anges i 11 § själv skaffa sig eller ta emot böcker, tidskrifter, tidningar och annat som kan ge honom eller henne förströelse.

Skriftliga handlingar och andra försändelser

13 § En intagen får sända eller ta emot skriftliga handlingar och andra försändelser utan att dessa granskas, om det inte finns hinder mot det av säkerhetsskäl. Rätten att ta emot andra försändelser än skriftliga handlingar får inskränkas på motsvarande sätt också om det är nödvändigt av ordningsskäl eller om det annars skulle medföra olägenhet.

Skriftliga handlingar till eller från den intagnes offentlige försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda skall dock alltid vidarebefordras utan att granskas, om det inte finns anledning att anta att uppgiften om avsändare är oriktig.

14 § Om det behövs för att hindra att otillåtna varor eller föremål förs in i en förvaringslokal, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att de intagna inte utan särskilt medgivande får ta emot andra försändelser än skriftliga handlingar.

15 § En intagen som förvägras att sända eller ta emot en försändelse skall genast underrättas om detta, om det inte finns särskilda skäl mot det. Försändelsen skall hållas kvar. En försändelse får granskas om den intagne medger det. En handling som avses i 13 § andra stycket får dock granskas endast i syfte att utreda vem avsändaren är. Andra försändelser än skriftliga handlingar får granskas även utan den intagnes medgivande, om det är synnerligen påkallat av säkerhetsskäl.

När det inte längre finns hinder mot det skall en försändelse som hållits kvar vidarebefordras. Kopior och översättningar av skriftliga handlingar som har granskats skall förstöras så snart de inte längre behövs.

Besök

16 § En intagen får ta emot besök i den utsträckning det är lämpligt, om det inte finns hinder mot det av säkerhetsskäl. Vid bedömningen skall särskild hänsyn tas till om besökaren är minderårig och står under den intagnes vårdnad eller på annat sätt har särskild anknytning till honom eller henne.

Bestämmelser om den intagnes rätt att ta emot besök från sin försvarare finns i 21 kap. 9 § rättegångsbalken.

17 § Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl får ett besök kontrolleras genom att personal är närvarande vid besöket eller genom användande av ett besöksrum som är utformat så att det omöjliggör överlämnande av föremål.

Ett besök får kontrolleras genom användande av ett besöksrum som avses i första stycket endast om det av säkerhetsskäl inte är tillräckligt att

personal är närvarande vid besöket eller om den intagne eller besökaren önskar det. Bilaga 5

En besökare får låsas in under besöket om han eller hon medger det.

18 § I 3 kap. 11 och 12 §§ finns bestämmelser om kontroll av besökare i vissa fall som villkor för att en intagen skall få ta emot besök.

Telefonsamtal och andra elektroniska meddelanden

19 § En intagen får lämna eller ta emot telefonsamtal och andra elektroniska meddelanden i den utsträckning det är lämpligt, om det inte finns hinder mot det av säkerhetsskäl. Vid bedömningen skall särskild hänsyn tas till om den som den intagne vill meddela sig med är minderårig och står under hans eller hennes vårdnad eller på annat sätt har särskild anknytning till honom eller henne.

Den intagne får endast använda utrustning för elektronisk kommunikation som tillhandahålls i förvaringslokalen.

20 § Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl skall ett telefonsamtal eller annat elektroniskt meddelande kontrolleras genom avlyssning. Den intagne och mottagaren av ett meddelande skall i förväg informeras om kontrollen.

Telefonsamtal och andra elektroniska meddelanden mellan den intagne och hans eller hennes försvarare får dock inte kontrolleras.

21 § I 3 kap. 11 § finns bestämmelser om kontroll av personer i vissa fall som villkor för att en intagen skall få lämna eller ta emot telefonsamtal eller andra elektroniska meddelanden.

Permission

22 § Om det inte finns hinder mot det av säkerhetsskäl kan en intagen ges tillstånd att tillfälligt vistas utanför förvaringslokalen (permission) för att besöka en närstående som är svårt sjuk eller för att närvara vid en närståendes begravning. Permission kan beviljas även i andra fall om det finns särskilt ömmande skäl. Under permissionen skall den intagne stå under bevakning.

Om särskilda restriktioner enligt 4 kap. 1 § gäller för en intagen, skall undersökningsledaren eller åklagaren lämna sitt medgivande innan permission får beviljas.

Pengar och annan egendom

23 § En intagen får inneha pengar, värdesaker, legitimationshandlingar och annan privat egendom av enkelt slag, om det är lämpligt och det inte finns hinder mot det av ordnings- eller säkerhetsskäl. Den intagne får inte inneha eller skaffa sig berusningsmedel eller andra varor som kan äventyra ordningen och säkerheten i förvaringslokalen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om i vilken omfattning intagna får inneha per-

sonliga tillhörigheter och inneha eller skaffa sig varor eller annat. Det- Bilaga 5
samma gäller föreskrifter om särskilt ekonomiskt bidrag till intagna.

Sjukvård m.m.

24 § Vid behandlingen av en intagen skall hänsyn tas till hans eller hennes hälsotillstånd. En intagen som bedöms behöva hälso- och sjukvård eller som begär att läkare tillkallas skall så snart som möjligt undersökas av en läkare, om inte en sådan undersökning är uppenbart onödig.

Om en intagen behöver hälso- och sjukvård skall han eller hon vårdas enligt de anvisningar som ges av läkare. Om det behövs skall den intagne föras över till ett allmänt sjukhus. Förlossning av en intagen kvinna skall om möjligt ske på sjukhus.

Om det behövs av säkerhetsskäl skall villkor ställas för vistelsen på sjukhus och den intagne stå under bevakning.

25 § Får hälso- och sjukvårdspersonal inom kriminalvården kännedom om att en intagen lider av en smittsam sjukdom som enligt 1 kap. 3 § andra stycket smittskyddslagen (2004:168) utgör allmänfarlig sjukdom, skall chefen för förvaringslokalen underrättas. Sådan underrättelse behöver emellertid inte göras om det står klart att det inte finns risk för smittspridning.

26 § I 3 kap. 10 § finns bestämmelser om läkarundersökning av en intagen som beläggs med fängsel.

Föreskrifter om psykiatrisk tvångsvård finns i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Särskilt om intagna i anstalt som tillfälligt har placerats i häkte

27 § Den som är placerad i häkte med stöd av 50 § tredje meningen lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt får hindras från kontakter med andra personer genom skriftliga handlingar, besök och telefonsamtal eller andra elektroniska meddelanden, om det är nödvändigt för att syftet med en utredning om sanktioner vid misskötsamhet inte skall äventyras.

3 kap. Särskilda kontroll- och tvångsåtgärder

Kroppsvisitation och kroppsbesiktning av intagna

1 § En intagen skall kroppsvisiteras för eftersökande av otillåtna föremål när han eller hon anländer till förvaringslokalen, om det inte är uppenbart obehövligt.

2 § En intagen får kroppsvisiteras för eftersökande av otillåtna föremål när

1. det finns anledning att anta att ett sådant föremål skall anträffas på honom eller henne,

2. han eller hon återkommer efter en vistelse utanför förvaringslokalen,
3. han eller hon skall ta emot eller har haft ett obevakat besök,
4. det sker i en stickprovskontroll eller i anslutning till en större undersökning som av säkerhetsskäl görs av ett utrymme inom förvaringslokalen och den intagne har eller har haft särskild anknytning till utrymmet.

3 § En intagen får även i andra fall än som avses i 1 och 2 §§ kroppsvisiteras för eftersökande av vapen eller andra farliga föremål, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl.

4 § Kroppsbesiktning får användas i stället för kroppsvisitation i fall som avses i 1 och 2 §§ om det finns särskild anledning till det. I 8 § finns särskilda bestämmelser om kroppsbesiktning i form av provtagning.

En häktad får hållas avskild från andra häktade, om det är nödvändigt för att verkställa ett beslut om kroppsbesiktning.

5 § Vid utförandet av kroppsvisitation eller kroppsbesiktning skall den intagne visas all den hänsyn som omständigheterna medger. Om det är möjligt skall ett vittne närvara.

6 § Kroppsvisitation eller kroppsbesiktning av en intagen får inte utföras eller bevitnas av någon av motsatt kön som inte är läkare eller sjuksköterska. Detta gäller dock inte i fråga om

1. kroppsvisitation som avses i 3 §,
2. kroppsvisitation som endast innebär att föremål som en intagen bär med sig undersöks,
3. kroppsvisitation med metalldetektor eller liknande anordning, eller
4. kroppsbesiktning som enbart innebär att blodprov eller utandningsprov tas.

7 § Otillåtna föremål som påträffas hos en intagen vid kroppsvisitation eller kroppsbesiktning skall tas om hand och förvaras för den intagnes räkning, om inte annat är särskilt föreskrivet. Injektionssprutor eller kanyler som kan användas för insprutning i människokroppen får tas om hand och förstöras. Detsamma gäller andra föremål som är särskilt ägnade att användas för missbruk av eller annan befattnings med narkotika.

Särskilt om blod-, urin- och utandningsprov

8 § En intagen får föreläggas att lämna blod-, urin- eller utandningsprov om han eller hon kan antas vara påverkad av beroendeframkallande medel, sådant dopningsmedel som avses i 1 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel eller någon sådan vara som omfattas av lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor. Detta gäller dock inte om det finns medicinska eller liknande skäl mot sådan provtagning.

9 § Provtagning som avses i 8 § får göras också när en intagen själv önskar det, om det behövs för att utreda hans eller hennes drogkonsumtion inför en vård- eller behandlingsinsats.

Användande av fängsel

10 § En intagen får beläggas med fängsel

1. i samband med transport och annan vistelse utanför förvaringslokalen, om det behövs med hänsyn till säkerheten, eller

2. om han eller hon uppträder våldsamt och det är absolut nödvändigt med hänsyn till den intagnes eller någon annans säkerhet till liv eller hälsa.

En läkare skall så snart som möjligt undersöka den som är belagd med fängsel enligt första stycket 2.

Allmän inpasseringskontroll och annan kontroll av besökare m.fl.

11 § Om det behövs för att kunna bedöma om en intagen skall få ta emot besök, om ett besök skall bevakas eller om ett sådant besöksrum som avses i 2 kap. 17 § första stycket skall användas, skall en kontroll göras av om besökaren har dömts eller är misstänkt för brott. I den utsträckning det behövs skall upplysningar också inhämtas om besökarens personliga förhållanden i övrigt.

Vad som sägs i första stycket om kontroll av besökare gäller också kontroll av annan, om det behövs för att kunna bedöma om en intagen skall få lämna eller ta emot ett telefonsamtal eller annat elektroniskt meddelande eller om ett sådant samtal eller meddelande skall avlysnas.

12 § Om det behövs av säkerhetsskäl eller av sådana skäl som anges i 4 kap. 1 § första stycket kan som villkor för att någon skall få besöka en intagen föreskrivas att besökaren legitimerar sig eller genomgår kroppsvisitation eller ytlig kroppsbesiktning.

13 § Om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen och säkerheten vid ett visst häkte, får den myndighet som regeringen bestämmer besluta att samtliga personer som passerar in i häktet skall kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll). Syftet med allmän inpasseringskontroll skall vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga handlingar får inte granskas.

14 § Ett beslut om allmän inpasseringskontroll skall gälla tills vidare eller för viss tid.

Den myndighet som regeringen bestämmer får i enskilda fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll, om det finns särskilda skäl för det.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om var och hur allmän inpasseringskontroll generellt skall utföras.

4 kap. Restriktioner för intagna som är misstänkta för brott

1 § För en intagen som är häktad, anhållen eller gripen på grund av misstanke om brott kan kontakterna med omvärlden i vissa fall inskränkas särskilt, om det finns fara för att bevis undanröjs eller att en utredning om brott på annat sätt försvåras (restriktioner).

För den som är häktad får restriktioner meddelas endast om han eller hon får underkastas sådana enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken.

2 § De restriktioner som avses i 1 § gäller inskränkningar i

1. rätten enligt 2 kap. 2 och 3 §§ att placeras eller vistas tillsammans med andra intagna,

2. rätten enligt 2 kap. 11 och 12 §§ att ha tillgång till tidskrifter, tidningar, radio, teve eller elektroniskt nätverk,

3. rätten enligt 2 kap. 13 § första stycket att sända eller ta emot skriftliga handlingar eller andra försändelser,

4. rätten enligt 2 kap. 16 § första stycket att ta emot besök, och

5. rätten enligt 2 kap. 19 § att lämna eller ta emot telefonsamtal eller andra elektroniska meddelanden.

5 kap. Om beslut och överklagande m.m.

Beslut om intagnas rättigheter och om särskilda tvångsåtgärder m.m.

1 § Beslut i särskilda fall enligt 2 och 3 kap. denna lag fattas av Kriminalvården beträffande den som är intagen i en kriminalvårdsanstalt eller ett häkte. Ett sådant beslut fattas av en polismyndighet beträffande den som i andra fall förvaras i en polisarrest.

Beträffande en intagen som förts över till en sådan sjukvårdsinrättning eller enhet för rättspsykiatrisk undersökning som avses i 6 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård gäller i stället för vad som sägs i första stycket att beslut i tillämpliga delar fattas av huvudmannen för vårdinrättningen eller undersökningsenheten.

2 § Beslut som avses i 1 § gäller omedelbart, om inte något annat förordnas. Ett beslut som innebär att en intagens rättigheter inskränks av ordnings- eller säkerhetsskäl eller för att hindra att annan olägenhet uppstår, skall omprövas så ofta det finns anledning till det.

3 § Beslut som avses i 1 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Andra beslut enligt 2 och 3 kap. denna lag får inte överklagas.

Ett beslut överklagas till den länsrätt inom vars domkrets den förvaringslokal är belägen där den intagne var inskriven när det första beslutet fattades.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

4 § Ett beslut av Kriminalvården får inte överklagas enligt 3 § innan beslutet har omprövats särskilt av myndigheten. En sådan omprövning får begäras av den som beslutet angår om det har gått honom eller henne emot.

Ett överklagande av ett beslut som inte har omprövats särskilt skall anses som en begäran om sådan omprövning. Vid omprövningen får beslutet inte ändras till den intagnes nackdel.

5 § En begäran om särskild omprövning skall vara skriftlig och ha kommit in till Kriminalvården inom tre veckor från den dag då den intagne fick del av beslutet. I en begäran om sådan omprövning skall den intagne ange vilket beslut som avses och vilken ändring i beslutet som han eller hon begär.

Kriminalvården prövar om skrivelsen med begäran om särskild omprövning har kommit in i rätt tid. Om skrivelsen har kommit in för sent skall den avvisas, om inte förseningen beror på att myndigheten lämnat den intagne felaktig underrättelse om hur man begär sådan omprövning.

Undersökningsledares eller åklagares beslut om restriktioner

6 § Beslut enligt 4 kap. denna lag fattas av en undersökningsledare eller åklagare. Ett sådant beslut skall omprövas så ofta det finns anledning till det.

Beslut som avses i första stycket får inte överklagas. Bestämmelser om rätt för den som är häktad att överklaga en tingsrätts beslut om tillstånd till restriktioner finns i 49 kap. 5 § 6 rättegångsbalken.

Uppdrag som får utföras av bevakningsföretag

7 § Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning där, utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen i ett häkte skall vistas utanför förvaringslokalen. Om det finns särskilda skäl får ett sådant förordnande även avse vissa bevakningsuppgifter inom förvaringslokalen. I förordnandet skall uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

Väktaren får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han eller hon på grund av sitt uppdrag har fått veta om enskilda personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott. I det allmänna verksamheten tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

8 § Bestämmelser om skyldighet för myndigheter och deras anställda att genast anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008, då lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. skall upphöra att gälla.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken att 24 kap. 5 a § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 kap.

5 a §

Om rätten beslutar att häkta någon, förordnar att någon skall kvarbli i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal, skall den samtidigt på begäran av åklagaren pröva om den häktades kontakter med omvärlden skall få inskränkas. Tillstånd till sådana restriktioner får meddelas endast om det finns risk för att den misstänkte undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning.

Om det på grund av senare inträffade omständigheter är nödvändigt, får åklagaren meddela beslut som innebär inskränkningar i den häktades kontakter med omvärlden även om rätten inte har meddelat tillstånd till restriktioner. Har åklagaren meddelat ett sådant beslut skall han samma dag eller senast dagen därefter begära rättens prövning enligt första stycket. När en sådan framställan kommit in till rätten, skall rätten så snart det kan ske och senast inom en vecka hålla förhandling i frågan. För handläggningen vid rätten gäller vad som är föreskrivet om häkttningsförhandling.

Om rätten beslutar att häkta någon, förordnar att någon skall kvarbli i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal, skall den samtidigt på begäran av åklagaren pröva om och *på vilket sätt* den häktades kontakter med omvärlden skall få inskränkas. *Åklagaren skall därvid ange vilka enskilda restriktioner han eller hon vill meddela samt, om det inte skulle vara till men för sakens utredning, skälen för dessa.* Tillstånd till sådana enskilda restriktioner får meddelas endast om det finns risk för att den misstänkte undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning.

Om det på grund av senare inträffade omständigheter är nödvändigt, får åklagaren meddela beslut som innebär inskränkningar i den häktades kontakter med omvärlden även om rätten inte har meddelat tillstånd till *enskilda* restriktioner. Har åklagaren meddelat ett sådant beslut skall han samma dag eller senast dagen därefter begära rättens prövning enligt första stycket. När en sådan framställan kommit in till rätten, skall rätten så snart det kan ske och senast inom en vecka hålla förhandling i frågan. För handläggningen vid rätten gäller vad som är föreskrivet om häkttningsförhandling.

Ett tillstånd till restriktioner förfaller om rätten inte medger fortsatt tillstånd i samband med att den förordnar att någon skall kvarbli i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal. Bilaga 5

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2008.

Förteckning över remissinstanser

Följande remissinstanser har inkommit med svar: Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Hovrätten för Övre Norrland, Huddinge tingsrätt, Hässleholms tingsrätt, Östersunds tingsrätt, Kammarrätten i Göteborg, Kammarrätten i Jönköping, Länsrätten i Stockholms län, Länsrätten i Skåne län, Länsrätten i Östergötlands län, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Säkerhetspolisen, Kriminalvården, Brottförebyggande rådet, Brottsoffermyndigheten, Rättsmedicinalverket, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Juridiska fakulteten vid Lunds universitet, Sveriges Kommuner och Landsting, Facket för Service och Kommunikation (SEKO), Sveriges advokatsamfund, Svenska sektionen av Amnesty International, Brottsofferjourernas Riksförbund, Sveriges domareförbund, Förbundet för frivilliga samhällsarbetare, Förtroenderådets riksorganisation, Sveriges kristna råd, Mobilisering mot narkotika, Sveriges muslimska råd, Rainbow Sweden, Riksbryggan och Skyddsvärnet. Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har som yttrande över remissen lämnat in ett yttrande från Kriminologiska institutionen.

Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) och Statstjänstemannaförbundet (OFR-ST) har avstått från att yttra sig. Frivårdsföreningen, Svenska avdelningen av Internationella juristkommissionen, Kriminellas revansch i samhället, Riksförbundet för social och mental hälsa, Riksförbundet Attention och Rädda Barnen har inte inkommit med yttrande. Spontana remissvar har inkommit från Kustbevakningen, Tullverket och Jusek.

Sammanfattning av promemorian Tillträdesförbud m.m. inom kriminalvården (Ds 2007:24)

I promemorian behandlas bl.a. Kriminalvårdens problem med att personer uppehåller sig utanför anstaltens murar eller område och kastar in sådant som narkotika och mobiltelefoner på anstaltens område. Förekomsten härav för med sig att intagna kan fortsätta med sitt narkotikamissbruk eller sin kriminella verksamhet i övrigt under avtjänandetiden. I en skrivelse i mars 2005 till Justitiedepartementet har dåvarande Kriminalvårdsstyrelsen bl.a. pekat på att det kan finnas risk för sabotage-liknande angrepp mot verksamheten och att vidtagna åtgärder såsom att flytta stängsel längre ut inte befunnits tillräckligt.

Mot bakgrund av påtalade problem, som kan uppkomma mycket hastigt, föreslås i promemorian att Kriminalvården ska ges rätt att besluta om förbud mot att vistas inom ett område närmast utanför anstalten. För att ett sådant förbud ska få beslutas måste det föreligga en påtaglig risk för fritagningsförsök eller någon annan ordningsstörande verksamhet. Ett beslut om tillträdesförbud ska alltid ges en sådan utformning och tillämpning att den som har ett berättigat intresse av att få tillträde till det avlysta området inte hindras från det. Det har inte ansetts föreligga ett behov av att kunna besluta om tillträdesförbud till ett område närmast utanför ett häkte, eftersom häktades rörelsefrihet är starkt beskuren. Möjligheten för den som är häktad att olovligen komma i kontakt med en person utanför häktet har bedömts vara mycket liten. Ett beslut om tillträdesförbud ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol av den som har ett berättigat intresse av att få beslutet prövat. Någon straffrättslig sanktion mot överträdelse av ett tillträdesförbud föreslås inte.

I promemorian behandlas också frågor som rör kriminalvårdspersonalens rätt att ingripa mot personer som olovligen befinner sig inom en anstalts område. I dag är personalens rätt att tillgripa våld reglerad i 24 kap. 2 § brottsbalken. Rätten till våldsanvändning gäller vid rymningar och då en intagen sätter sig till motvärn med våld eller hot om våld eller då han på något annat sätt gör motstånd mot kriminalvårdspersonal under vars uppsikt han står. Våld får också användas mot den som t.ex. försöker hjälpa en intagen att rymma.

Att personer olovligen vistas inom en anstalts område kan riskera säkerheten eller störa ordningen. En sådan situation kan uppstå mycket plötsligt och ett ingripande kan vara påkallat innan polis hinner komma till platsen. Mot den bakgrunden föreslås i promemorian att kriminalvårdspersonalen ska ges befogenhet att avvisa, avlägsna eller som en sista åtgärd tillfälligt omhänderta den som olovligen befinner sig inom anstaltens område. Personalen föreslås få samma rätt att ingripa mot den som olovligen befinner sig inom ett område närmast utanför anstalten för vilket tillträdesförbud beslutats.

I samband med ett avlägsnande eller tillfälligt omhändertagande får personalen kroppsvisitera den som åtgärden avser. Kroppsvisitationen får inte göras mera ingripande än vad som behövs för att eftersöka vapen eller andra farliga föremål som ska tas om hand av säkerhetsskäl (s.k. skyddsvisitation). Vid avlägsnande eller tillfälligt omhändertagande

föreslås personalen få använda fängsel, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl eller om den som ingripandet riktar sig mot uppträder så våldsamt att risk föreligger att han skadar sig själv eller någon annan.

I promemorian föreslås vidare att en väktare som är förordnad att utföra vissa bevakningsuppgifter inom en anstalt ska ges samma rätt att ingripa som en kriminalvårdstjänsteman.

Ingripanden som innebär att någon avvisas, avlägsnas, tillfälligt omhändertas eller kroppsvisiteras ska dokumenteras. Av dokumentationen ska framgå sådant som vem som beslutat om ingripandet och vem som har deltagit i detsamma liksom mot vem det har riktat sig och tidpunkten för ingripandet.

Ett tillfälligt omhändertagande får vara högst sex timmar. Den som är föremål för ett omhändertagande ska så snart som möjligt underrättas om anledningen till åtgärden. Omhändertagandet ska genast anmälas till polisman som har att besluta om åtgärden ska bestå. Vidare ska den omhändertagne utan dröjsmål överlämnas till polisen.

Förslag till lag om ändring i lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt

dels att 74 och 81 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall föras in sex nya paragrafer, 8 b – 8 f §§ och 67 a §, samt närmast före 67 a § en ny rubrik av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

8 b §

Den som obehörigen vistas inom en anstalts område får avvisas eller avlägsnas eller, om en sådan åtgärd inte är tillräcklig, tillfälligt omhändertas.

Detsamma gäller den som obehörigen vistas inom ett område närmast utanför anstalten för vilket förordnats om tillträdesförbud med stöd av 67 a §.

8 c §

Den som omhändertagits enligt 8 b § skall underrättas om anledningen till omhändertagandet så snart som möjligt. Ett omhändertagande skall genast anmälas till en polisman som har att besluta om åtgärden skall bestå. Den omhändertagne skall utan dröjsmål överlämnas till polisen.

Kriminalvården får inte hålla kvar den omhändertagne längre än sex timmar.

8 d §

Vad som föreskrivs i 15 § första stycket lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. i fråga om rätten att belägga någon med fängsel skall gälla även då en kriminalvårdstjänsteman eller en väktare

tillfälligt omhändertar eller på annat sätt inskränker någons rörelsefrihet i fall som avses i 8 b §.

8 e §

En kriminalvårdstjänsteman eller en väktare som avlägsnar eller tillfälligt omhändertar någon får i anslutning till ingripandet kroppsvisitera denne i den utsträckning som är nödvändigt av säkerhetsskäl för att vapen eller andra farliga föremål skall kunna tas om hand.

8 f §

Protokoll skall föras över ingripande som innebär att någon avvisas, avlägsnas eller tillfälligt omhändertas.

Av protokollet skall framgå

1. vem som har beslutat om ingripandet,

2. grunden för beslutet och tidpunkten när det fattades,

3. vem eller vilka som har deltagit i ingripandet,

4. vem eller vilka som ingripandet riktat sig mot,

5. tiden för ingripandet samt

6. om fängsel kommit till användning och vad som i övrigt har förekommit vid ingripandet.

I rättegångsbalken finns bestämmelser om protokoll över kroppsvisitation.

3 a kap. Om tillträdesförbud

67 a §

Finner Kriminalvården att påtaglig risk föreligger för fritagningsförsök eller annan ordningsstörande verksamhet vid en anstalt, får Kriminalvården för viss tid besluta om förbud mot att vistas inom ett klart avgränsat område närmast utanför anstalten.

74 §

Kriminalvårdens beslut i särskilda fall enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 80 §.

Kriminalvårdens beslut i särskilda fall enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av 80 §. *Beslut i frågor som avses i 8 b eller 8 e § får emellertid inte överklagas.*

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Andra beslut av Kriminalvården enligt denna lag får inte överklagas.

81 §

Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning där, utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen skall vistas utanför anstalten. Om det finns särskilda skäl, får förordnandet även avse vissa bevakningsuppgifter inom anstalten. *I förordnandet skall uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.*

Kriminalvården får förordna en väktare i ett auktoriserat bevakningsföretag att, inom ramen för sin anställning där, utföra vissa bevakningsuppdrag när en intagen skall vistas utanför anstalten. Om det finns särskilda skäl, får förordnandet även avse vissa bevakningsuppgifter inom anstalten.

En väktare med ett sådant förordnande har de befogenheter att avvisa, avlägsna, tillfälligt omhänderta eller kroppsvisitera en person som följer av 8 b och 8 e §§. En sådan väktare har också rätt att använda fängsel i enlighet med vad som föreskrivs i 8 d §. I förordnandet skall uppdragets art och omfattning anges. Förordnandet får återkallas.

Väktaren får inte obehörigen röja eller utnyttja vad han på grund av sitt uppdrag har fått veta om enskilds personliga förhållanden eller förhållanden av betydelse för rikets säkerhet eller för beivrandet av brott. I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Förteckning över remissinstanser

Följande remissinstanser har inkommit med svar: Riksdagens ombudsmän, Svea hovrätt, Helsingborgs tingsrätt, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Göteborg, Justitiekanslern, Domstolsverket, Åklagarmyndigheten, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvården, Brottsförebyggande rådet, Länsstyrelsen i Skåne län, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet och Facket för Service och Kommunikation (SEKO).

Sveriges kommuner och Landsting samt Sveriges Akademikers Centralorganisation har avstått från att yttra sig. Statstjänstemannaförbundet har inte inkommit med svar.